

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Mgr. Jakub Vojtěch

PLNĚNÍ DAŇOVÉHO CHARAKTERU V ISLÁMSKÉM PRÁVU

Rigorózní práce

Katedra finančního práva a finanční vědy

Konzultant rigorózní práce: JUDr. Michael Kohajda, Ph.D.

Datum uzavření rukopisu: 15. června 2016

Prohlášení

Závazně prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V _____ dne _____

Mgr. Jakub Vojtěch

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Michaelu Kohajdovi, Ph.D. za veškeré rady a připomínky, kterých se mi po odborné stránce dostalo, stejně jako za jeho ochotu. Tato práce by nemohla být vyhotovena bez opory mých rodičů a studijních pobytů v Maroku, Egyptě a Kuvajtu, uskutečněných za podpory Právnické fakulty Univerzity Karlovy, během kterých jsem získal mnoho cenných podnětů. Na tomto místě rovněž vyjadřuji svůj dík panu PhDr. Ivu Rejchrtovi za jeho vynikající pomoc při jazykové korektuře předkládaného textu.

Obsah

Prohlášení.....	I
Poděkování.....	II
Obsah.....	III
Seznam použitých zkratk.....	V
1. Úvod.....	1
1.1. Struktura, metodika a cíl práce.....	5
1.2. Poznámka k arabské transkripci a terminologii.....	7
2. Islám a právo: univerzální corpus iuris.....	9
2.1. Šarí'a: státoprávní základy ummy.....	10
2.2. Mezi pluralismem a islamizací.....	11
2.3. Systém pramenů islámského práva.....	13
2.3.1. Korán.....	14
2.3.2. Sunna.....	16
2.3.3. Idžmá'.....	18
2.3.4. Qijás.....	21
2.4. Idžtihád a taqlíd.....	22
2.4.1. Znovuotevření dveří idžtihádu?.....	24
3. Islámská etická ekonomie.....	26
3.1. M'uámalát: regulace ekonomických vztahů.....	27
3.2. Al-ahkám al-chamsa: etická volba a modality chování.....	29
4. Rozpočtové příjmy daňového charakteru: pojem, funkce a právní úprava.....	33
4.1. Terminologie příjmů veřejných rozpočtů.....	33
4.1.1. Veřejné dávky.....	34
4.1.2. Berně.....	35
4.1.3. Daně, poplatky a obdobná povinná plnění.....	37
4.1.4. Terminologický závěr: plnění daňového charakteru.....	38
4.2. Různá pojetí plnění daňového charakteru.....	39
4.2.1. Daně jako subjektivní právní povinnost.....	39
4.2.2. Daně v ekonomické teorii a různé typy zdanění.....	42
4.2.3. Hlavní východiska teorie finančního práva.....	45
4.2.4. Daně z pohledu judikatury Ústavního soudu České republiky.....	47
4.3. Základní a ostatní prvky právní konstrukce.....	49
4.4. Právní úprava daní, poplatků a obdobných povinných plnění v České republice.....	53
4.4.1. Daně.....	54
4.4.2. Poplatky.....	55
4.4.3. Clo, pojistné a obdobná povinná plnění.....	56
5. Islámská soustava plnění daňového charakteru.....	60
5.1. Zakát.....	63
5.1.1. Etymologie a výskyt v Koránu.....	63
5.1.2. Vymezení z pohledu práva.....	65
5.1.3. Zakát jako povinnost a ctnostný čin z pohledu islámské normativity.....	66
5.1.4. Základ, sazba a okruh příjemců zakátu.....	68
5.1.5. Duchovní, sociální, ekonomický a politický rozměr.....	71
5.1.6. Zakát jako daň v zahraniční literatuře a problémy související s jeho správou.....	74
5.1.7. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie.....	75

5.2. Džizíá	78
5.2.1. Etymologie a výskyt v Koránu	79
5.2.2. Pojem a základní vymezení	80
5.2.3. Srovnání zakátu a džizíe	84
5.2.4. Džizíá jako historicky podmíněné plnění	85
5.2.5. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie	88
5.3. Charádž	92
5.3.1. Etymologie a výskyt v Koránu	92
5.3.2. Vymezení pojmu a aplikační praxe	93
5.3.3. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie	95
5.4. Chums	96
5.4.1. Etymologie a výskyt v Koránu	97
5.4.2. Význam a aplikační praxe v historii	98
5.4.3. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie	99
5.5. Sadaqa	101
5.5.1. Sadaqa: Etymologie a výskyt v Koránu	101
5.5.2. Vymezení předmětného plnění	102
5.5.3. Waqf jako kontinuální sadaqa	103
5.5.4. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie	105
5.6. 'Ušr	106
5.6.1. Etymologie a vymezení pojmu	106
5.6.2. Aplikační praxe a vztah k zakátu	107
5.6.3. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie	108
6. Diskuze vybraných aspektů: komparace, kontroverze, správa zakátu a soudobá aplikace	111
6.1. Exkurz: judaismus a křesťanství	111
6.2. Kontroverze: peníze pro džihád?	117
6.3. Správa islámských plnění daňového charakteru	120
6.3.1. Bajt al-mál jako islámský fiskus	121
6.3.2. Placení a výběr zakátu v prvních letech islámu	122
6.3.3. Soudobá aplikace: příklad Pákistánu a Saúdské Arábie	123
6.3.3.1. Pákistán	125
6.3.3.2. Saúdská Arábie	128
7. Praktické dopady islámských plnění daňového charakteru: zamezení dvojího zdanění	131
7.1. Vyloučení dvojího zdanění příjmů ze zahraničí z pohledu České republiky	132
7.2. Metody zamezení dvojí zdanění ve vztahu ke smluvním státům	134
7.3. Zakát v mezinárodních smlouvách o zamezení dvojího zdanění	135
7.3.1. Kuvajt	136
7.3.2. Saúdská Arábie	138
7.4. Zakát jako nepřímá součást právního řádu České republiky	140
7.5. Zakát jako daň zaplacená v zahraničí ve vztahu k nesmluvním státům	141
8. Závěr	143
Seznam použitých zdrojů a právních předpisů	146
Slovníček pojmů islámského finančního práva	163
Resumé v českém jazyce	166
Resumé in English Language	167
Abstrakt, název práce, klíčová slova v českém jazyce	168
Abstract, Thesis Title, Keywords in English Language	169

Seznam použitých zkratk

4:161 – příklad odkazu na *Korán: súra čtvrtá*, verš 161.

arabsky (ar.)

Česká národní banka (ČNB)

Daň z přidané hodnoty (DPH)

Euro (EUR)

Evropské sdružení volného obchodu (ESVO)

Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)

Evropská unie (EU)

Gulf Cooperation Council (GCC)

Listina základních práv a svobod (Listina)

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

plurál (pl.)

singulár (sg.)

Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT)

United States Dollar (USD)

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád (DŘ)

Zákon č. 89/2012 Sb., (nový) občanský zákoník (NOZ)

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (ZDP)

1. Úvod

Podíl obyvatelstva hlásícího se k islámu v České republice je v podstatě marginální (zejména v porovnání s milionovými komunitami v řadě západních zemí), čítající podle nejnověji zveřejněných údajů Ministerstva vnitra¹ něco přes 10 tisíc lidí, tedy dokonce méně, než je počet občanů, kteří při posledním sčítání lidu v roce 2011 vyplnili ve formuláři do kolonky náboženství odpověď „rytíř jedi“ podle filmové ságy Hvězdných válek (okolo 15 tisíc²). Česká muslimská komunita se navíc vyznačuje značnou umírněností. Obavy ovšem nejnověji souvisejí se silnou migrační vlnou, která sice zatím Českou republiku mívá, nicméně integrace sama o sobě a migrace statisíců lidí pocházejících z oblasti Orientu napříč Evropou může podle Ministerstva vnitra představovat značnou bezpečnostní výzvu. Ministr vnitra Chovanec se pak zvláště obává „určitých duchovních, kteří přicházejí do Evropy a potom budou přes mešity šířit určitou osvětu a radikalizovat lidi, kteří sem přicházejí“³. To vše v kontextu povinného alokačního mechanismu, schváleného unijními ministry vnitra za účelem (zatím *ad hoc*) rozdělení příchozích žadatelů o azyl z Itálie, Řecka a Maďarska do dalších členských zemí EU.⁴

I země jako Švédsko, které je největším příjemcem imigrantů na obyvatele a o kterém se vždy hovořilo jako o vzoru, jak by přijímání běženců mělo vypadat, začíná přehodnocovat svou liberální politiku a zavádí přísnější opatření. Už nyní je dle dostupných údajů 48 % přistěhovalců v produktivním věku nezaměstnaných, 42 % z nich dlouhodobě. A když už práci seženou, dostávají v průměru o 40 procent menší plat než většinová populace. Proto také 58 % sociální podpory směřuje právě k imigrantům. Rozdíly mezi etnickými Švédy a přistěhovalci jsou už nyní propastné, a to za situace,

¹ Czech News Agency. *Czech Muslims are numerically negligible* [online]. Praguepost, c2015 [cit. 20.11.2015]. Accessible from WWW: <<http://www.praguepost.com/czech-news/43767-czech-muslims-are-numerically-negligible>>.

² Český statistický úřad. *Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. czso.cz, c2011 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/sldb/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011>.

³ KUBÍK, Jiří; BLAŽEK, Vojtěch. *Stát bude mezi studenty arabštiny hledat agenty tajných služeb, plánuje Chovanec* [online]. zpravy.aktualne.cz, c2015 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/stat-bude-mezii-studenty-arabstiny-hledat-agenty-tajnych-sluz/r~7816f78c8d7811e594520025900fea04/>>.

⁴ *Pro kvóty na rozdělení běženců hlasovalo 23 států unie. Proti bylo jen Česko, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko* [online]. zahranicni.ihned.cz, c2015 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-64637390-pro-kvoty-na-rozdeleni-bezencu-hlasovalo-23-statu-unie-proti-bylo-jen-cesko-slovensko-madarsko-a-rumunsko>>.

kdy migrační krize zdaleka neustala.⁵ EU očekává v příštích letech příchod několika dalších milionů osob přes vnější hranice,⁶ jen Německo napočítalo za celý rok 2015 příliv jednoho milionů lidí,⁷ což již vyvolává značné politické tenze i mezi koaličními partnery ve spolkové vládě.

V dobách čím dál frekventovanějšího se stýkání a potýkání zemí EU ať už na politicko-mezinárodní úrovni s muslimskými zeměmi v evropském sousedství, které se zmitají v politických problémech občanských válek, stejně jako v časech vyrovnávání se s přílivem migrantů z těchto zemí a v neposlední řadě čelení hrozbám, které představuje terorismus a extremismus islamistických uskupení, kdy důsledkem je znepokojení značné části evropské veřejnosti kvůli dalšímu směřování evropských zemí, symbolizuje tato práce pomyslný kamínek pro pochopení toho, s jakým myšlenkovým, kulturním, náboženským a právním prostředím bude mít i Česká republika pravděpodobně stále častěji co do činění. Detailní komparativní analýzy aktuálních témat a vědecký přístup, který si zachovává od zkoumané problematiky patřičný odstup, jsou nyní dle mého názoru přesně to, čím může akademická obec (a zvláště právníci, pokud jde o islámské právo) přispět nejvíce.

Po zevrubném prozkoumání současného stavu poznání a dosud zpracovaných publikací mi není známo, že by bylo předmětné téma – vyjma arabských textů – detailně rozebráno v samostatných odborných pracích, či byl alespoň na související téma k dispozici soubor monografií podobného zaměření (až na drobné výjimky⁸), čímž se přímo nabízí tuto problematiku uchopit. Příležitost prozkoumat jednotlivá islámská plnění z pozice daňověprávní teorie jsem proto využil, a to v návaznosti na již dříve obhájenou diplomovou práci v oblasti islámského bankovníctví⁹ a s úmyslem v budoucnu

⁵ LOUDOVÁ, Barbora. *Přátelské Švédsko mění přístup k uprchlíkům. Byli jsme naivní a podcenili teroristy, říká premiér* [online]. m.ihned.cz, c2015 [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://m.ihned.cz/c1-64885850-pratelske-svedsko-meni-pristup-k-uprchlikum-byli-jsme-naivni-a-podcenili-teroristy-rika-premier>>.

⁶ REUTER, Benjamin. *EU erwartet 3 Millionen Flüchtlinge bis Ende 2016* [online]. huffingtonpost.de, c2015 [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.huffingtonpost.de/2015/11/05/fluechtlinge-eu-anzahl_n_8477110.html>.

⁷ *1,1 Millionen Flüchtlinge kamen 2015 nach Deutschland* [online]. Welt.de, c2016 [cit. 28.3.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.welt.de/politik/deutschland/article150678614/1-1-Millionen-Fluechtlinge-kamen-2015-nach-Deutschland.html>>.

⁸ Viz např.: ASKARI, Hossein; CUMMINGS, John Thomas; GLOVER, Michael. *Taxation and tax policies in the Middle East*. Boston: Butterworth Scientific, 1982, s. 60 a násl. ISBN 0408108320; YAHYA, Bed Adam's. *Kitāb al-Kharāj*. Taxation in Islam. Volume I. Edited and translated by A. Ben Shemesh. Leiden: E. J. Brill, Ltd, 1967.

⁹ VOJTĚCH, Jakub. *Právní principy aplikované v islámském bankovníctví*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra finančního práva a finanční vědy. Vedoucí práce Michael Kohajda.

samostatně též pojednat o instrumentech islámského finančního trhu, čímž bych pokryl nejpodstatnější oblasti islámského finančního práva.

Rigorózní práce nese ve svém názvu pojmy „plnění“, „daňový charakter“ a „islámské právo“. Z hlediska teorie i platného práva se daňová problematika chápe jako pododvětví a nedílná součást práva finančního. Daňové právo je jedním z nejdůležitějších subsystémů v rámci finančního práva a stanovuje legální podklad pro pokrytí potřeb veřejné moci, financování veřejných potřeb a nezbytných státních složek.¹⁰ Úzce přitom souvisí i s problematikou rozpočtového práva, neboť daně, poplatky a jiná obdobná povinná plnění plynou do veřejných rozpočtů. Bez sebe navzájem by nemohly tyto dvě kategorie existovat, neboť by jednak rozpočty neměly svůj nejvýznamnější zdroj a druhak by tyto platby na druhou stranu neměly kam plynout a ztrácely tak svůj smysl.¹¹ Tato peněžitá plnění totiž tvoří příjmovou stránku veřejných rozpočtů.

Zvláštností předkládaného textu je jeho souvztažnost k islámskému právu jako takovému, neboť v islámu je placení určitých plnění (těch vztahujících se na muslimy) považováno za náboženskou povinnost.¹² Systém islámských norem přitom netvoří monolit, naopak je islámské právo dosti proměnné v době i čase, neboť je tvořeno posvátnými texty ze 7. – 8. stol. n. l. a juristickými disputacemi islámských právníků napříč čtrnácti staletími v prostoru geograficky počínajícím u Atlantského oceánu a konče oceánem Indickým.

Další významnou charakteristiku lze shledat v upozadění jakéhokoli rozlišování práva na veřejné a soukromé, jak jej srozumitelně vymezil *s de facto* dosud stálou platností pro kontinentální právníky *Ulpianus*. Právo islámské z takového pojetí nevychází, avšak z jiných důvodů než *common law*. Ostatně předmětné dělení bývá i některými našimi teoretiky zpochybnováno, viz kupříkladu Knappovo konstatování, že rozlišování veřejného a soukromého práva má „*jen velmi omezený praktický význam a vždy bylo a je nejasné*“¹³, či oslabováno recentní judikaturou vrcholných českých soudů, zejména vzhledem k moderním vlivům a působení evropského práva, což lze vysledovat např. v odůvodnění rozsudku sp. zn. 2 As 50/2005 NSS nebo v nálezu Ústavního soud sp. zn. Pl. ÚS 33/2000, ve kterém český strážce ústavnosti dospívá

¹⁰ JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 7. ISBN 978-80-7418-176-4.

¹¹ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 14. ISBN 978-80-7478-045-5.

¹² ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Paperback. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 316. ISBN 0195125592.

¹³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 68. ISBN 80-7179-028-1.

k závěru, že „právní řád České republiky je sice založen na dualismu veřejného a soukromého práva, [avšak] toto rozlišování na dvě velké oblasti práva vycházející z klasického římského práva nelze pojímat dogmaticky“.¹⁴

Na tomto místě je dále nutné zdůraznit skutečnost, že v nazírání islámu jedině Bůh (ar. *Alláh*¹⁵) určuje, kudy má lidstvo směřovat a jakými pravidly se má se řídit, proto islámské právo nevyžaduje opření se o volený legislativní orgán na základě teorie společenské smlouvy (občané uzavřou smlouvu formou *ústavy*) ani o nařizovací pravomoc panovníka. Právo, náboženství a morálka tvoří v islámu jednotu.

A v neposlední řadě se také sluší vyzdvihnout skutečnost, že při jakékoli citaci *Koránu*, *sunny* či jiného pramene práva na následujících stranách se jedná o uvedení *pozitivního práva* ve smyslu „souboru platných právních norem“¹⁶ či jako „*souhrnu obecně závazných pravidel chování*“¹⁷, což někdy nemusí být zcela patrné vzhledem k tomu, že často přistupujeme k takovým zdrojům jako literárním dílům. Tohoto je nutné se vyvarovat a mít stále na paměti, že islámské právo je právem objektivním. Pokud je proto níže uváděna např. pasáž *Koránu*, je to, jako bychom citovali jakékoli platné a účinné ustanovení českého právního řádu.

Vše výše uvedené tak svědčí o jistém nadhledu nad českým pozitivním právem a také aktuálnosti zpracovávaného tématu ve vnitrostátním a mezinárodním kontextu. Mimoto je dle mého názoru nutné stále rozvíjet dosavadní stav poznání o komparativní přístupy, které se nabízí o to více, pokud tematika islámských „plnění daňového charakteru“ nebyla doposud na poli české finančněprávní vědy nijak zpracována. Proto se domnívám, že je více než vhodné přistoupit k této látce za využití komparativní metody a přezkoumat jednotlivá islámská plnění z pozice české daňověprávní teorie.

Předkládané zpracování se opírá o prvotní nastudování fundamentů islámského práva a jeho pramenů, stejně jako relevantní české a zahraniční odborné literatury publikované předními autoritami vědeckého poznávání tohoto oboru. Při značném rozruchu, který islám a islámské právo v dnešní době vzbuzují, představuje ovšem zpracovaná problematika v pojednáních (nejen) českých právníků a orientalistů značnou mezeru, o jejíž zaplnění alespoň zčásti usilují.

¹⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 33/2000.

¹⁵ K lingvistické analýze tohoto slova v arabštině srov.: ENNAJI, Mohammed. *Slavery, the state, and Islam*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 108 a násl. ISBN 9780521119627.

¹⁶ BOGUSZAK, Jiří; ČAPEK, Jiří; GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 27. ISBN 80-7357-030-0.

¹⁷ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 20. ISBN 978-80-7380-023-9.

1.1. Struktura, metodika a cíl práce

Primárním cílem této rigorózní práce je předložení detailní deskripce vytipovaných plnění normovaných islámským právem a jejich přezkoumání na základě doktrinálních poznatků české daňověprávní teorie, resp. klasifikace konkrétních „plateb veřejnoprávního typu“ (plnění daňového charakteru, která znamenají majetkový přírůstek na straně veřejné moci) z právního hlediska. Pro účely této práce je nazývám „plněními daňového charakteru“ a chápu jimi to, čím jsou nazývány „daně, poplatky a obdobná povinná peněžítá plnění“ v kontextu české finančněprávní doktríny.¹⁸ Předmětem zájmu je proto jejich analýza z hlediska poznatků české finančněprávní odborné literatury, stejně jako komparace reálné aplikační praxe těchto plnění.

V první řadě je rovněž nutno vyjasnit, že neusiluji ve své celistvosti o postihnutí širšího pojmu, kterým je daňový systém jako celek, zahrnující soustavu, správu, vyměřování, vymáhání a kontrolu, neboť ten je vždy podmíněn časovými a geografickými okolnostmi spjatými s vývojem islámského práva a etablováním státní moci muslimskými panovníky. Nicméně přes toto vymezení je konceptu islámského *fisku* a daňové správě vymezena jedna teoretická podkapitola (v rámci šesté, diskusní kapitoly), vystihující vše podstatné a obecně aplikovatelné ve všech vývojových etapách islámského práva, stejně jako popis správy *zakátu* v raných dobách islámu. Na toto pojednání posléze navazuje ilustrační rozbor aplikace *zakátu* v současnosti v Pákistánu a Saúdské Arábii. Rovněž je nutno podotknout, že se zaměřuji v podstatě toliko na rozebrání těchto plnění jen v hájemství pramenů islámského práva, a to především pramenů primárních (*Korán* a *sunna*). Historický vývoj, geografické distinkce a popis reálného fungování tak nejsou předmětem této práce a nemohly by ani být na relativně úzce vymezeném prostoru pro elaborát, jakým je rigorózní práce, s čistým svědomím rozebrány.

K dosažení takto vytyčeného cíle jsem se nejprve zaměřil na přiblížení elementárních znaků islámu, islámského práva a jeho pramenů, islámské etické ekonomie a vybraných pojmů (zvláště *m'uámalát*), neboť alespoň rámcové seznámení se s fundamentálními charakteristikami tohoto systému a jeho etickými postuláty považuji za *conditio sine qua non* pro porozumění hlavní problematice. Za těmito kapitolami následuje pojednání čtvrté kapitoly o rozpočtových příjmech (veřejnoprávního charakteru) obecně, kde vymezuji pojem daní, poplatků a jiných obdobných (povinných

¹⁸ K vymezení pojmu „plnění daňového charakteru“ srovnej blíže podkapitulu 4.1., v níž je podrobněji rozebrána související terminologie.

a peněžitých) plnění z různých hledisek (na poli teorie práva, ekonomie, finančněprávní vědy a rovněž v pojetí judikatury Ústavního soudu České republiky), posléze přistupuji k určitému terminologickému závěru, tj. vysvětluji, proč v názvu a textu rigorozní práce využívám jako *terminus technicus* spojení „plnění daňového charakteru“. Rozebírám též rozmanitá kritéria dělení těchto plnění, vztah přímých a nepřímých daní, stejně jako prameny a pojetí daňového práva v České republice.

Tyto kapitoly lze chápat jako spíše podkladového rázu, dávající pevný odrazový můstek pro precizní analýzu „plnění daňového charakteru“ v islámu, neboť poznatky z těchto kapitol jsou naplno využity ve stěžejní páté kapitole, zaměřené na celkem šest plnění v islámu. V předkládaném rozboru těchto plnění využívám zejména metodu deskriptivní, analytickou a komparativní. Při zpracování jsem přitom vycházel zvláště z primárních pramenů islámského práva, bylo ovšem využito i závěrů islámského *fiqhu*, stejně jako dostupných vymezení v teoretických publikacích zaměřených na islámské právo. Jak bylo výše předestřeno, text této centrální kapitoly směřuje k nabídnutí obrazu soustavy plnění daňového charakteru v islámu a jejich přezkoumání z pozice české daňověprávní teorie při opoře především o robustní teoretickou bázi odborné literatury a hlavně primární prameny islámského práva.

Pouze tam, kde je nutno dovysvětlit např. prvky konstrukce určitého plnění, zacházím do dalších pramenů práva, případně se opírám o islámskou jurisprudenci. *Korán* či *sunna* totiž nepokrývají vše, často je dané plnění zmíněno toliko v jediném *koránském* verši a zbytek již musela doplnit praxe či teorie v průběhu staletého vývoje islámského práva. V tomto ohledu je proto naše úsilí značně limitováno jen omezenými zmínkami jednotlivých plnění v primárních pramenech. Komfortnější by tak zajisté bylo věnovat se českému pozitivnímu právu, vždyť jen textace nejdůležitějších českých daňověprávních předpisů vychází ve svém souhrnu na téměř tři sta stran.¹⁹ Dle mého názoru jsou ovšem komparace s jinými právními řády (či dokonce právními systémy) pro českou finančněprávní vědu žádoucí. A v tomto duchu je právě vypracována i předkládaná práce, snažící se překlenout nedostatečnosti či nejednoznačnosti vyplývající ze samotné heterogenní povahy studovaného 1400 let starého právního systému.

Šestá kapitola posléze nabízí prostor k debatě o těch aspektech, které nebylo možno přímo rozvinout v hlavním textu předešlých kapitol. Pozornost je zde věnována

¹⁹ Srov. MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2016*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0022-4.

jednak komparaci s dalšími *abrahámovskými* náboženstvími, problematice související s financováním terorismu a v neposlední řadě též správě islámských plnění daňového charakteru se zaměřením na *zakát*. Stejně tak je poskytnut i náhled do správy peněžitých plnění daňového charakteru v současné době, kdy je pozornost soustředěna na Saúdskou Arábii a Pákistán. Zde jsem si v žádném případě nečinil nároky na úplnost, a proto jsem zvolil toliko dvě země pro srovnání moderní praxe na prahu 21. století.²⁰

Sedmá kapitola je soustředěna na praktické dopady islámských plnění v oblasti dvojího zdanění, zejména pokud jde o bilaterální smlouvy, které uzavřela Česká republika a do jejichž předmětu působnosti je výslovně zahrnut *zakát*. Celou práci následně uzavírá závěr, kde shrnuji získané poznatky a provádím konečnou bilanci jednotlivých islámských plnění při konstatování jejich případného daňověprávního charakteru.

Za takto číslovanou poslední osmou kapitolou se nachází ještě přehled pojmů islámského (finančního) práva, se kterými je často pracováno v průběhu výkladu. Na konci práce jsou v seznamu literatury uvedeny použité publikace a informační zdroje. Uvedená literatura pochází především z vlastního knižního fondu, významná část ovšem i z knihovny Právnické fakulty UK a rovněž knihovny Kuvajtské univerzity.

1.2. Poznámka k arabské transkripci a terminologii

Předkládaná tematika přináší nutnost využívat i příslušnou terminologii vycházející z arabského jazyka, který je originálním nositelem poselství Boha (*Alláha*) v islámském prostředí. Však sám *Korán* na mnoha místech zdůrazňuje toto prioritní postavení arabštiny, když výslovně obsahuje spojení „*Korán arabský*“ (12:2; 39:28; 43:3; 41:3), případně když muslimům vštěpuje, že:

13:37	A takto jsme seslali <i>Korán</i> jako moudrost v arabštině; a kdybys následoval scestná učení jejich poté, co dostalo se ti vědění, věru nebudeš mít proti Bohu ochránce ani obhájce žádného. ²¹
-------	--

Právě z toho důvodu, že arabština je *lingua franca* muslimského světa, a jak sama pro muslimy nejposvátnější Kniha uvádí, bylo poselství islámu „*ve zřetelném jazyce arabském sesláno*“ (26:195), je vhodné alespoň využívat arabských pojmů, které slouží jako *termini technici* a drží si po staletí svůj významový obsah. To na druhou stranu

²⁰ Ostatně jak dále uvidíme, jde o jedny z mála výjimek, které v současné době islámská plnění daňového charakteru ve svých právních rádech vůbec upravují.

²¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 443. ISBN 80-200-0246-4.

přináší nutnost se vypořádat s transkripcí arabských slov do latinky, neboť ne každému čtenáři je arabský jazyk slovy *Koránu* zcela „zřetelný“. Byl jsem proto veden snahou přepisovat příslušné odborné termíny co nejvěrněji arabskému zápisu a pro účely předkládaného textu byl zvolen systém transkripce souladný s územ české odborné literatury a běžný v české orientalistice a arabistice, leč s určitými zjednodušeními.

V zásadě však sleduji zejména úpravu obsaženou v česko-arabském slovníku *Charifa Bahbouha*²², resp. systém o něco snazší (a méně přesný), neboť neusiluji o rozlišování emfatických a neemfatických hlásek. Na druhé straně jsou znaky jako ة, tedy *hamza* (česky ráz), stejně jako všechny samohlásky, tj. ا, و, ي, a ze souhlásek například ع ('*ajn*), v jednotlivých transkribovaných výrazech zapisovány.²³ Přepis velkých a malých písmen se řídí českými pravidly, neboť je arabština nerozlišuje.²⁴

Dále je nutné zmínit, že všude, kde užívám arabskou verzi *Koránu*, zejména pak v partiích, kde je nutno konfrontovat český překlad a arabský originál, užívám *tafsírovou* verzi od *Abudlláha Yúsufa 'Alího*²⁵, neboť v ní jsou strany číslované, proto na ně lze snadno odkazovat v poznámkách pod čarou. V textu jako takovém je také zařazen značný počet úryvků z českého překladu *Koránu* od I. Hrbka pro názornější výklad, vždy jen s číselným vyznačením *súry* (kapitoly) a *ájátu* (verše). Pokud jde o druhý primární pramen, tj. *sunnu*, jednotlivé *hadíthy* či odkazy na ně jsou průběžně zařazovány v textu pro dovysvětlení určitého aspektu, vycházím přitom pouze z anglických překladů *Abú Daúda*²⁶, *al-Bucháriho*²⁷, *Muslima*²⁸ a *Málíka*²⁹.

²² BAHBOUH, Charif. *Česko-arabský slovník*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2011. ISBN 978-808-6149-714.

²³ Pro *hamzu* a '*ajn* používám v transkripci téhož znaku, a to ' , stejně jako L. Kropáček In KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 383. ISBN 80-702-1821-5.

²⁴ Zvláštním případem je užívání velkého písmena u slov náboženského charakteru. Jak je běžné, rozlišuji monoteistického „Boha“ a polyteistického „boha“ a slovo „Prorok“ se píše takto jen v souvislosti s *Muhammadem*. Naproti tomu slovo „boží“ se podle pravopisných pravidel píše malým písmenem, pokud je oslabená nebo žádná vazba na „Boha“, tj. nejde-li o sousloví mající věroučný charakter (např. Boží soud). V citacích však ponechávám autorské psaní velkých písmen (tedy i Boží, *Bible* apod.).

²⁵ ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004. ISBN 1590080262.

²⁶ Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

²⁷ Collection of the ahadith in Sahih Bukhari. *Translation of Sahih Bukhari by M. Muhsin Khan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/>>.

²⁸ Collection of the ahadith in Sahih Muslim. *Translation of Sahih Muslim by Abdul Hamid Siddiqui* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muslim/>>.

²⁹ Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by `A'isha `Abdarahman at-Tarjumana and Ya`qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

2. Islám a právo: univerzální corpus iuris

Islámem se nazývá poslední ze tří velkých monoteistických náboženství, Bohem zprostředkované výlučně skrze proroka *Muhammada* – v očích muslimů hlasatele spásy (*bašír*) a varovatele (*nadhír*) před božím hněvem³⁰ – jako uvedení na pravou míru původního božího poselství (*šar'a man qabalná*³¹) praotci *Ibrahímovi/Abrahámovi* a následujícím prorokům (*Núha/Noe, Isháq/Izák, Ismá'il/Izmael* – praotec Arabů, *Ja'qúb/Jakub, Músa/Mojžíš, Daúd/David, Sulajmán/Šalamoun* a *Ísa/Ježíš*),³² které se po staletích nepřesného praktikování a po dlouhou dobu toliko ústního předávání zkreslilo (do podoby judaismu a křesťanství):

15:10	Již před tebou jsme k stranám dávným posly vyslali, ³³
-------	---

Centrálním bodem islámské víry (*ímán*, odvozeno od slovesa *ámana*, věřit) je *Korán (al-Kitáb, Kniha)*, který je autentickým záznamem sdělení Boha k lidem tak, jak bylo sesláno *Muhammadovi* (a v témž znění všem předcházejícím prorokům), již poslednímu v řadě božích poslů (*chátam al-anbijá'*) – s ním instituce proroctví a předávání sdělení archandělem Gabrielem (*Džibrá'il* či *Džibríl*³⁴) dle islámu definitivně končí:

5:3	Dnešního dne jsem pro vás dovršil vaše náboženství a naplnil nad vámi Své dobrodiní a zlíbilo se mi dát vám islám jako náboženství. ³⁵
-----	---

V akceptaci těchto skutečností (tj. jedinství Boha, ar. *tauhíd*, a *Muhammadovy profetie*) spočívá mimo jiné *šaháda*, tedy muslimské vyznání víry, kterou věřící denně opakuje přinejmenším během pravidelných modliteb (*salát*) a je i součástí svolávání k nim (*adhán*): *ašhadu an lá iláha illá-l-láhi wa an Muhammadan rasúl-láhi* („Vyznávám, že není boha kromě Boha a *Muhammad* je posel Boží.“). *Korán* jakožto psané svědectví prorokování *Muhammada* je nejautoritativnější sbírkou pravidel, průvodcem a návodem pro život každého muslima, jenž tvoří primární zdroj

³⁰ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 11. ISBN 8070218282.

³¹ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C. H. Beck, 2009, s. 72. ISBN 978-3-406-57955-4.

³² TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 28, s. 37. ISBN 8070218282.

³³ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 199. ISBN 80-200-0246-4.

³⁴ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 37. ISBN 8070218282.

³⁵ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 600. ISBN 80-200-0246-4.

samostatného a univerzálního *corporis iuris* – islámského práva,³⁶ na čemž se shodnou všechny hlavní *madháhib* (islámské právní školy), některé jdou dokonce dále s tvrzením, že další prameny práva jsou pouze vysvětlující ke *Koránu*.³⁷

2.1. Šarí'a: státoprávní základy ummy

Samotný pojem *šarí'a* či *šar'a* znamená „cestu“ (po které je nutné kráčet)³⁸, doslova pak cestu k prameni (vodnímu zdroji).³⁹ Jedná se o stezku (*hudá, rušd*⁴⁰) vedoucí nejen k samotnému Tvůrci, ale cestu, o které muslimově věří, že ji sám Bůh skrze Proroka *Muhammada* exemplárně vyznačil:

45:18	A potom jsme tě umístili na cestě zákona [<i>šarí'atan</i>] z rozkazu Našeho vycházející. Následuj ji a nenásleduj sklonů těch, kdož nevědí o ničem! ⁴¹
-------	--

V islámu jedině Bůh jako suverén může určit, kudy a jakým způsobem má kráčet lidstvo, což je důvodem, proč muslimové usilují (resp. by měli) vydat se pouze po této (pravé, boží) a ne jiné cestě (*fi sabilil 'lláh*)⁴² – ostatně předislámské období Arábie je nazýváno *al-džáhilía* (doba nevědomosti⁴³, tedy pohanství). Ideální zřízení v podobě *chalífátu* (idea teokracie, vlády Boha – *hukúmát Alláh* – nad svými služebníky⁴⁴) spočívá v homogenním společenství lidí, kteří mají společný cíl a úděl, řídí se stejnou ideou ve všech věcech.⁴⁵ Cílem celé *ummy* je proto žít v souladu se *šarí'ou*, která představuje artikulovanou vizi Boha a ideální kodifikaci pravidel (*ius divinum*) na pozemském světě.

Islám přitom zahrnuje veškeré stránky lidského života od úrovně individuální, rodinné, společenské a státní až po rozsah celé *ummy* (*ummat Alláh*, obec Boží⁴⁶

³⁶ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 1. ISBN 22-470-1971-4.

³⁷ CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. 1. vyd. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, c2006, s. 214. ISBN 80-903-7540-5.

³⁸ AMANAT, Abbas; GRIFFEL, Frank. *Shari'a: Islamic Law in the Contemporary Context*. Stanford: Stanford University Press, 2007, s. 29. ISBN 978-0-8047-5639-6.

³⁹ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 2, s. 14. ISBN 978-185-1685-653.

⁴⁰ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 38. ISBN 8070218282.

⁴¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 290. ISBN 80-200-0246-4.

⁴² KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 114. ISBN 80-702-1821-5.

⁴³ BAHBOUH, Charif. *Česko-arabský slovník*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2011, s. 236. ISBN 978-808-6149-714.

⁴⁴ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 29, s. 37. ISBN 8070218282.

⁴⁵ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 13. ISBN 978-111-9991-274.

⁴⁶ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 29, s. 37. ISBN 8070218282, s. 29.

či islámská duchovní obec⁴⁷), a to jak v rovině člověk-Bůh, tak na úrovni člověk-člověk,⁴⁸ čímž přesahuje chápání právního systému v našem slova smyslu. Islámské právo má tedy věcný i osobní rozsah mnohem širší, než jak je chápán právní systém v západním slova smyslu. Západní (na křesťanství navázané) sekulární dělení duchovní a světské moci („*co patří Bohu a co patří císaři*“, viz Mt 22:21, Mk 12:17, Lk 20:25) je islámskému ideálu cizí – *chalífát (daulat al-islamía)*⁴⁹ spojuje obojí. Jak zdůraznil přední muslimský teolog 20. století *al-Banná*: „*Bratři nesoudí, že císařovo patří císaři a co je Božího, Bohu. I císař sám a vše, co má, náleží jedině Bohu.*“⁵⁰ Islám nijak nevyděluje věci „profánní“ a „sakrační“ – veškeré bytí totiž pochází od Boha, který se obrací na lidi jako určené správce, k čemuž je vybavil pravidly. Proto si nárokuje rozhodovat o každém smrtelníkovi:

3:109	Bohu náleží vše, co na nebesích je i na zemi, a k Bohu se všechno navrátí. ⁵¹
-------	--

2.2. Mezi pluralismem a islamizací

Další zajímavý fakt rovněž představuje situace, že islámské právo (rozlišení od užšího pojmu *šari'a* provedeno níže) nezná státní mocí sankcionované zákoníky, největší oporu tak představují systematické právní knihy a diskurz podle jednotlivých *madhabů* (právních škol).⁵² Tyto knihy sice fungují jako autoritativní zdroje poznání, nemůžeme je však za zákoníky označit, poněvadž nemají onu státní sankci. Islámské klasické právo je totiž extrémním případem legislativního systému (*nizám*) vypracovaného soukromými odborníky⁵³ – *fuqahá'* (k rozlišení od termínu '*ulamá'*' viz níže) jako vykladači (*mufassirún*)⁵⁴ hypostaze Božího zákona stojí mimo stát,

⁴⁷ V moderní spisovné arabštině pak znamená „národ“.

⁴⁸ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 13-14. ISBN 978-111-9991-274.

⁴⁹ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 1. ISBN 978-185-1685-653.

⁵⁰ AL-BANNÁ, Hasan. *Mudhakkirát ad-da'wa wa-d-dá'í*, cit. podle: KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 117. ISBN 80-702-1821-5.

⁵¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 506. ISBN 80-200-0246-4.

⁵² TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 118. ISBN 8070218282.

⁵³ POTMĚŠIL, Jan. *Šari'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 28. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁵⁴ MUMĪSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 24. ISBN 15-900-8010-6.

charakteristickým znakem islámského práva je tak, alespoň teoreticky, značný pluralismus.⁵⁵

Podle islámského ideálu má být *koránské* legislativě stát vlastně podroben jako pouhá výkonná moc,⁵⁶ provádějící dohled nad dodržováním uznaných islámských norem⁵⁷:

5:45	Ti pak, kdo nesoudí podle toho, co seslal Bůh, ti věru jsou nespravedliví. ⁵⁸
------	--

Islámské právo je na druhé straně demokratické v tom smyslu, že každý člen *ummy*, který je schopen a kvalifikován poskytnout interpretační stanovisko ve sporné otázce, nese (podle moderních stanovisek založených na *idžtihádu*⁵⁹) oprávnění Boží právo (*haqq Alláh*) vyložit, a to potud, když není stanoveno jasné řešení samotným Bohem, či prorokem *Muhammadem*. To totiž nemůže „přebít“ legislativa žádného státu, žádný náboženský učenec, ba dokonce ani všichni členové *ummy* dohromady nemají nárok na jakoukoli změnu toho, co již bylo jednou Bohem dáno,⁶⁰ idea demokratické právo tvorby většinou vůlí je islámu podle převažujících⁶¹ interpretací cizí.⁶²

Ačkoli dnes existuje téměř 60 států⁶³ s převážně muslimskou populací, islámské právo je aplikováno velmi různorodě – téměř žádná z těchto zemí však reálně neinklinuje k jeho bezprostřední a bezvýjimečné aplikaci nebo naprosté islamizaci vnitrostátních právních řádů; značně často se tak omezují na pouhé inspirování se při vnitrostátní normotvorbě či zavedení klauzule umožňující aktivaci islámského práva při mezerách v právu.⁶⁴ Západní vzory nepřijaly pouze monarchie na Arabském poloostrově

⁵⁵ HALLAQ, Wael B. *An Introduction to Islamic Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 27. ISBN 978-0521678735.

⁵⁶ AMANAT, Abbas; GRIFFEL, Frank. *Shari'a: Islamic Law in the Contemporary Context*. Stanford: Stanford University Press, 2007, s. 16. ISBN 978-0-8047-5639-6.

⁵⁷ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 6-7. ISBN 978-185-1685-653.

⁵⁸ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 606. ISBN 80-200-0246-4.

⁵⁹ Blíže k tomu: MUMĪSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 7, s. 171. ISBN 15-900-8010-6.

⁶⁰ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 13. ISBN 978-111-9991-274.

⁶¹ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 7. ISBN 22-470-1971-4.

⁶² K principu participace (*šúrá*), rozebíraným moderními autory, více In AMANAT, Abbas; GRIFFEL, Frank. *Shari'a: Islamic Law in the Contemporary Context*. Stanford: Stanford University Press, 2007, s. 104. ISBN 978-0-8047-5639-6.

⁶³ Organization of the Islamic Conference. *Member States* [online]. OIC, c2014 [cit. 12.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.oic-oci.org/oicv2/states/>>.

⁶⁴ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C. H. Beck, 2009, s. 234-5. ISBN 978-3-406-57955-4.

a předrevoluční Afghánistán.⁶⁵ Naproti tomu absolutní většina se snaží plně prosazovat islámské právo rodinné a dědické⁶⁶ (tedy záležitosti osobního statusu), které zcela zůstávají prosty (post)koloniálních či západních vlivů, odolávající tak moderním reformním snahám.

Od 70. let však jako by se vývoj obrátil nazpět od sekularizace k islamizaci.⁶⁷ Ústavy rostoucího počtu zemí zakotvují principy, že islám je státním náboženstvím, že zákonodárství má vycházet z *Koránu*, že hlavou státu musí být muslim apod.⁶⁸ Příkladem tohoto trendu může být pákistánská ústava z roku 1973, která v čl. 31 nazvaném „Islamic way of live“⁶⁹ stanoví, že stát je zavázán zaručit povinnou výuku *Koránu*, řádný výběr islámských daní a dodržování islámských morálních zásad.

2.3. Systém pramenů islámského práva

Islámské právo (*al-qánún al-islámí*) lze chápat jako *corpus iuris* opírající se o dva pilíře: tím prvním je *šarí'a*, tedy samotné božské a neměnné normy (Boží zákon⁷⁰ či právo, *haqq Alláh*⁷¹), tím druhým jsou teoretické principy a pravidla vypracovaná islámskými právníky-theology, kteří interpretací *šarí'i* precizují často jen velmi obecná pravidla či kazuistické případy. Všeobecně panující konsensus ortodoxních *sunnitských madhabů* pak vychází z respektování celkem čtyř pramenů islámského práva, těmi jsou: *Korán*, *sunna* (model chování *Muhammada*), *idžmá'* (shoda názorů) a *qijás* (analogická dedukce).

Někteří autoři⁷² ovšem rozšiřují termín *šarí'a* na celé „islámské právo“, ve striktním slova smyslu je však právem pouze to, co Bůh seslal (*tanzíl*)⁷³ lidem v Knize, což je upřesněno a rozvedeno v *sunně*, přičemž vše další je toliko výklad (ar. *tafsír*)

⁶⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 144. ISBN 80-702-1821-5.

⁶⁶ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 5-6. ISBN 22-470-1971-4.

⁶⁷ CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. 1. vyd. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, c2006, s. 215. ISBN 80-903-7540-5.

⁶⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 144. ISBN 80-702-1821-5.

⁶⁹ The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan [online]. pakistani.org, [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/>>.

⁷⁰ *Haqq* v arabštině rovněž znamená „pravda“.

⁷¹ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 17. ISBN 978-185-1685-653.

⁷² AMANAT, Abbas; GRIFFEL, Frank. *Shari'a: Islamic Law in the Contemporary Context*. Stanford: Stanford University Press, 2007, s. 2. ISBN 978-0-8047-5639-6.

⁷³ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 37. ISBN 8070218282.

Koránu, vypracovaný *fiqhem*.⁷⁴ Podle mého názoru je ovšem vhodnější chápat „islámské právo“ (*al-qánún al-islámi*) jako generální pojem pro souhrn primárních pramenů (*šarí'a*), tj. *Koránu* a *sunny*, a dále sekundárních či terciárních pramenů, tj. té soustavy pravidel odvozeného charakteru, která vznikla jiným způsobem (podle a na základě *šarí'i*).

Fiqh nadto ve své mnohaleté tradici rozvinul i další normotvorné zásady či prameny práva jako jsou *istihsán* (diskreční uvážení⁷⁵, do značné míry odpovídající výrazu *equity*), *maslahat al-'umma* (neboli veřejný zájem), případně též *'urf* (právní obyčej). Nejsou ovšem pro hlavní předmět této práce, tj. přezkum islámských plnění daňového charakteru, podstatná, neboť vycházím zejména z primárních pramenů. Proto je nemusíme v této kapitole ani hlouběji rozebírat.

2.3.1. Korán

Korán (al-Qur'án) je posvátným Písmem islámu, nejdůležitějším pramenem práva a jako poselství seslané Bohem *Muhammadovi*, který je prorokem (*nabí*) a poslem Božím (*rasúl Alláh*), skrze archanděla *Gabriela (Džibríl)*⁷⁶ také textem s největším náboženským a právním významem pro všechny muslimy. Vnitřní členění je charakterizováno uspořádáním na 114 *súr* (kapitol), seřazených bez obsahové souvislosti obvykle pouze na základě délky textu⁷⁷ (velikost *súr* a jejich pořadí určil *Muhammad* v roce svého úmrtí), které dohromady tvoří 6 236 veršů (*ájátů*) a 77 436 slov (*kalimát*).⁷⁸ Kromě věroučných pravidel zahrnuje dále vše od mezilidských vztahů až po státoprávní uspořádání.

Muslimové věří, že je (přinejmenším v obecné rovině) jejich návodem k řešení jakéhokoli problému, sám Bůh o něm soudí, že je kompletním dílem:

6:38	A nezanedbali jsme v Písmu ničeho. ⁷⁹
------	--

⁷⁴ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 13-14, s. 16-17. ISBN 978-111-9991-274. Stejně tak In KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 16-17, s. 40. ISBN 978-185-1685-653.

⁷⁵ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 22. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁷⁶ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 26, s. 37. ISBN 8070218282.

⁷⁷ Ne tak překlad I. Hrbka, koncipovaný chronologicky.

⁷⁸ MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 35. ISBN 978-807-3575-892.

⁷⁹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 424. ISBN 80-200-0246-4.

16:89a

A seslali jsme ti Písmo, jež objasněním je všeho, vedením, milosrdenstvím i zvěstí radostnou pro ty, kdož do vůle Boží se odevzdali.⁸⁰

Celkem učenci napočítali přibližně 350 veršů právního charakteru (*áját al-ahkám*),⁸¹ které pojednávají o věcech manželských a rodinných, smluvním právu, trestech, dědění a daních, stejně jako o ideálním státu, základních právech či mezistátních vztazích a válce.⁸² Na jeho významu jako prvního mezi primárními prameny práva se islámští učenci shodnou, někteří jdou dokonce dál a tvrdí, že je zdrojem jediným a všechny ostatní jsou k němu pouze interpretační.⁸³ Většina veršů se jinak týká zejména věrouky (*'ibádát*).

Al-Qur'án je podstatným jménem slovesným odvozeným od *qara'a*, tedy číst, doslova tak znamená (se členem podstatným): „to, co je určeno ke čtení“, „určeno k recitaci“;⁸⁴ ostatně Bůh „je ten, jenž naučil perem“ (96:4).⁸⁵ Je doslovným zápisem zaznamenaných promluv Boha:

2:2

Toto Písmo, o němž pochyby není, je vedením pro bohabojné,⁸⁶

Promluvy, a to exkluzivně jen a pouze k Proroku *Muhammadovi*, byly písemně a *mutawátir*⁸⁷, tj. přesně, podle plynulých a doložených opakování různých svědků zaznamenány, jinými slovy jejich autentičnost je doložena díky ústnímu předávání po generace (dodnes se pěstuje tradice recitování *Koránu* zpaměti), stejně jako díky jejich psané formě.⁸⁸ Se sepisováním do podoby *mushafu* („sešitu“) započal hned první *chalífa Abú Bakr*, proces dovršil a texty s odchylkami nechal zničit až třetí *chalífa Uthmán*.⁸⁹

Korán se přitom nevyznačuje pevnou strukturou, tak jako je to typické pro plynulý lineární příběh Starého zákona. Jeho styl není ani nikterak jednotný, nýbrž se liší podle doby, kdy vznikaly jednotlivé partie. Zatímco některé starší části jsou často vzrušené

⁸⁰ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 299. ISBN 80-200-0246-4.

⁸¹ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 19. ISBN 978-185-1685-653.

⁸² KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 16. ISBN 978-111-9991-274.

⁸³ Tamtéž, s. 1, s. 17.

⁸⁴ NETHERCOTT, Craig R; EISENBERG David M. *Islamic finance: law and practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 21. ISBN 978-0-19-956694-5.

⁸⁵ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 109. ISBN 80-200-0246-4.

⁸⁶ Tamtéž, s. 445.

⁸⁷ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 25. ISBN 978-185-1685-653.

⁸⁸ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 18. ISBN 978-111-9991-274.

⁸⁹ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 9. ISBN 22-470-1971-4.

či klidně vznešené, mají pozdější *súry* spíše prozaický charakter bez básnického vzletu. Mnohdy se rovněž některá témata opakují i vícekrát – nelze zapomínat, že *Korán* je produktem spíše rétorickým a značnou část tvoří texty vyprávěcí.⁹⁰ Rovněž samotné *súry* jsou nezřídka tvořeny zcela nesourodými skupinami veršů, které byly seslány v rozpětí mnoha let (celkový horizont sesílání činí přibližně dvacet roků), přičemž ona první byla Proroku sdělena 15. dne měsíce *ramadánu* (pravděpodobně roku 610), v jeho 40 letech,⁹¹ a to v jeskyni na hoře *Hirá'* nedaleko *Mekky*.⁹²

96:1-3	Přednášej ve jménu Pána svého, který člověka z kapky přilnavé stvořil! Přednášej, vždyť Pán tvůj je nadmíru štědrý, ⁹³
--------	--

2.3.2. Sunna

Sunna, která představuje druhý primární pramen práva, rozvádí a vysvětluje *Korán*.⁹⁴ Označovala původně prostě „zvyklost“, „obvyklý způsob jednání“⁹⁵ a byla výrazem používaným už v předislámské Arábii jako odkaz na starobylé, zděděné praktiky⁹⁶ a zvyky (*ahádith*, sg. *hadíth*) po kmenových předcích.⁹⁷ V islámské věrouce nabývá na významu *sunna* jako normativní, stanovené a žádoucí pravidlo chování.

Je jednoduše řečeno rovnocenným pramenem práva z toho důvodu, že každý z proroků byl sám o sobě ve svých skutcích dokonalým, věrným a následováníhodným modelem ve všech sférách života, což platí zejména o *Muhammadovi*, který prorocký řetěz uzavřel:

33:21	A věru máte nyní v poslu Božím příklad překrásný pro každého, kdo doufá v Boha a v den poslední a kdo Boha hojně vzpomíná. ⁹⁸
7:158	Věřte tedy v Boha a posla Jeho, Proroka neučeného, jenž věří v Boha a Jeho slova, a následujte jej – snad se octnete na cestě správné! ⁹⁹

⁹⁰ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 57. ISBN 80-200-0246-4.

⁹¹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 14-15, s. 21. ISBN 80-702-1821-5.

⁹² TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 22. ISBN 8070218282.

⁹³ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 109. ISBN 80-200-0246-4.

⁹⁴ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 20. ISBN 978-185-1685-653.

⁹⁵ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C. H. Beck, 2009, s. 52. ISBN 978-3-406-57955-4.

⁹⁶ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 18. ISBN 978-111-9991-274.

⁹⁷ MUMISA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 55-56. ISBN 15-900-8010-6.

⁹⁸ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 549. ISBN 80-200-0246-4.

⁹⁹ Tamtéž, s. 411.

Muslim je tak vázán jej upřímně následovat ve všem, co on sám činil, Prorokův verdikt je závazný¹⁰⁰ ve všech náboženských věcech a poslušnost k Proroku se rovná poslušnosti k Bohu:

49:2	Vy, kteří věříte! Nezvedejte hlas svůj nad hlas Prorokův a neobracejte se k němu s řečí hlučnou, tak jak to děláte mezi sebou, aby se skutky vaše nestaly marnými, aniž o tom budete mít tušení. ¹⁰¹
------	---

Sunna (*sunnitská* větev islámu se ostatně označuje jako *ahlu s-sunna*, „lid *sunny*“), která je někdy užívána synonymně s *hadíthy* (v pozdějším významu „vyprávěními“¹⁰²) o působení *Muhammada*, jeho činech (*fi'l*), výrocích (*qaul*), charakterových vlastnostech a o tom, co konkludentně schválil nebo zakázal (*sukút*),¹⁰³ odráží žádoucí model chování člověka – *Korán* naproti tomu přesně zachycuje slovo Boha tak, jak bylo sesláno (*tanzíl*)¹⁰⁴ *Muhammadovi* a jak je dnes po staletích čteno, nemá přitom co do činění s myšlenkami Proroka.

Přestože Kniha obsahuje řadu normativů, *sunna* je praktickým modelem v těch situacích, kde *Korán* precizněji nerozvádí pravidlo pro správné žití, či situaci fakticky neupravuje vůbec. A protože dílo *Muhammada* – inspirováno samotným Bohem¹⁰⁵ – je posuzováno na základě konceptu neomylnosti (*'isma*),¹⁰⁶ nelze vůbec myslet, aby Prorok jednal nebo mluvil jinak než ve shodě s Božím zákonem. *Muhammad* totiž:

53:2-3	nebloudí, ani nebyl sveden, ani nehovoří z vlastního popudu svého. ¹⁰⁷
--------	---

Právě proto bylo nejjednodušší v takových případech následovat *sunnu*, zvyklosti a způsobu samotného Proroka, což představuje tu nejjistější a nejpřímější stezku životem. *Hadíthy* jsou tak pro *sunnu* stavebním kamenem: vypráví o svědkem (typicky někdo ze *sahába*, tj. jeho společníků) podloženém postoji proroka *Muhammada* v určité věci, *sunna* se až následně odvozena z *hadíthu* stává modelem chování s právní dimenzí.

¹⁰⁰ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 24. ISBN 978-185-1685-653.

¹⁰¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 582. ISBN 80-200-0246-4.

¹⁰² TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 116-7. ISBN 8070218282.

¹⁰³ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 10. ISBN 22-470-1971-4.

¹⁰⁴ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 37. ISBN 8070218282.

¹⁰⁵ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 23. ISBN 978-185-1685-653.

¹⁰⁶ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 10. ISBN 22-470-1971-4.

¹⁰⁷ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 153. ISBN 80-200-0246-4.

Toto byla vynikající příležitost pro tehdejší učence, kteří se ujali detailní analýzy, ověřování a třídění těchto vyprávění na skutečně vědeckých základech (*'ilm al-hadīth*, „nauky o *hadīthech*“). Po smrti Proroka tak započal proces shromažďování, selekce a standardizace *hadīthů*. Tato hierarchizace byla provedena již v 9. století podle velmi přísných kritérií ověřování jednak tzv. řetězu či posloupnosti vypravěčů (*isnád*) typu „*Ten a ten vyprávěl, že podle vyprávění toho a toho, které slyšel od toho a toho, Prorok učinil...*“, stejně jako verifikace samotného (právního) základu vyprávění – vlastního obsahu textu (*matn*). Tím právní učenci dokázali klasifikovat *hadīthy* do tří kategorií: zcela autentické neboli správné (*sahih*), dobré (*hasan*) a slabé (*da'if*).¹⁰⁸

Vztah mezi *Koránem* a *sunnou* spočívá v tom, že zatímco slovo Boha bylo už v průběhu *Muhammadova* života (částečně) zaznamenáváno a sám Prorok usiloval o zafixování podoby božího zjevení (minimálně v paměti *sahába*) tak, jak jej obdržel, několikrát vyjádřil obavu před zaznamenáváním své *sunny*, svého „způsobu života“, aby nedošlo ke zmatení s textem Knihy.¹⁰⁹ Dále tím, že je *sunna* až druhotným primárním pramenem po *Koránu*, má učenec islámského práva zachovávat prioritu Knihy v tom smyslu, že se uchýlí k *sunně* jen tehdy, nenalezne-li řešení právě v *Koránu*. Druhý aspekt této zásady speciality se vyznačuje tím, že zatímco pochybnost o *Koránu* a jeho autentičnosti není připuštěna, tak *hadīthy* jsou stále jen svědectvími zachyceným svými vypravěči, ač v nejvyšší možné míře prověřenými. Pro *'ulamá'* je přitom při poskytování právního stanoviska (*fatwá*) zakázáno (*harám*, od slovesa *harrama*, tj. zakázat) zakládat jej jen na své vlastní úvaze bez opory v *šarí'i*. Objeví-li se tak jakákoli nová situace, vždy musí být řešena na základě ustanovení či alespoň principů vyvozených ze *šarí'i* (a *fiqhu*).¹¹⁰ K individuálním právním interpretacím (*ra'j*) a rozumovým (*'aql*) úvahám viz dále.

2.3.3. Idžmá'

To, aby novodobé potřeby muslimské obce byly stále upraveny právem, je úkolem *'ulamá'* (je nutné terminologicky odlišovat od *fuqahá'*, sg. *faqíh*, tj. právníků, kteří při řešení mezer v právu využívají i vlastního úsudku na základně *idžtihádu* a vlastního úsudku *ra'j*; *'ulamá'* od slova věda, *'ilm*, jsou právní učenci-teologové, omezující se

¹⁰⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 49-51. ISBN 80-702-1821-5.

¹⁰⁹ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 19. ISBN 978-111-9991-274.

¹¹⁰ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 9. ISBN 22-470-1971-4.

na dokonalou znalost *tafsíru* a následující konkrétní školu *fiqhu*).¹¹¹ Ti mají vykládat v podobě (nezávazných) právních dobrozdání („fatvách“, *fatwá*),¹¹² jakožto odpovědi na specifické otázky, *šari'u* co nejdříve tak, aby se překlenuly problémy vyvěrající z relativně malého výchozího počtu norem a pokrylo se tak co nejvíce nových právních situací,¹¹³ a to výlučně na základě *Koránu* (jeho výkladem, *tafsír*) a *sunny* (ověřováním a studováním *hadíthů*) v mezích svého *madhabu* (různých škol *fiqhu*), tedy v rámci dřívějších řešení – rozšiřováním *kazuistiky*. Učenec perského původu *at-Tirmidhí* v 9. stol. poznamenal: „*Kdo by Korán vykládal jen podle svého názoru [bi-r-ra'j], tj. bez vědy, dopouští se bezvěrectví [širk]... Kdo by vyslovil na Korán svůj vlastní názor a došel ke správnému řešení, i v tom případě by chyboval.*“¹¹⁴

Idžmá' a *qijás* tak vytváří další kategorii pramenů práva, a to odvozených a nemajících božský původ, jedná se o extenzi *šari'i*.¹¹⁵

29:43	My pak uvádíme podobenství tato lidem, ale pochopí je pouze rozumní. ¹¹⁶
-------	---

Idžmá' má jako podstatné jméno slovesné původ ve slovese *adžmá'a*, „souhlasit v něčem“, znamená tedy v překladu z arabštiny „shodu“ v určité právní věci, která není plně upravena *Koránem* nebo nevyplývá ze *sunny*, přičemž je „primárním“ ze sekundárních právních zdrojů,¹¹⁷ který svůj základ nalézá mimo jiné ve verši o jednotném a souhlasném směřování všech muslimů:

4:115	A kdo odpadne od posla poté, co mu bylo jasně ukázáno správné vedení, a sleduje pak cestu jinou než věřící, k tomu obrátíme se zády, tak jako on se obrátil. ¹¹⁸
-------	---

Jednohlasná shoda v nějaké otázce v rámci systému islámského práva pak *de facto* znamená rozhodnutí ve věci. Nicméně paradoxně mezi (*sunnitskými*) muslimy neexistuje shoda na tom, kdo všechno se vlastně má shodovat. *Ši'ité* mají obecně k dalším pramenům práva kromě *Koránu* (a částečně *sunny*) ambivalentní vztah a konsensus vzhledem

¹¹¹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 118. ISBN 80-702-1821-5.

¹¹² KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 3. ISBN 978-185-1685-653.

¹¹³ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 17. ISBN 22-470-1971-4.

¹¹⁴ Cit. podle: KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 36, s. 121. ISBN 80-702-1821-5.

¹¹⁵ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 14-15. ISBN 22-470-1971-4.

¹¹⁶ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 363. ISBN 80-200-0246-4.

¹¹⁷ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 20. ISBN 978-111-9991-274.

¹¹⁸ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 535-6. ISBN 80-200-0246-4.

k autoritě absentujícího (*ghaiba* čili nepřítomnost¹¹⁹), skrytého *imáma* (*al-imám al-machfí*¹²⁰) je fakticky irelevantní (zabývala se jím zejména *usúlská* škola). *Sunnité* však podle toho, *proč* a *kdo* má participovat na této shodě, podle *madháhib* s různým argumentačním podkladem, rozlišují zformování *idžmá'* na základě:¹²¹

- Veřejné shody *'ulamá'* (*hanafijci*): „Právní učenci jsou v této věci nejodbornější, a tedy nej povolanejší.“
- Jednotného názoru všech obyvatel *Medíny*¹²² (*málikovci*), prvního islámského města. Podle tradice totiž: „*Medína vyháni zlé lidi, tak jako pec vyháni nečistoty ze železa.*“ A dále se „*islám drží Medíny jako had své díry.*“
- Shody *sahába* (*hanbalovci*), první generace muslimů,¹²³ čímž se vyloučí kdokoli jiný, protože: „*Byli nejvíce obeznámeni a nejlépe vedení.*“
- Konsensu celé *ummy* (*šáfí'ici*), tedy celého muslimského světa¹²⁴ – jak učenců, tak laiků. Podle *hadíthu* o Proroku *Muhammadovi*: „*Můj lid se nikdy nesjednotí na nějakém bludu.*“¹²⁵

Z podstaty věci také vyplývá, že k *idžmá'* mohlo dojít až po smrti *Muhammada*, neboť za jeho života se vždy stačilo přímo jeho jako nejvyšší autority na něco dotázat a právní problém byl vyřešen. K prvním takovým jednohlasným rozhodnutím po smrti Proroka docházelo pravděpodobně již mezi *sahába* v *Medíně*, kteří po vzájemné konzultaci dospěli k řešení právní otázky dotýkající se *ummy*, jež se pro příště stalo již závazným.¹²⁶ Islámské právo tak v obecné rovině vyvěrá spíše z kazuistických řešení, která do obecných principů uspořádal až *fiqh*.

¹¹⁹ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 5. ISBN 22-470-1971-4.

¹²⁰ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 143. ISBN 8070218282.

¹²¹ Cit. dle: BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 15, s. 17. ISBN 22-470-1971-4.

¹²² MUMÍSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 58-59. ISBN 15-900-8010-6.

¹²³ NETHERCOTT, Craig R; EISENBERG David M. *Islamic finance: law and practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 25-26. ISBN 978-0-19-956694-5.

¹²⁴ MUMÍSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 84. ISBN 15-900-8010-6.

¹²⁵ HALLAQ, Wael B. *An Introduction to Islamic Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 21. ISBN 978-0521678735.

¹²⁶ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 20. ISBN 978-111-9991-274.

2.3.4. Qijás

Qijás doslova znamená „poměřování“¹²⁷, jedná se tedy o nacházení rovnosti či blízké podobnosti mezi dvěma věcmi, z nichž jedna je přibrána jako kritérium pro hodnocení oné druhé, jedna je regulována, a pravidlo tak má oporu v *Koránu*, *sunně* či *idžmá'*, druhý případ teprve čeká na vyhodnocení a přenesení účinku z prvního. *Fiqh* jej chápe jako analogii či analogickou dedukci, jinými slovy jako právní princip umožňující vyvodit z platného práva (dříve řešeného případu) logický závěr použitelný i v jiných situacích, se kterými se *umma* musí nějak vypořádat, přičemž se vychází z aplikační přednosti podle posloupnosti: *Korán*, *sunna*, *idžmá'*. Jsou zde tak výborně použitelné zásady logiky pro rozšíření stávajících precedentů a pravidel,¹²⁸ a to stále za předpokladu, že analogické řešení nebude v rozporu s normou obsaženou v některém ze tří předešlých pramenů práva. K tomu *fiqh* vypracoval kritérium zvané '*illa* (věcný prvek podobnosti obou případů),¹²⁹ založené na poměřování skutkových okolností, které povolají pravidlo jiného podobného případu.

Tento právní princip jako takový byl poprvé pojmenován *imámem Abú Hanífou*, zakladatelem *hanafijské školy (asháb ar-ra'j)* v Iráku. Jeho cílem bylo zamezit rozličnému ohýbání práva a promítání do něj jiných než striktně islámských zásad v době, kdy během *abbásovského chalífátu* (v letech 750 až 1258)¹³⁰ zažíval islám jako náboženství největší – věroučnou a politickou – expanzi a pohltit odlišné geografické a kulturní celky,¹³¹ jejichž příslušníci se snažili aplikovat své vlastní cizorodé přístupy. Na druhou stranu právě *qijás* byl zpočátku některými učenými odmítán právě proto, že nemá žádnou aplikační oporu v *Koránu* ani *sunně*, avšak praktická potřeba si použití analogie nakonec vynutila.¹³²

¹²⁷ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 20. ISBN 978-111-9991-274.

¹²⁸ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 53. ISBN 978-185-1685-653.

¹²⁹ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 21. ISBN 978-111-9991-274.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 7. ISBN 978-185-1685-653.

¹³² BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 19. ISBN 22-470-1971-4.

2.4. Idžtihád a taqlíd

Pro muslimy a zejména ty, kteří jsou 'ulamá', je *wádzib* („povinnosti“ či „úkolem“, pl. *wádzibát*¹³³) studovat vše, co se vztahuje zejména k duchovnímu rozvoji *ummy*:

58:11	A Bůh pak povýší ty z vás, kdož uvěřili, a ty, jimž dostalo se vědění, na stupně různé. A Bůh dobře je zpraven o všem, co děláte. ¹³⁴
-------	--

Taková obligace sice náleží celé *ummě* a všem jejím členům, ovšem jak to bývá ve všech oborech lidského vědění, experti na sebe přebírají v určitých segmentech odpovědnost a rozvíjí vědomosti jménem celého společenství. Jak připomíná J. Potměšil,¹³⁵ v islámském prostředí totiž právo vzniká jako výraz zájmu zbožných učenců, kteří se snaží dostat své odpovědnosti vůči Bohu na poli své specializace a zajistit soulad právních vztahů s náboženskými imperativy:

9:122	Věřící necht' se nevypravují všichni najednou; proč by se z každé skupiny nemohl vypravit jeden oddíl, aby se lidé z něho poučili o náboženství a aby po návratu mohli varovat svůj lid – snad budou se mít na pozoru! ¹³⁶
-------	---

Učenci¹³⁷, kteří toto v oblasti islámského práva vykonávají pro *ummu*,¹³⁸ dosáhli mimořádné úrovně a schopností a vyznačující se nadto zvláštním „úsilím o vlastní řešení“¹³⁹ v podobě *idžtihádu* – niternou snahou (či vynaložením úsilí, *džihádem*¹⁴⁰) dosáhnout všemi silami cíle, v tomto případě proniknout do samotné podstaty *šarí'i* (*Korán* a *sunna*) a poznání toho, co je podle *šarí'i* spravedlivé,¹⁴¹ aby mohli na jejím základě sami právo (do)vytvářet – se stávají *mudžtahidín* (sg. *mudžtahid*; v obecné arabštině pak *mudžtahid* znamená „pilný“). Podle některých škol je i *qijás* zvláštním typem *idžtihádu* (*independent legal reasoning*).¹⁴²

¹³³ FLEISSIG, Jiří; BAHBOUH, Charif. *Základy moderní spisovné arabštiny I*. 2. vyd. Praha: Dar Ibn Rushd, 2003, s. 152. ISBN 8086149382.

¹³⁴ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 565. ISBN 80-200-0246-4.

¹³⁵ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 28. ISBN 978-80-247-4379-0.

¹³⁶ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 599. ISBN 80-200-0246-4.

¹³⁷ Viz rozdíl výše mezi *fuqahá'* a 'ulamá'.

¹³⁸ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 24. ISBN 22-470-1971-4.

¹³⁹ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 118. ISBN 8070218282.

¹⁴⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 115. ISBN 80-702-1821-5.

¹⁴¹ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 23. ISBN 22-470-1971-4.

¹⁴² KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 19. ISBN 978-185-1685-653.

V širším slova smyslu se jedná o metodu využívání lidského rozumu (*'aql*)¹⁴³ k logickému výkladu *šarí'i* a vytváření dalšího práva – v konečném důsledku nesmí být vyvozené řešení opět v rozporu s *Koránem*, *sunnou* nebo *idžmá'*. K tomuto procesu kreace a racionalizace práva vlastní osobitou interpretací je nutné splnit celou řadu kvalifikačních předpokladů (perfektní zvládnutí *usúl al-fiqh* a výjimečná schopnost *legal reasoning*,¹⁴⁴ tedy individuálního a logického právního uvažování, dále pak zvláště *'adála*, tedy spravedlnost a pověst bez poskvrny), přičemž se velmi liší *ší'itské* a *sunnitské* nahlížení.

Co je však vážnější, zatím mainstreamový *sunnitský* názor praví, že v naší době je *fuqahá'* s takovými kvalitami málo, resp. *mudžtahidín* zde neexistují žádní a „dveře *idžtihádu* jsou již uzavřeny“ (*insidád báb al-idžtihád*)¹⁴⁵ – mezi *mudžtahidín* tak měli patřit např. čtyři první *chalífové*, *sahába* či zakladatelé velkých právních škol. *Ší'ité* obecně uznávají *legal reasoning* jako pramen práva, přijímají tak *idžtihád* i nadále.¹⁴⁶

V 9. – 10. stol., v období *chalífátu Abbásovců*, totiž s konsolidací čtyř pravověrných *madhabů* (jejichž zakladatelé byli absolutními *mužtahidín*) většina *sunnitských* právníků usoudila, že všechny sporné otázky práva byly vyřešeny a byl poskytnut dostatek precedentů,¹⁴⁷ čímž se na místo *idžtihádu* má začít uplatňovat *taqlíd* (ar. „tradice“, podstatné jméno slovesné od *qallada*, v juristickém nazírání jej můžeme chápat jako „následování“¹⁴⁸). To znamená konformismus a pouhé kopírování předchozích *mudžtahidín*, bez jakéhokoli přezkoumávání základů jejich rozhodnutí s jednoduchou akceptací jimi učiněných právotvorných závěrů (*fiqh*) a orientací na některou ze čtyř hlavních právních „kolektivních doktrín“ (*madháhib*).¹⁴⁹ Všichni další již jen vykonávají *taqlíd*, následují a jsou toliko *muqallid* (kdo toto pojetí odmítá, je *ghair muqallid*).

¹⁴³ AMANAT, Abbas; GRIFFEL, Frank. *Shari'a: Islamic Law in the Contemporary Context*. Stanford: Stanford University Press, 2007, s. 23. ISBN 978-0-8047-5639-6.

¹⁴⁴ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 3. ISBN 978-185-1685-653.

¹⁴⁵ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 26. ISBN 22-470-1971-4.

¹⁴⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 121. ISBN 80-702-1821-5.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 62, s. 121.

¹⁴⁸ 'Taqlid'. The Islamic Dictionary [online]. [cit. 1.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-dictionary.com/>>.

¹⁴⁹ HALLAQ, Wael B. *An Introduction to Islamic Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 32. ISBN 978-0521678735.

Zatímco tedy *'álim* (běžný právní učenec-teolog)¹⁵⁰ právo *zná* a má schopnost jej *vyložit, mudžtahid* ho *zná* a také *vytváří*.¹⁵¹ *Taqlid* jinými slovy implikuje zakonzervování stavu před novou interpretací *Koránu* a *sunny*, protože od konce 10. století již nikdo nedosahuje dostatečných schopností, aby se z něj mohl stát *mudžtahid*. Veškeré další aktivity se tak mají omezovat jen na vysvětlování a interpretaci doktríny, jak byla již před staletími zakotvena.

2.4.1. Znovuotevření dveří *idžtihádu*?

Dnes se nicméně stále častěji objevují reformistické a modernizační snahy „znovu otevřít dveře *idžtihádu*“ jako cesty revize a přizpůsobení islámského práva poměrům moderní muslimské společnosti, propojené se západní civilizací, a neustrnutí ve ztuhlém dogmatismu čtyř právních škol.¹⁵² Revitalizace *idžtihádu* však zatím nemobilizovala dostatečné masy k nové kritické interpretaci islámského práva, která by mohla vést např. k předefinování role ženy ve společnosti.¹⁵³

Protipólem jsou naopak islámští fundamentalisté (hnutí *salafija*, *Muslimské bratrstvo* apod.), kteří chtějí využívat z opačných důvodů *idžtihádu* jako obnovy zlaté éry islámu (a všestranné islamizace společnosti),¹⁵⁴ což je na druhé straně paradoxní, protože *idžtihád* rozbíjí politickou jednotu daných uskupení, když přímo automaticky vede k pluralismu vytvářením individuálních názorů.

Jedním (minimalistickým) způsobem řešení může být rovněž využití metody *talfiqu*, tj. alespoň volby mezi různými *madhaby*.¹⁵⁵ V Egyptě se soudy například řídí obecně *šáfi'ovskou* školou, ale ke zlepšení postavení žen bylo využito některých blahovlnnějších řešení podle *Málíkova* učení.¹⁵⁶ V současné době rovněž právě

¹⁵⁰ MUMÍSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 13. ISBN 15-900-8010-6.

¹⁵¹ BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995, s. 25. ISBN 22-470-1971-4.

¹⁵² KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 10, s. 36. ISBN 978-185-1685-653.

¹⁵³ MUMÍSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 22. ISBN 15-900-8010-6.

¹⁵⁴ EHTESHAMI, Anoushiravan. Islam as a political force in international politics. In LAHOUD, Nelly et al. (ed.). *Islam in world politics*. 1. publ. New York: RoutledgeCurzon, 2005, s. 37. ISBN 0415362679.

¹⁵⁵ V anglicky psané literatuře se takový eklektický postup označuje jako *patching* či *piecing together*.

¹⁵⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 145. ISBN 80-702-1821-5.

v souvislosti s (re)definováním role žen je stále hojněji diskutována¹⁵⁷ (re)interpretace (dle mého názoru ne zcela přesně překládaného) verše 4:34.

Právě egyptský prezident emotivně v lednu roku 2015 vyzval na shromáždění předních '*ulamá'* nejprestižnější *sunnitské* univerzity *al-Azhar* k započetí modernizační „náboženské revoluce“ (*thaura díníja*), vedoucí k reformě celé *ummy*, která se „stává čím dál častěji zdrojem obav zbytku světa.“¹⁵⁸ Takový přístup hlavy státu nejlidnatější arabské země jen potvrzuje platnost staroarabského přísloví: *Al-mulúk hukkám 'alan-nás wal-'ulamá' hukkám 'alal-mulúk*,¹⁵⁹ tj. že „králové jsou vládcí nad lidmi a učenci jsou vládcí nad králi“.

To vše dnes na půdorysu v zásadě čtyř právním mainstreamem uznaných pramenů islámského práva a za stále pevné a prestižní role '*ulamá'* ve většině muslimských zemí, kteří stále oslňují zejména perfektní znalostí *hadíthů* na konferencích, v pátečních kázáních, ve *fatvách* na stránkách denního tisku, v rozhlase i televizi, tváří v tvář novému nástupu militantního ducha fundamentalistů.¹⁶⁰ Jak připomíná L. Kropáček, vlna islamizace, patrná od sedmdesátých let, zvýšila váhu i úkoly *fiqhu* a dřívější liberální tendenci (opuštění ideje *chalífátu* a připuštění sekulární organizace státu) odklání z původního směru a brzdí.¹⁶¹

¹⁵⁷ POWER, Carla. *Muslim Women Are Fighting To Redefine Islam as a Religion of Equality* [online]. time.com, c2015 [cit. 10.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://time.com/3751243/muslim-women-redefine-islam-feminism/>>.

¹⁵⁸ FAYED, Hassan. *On the Future of Sunni Islam: Cairo or Raqqa?* [online]. Egyptianstreets.com, c2015 [cit. 10.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://egyptianstreets.com/2015/01/22/on-the-future-of-sunni-islam-cairo-or-raqqa/>>.

¹⁵⁹ FLEISSIG, Jiří; BAHBOUH, Charif. *Základy moderní spisovné arabštiny II*. 2. vyd. Praha: Dar Ibn Rushd, 2004, s. 18. ISBN 8086149390.

¹⁶⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 57. ISBN 80-702-1821-5.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 146.

3. Islámská etická ekonomie

V islámu je zaměřena značná pozornost i na detailní úpravu ekonomických otázek života *ummy* a jejích členů, neboť islám se snaží docílit harmonie mezi duchovním a materiálním světem, a to na podkladu Božího zjevení. Ovšem na rozdíl od pojetí *Ježíše*, který v podstatě žádal rovnostářství a chudobu, v nazírání muslimů Bůh neučinil konec sociální nerovnosti. Pro islámské chápání sociální spravedlnosti je příznačnější spíše určitá tenze k sociálnímu smíru (tedy určitá míra „rozumných“, ovšem nepřeháněných socio-ekonomických rozdílů, pro kterou se používá pojem *wasat* neboli „střední cesta“ mezi dvěma bipolárními negativy).¹⁶² Absolutní rovnost totiž ani není v islámu představitelná, protože Bůh tvoří lidi různě nadané talentem a schopnostmi. Usilovat o její utopické dosažení je ve zřejmém rozporu s individuální svobodou, kterou Bůh svým stvořením přiznal. V islámu proto není cílem odstranění nerovnosti jako spíše její přiměřená minimalizace,¹⁶³ a to i prostřednictvím různých plnění daňového charakteru.

Ostudou a hříchem tak není být bohatý, je však hanbou bohatých nepostarat se o chudé.¹⁶⁴ V *Koránu* se výslovně uvádí, že Bůh může udělovat svou (majetkovou) přízeň různě, což nicméně implikuje i vyšší závazek k solidaritě s těmi méně úspěšnými:

16:71	Bůh dal jedněm z vás přednost před druhými v podílu na živobytí; avšak ti, jimž přednost byla dána, nedávají z podílu svého těm, jimž pravice jejich vládne, aby si tak byli rovni. Což popírat chtějí dobrodiní Boží? ¹⁶⁵
-------	---

Přestože Bůh učinil lidi různě obdařené (majetkem, sociálním statusem) a dal vzniknout mnoha etnikům, národům a jazykům, povolává je k pokoře, vzájemné úctě a poznání:

49:13	Lidé, věru jsme vás stvořili z muže a ženy a učinili jsme z vás národy a kmeny, abyste se vzájemně poznali. Avšak nejvznešenější z vás před Bohem je ten, kdo je nejbohabojnější – a Bůh je vševědoucí a dobře zpravený. ¹⁶⁶
-------	---

¹⁶² CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. 1. vyd. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, c2006, s. 190-191. ISBN 80-903-7540-5.

¹⁶³ HAMID, Shadi. *An Islamic Alternative? Equality, Redistributive Justice, and the Welfare State in the Caliphate of Umar* [online]. Renaissance: Monthly Islamic Journal 13 (8), c2003 [cit. 27.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.renaissance.com.pk/Augvipo2y3.html>>.

¹⁶⁴ CRONE, Patricia. *Medieval Islamic political thought*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2005, s. 307. ISBN 0748621946.

¹⁶⁵ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 297. ISBN 80-200-0246-4.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 584.

Někteří autoři dokonce považují sám systém islámské etické ekonomie za jakousi „střední cestu“, neboť dle jejich názoru sice socialismus selhal, avšak ani kapitalismus nepřinesl kýžené výsledky.¹⁶⁷ Islámská ekonomie (*al-iqtisád al-islámi*)¹⁶⁸ totiž přijímá obecné postuláty tržních mechanismů, soukromého vlastnictví a volné soutěže, ale zároveň v nich hledá hlubší smysl, snaží se balancovat mezi zájmy jednotlivce, rodiny, společnosti a státu.¹⁶⁹ V následování příkazů Boha má být nalezena rovnováha mezi touhou jednotlivce a kolektivním dobrem. Morální povinností muslimů je totiž počínat si rovněž v ekonomické sféře v souladu s náboženskými pravidly:

11:85	Lide můj, měřte a važte naprosto spravedlivě a nepoškozujte v ničem lidi a nepůsobte na zemi zlo šířící pohoršení! ¹⁷⁰
-------	---

I v západním, resp. českém ekonomickém prostředí se objevují názory kritizující „růstový kapitalismus“. Tak český ekonom T. Sedláček ve svém pojednání „Ekonomie dobra a zla“ poukazuje na zanedbání „*filozoficko-ekonomické otázky spravedlivé distribuce bohatství*“¹⁷¹ v současném intelektuálním diskurzu. Otázkou k diskusi ovšem zůstává, zda právě islám nabízí způsobilé řešení, neboť značná část muslimských zemí patří mezi ty vůbec světově nejchudší a nejméně stabilní ekonomiky.¹⁷²

Ať už tak či onak, je nutno vzít na vědomí, že islámská ekonomie a finanční právo nabízí sadu instrumentů, které mají za cíl vyvažovat socio-ekonomickou nerovnost. Jedním z nich jsou právě plnění daňového charakteru.

3.1. M'úamalát: regulace ekonomických vztahů

Islámská jurisprudence (*fiqh*) vymezila po staletích vývoje termín *m'úamalát*: spadají do něj všechny civilní činnosti (ekonomické, politické, sociální), které se odehrávají na pozemském světě mezi lidmi dle modalit chování stanovených islámským

¹⁶⁷ HAMID, Shadi. *An Islamic Alternative? Equality, Redistributive Justice, and the Welfare State in the Caliphate of Umar* [online]. Renaissance: Monthly Islamic Journal 13 (8), c2003 [cit. 27.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.renaissance.com.pk/Augvipo2y3.html>>.

¹⁶⁸ ابو غدة، عبد الستار. *بحوث في المعاملات والاساليب المصرفية الإسلامية. بيت التمويل الكويت، 1993، ص. 15.* (ABU GHUDDAH, 'Abd al-Sattār. *Buḥūth fī al-mu'āmalāt wa-al-asālīb al-mašrifīyah al-Islāmīyah*. Kuwait Finance House, 1993, s. 15.)

¹⁶⁹ AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic finance*. Hoboken, NJ: John Wiley, c2007, s. 10-12. ISBN 978-047-0030-691.

¹⁷⁰ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 316. ISBN 80-200-0246-4.

¹⁷¹ SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla: po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. 2. vyd. Praha: 65. pole, 2012, s. 340. ISBN 978-80-87506-10-3.

¹⁷² Viz *Top 5 recipient emergencies in 2015*, cit. dle: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. *UN's Financial Tracking System* [online]. OIC, c2015 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<https://fts.unocha.org/>>.

právem. *Fiqh* tuto kategorii chápe jako součást soustavy islámu a pravidel islámského práva, zejména jako protipól *'ibádát* (rituálních praktik). Z našeho pohledu ji lze definovat jako „civilní vztahy“¹⁷³, resp. „pozemské vztahy“, z nichž nás samozřejmě zajímá jen ekonomický rámec uplatňovaný v ekonomických (finančněprávních) vztazích.

Klíčový rozdíl ovšem hraje zejména stálost *'ibádát* a percepce změn u *m'uámalát*,¹⁷⁴ přičemž tím, že islám je postaven na jednotě sakrálního a profánního, islámské právo (*al-qánún al-islámí*) ze své podstaty pokrývá i ze západně-sekulárního pohledu světské aspekty. Tento koncept je tak teoretický, protože musíme mít stále na paměti, že v nahlížení muslimů vše na tomto světě stvořil Bůh a lidé jsou toliko jeho pověřenými správci, kteří jednají dle jím stanovených a neměnných pravidel:

42:36	Co bylo vám z věcí dáno, je jen užívání krátkého života pozemského, však co u Boha je, je lepší a trvalejší. ¹⁷⁵
-------	---

Učení o *m'uámalátu* je konturováno i etickými postuláty islámu zahrnujícími spravedlnost, solidaritu a čestnost:

5:2	Pomáhejte si vzájemně ke zbožnosti a bohabojnosti a nepomáhejte si k hříchu a nenávisti. ¹⁷⁶
-----	---

V nazírání islámu totiž Bůh vede lidi na správné či bezpečné cestě (*hudá, rušd*) a žádá od nich v podstatě následující: věřit v něho (*al-ímán bil-láh*), odevzdat se do jeho vůle (*islám*) a dobré skutky (*sálihát, chajrát*¹⁷⁷ či *ma'rufát*¹⁷⁸), jimiž se rozumějí všechny ostatní povinnosti, které má člověk vůči Bohu a vůči bližním:

98:7	Avšak ti, kdož uvěřili a zbožné skutky konali, to jsou ti nejlepší ze všech stvoření. ¹⁷⁹
------	--

¹⁷³ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 41-43. ISBN 978-185-1685-653.

¹⁷⁴ NETHERCOTT, Craig R; EISENBERG David M. *Islamic finance: law and practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 8. ISBN 978-0-19-956694-5.

¹⁷⁵ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 373. ISBN 80-200-0246-4.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 600.

¹⁷⁷ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 38. ISBN 8070218282.

¹⁷⁸ MUMĪSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 21. ISBN 15-900-8010-6.

¹⁷⁹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 480. ISBN 80-200-0246-4.

Tedy pouhé plnění náboženských povinností nestačí, víru (*imán*) musí provázet dobré skutky,¹⁸⁰ přičemž jejich opak je hříchem (*chatí'a*), který však lze napravit pokáním (*tauba*) a usmířením (*kaffára*), např. postem (*saum*), nakrmením chudého apod.¹⁸¹

93:3-11	Pán tvůj tě neopustil ani tebou nepohrdá! A bude pro tebe poslední věru lepší než první a Pán tvůj tě zajisté obdaří k tvému uspokojení. Což nenašel tě jako sirotka – a v útulek tě nepřijal? Bloudícím tě nalezl – a správnou cestu ti ukázal, nuzákem tě nalezl – a bohatství ti věru dal! Co sirotka se týče, toho neutiskuj, co žebráka se týče, toho neodstrkuj, však o dobrodiní Pána svého jiným vypravuj! ¹⁸²
---------	---

3.2. Al-ahkám al-chamsa: etická volba a modality chování

V rámci islámského pojetí práva a náboženství jako celospolečenského regulačního mechanismu, jak bylo nastíněno výše, islám ukládá jisté normy chování obsahující etické hodnoty.¹⁸³ Stanovené normativy jsou ve své podstatě náboženské, ve své závaznosti pro jednotlivce etické a ve svých společenských dosazích právní.¹⁸⁴ *Fiqh* přitom jednotlivé způsoby chování, které v sobě imanentně zahrnuje etické hodnocení, pojmenovává jako *ahkám* (sg. *hukm*¹⁸⁵), což lze přeložit jako „pravidla“.¹⁸⁶ Perfektně zapadají do našeho právního chápání definice modalit chování, rozlišující jako objektivní mody (z hlediska zákonodárce): příkaz (co musí být), zákaz (co nesmí být), dovolení (co smí být). Oproti našemu nazírání právní normativy zde můžeme spatřovat tři odlišnosti.

Za prvé jednu obsahovou: zákonodárcem je Bůh a „pravidla“, potažmo hodnoty, jež nařídil (*šari'a*), nejsou lidským konstruktem (což však nemá vliv na jejich klasifikaci do tříd, kterou provedl *fiqh*¹⁸⁷):

5:48	A každému z vás jsme určili pravidla a dráhu vyšlapanou. ¹⁸⁸
------	---

¹⁸⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 148. ISBN 80-702-1821-5.

¹⁸¹ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 38. ISBN 8070218282.

¹⁸² *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 114. ISBN 80-200-0246-4.

¹⁸³ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 18. ISBN 978-185-1685-653.

¹⁸⁴ CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. 1. vyd. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, c2006, s. 208. ISBN 80-903-7540-5.

¹⁸⁵ 'Ahkam'. The Islamic Dictionary [online]. [cit. 1.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-dictionary.com/>>.

¹⁸⁶ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011, s. 22. ISBN 978-111-9991-274.

¹⁸⁷ 'Fiqh'. The Islamic Dictionary [online]. [cit. 1.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-dictionary.com/>>.

¹⁸⁸ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 607. ISBN 80-200-0246-4.

Za druhé, což je z třídícího hlediska pro nás zajímavější, schéma islámských modalit je uspořádáno do celkem pěti skupin.¹⁸⁹ To implikuje třetí pozoruhodnou odlišnost, tj. nad „příkaz“, „zákaz“ a „dovolení“ existují další dvě kategorie chování, jejichž realizace je sice z hlediska zákonodárce (ne)žádoucí, avšak nevede k aplikaci sankce. Islám toto chování přesto zohledňuje jako dobrý či špatný skutek (v takovém případě jsou vlastně sankcionování či odměna přenechány až Bohu¹⁹⁰):

16:90	Bůh zajisté přikazuje spravedlnost, dobré skutky. ¹⁹¹
-------	--

Velká monoteistická náboženství totiž rozlišují vhodné a nevhodné, správné a nesprávné chování, jež můžeme charakterizovat morálními termíny, činí tak ovšem v souvztažnosti s absolutní kategorií dobra. Oblast mravního a právního jednání nelze ovšem podle některých autorů¹⁹² ani v islámu ztotožňovat, neboť mravní jednání předpokládá vnitřní intenci vlastního přijetí etické normy v poloze individuálního svědomí. V oblasti islámského (finančního) práva je tak důležité, že pouhé formální plnění povinností nestačí, v předmětu *m'uámalát* je totiž nutný i dobrý úmysl (*níja*) a činění dobra (*ihsán*),¹⁹³ čímž islám do své právní dimenze začleňuje i mravnost (*achlág*). Pro řádné zaplacení *zakátu* se tak kupříkladu vyžaduje i patřičná intence poplatníka.

V následující *pentádě* pravidel (*al-ahkám al-chamsa*) se tak očividně (*záhir*)¹⁹⁴ naplno projevuje etický a náboženský rozměr islámského práva:

- *Wádžib (fard)*: povinnost; nepřekročitelný příkaz,¹⁹⁵ jehož nesplnění je sankcionováno. Ten lze přitom v systému náboženského práva dále ještě rozlišovat jako individuální (*fard 'ajn*) a kolektivní (*fard 'alá l-kifája*).¹⁹⁶

¹⁸⁹ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C.H.Beck, 2009, s. 104. ISBN 978-3-406-57955-4.

¹⁹⁰ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 20. ISBN 978-80-247-4379-0.

¹⁹¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 299. ISBN 80-200-0246-4.

¹⁹² CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. 1. vyd. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, c2006, s. 179-181. ISBN 80-903-7540-5.

¹⁹³ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 31. ISBN 978-185-1685-653.

¹⁹⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 121. ISBN 80-702-1821-5.

¹⁹⁵ CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. 1. vyd. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, c2006, s. 186. ISBN 80-903-7540-5.

¹⁹⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 146. ISBN 80-702-1821-5.

- *Mandúb* (*mustahabb*¹⁹⁷): chování z hlediska islámu doporučené (často na základě *hadíthů*), které je oceňované,¹⁹⁸ avšak jehož nedodržení nevede k aplikaci sankce. Např. konání vícera modliteb denně nad pět vyžadovaných (*salawát*) je dobrým skutkem (*sálihát, chajrát*), ale není penalizován ten, kdo vykoná pouze základní počet.¹⁹⁹
- *Mubáh* (*džái'z*²⁰⁰): chování dovolené, které je z hlediska islámu neutrální. Jedení jablek či pomerančů je z hlediska islámského práva zcela indiferentní – nepřikázané ani nezakázané²⁰¹ a morálně neutrální.²⁰²
- *Makrúh*: chování zavrženíhodné,²⁰³ nedoporučené (leč stále legální),²⁰⁴ avšak nevedoucí k aplikaci sankce, jehož nenaplnění je oceňováno („*Prorok – at' mu Bůh žehná a dá mu mír – řekl: „Služebník nedosáhne stupně bohabojných, pokud se nezřekne i nezávadného z obavy před závadným. ’“*).²⁰⁵ Vyhýbání se činností a okruhu věcí spadajících do *makrúh* je však dobrým skutkem (naplnění *makrúh* však nikoli).²⁰⁶
- *Harám* (*bátíl*²⁰⁷): chování zcela zakázané, které je rovněž sankcionováno (hříšné a následuje za něj trest – *hadd*²⁰⁸).

Základním rysem právní normativity je její preskriptivní charakter, tj. to, že stanovuje určité žádoucí chování.²⁰⁹ Nejinak je tomu i v případě islámského práva.

¹⁹⁷ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C.H.Beck, 2009, s. 104. ISBN 978-3-406-57955-4.

¹⁹⁸ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 33. ISBN 978-185-1685-653.

¹⁹⁹ 'Fiqh'. The Islamic Dictionary [online]. [cit. 1.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-dictionary.com/>>.

²⁰⁰ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C.H.Beck, 2009, s. 104. ISBN 978-3-406-57955-4.

²⁰¹ 'Fiqh'. The Islamic Dictionary [online]. [cit. 1.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-dictionary.com/>>.

²⁰² HALLAQ, Wael B. *An Introduction to Islamic Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 20. ISBN 978-0521678735.

²⁰³ CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. 1. vyd. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, c2006, s. 203. ISBN 80-903-7540-5.

²⁰⁴ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 21. ISBN 978-80-247-4379-0.

²⁰⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 125. ISBN 80-702-1821-5.

²⁰⁶ 'Fiqh'. The Islamic Dictionary [online]. [cit. 1.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-dictionary.com/>>.

²⁰⁷ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C.H.Beck, 2009, s. 104. ISBN 978-3-406-57955-4.

²⁰⁸ MUMĪSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002, s. 169. ISBN 15-900-8010-6.

²⁰⁹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 31. ISBN 978-80-7380-023-9.

Zásluhou *fiqhu* tak došlo k rozřídění všech myslitelných variant chování (modů, resp. modalit normativnosti), každé je tím pádem upraveno. Toto vyjasnění považuji za stěžejní předpoklad pro další pojednání o plněních daňového charakteru v islámském právu (viz dále zejména podkapitola pojednávající o veřejnoprávních plněních jako subjektivních právních povinnostech), které lze chápat jako množinu imperativů (*wádžibát*) u některých typů plnění na jedné straně, případně jako plnění typu *mandúb*, které je tedy dobrým skutkem.

Všechny aktivity, které jsou přitom *mandúb*, *mubáh* a respektující stanovenou povinnost (*wádžib*) a naprosto se vyhýbají všemu zakázanému (*muharramát*, pl. od *harám*),²¹⁰ se stávají chováním po právu a podle islámu *halál* („dovoleným“, „cokoli, co je dovoleno“), které je protikladem pojmu *harám*. Užívá se jej však jen v rámci *m'uámalátu*, k označení nábožensky dovolených činů směřovaných k Bohu slouží kategorie *džá'iz*.²¹¹

16:116

Neříkejte tedy to, co jazyky vaše lživě tvrdí: „Toto *dovoleno* je a toto *zakázáno!*“ vymýšlejíce si tak proti Bohu lež. Věřu ti, kdož proti Bohu lži si vymýšlejí, ti nebudou mezi blaženými.²¹²

²¹⁰ KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008, s. 50. ISBN 978-185-1685-653.

²¹¹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 125. ISBN 80-702-1821-5.

²¹² *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 301. ISBN 80-200-0246-4.

4. Rozpočtové příjmy daňového charakteru: pojem, funkce a právní úprava

Z hlediska členění objektivního práva na soukromé a veřejné lze nepochybně považovat příjmy veřejných rozpočtů (daňové povahy) za instituty práva veřejného, konkrétněji pak přímo práva finančního, či ještě lépe vystiženo podoborů finančního práva, a to práva rozpočtového a daňového.²¹³ Otázkou do diskuse může být úvaha nad tím, jak naložit se systémem islámského práva, který si (obdobně jako *common law*, ovšem z jiných důvodů) příliš neláme hlavu s distinkcí na oblast práva soukromého a veřejného. Jediným suverénem a zákonodárcem, který připravil věčná a neměnná pravidla, kterých se mají lidé držet, byl Bůh. Podle mého mínění nám však nic nebrání rovněž islámská plnění daňového charakteru za veřejnoprávní povinnosti považovat, a to pokud naplňují parametry tuzemské právní vědy.

Smyslem této kapitoly je v první řadě nejprve úvaha nad samotným terminologickým přístupem k veřejným příjmům daňového (veřejnoprávního) charakteru obecně a vysvětlení, v jakém smyslu a z jakého důvodu užívám to které sousloví. Následují podkapitoly mířící na zmapování rozpočtových příjmů daňového charakteru v české právní teorii (jako právních vztahů v obecném slova smyslu), ekonomické vědě a na poli teorie finančního práva, stejně jako v judikatuře Ústavního soudu České republiky. Posléze pokračuji ve vymezení základních prvků právní konstrukce daní a poplatků (a obdobných povinných plnění), celou kapitolu pak uzavírá pohled na právní úpravu rozpočtových příjmů daňového (a obdobného) charakteru v České republice *de lege lata*.

4.1. Terminologie příjmů veřejných rozpočtů

Daně či jiné terminologické ekvivalenty prošly dynamickým historickým vývojem a rovněž se mění jejich pojetí a chápání.²¹⁴ Z tohoto důvodu se proto na následujících stranách nejprve pokusím vymezit základní terminologické ohraničení příjmů veřejných rozpočtů daňového charakteru s ohledem na jejich dřívější a současná označení jako „veřejné dávky“, „berně“ nebo „daně, poplatky a jiná obdobná povinná peněžitá plnění“ (daně v širším slova smyslu), kdy se oním jiným či obdobným plněním

²¹³ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 30. ISBN 978-80-7478-045-5.

²¹⁴ JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 9. ISBN 978-80-7418-176-4.

mají na mysli cla, pojistné, dávky, odvody, příspěvky, úhrady apod., na mnoha místech přítomné v českém pozitivním právu.

4.1.1. Veřejné dávky

Prvorepubliková právní věda, stejně jako československá Ústavní listina z roku 1920²¹⁵ a ještě poválečná Ústava z roku 1948²¹⁶ běžně užívaly pro daně a poplatky sběrný pojem „(veřejné) dávky“, který ovšem soudobé učebnice finančního a daňového práva či jiné odborné publikace až na výjimky²¹⁷ neobsahují, neboť namísto pojmu „dávka“ se kloní raději k označení „platba“²¹⁸ či „platební povinnost“²¹⁹ pro označení peněžitých plnění (povinných plateb) ve prospěch veřejné moci. Podle Ottova slovníku naučného právní nauka rovněž ve své době užívala „dávky“ synonymně pro termín „(právní) taxy“ „k označení dávek nucených, jež určité osoby ve prospěch jisté korporace veřejné (státu, země, obce) u příležitosti určitých úkonů rázu veřejnoprávního ve prospěch jejich předsevzatých, podle imperativních předpisů zákonných platiti musí“²²⁰. Pojmu „veřejné dávky“ (*öffentliche Abgaben*) se nadále drží rakouská ústava.²²¹

České a evropské pozitivní právo ovšem místy takový výraz ojediněle ještě používají, zejména v souvislosti s unijními kvótami, a to jako „výrobní dávku“²²², resp. „finanční dávku“ z výroby cukru²²³, dále pak ve smyslu „dávek z přebytku“ cukru²²⁴

²¹⁵ Viz čl. 111 „Daně a veřejné dávky vůbec mohou se ukládati jen na základě zákona.“ zákona č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky.

²¹⁶ Viz § 33 věta první „Daně a veřejné dávky lze ukládati toliko na základě zákona.“ ústavního zákona č. 150/1948 Sb. ze dne 9. května 1948, Ústava Československé republiky.

²¹⁷ K tomu blíže: BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 210. ISBN 978-80-7478-045-5.

²¹⁸ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 112. ISBN 80-7179-740-5.

²¹⁹ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 154. ISBN 978-80-7400-440-7.

²²⁰ Heslo „Taxy“, In *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Sv. XXV, Praha, 1906, s. 133.

²²¹ Viz čl. 10 odst. 4. *Gesamte Rechtsvorschrift für Bundes-Verfassungsgesetz, Fassung vom 09. 11. 2015* [online]. ris.bka.gv.at, [cit. 9.11.2015]. Dostupné z WWW: <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>>.

²²² Viz čl. 50 nařízení Rady (ES) č. 1234/2007 ze dne 22. října 2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty („jednotné nařízení o společné organizaci trhů“), v platném znění.

²²³ Viz § 11h zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu), v platném znění.

²²⁴ Viz čl. 64 nařízení Rady (ES) č. 1234/2007 ze dne 22. října 2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty („jednotné nařízení o společné organizaci trhů“), v platném znění.

a mléka²²⁵. Frekventovaně také dochází k využívání pojmu „dávka“ v oblasti práva sociálního zabezpečení ve smyslu peněžitých plnění poskytovaných fyzickým osobám, které stojí na výdajové stránce veřejných rozpočtů, jako jsou např. „dávky pomoci v hmotné nouzi“²²⁶ či „dávky státní sociální podpory“²²⁷. NOZ zmiňuje „veřejnou dávku“ v ustanovení § 2961 ve smyslu pohřebního (tj. jedné z dávek státní sociální podpory²²⁸) a dále poté jako „peněžitou dávku“ v § 2962 jako souhrnný výraz pro množinu plnění poskytovaných v rámci náhrady újmy na přirozených právech člověka (náhrada za ztrátu na výdělků, na důchodu, náklady na výživu pozůstalých atd.).

Soudobá daňověprávní teorie se v podstatě již oprostila od chápání pojmu „veřejné dávky“ ve smyslu „daní, poplatků či jiných obdobných peněžitých plnění“ a pozitivní právo jej takto užívá zřídka anebo zcela naopak ve smyslu transferů plynoucích z výdajové strany veřejných rozpočtů (tedy nikoli jako souhrn příjmů veřejných rozpočtů daňové povahy). Tím je český právní řád v podstatě rozklížen ve vymezení výrazu „veřejné dávky“ jako peněžitého plnění plynoucího jako *příjem* do veřejných rozpočtů a peněžitého plnění plynoucího jako *výdaj* z veřejných rozpočtů.²²⁹

Veřejnoprávní korporace (zejm. stát) tak dříve byly v intencích odborné literatury (a ostatně i dřívějšího pozitivního práva, a to i na ústavní úrovni) spíše tím, komu byly dávky směřovány, zatímco dnes je lze často chápat jako plnění poskytovaná veřejnou mocí osobám v závislosti na jejich účasti v některém ze systémů veřejného pojištění²³⁰ či s ohledem na jejich neuspokojivou sociální situaci jako výraz sociální politiky a pomocné ruky státu občanům.

4.1.2. Berně

„Berně“ jako výraz pro platbu vybíranou státem pro úhradu jeho výdajů je pojmem, který nebyl v právních předpisech definován, ačkoli byl *de lege lata* užíván přibližně do roku 1948, od kdy došlo k jeho důslednému nahrazení pojmem daně. Tento termín používal např. císařský patent č. 946/1811 ř. z. nebo všeobecný občanský zákoník (§ 1456) v souvislosti s výhradními právy státu. Promítl se i do názvu orgánů berně

²²⁵ Viz čl. 78 nařízení Rady (ES) č. 1234/2007 ze dne 22. října 2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty („jednotné nařízení o společné organizaci trhů“), v platném znění.

²²⁶ Viz § 4 odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi.

²²⁷ Viz § 2 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

²²⁸ Viz § 47 a násl. zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

²²⁹ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 211. ISBN 978-80-7478-045-5.

²³⁰ Tamtéž, s. 211.

spravujících, jejichž soustava byla zrušena po 2. sv. válce, kdy pravomoc a působnost přešla na finanční odbory národních výborů.²³¹ Původně přitom šlo o platy panovníkovi, zejména v podobě zemské berně z půdy, z řemesel apod.²³² Prvorepubliková literatura daného termínu užívala jako sběrnou množinu pro všechny typy daní, veřejných dávek, poplatků a cla.²³³

Z historického hlediska je ovšem zajímavý i posun od berní (odvozených od slovesa „brát“) k daním, které se „dávají“, čímž měla být patrně odsunuta konotace takových plnění jako součástí feudálního mocenského jha, které bylo nahrazeno akcentem občanského „daru“ (ve smyslu příspěví) na fungování veřejných institucí (viz např. § 11 zákona o říšském zastupitelstvu z roku 1867, podle kterého „*k působnosti rady říšské přísluší [...] dávati výroční povolení k vybírání daní, dávek a důchodků*“²³⁴) bez implicitního důrazu na násilné „vybrání“. Pozoruhodná je ovšem také skutečnost, že zatímco pojem berně z obecného jazyka prakticky naprosto vymizel, nadále přežívá „berňák“ jako výraz s lehce pejorativním zbarvením pro označení soudobého finančního úřadu.²³⁵

Tentýž terminologický posun je možné zaznamenat kupříkladu i jako dozvuk Velké francouzské revoluce, kdy se vedle označení daní jako *impôts* (od slovesa *imposer*, tedy „uložit“ či „vnutit“) prosazují *contributions* (viz čl. 13 a 14 Deklarace práv člověka a občana²³⁶), tedy vlastně „příspěvky“. Ovšem ačkoli poplatník je označován jako *contribuable*, tedy vlastně „příspěvateľ“, francouzský právní řád (jehož je ovšem zmíněná Deklarace platnou a účinnou součástí) operuje prakticky výlučně s pojmy *impôts*

²³¹ HENDRYCH, Dušan a kol. Právníký slovník. 2. rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 34. ISBN 80-7179-740-5.

²³² JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 9. ISBN 978-80-7418-176-4.

²³³ RADVAN, Michal. *Finanční právo a finanční správa - berní právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 43. ISBN 978-80-210-4732-7.

²³⁴ Zákon č. 141/1867 ř. z. ze dne 21. prosince 1867, jímžto se změňuje základní zákon o zastupitelstvu říšském, daný dne 26. února 1861. epravo.cz, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=130&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.

²³⁵ Viz například jen název rozhovoru o elektronické evidenci tržeb: *Pohlreich: Berňák je novodobý bůh, přežívání hospod je pro mě nevysvětlitelné, změny část nepřezíje* [online]. video.aktualne.cz, c2015 [cit. 5.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://video.aktualne.cz/dtv/pohlreich-bernak-je-novodoby-buh-prezivani-hospod-je-pro-me-r~f43881c2824d1e5bd0a002590604f2e/>>.

²³⁶ Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789 [online]. legifrance.gouv.fr, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Declaration-des-Droits-de-l-Homme-et-du-Citoyen-de-1789>>.

či *impositions*²³⁷, a to i v Ústavě ze 4. října 1958²³⁸. Daný výraz je dnes hlavně užíván jako *contribution sociale généralisée*²³⁹ a odpovídá českému pojistnému na sociální zabezpečení.

Označení berně (daně v širším slova smyslu, tedy zahrnující poplatky a jiná povinná peněžítá plnění) sice zahrnuje noblesní staromilský punc a podle některých autorů²⁴⁰ jde ještě dnes v poměru k „daním“ o příhodnější pojem, ovšem z důvodu jeho převládající archaičnosti v obecném jazyce je nutné jej podle mého názoru spíše zavrhnout, ačkoli se o revitalizaci pojmu „berní právo“ pokouší kupříkladu brněnská učebnice finančního práva hned ve svém názvu²⁴¹.

4.1.3. Daně, poplatky a obdobná povinná plnění

„Veřejné dávky“ byly až do nástupu socialistického práva chápány jako synonymum výrazu „berně“ v širším slova smyslu, tedy zahrnující daně a jiná povinná plnění ukládaná veřejnou mocí. V terminologii užívané současnými českými teoretiky se dřívější označení „berně“ v širším slova smyslu či „veřejné dávky“ dnes chápe jako sousloví „daně, poplatky a jiná obdobná (povinná, peněžítá) plnění“.²⁴² Odhlédneme-li od pozitivního práva, teoreticky by tak šlo pojmem „veřejné dávky“ rozumět jakékoli „rozpočtové příjmy daňového charakteru“²⁴³, „povinné platby“ či „peněžítá plnění“ plynoucí do veřejných rozpočtů na základě norem veřejného práva.

Sousloví „daně, poplatky či jiná obdobná povinná peněžítá plnění“ se jeví v českém prostředí pro vymezení příjmů veřejných rozpočtů jako patrně nejvhodnější, ačkoli čl. 11 odst. 5 Listiny vychází toliko z dichotomie pojmů daň a poplatek, neboť

²³⁷ Ministère des Finances et des Comptes publics. *Précis de fiscalité 2015* [online]. impots.gouv.fr, c2015 [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.impots.gouv.fr/portal/static/documentation/precis_fiscalite/2015/pf2015.pdf>.

²³⁸ Viz články 34, 47 a 72-2. La Constitution du 4 octobre 1958 [online]. conseil-constitutionnel.fr, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur.5074.html>>.

²³⁹ Direction générale des finances publiques. *Prélèvements sociaux. Les contributions sociales* [online]. impots.gouv.fr, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.impots.gouv.fr/portal/dgi/public/particuliers.impot?espId=1&pageId=part_ctrb_soc&impot=CS&sfid=50>.

²⁴⁰ Viz JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 9. ISBN 978-80-7418-176-4.

²⁴¹ RADVAN, Michal. *Finanční právo a finanční správa - berní právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 33. ISBN 978-80-210-4732-7.

²⁴² BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 210-11. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁴³ Tj. ve smyslu vyhlášky č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, v platném znění, na rozdíl od jiných druhů jako jsou příjmy nedaňové (např. z vlastní činnosti), kapitálové či z přijatých transferů (typicky dotace).

hovoří výslovně pouze o daních a poplatcích, stejně tak i NOZ v § 1811 odst. 2 písm. c), § 1820 odst. 1 písm. e) a navazujícím § 1821. Protože však v současném právním řádu existují i další peněžitá plnění obdobná daním a poplatkům, bylo by slovní spojení „daně a poplatky“ značně zužující.²⁴⁴

Proto, jak zejména připomíná R. Boháč, je mnohem důmyslnější pro vystižení všech v českém právním řádu přítomných druhů daňověprávních příjmů veřejných rozpočtů (daní v širším slova smyslu) používat spojení „daně, poplatky a jiná obdobná povinná peněžitá plnění“ či podobné varianty (viz níže).

4.1.4. Terminologický závěr: plnění daňového charakteru

Z provedeného rozřazení lze tedy chápat dřívější označení i) „veřejné dávky“ synonymně ve vztahu k českou právní vědou užívanému soudobému spojení ii) „daně, poplatky a obdobná povinná peněžitá plnění“, či k dříve všezahrnujícím, leč dnes spíše mrtvým synonymním pojmům iii) „berně“ nebo iv) *taxy*, resp. v) „povinné částky“²⁴⁵ ve smyslu veřejným právem stanovených povinných peněžitých transferů (plnění či plateb), či pojmenování v socialistickém právu jako vi) „odvody“²⁴⁶. Přes všechny výše uvedené výhrady a problematické momenty spojené s (ne)využíváním pojmu „veřejné dávky“ se osobně domnívám, že jde o pojem velmi vhodný a historicky právní vědou běžně užívaný, bohužel se však dnes používá v proměněném významu. Osobně bych byl přímluvcem i za obnovení pojmů „*taxy*“ či „berně“.

Pro účely této práce chápu pro označení *daní v širším slova smyslu* výraz vii) „plnění daňového charakteru“ *promiscue* s finančněprávní odbornou literaturou užívanými termíny v hájemství české terminologie vii) „rozpočtové příjmy daňového charakteru“, viii) „daňové příjmy veřejných rozpočtů“, resp. s výše uvedeným souslovím „daně, poplatky a jiná obdobná (povinná, peněžitá) plnění“, ovšem s několika výhradami.

Plnění daňového charakteru v islámském právu totiž nelze vpravdě nazývat plným označením zahrnujícím „povinná peněžitá plnění“ (daňového charakteru jako příjmy veřejných rozpočtů), neboť některá z těchto plnění nejsou povinnými, nemusí mít peněžitou povahu a dokonce nemusí být ani příjmem žádného veřejného rozpočtu.

²⁴⁴ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 38. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁴⁵ RADVAN, Michal. *Finanční právo a finanční správa - berní právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 23. ISBN 978-80-210-4732-7.

²⁴⁶ K tomu viz PICMAUS, František a kol. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Technické Literatury, 1985.

Zvláště (ne)povinnost zkoumaného plnění je dle mého názoru nejvíce diskvalifikující znak, jak rozebírám níže.

Jinými slovy, ačkoli pojmy a) *daně v širším slova smyslu*, b) *daně, poplatky a jiná obdobná (povinná, peněžitá) plnění*, c) *příjmy veřejných rozpočtů daňového charakteru* a d) *plnění daňového charakteru* chápu jako na roveň postavená (přestože se přimlouvám i za renesanci pojmů e) *taxy* a f) *berně*), pro prostředí islámského práva jsou dle mého názoru „plnění daňového charakteru“ (jak jsou ostatně uvedena i v názvu předkládané práce) termínem patrně nejvhodnějším. Proto si jej dovoluji užívat v dalším textu pro soustavu všech plateb normovaných islámským právem jako terminologický sběrný koncept.

4.2. Různá pojetí plnění daňového charakteru

Úvahami nad problematikou daní se již v historii zabývala celá řada filozofů, teologů a jiných učenců. Podle *Tomáše Akvinského* se tak jednalo o „dovolenou loupež“ a neúměrné zdanění považoval za hřích, naproti tomu *Thomas Hobbes* zastával pragmatičtější přístup, neboť placení daní vnímal jako směnný obchod, tedy cenu za vykoupení míru a ochranu života.²⁴⁷ Předmětem našeho zájmu ovšem bude v dalším textu rozebrání daní v širším slova smyslu toliko z pohledu právní teorie, poté z pozice ekonomické vědy, po čemž následuje část zaměřená na jejich uchopení teorií finančního práva. První dvě podkapitoly jsou spíše doplňkového rázu, třetí je hlavním východiskem pro analýzu plnění daňového charakteru v islámském právu v následující kapitole, která představuje stěžejní část předkládané práce.

4.2.1. Daně jako subjektivní právní povinnost

V návaznosti na výše uvedenou normativní *pentádu* pravidel (*al-ahkám al-chamsa*), tj. *wáđžib*, *mandúb*, *mubáh*, *makruh* a *harám* v islámském právu, lze dospět k závěru, že z příkazu (*wáđžib*) plyne dovolení (*halál*), ze zákazu pak vyplývá, co není dovoleno (*harám*). Přitom příkaz a zákaz, dovolení a nedovolení jsou vzájemně neslučitelné modality normativnosti. Příkázání určitého chování je neslučitelné s nedovolením daného chování (stejně tak dovolení určitého chování je neslučitelné se zákazem tohoto chování). Příkaz a zákaz jsou tedy vzájemně převoditelné negací

²⁴⁷ JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 9. ISBN 978-80-7418-176-4.

žádoucího chování (např. „zakazuji se rouhat“ = „přikazuji se nerouhat“).²⁴⁸ Zákazem (*harám*) požadujeme, aby adresát nekonal, příkazem vyžadujeme, aby někdo něco konal či strpěl. Tradiční normativní systémy, mezi které lze řadit i právo islámské, jsou vystavěny nejčastěji na formulacích v podobě příkazů (ostatně obdobně jako v našem kulturním okruhu každému známé *Desatero přikázání*), moderní normativní systémy jsou naproti tomu charakteristické spíše formulováním zákazů v právních normách (určením, co se nesmí), což úzce souvisí se zásadou legální licence.²⁴⁹

Zkoumaná plnění v islámském právu tak budou vždy *halál* (dovolená), přičemž v pojetí modalit normativnosti mají charakter povinnosti, nepřekročitelného příkazu (*wádžib*) Boha, případně jím bude chování z hlediska islámu doporučené a oceňované (*mandúb*). Subjektivním právem (neboli oprávněním v rámci subjektivních modalit normativnosti, tj. z hlediska recipientů norem) lze chápat vše, co je *halál*, tedy dovolené. Všechny aktivity, které jsou *mandúb*, *mubáh*, respektující stanovenou povinnost (*wádžib*) a naprosto se vyhýbají všemu zakázanému (*muharrámát*, pl. od *harám*), se stávají chováním po právu a podle islámu *halál*.

Pražská²⁵⁰ i plzeňsko-brněnská²⁵¹ učebnice uvažují o finančněprávních vztazích jako souhrnu tří obligatorních prvků: *subjektů*, *objektu* a *obsahu*, jejich ústředním rysem je dále *majetkový aspekt*. Konkrétně v případě daní je potom subjektem daňověprávních vztahů na straně jedné stát, na straně druhé povinný subjekt daného peněžitého plnění (typicky poplatník, ten je tedy subjektem daného peněžitého plnění i subjektem daňověprávního vztahu). Předmětem těchto vztahů jsou daně, poplatky, či jiná obdobná povinná peněžítá plnění a obsahem pravomoci a povinnosti správce daně, stejně jako práva a povinnosti subjektů těchto plnění. Majetkový aspekt pak spočívá v majetkové újmě na straně povinných subjektů a v majetkovém prospěchu na straně státu (zastoupeného procesně správcem daných peněžitých plnění) či jiných osob.²⁵²

Teorie práva pak v zásadě vychází z dělení na čtyři právní povinnosti: *dare* (něco dát), *facere* (něco vykonat), *omittere* (něco opomenout), *pati* (něco strpět). Tyto druhy právního chování se tak vydělují co do předmětu (ne)činnosti, který je předmětem

²⁴⁸ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 32. ISBN 978-80-7380-023-9.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 32.

²⁵⁰ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 30-31. ISBN 978-80-7400-440-7.

²⁵¹ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra; MRKÝVKA, Petr; TOMAŽIČ, Ivan. *Finanční a daňové právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 52. ISBN 978-80-7380-155-7.

²⁵² BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 75. ISBN 978-80-7478-045-5.

subjektivního práva, jemuž odpovídá subjektivní povinnost. Subjektivní práva a povinnosti jsou přitom vzájemnými korelátami, neboť možnost určitým způsobem se chovat musí být vždy spojena s povinností jiného subjektu chovat se adekvátně (tomu odpovídajícím způsobem).²⁵³

V novějších monografiích²⁵⁴ se totiž akcentuje pojetí daní, poplatků a obdobných povinných plnění nejen jako (daňových) příjmů, které naplňují veřejné rozpočty (materiální stránka, ekonomický pohled), ale též jako právních povinností (ve smyslu subjektivních modalit normativnosti z hlediska recipientů právních norem²⁵⁵), které vychází z chápání právních vztahů v teorii práva (formální hledisko, teoreticko-právní přístup), resp. vztahů finančněprávních (mocensko-majetkových, vyjádřených v peněžní formě²⁵⁶). Přitom je však zdůrazňováno, že u subjektů veřejného práva není možné ani tak hovořit o subjektivním právu jako spíše o pravomoci. Tak jako má osoba soukromého práva subjektivní právo (možnost subjektu chovat se určitým způsobem), tak má subjekt veřejného práva pravomoc (možnost chovat se určitým způsobem v oblasti veřejného práva). Fyzická osoba má např. subjektivní vlastnické právo, subjekt veřejného práva má pravomoc vydat rozhodnutí.²⁵⁷

Proto v oblasti veřejného práva je příhodnější pod obsahem právního vztahu rozumět nikoli pouze subjektivní právo a právní povinnost, avšak i pravomoc: obsahem finančněprávního (daňového) vztahu mezi státem a poplatníkem daně je pravomoc státu požadovat a vybrat od poplatníka daň a na druhé straně právní povinnost poplatníka tuto daň státu zaplatit. Daně v širším slova smyslu totiž plynou do veřejných rozpočtů na základě právní povinnosti, která je obsahem veřejnoprávního (finančněprávního, resp. daňověprávního) vztahu mezi státem a poplatníkem. Předmětem této právní povinnosti pak bude chování určité osoby spočívající v zaplacení daně, tj. plnění (chování) spočívající v úhradě této daně (provedení platební povinnosti).²⁵⁸

Lze proto shrnout, že veškeré daně (a poplatky a obdobná povinná plnění) plynou do veřejných rozpočtů v zásadě v důsledku určitého chování, které je předmětem určité

²⁵³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 167-8. ISBN 978-80-7380-023-9.

²⁵⁴ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 28. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁵⁵ K tomu dále viz GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 31. ISBN 978-80-7380-023-9.

²⁵⁶ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 33. ISBN 978-80-7400-440-7.

²⁵⁷ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 25. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 26-7, s. 29.

právní povinnosti. Taková povinnost je obsahem právního (daňověprávního) vztahu veřejnoprávního charakteru (upravovaného normami veřejného práva, a to konkrétně práva finančního, resp. daňového) mezi povinným subjektem a státem (příp. jiným subjektem), který vykonává při vymáhání této povinnosti svou pravomoc. Předmětný příjem má přitom daňový charakter (na rozdíl např. od kapitálových příjmů, přijatých transferů apod.). Tyto příjmy jsou rovněž plněními (jedná se o plnění právní povinnosti), a to plněními peněžitými (ačkoli z historie známe i naturální).²⁵⁹

4.2.2. Daně v ekonomické teorii a různé typy zdanění

Na rozdíl od právníků, kteří jsou zaměřeni na formální stránku věcí a spíše jejich popis, resp. aplikaci obecného, tedy toho, co býti má, na to, co jest, pokládají si ekonomové častěji otázky mířící na efektivitu, účelnost a hospodárnost v chování lidí. Jednou z takových otázek je patrně i ta, proč vůbec existují daně, poplatky a obdobná peněžitá plnění. Z hlediska práva je totiž téměř irrelevantní, co a proč má být daní zatíženo. Teorie národního hospodářství proto v těchto plněních shledává základní mechanismus redistribuce bohatství v národním hospodářství. Zároveň představují stěžejní část příjmové stránky veřejných rozpočtů, a tedy symbolizují i příspěvek na chod veřejných institucí. Smysl a účel daní kupříkladu poměrně výjimečně výslovně normuje portugalská ústava, když stanoví, že cílem fiskálního systému je „*uspokojit finanční potřeby státu a dalších veřejných orgánů a zajistit spravedlivé rozdělení příjmů a bohatství*“²⁶⁰.

Jedná se tedy o příspěví na veřejné výdaje či lépe řečeno transferované prostředky na financování veřejného sektoru, zejména funkce státu a veřejné správy, která je dnes pojímána jako služba občanům. Ať už jsou chápány jakkoli, vždy bývá akcentována jejich charakteristika jako masy peněz, která proudí od občanů ke státu,²⁶¹ a to za účelem shromáždění prostředků ve veřejných rozpočtech k zabezpečení veřejných statků a veřejných úkolů.²⁶²

Znamé rčení praví, že jedinými jistotami jsou pouze daně a smrt. Ačkoli rozumný občan uváží jejich nutnost vzhledem k potřebě financovat soudy, školství, justici apod.,

²⁵⁹ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 29, s. 299. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁶⁰ Viz čl. 103 odst. 1. Constitution of the Portuguese Republic from April 25, 1976. Senventh revision [online]. wipo.int, [cit. 15.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=206670>.

²⁶¹ JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 11. ISBN 978-80-7418-176-4.

²⁶² BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 67. ISBN 978-80-7478-045-5.

často právě nepopulární daně historicky způsobovaly pád vlád, nepokoje a dokonce i revoluce. Hříštěm, na kterém se rozhoduje o druhu a výši jednotlivých plnění daňového charakteru, je pak fiskální politika.²⁶³

V rámci politické soutěže a kontextu rostoucích deficitů veřejných rozpočtů se profilují různé politické názory na to, jak by daňová soustava měla být parametricky nastavena. V mnoha zemích tedy existují různé typy daní, často razantně se odlišující od toho, co je obvyklým předmětem zdanění v České republice.²⁶⁴ V některých zemích tak existuje kupříkladu zdanění sladkých nápojů (Mexiko²⁶⁵; v Dánsku bylo po takřka 80 letech roku 2013 zrušeno²⁶⁶) či zvláštní „daň z bohatství“ (např. ve Francii v podobě přímé majetkové *impôt de solidarité sur la fortune*²⁶⁷, *de facto* se jedná o zdanění fyzických osob, jejichž majetek převyšuje 1,3 milionu EUR k 1. lednu příslušného roku). Z historie lze jmenovat anglickou daň z oken,²⁶⁸ neoblíbenou francouzskou daň ze soli (*la gabelle*²⁶⁹), která přispěla k vypuknutí Velké francouzské revoluce, či na druhé straně zákon o zdanění čaje z roku 1773, který semknul americké kolonie v odporu proti britské nadvládě a v boji o nezávislost.²⁷⁰

Naopak nově se objevují návrhy na zavedení zvláštní bankovní daně (viz doporučující zpráva Mezinárodního měnového fondu pro summit G20 v roce 2010²⁷¹), v současné době jsou také zejména v evropských zemích slyšet hlasy prosazující zdanění finančních transakcí na úrovni celé EU (dnes zavedeno již takřka ve 40 zemích

²⁶³ KHAN, Adnan. *Islam and Taxation* [online]. khilafah.com, c2009 [cit. 2.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.khilafah.com/islam-and-taxation/>>.

²⁶⁴ JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 7. ISBN 978-80-7418-176-4.

²⁶⁵ ALCANTARA, F. Héctor *Aprueba Senado en lo general el esquema de impuestos 2014* [online]. Excelsior.com, c2013 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.excelsior.com.mx/nacional/2013/10/28/925767>>.

²⁶⁶ THOMAS, S. Caroline. *Denmark to scrap decades-old soft drink tax* [online]. foodnavigator.com, c2013 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.foodnavigator.com/Policy/Denmark-to-scrap-decades-old-soft-drink-tax>>.

²⁶⁷ Direction générale des finances publiques. *L'impôt de solidarité sur la fortune* [online]. impots.gouv.fr, [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.impots.gouv.fr/portal/dgi/public/particuliers.impot?pageId=part_isf&espId=1&impot=ISF&sfid=50>.

²⁶⁸ OATES, E. Wallace; SCHWAB, M. Robert. *The Window Tax: A Transparent Case of Excess Burden* [online]. lincolnst.edu, c2014 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <https://www.lincolnst.edu/pubs/2377_The-Window-Tax--A-Transparent-Case-of-Excess-Burden>.

²⁶⁹ 'Gabelle'. Larousse. *Dictionnaire de français* [online]. [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>>.

²⁷⁰ *Tea Act - American Revolution* [online]. history.com, c2009 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.history.com/topics/american-revolution/tea-act>>.

²⁷¹ International Monetary Fund. *A Fair and Substantial Contribution by the Financial Sector* [online]. imf.org, c2010 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<https://www.imf.org/external/np/g20/pdf/062710b.pdf>>.

světa,²⁷² a to včetně např. Itálie²⁷³ či Francie²⁷⁴) – v globálním měřítku pak bývá pro jeho implementaci v podobě *Robin Hood Tax*²⁷⁵ plédováno zvláště některými levicovými neziskovými organizacemi. Z poslední doby lze rovněž zmínit snahu německé vlády o zavedení tzv. „uprchlické daně“ v podobě zvýšení DPH či některé ze spotřebních daní.²⁷⁶

Pro další výklad o plněních daňového charakteru v islámu (a zvláště pokud jde o tzv. *džizíu*) je vhodné zmínit daň z hlavy (*poll tax* či *tax per head*, *Kopfsteuer*, *impôt par tête*), kdy se daň přímo rovná určité částce, neboli z hmotněprávního daňového hlediska postačuje pro vznik daňového dluhu toliko samotná existence daňového subjektu.²⁷⁷ Tento typ daně totiž není z historického hlediska (ostatně ani pro ekonomickou a daňověprávní teorii) žádnou neznámou.

Lze tak jmenovat případy ze Spojených států (jako reakce některých jižanských států na patnáctý dodatek k Ústavě, který přiznal volební právo všem americkým občanům), a to konkrétně kupříkladu Texasu v roce 1902, v souvislosti s (ne)umožněním vykonat volební právo zejm. Afroameričanům; tuto praxi omezil až dvacátý čtvrtý dodatek r. 1964.²⁷⁸ Další ukázkou může být velmi krátké trvání tzv. *Community Charge*²⁷⁹ ve Velké Británii v podobě *single flat-rate per-capita tax on every adult* na přelomu 80. a 90. let. Její zavedení přispělo k pádu ministerské předsedkyně *Margaret Thatcher*, jedním z prvních kroků jejího nástupce *Johna Majora* bylo její zrušení v roce 1991.²⁸⁰ Z historie je známa i tzv. *capitation* předrevoluční Francie (*l'ancien régime*), zavedená

²⁷² GRIFFITH-JONES, Stephany; PERSAUD, Avinash. *Why critics are wrong about a financial-transaction tax* [online]. Politico.eu, c2014 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.politico.eu/article/why-critics-are-wrong-about-a-financial-transaction-tax/>>.

²⁷³ *Imposta sulle transazioni finanziarie (Tobin tax)* [online]. Camera.it, [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <[http://www.camera.it/Camera/browse/561?appro=496&Imposta+sulle+transazioni+finanziarie+\(Tobin+tax\)](http://www.camera.it/Camera/browse/561?appro=496&Imposta+sulle+transazioni+finanziarie+(Tobin+tax))>.

²⁷⁴ ALDEBERT, Christophe; REINBOLD, Corinne; SEBIRE Marc-Etienne; SUTOUR Jérôme. *The French financial transaction tax* [online]. cms-bfl.com, c2012 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.cms-bfl.com/The-French-tax-on-financial-transactions-the-FTT-19-06-2012>>.

²⁷⁵ *"Robin Hood" tax campaign launched* [online]. uk.reuters.com, c2010 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://uk.reuters.com/article/2010/02/10/uk-britain-banktax-idUKTRE61900U20100210>>.

²⁷⁶ *EU und Deutschland wollen neue Steuer für Flüchtlings-Kosten* [online]. deutsche-wirtschafts-nachrichten.de, [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://deutsche-wirtschafts-nachrichten.de/2015/10/10/eu-und-deutschland-wollen-neue-steuer-fuer-fluechtlings-kosten/>>.

²⁷⁷ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 160. ISBN 978-80-7400-440-7.

²⁷⁸ *Historical Barriers to Voting* [online]. Texas Politics, University of Texas [cit. 15.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://web.archive.org/web/20080402060131/http://texaspolitics.laits.utexas.edu/html/vce/0503.html>>.

²⁷⁹ *Local Government Finance Act 1988* [online]. legislation.gov.uk, [cit. 15.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/41/contents>>.

²⁸⁰ KHAN, Adnan. *Islam and Taxation* [online]. khilafah.com, c2009 [cit. 2.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.khilafah.com/islam-and-taxation/>>.

*Ludvíkem XIV., či z halachy plynoucí půlšekelová platba, představující „oběť pozdvihování pro Hospodina“, ke které je povinen „každý, kdo přejde mezi povolane do služby, od dvacetiletých výše“.*²⁸¹

4.2.3. Hlavní východiska teorie finančního práva

Daň je pojmem, který je užíván celou řadou českých právních předpisů, aniž by v nich byl definován. Český DŘ nevymezuje daň jako legislativní zkratku, ale jako širokou legální definici pojmu pouze pro své vlastní účely,²⁸² přičemž pojem daň použitý v jiném právním předpise automaticky neznamená, že se jedná o daň ve smyslu daňového řádu.²⁸³ Lepší definici, která se blíží doktrinálnímu pojetí daně skrze deskripci jejích prvků, nabízí ustanovení § 3 odst. 1 německého daňového řádu, který daně normuje jako „peněžité plnění, za která není poskytováno protiplnění a která jsou všem ukládána veřejnoprávní korporací k získání příjmů, při kterých zákon váže na určitou skutečnost povinnost k plnění“²⁸⁴.

Z historického hlediska se postupně vyvinuly z tzv. *regálů*, kdy z původního úzkého rámce regálních oprávnění zcizovaných za úplatu začaly vybočovat ty nároky panovníka (státní moci), za které nebylo poskytováno žádné protiplnění. Státní aparát tak započal vyžadovat platby pouze z toho důvodu, že potřeboval prostředky ke krytí nákladů spojených s výkonem státoprávních funkcí. Právně-teoreticky nahlíženo se tak jedná o „platební povinnost, která je stanovena veřejným právem (zákonem) k získání příjmů pro úhradu celospolečenských potřeb, aniž je přitom zdaňovaným subjektům poskytnuto ekvivalentní protiplnění“.²⁸⁵

Vymezit pojem daň analyticky, ačkoli je toto slovo běžně používáno a jeho význam je jasný i laikovi, není vůbec snadné. Plnění daňového charakteru (tj. daně,

²⁸¹ Exodus 30:11-16. Viz: Česká biblická společnost. *Ekumenický překlad Bible* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.biblenet.cz/>>.

²⁸² A to jako a) peněžité plnění, které zákon označuje jako daň, clo nebo poplatek, b) peněžité plnění, pokud zákon stanoví, že se při jeho správě postupuje podle tohoto zákona, c) peněžité plnění v rámci dělené správy. Viz § 2 odst. 3 zákona č. 280/2004 Sb., daňový řád, v platném znění.

²⁸³ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 103-4. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁸⁴ „*Steuern sind Geldleistungen, die nicht eine Gegenleistung für eine besondere Leistung darstellen und von einem öffentlich-rechtlichen Gemeinwesen zur Erzielung von Einnahmen allen auferlegt werden, bei denen der Tatbestand zutrifft, an den das Gesetz die Leistungspflicht knüpft.*“ Viz Abgabenordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 1. Oktober 2002 (BGBl. I S. 3866; 2003 I S. 61), die zuletzt durch Artikel 7 des Gesetzes vom 2. November 2015 (BGBl. I S. 1834) geändert worden ist [online]. [bmjv.de](http://www.bmjv.de), [cit. 16.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.gesetze-im-internet.de/ao_1977/BJNR006130976.html>.

²⁸⁵ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 79. ISBN 80-7179-740-5.

poplatky a jiná obdobná povinná peněžitá plnění neboli daně v širokém slova smyslu) pravděpodobně nejlépe vystihuje R. Boháč²⁸⁶ jako nenávratná (neexistuje právní povinnost vrátit daň, ledaže se jedná o přeplatek), nedobrovolná (tedy povinná), nesankční (nejsou ukládána za porušení právní povinnosti) peněžitá plnění (což vyplývá v České republice i *de lege lata* z § 2 odst. 3 DŘ, resp. z § 163 DŘ), která jsou veřejnými příjmy (upravovány normami veřejného práva, konkrétně práva finančního, resp. daňového) veřejných rozpočtů, a to příjmy zpravidla řádnými, pravidelnými (tj. periodicky se opakujícími) a plánovanými (příslušný veřejný rozpočet²⁸⁷ s výnosem z tohoto plnění předem počítá), přičemž mohou být takové příjmy charakteru místního, státního či dokonce nadstátního (typicky rozpočet EU).

S ohledem na reflektování prvků (ne)účelovosti a (ne)ekvivalentnosti posléze pojmově chápe konkrétně daň jako průnik osmi obligatorních (základních) definičních znaků, a to jako (i) peněžitého plnění, které je (ii) zákonné, (iii) nenávratné, (iv) nedobrovolné, (v) neekvivalentní, (vi) nesankční, (vii) spravované státem nebo jinými osobami vykonávajícími veřejnou správu a které je (viii) veřejným příjmem veřejných rozpočtů; pod fakultativní znaky pak zařazuje 4 vlastnosti, a to (i) neúčelovost, (ii) řádnost, (iii) pravidelnost, (iv) plánovanost, které u jednotlivé daně jsou v zásadě přítomny (prvky pravidelné či převažující), avšak nemusí tomu tak být.²⁸⁸

Podle pražské finančněprávní učebnice se jedná o povinné, nenávratné a neúčelové platby, které stát stanoví zákonem k získávání příjmů pro úhradu celospolečenských potřeb, tj. pro veřejné rozpočty, aniž přitom poskytuje zdaňovaným subjektům ekvivalentní protiplnění.²⁸⁹

Obě doktrinální definice se *de facto* shodují, ona R. Boháče je ovšem preciznější díky podrobnému výčtu znaků a jejich členěním na obligatorní a fakultativní (neúčelovost je přitom dle něj fakultativní). Někteří autoři rovněž mezi vlastnosti daní a plnění obdobného charakteru zahrnují jejich vynutitelnost.²⁹⁰

²⁸⁶ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 38-41, s. 299. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁸⁷ V České republice se jím *de lege lata* má na mysli dle § 2 odst. 2 DŘ a) státní rozpočet, státní finanční aktiva nebo rezervní fond organizační složky státu, b) rozpočet územního samosprávného celku, c) rozpočet státního fondu nebo Národní fond, d) rozpočet EU, nebo e) rozpočet, o němž to stanoví zákon.

²⁸⁸ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 105-6, s. 300-1. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁸⁹ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 154. ISBN 978-80-7400-440-7.

²⁹⁰ Viz JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 10. ISBN 978-80-7418-176-4.

Naproti tomu u poplatků v teoretickém právním smyslu bývá v české finančněprávní teorii obvykle akcentována jejich (i) ekvivalentnost (za peněžité plnění je poskytována protihodnota, resp. plnění představuje částečnou úhradu nákladů spojených s činností dotčeného orgánu nebo za výhody či oprávnění poskytovaná poplatníkovi), (ii) jednorázovost (jsou placeny *ad hoc*) a (iii) účelovost (úhrada poplatku by měla být zpravidla určena na konkrétní účel).²⁹¹ Ohledně vymezení pojmu existuje v České republice poměrně bohatá literatura, frekventovaně a poměrně logicky bývají vymezovány vůči daním. Pražská učebnice je tak při uvážení oněch tří odlišných vlastností souhrnně pojímá jako povinné platby, které mívají spíše jednorázový charakter a jsou většinou vybírány v souvislosti s nějakým protiplněním ze strany veřejné moci, a to v zásadě s povahou ekvivalentu za poskytnutí služby, provedení procesního úkonu apod.²⁹² Kromě těchto specifik pro ně tedy v zásadě platí v teoretickém vymezení (leč bohužel nikoli vždy v českém pozitivním právu) vše výše uvedené o daních, resp. o příjmech veřejných rozpočtů daňového charakteru.

Některé klasifikace daní mají v nauce již dlouhou tradici. Teorie finančního práva z hlediska principů uspořádání daňové soustavy člení daně na i) přímé a nepřímé (z hlediska časového zatížení příjmu buď v momentě jeho upotřebení u nepřímých, či při jeho vzniku u přímých²⁹³), ii) analytické a syntetické (podle množiny zdaňovaných příjmů/zdrojů), iii) pravidelně se opakující a případové či iv) výlučné a sdílené (podle toho, zda jsou příjmovou stránkou vícera veřejných rozpočtů). Nepřímé daně lze pak dále dělit na univerzální (vztahující se na veškeré zboží/služby/plnění, s výjimkou výslovně osvobozených) a selektivní (vztahující se jen na výslovně vyjmenované zboží/služby/plnění). Daně přímé lze posléze vyčlenit do kategorií majetkového (vztahující se na majetek v klidu či při jeho převodu) a důchodového typu (postihující nějaký příjem).

4.2.4. Daně z pohledu judikatury Ústavního soudu České republiky

Jen pro dokreslení názorového spektra si dovolím ještě nabídnout velmi stručně pozici Ústavního soudu, a to na několika málo stěžejních rozhodnutích, týkajících se

²⁹¹ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 108-111. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁹² BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 93. ISBN 978-80-7400-440-7.

²⁹³ Někteří autoři ovšem za hlavní kritérium považují možnost přesného určení subjektu, který bude daň platit (u daní přímých). Viz JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 11. ISBN 978-80-7418-176-4.

jednak vymezení daní obecně, jejich ústavní legitimacy, a dále pak testu ústavnosti, pokud jde o jejich samotné stanovení Parlamentem, stejně jako následné posouzení s ohledem na dodržení kautel plynoucích z ústavních principů rovnosti a daňové spravedlnosti. Některé závěry následně poslouží při úvahách o ukládání daní (v širším slova smyslu) na základě náboženského klíče, jak bude rozebráno v diskusní šesté kapitole. Islámské právo totiž v zásadě takový přístup uplatňuje a je důležité zvážit souvztažnost plnění daňového charakteru k náboženství i v prostředí moderních sekulárních evropských států.

Český soudní orgán ochrany ústavnosti v první řadě rozumí pod daněmi a poplatky „*veřejnoprávní povinná peněžitá plnění jednotlivcem státu*“ (Pl. ÚS 7/03), v dalším svém rozhodnutí (Pl. ÚS 29/08) v podstatě vychází ze systematického zařazení ustanovení o daních a poplatcích v Listině, když pojímá ustanovení čl. 11 odst. 5 jako „*ústavní zmocnění Parlamentu k omezení vlastnického práva skrze jím přijatý zákon*“. Legitimita zdaňování a tím zásahu do autonomní sféry jednotlivce se přitom dle zmíněného rozhodnutí opírá o „*ústavně aprobovaný veřejný zájem, jehož podstata v případě daní spočívá ve shromažďování finančních prostředků na zabezpečování různých typů veřejných statků*“ a kromě jiného též vyplývá „*z toho, že výsledky zdaňování jsou používány i k ochraně a vytváření podmínek pro rozvoj vlastnictví*“. Vlastnické právo garantované čl. 11 odst. 1 Listiny tudíž nachází své ústavní omezení hned o pár odstavců dále v čl. 11 odst. 5, a to dle téhož rozhodnutí „*z důvodu veřejného zájmu na naplnění státního rozpočtu [... a] za účely spojenými s naplňováním funkcí státu*“.

Již ze starší judikatury Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky dále vyplývá, že ačkoli „*právo ukládat daň patří k jednomu z projevů suverenity státu [...], ani svrchovanost státu nezakládá pro stát možnost ukládání libovolných daní, třeba by se tak stalo na základě zákona*“ (Pl. ÚS 22/92). V tomto plenárním rozhodnutí ve věci návrhu skupiny poslanců Federálního shromáždění o nesouladu zákona č. 578/1991 Sb., o státním rozpočtu federace na rok 1992, bylo poukázáno na to, že v daňové oblasti s ohledem na zásadu rovnosti „*je třeba požadovat, aby zákonodárny orgán podložil svoje rozhodnutí objektivními a racionálními kritérii*“, jinak by se zvýšení či zavedení daně k tíži určité sociálně slabší skupiny (v daném případě šlo o důchodce) stalo neakceptovatelným porušením tohoto ústavního principu, a to zvláště pokud zákonodárce přitom vůbec neprokáže žádný objektivní důvod.

Tato úvaha je následně rozvinuta v již zmíněném nálezu Pl. ÚS 7/03, ve kterém Ústavní soud konkretizuje test ústavnosti daní a poplatků jednak zvážením jejich tzv. škrtícího (rdousícího) působení, které je důsledkem porušení ústavního principu

akcesorické i neakcesorické rovnosti, a dále posouzením demarkační hranice, při jejímž překročení má již „*daň, poplatek, příp. peněžní sankce ve svých důsledcích konfiskační dopady ve vztahu k majetkové podstatě jednotlivce*“. V témže rozhodnutí je také zdůrazněno, že by hypotetická právní úprava odlišující výši daní s ohledem na náboženského vyznání byla ve smyslu čl. 3 odst. 1 Listiny diskriminační a zároveň by zasáhla do základního práva plynoucího z čl. 15 odst. 1 Listiny.

4.3. Základní a ostatní prvky právní konstrukce

V moderním demokratickém právním státě může být daňová či poplatková povinnost uložena toliko na základě zákona. V obecné rovině plyne již z ústavního pořádku zásada legální licence²⁹⁴ a enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí²⁹⁵, v daňové oblasti známa a upřesněna jako princip *nullum tributum sine lege*, tedy „není daně bez zákona“, která je v českém právním řádě zakotvena v čl. 11 odst. 5 Listiny, kde je stanoveno, že „*daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona*“. Tento stav historicky souvisí též s vývojem parlamentarismu a omezením panovnické moci, neboť jednou z prvních výsad parlamentů vůči panovníkovi bylo právě povolování daní, od čehož je odvozena anglická maxima *no taxation without representation*.²⁹⁶ Zákon je přitom formou usnesení Parlamentu, který je dnes ustanovován (v České republice) na základě všeobecné, rovné, přímé a tajné volby občanů.

V soudobých právních státech proto veškerá plnění daňového charakteru musí plynout do příslušného veřejného rozpočtu na základě povinnosti uložené buď přímo zákonem, nebo na základě zákona.²⁹⁷ Tento požadavek vyplývá širěji už přímo z ústavního pořádku, neboť dle materiálního korekčního mantinelu, obsaženého v generálním ustanovení čl. 4 odst. 1 Listiny, nejen povinnosti daňového charakteru, ale vůbec povinnosti jako takové obecně „*mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práva a svobod*“.

²⁹⁴ Viz čl. 2 odst. 4 Ústavy, který stanoví, že „*každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“, a rovněž čl. 2 odst. 3 Listiny, jenž určuje, že „*každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“.

²⁹⁵ Viz čl. 2 odst. 3 Ústavy, podle kterého „*státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon*“, a ustanovení čl. 2 odst. 2 Listiny, na základě něhož „*státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví*“.

²⁹⁶ MORAVEC, Ondřej. *Není daně bez zákona?* [online]. hjf.cz, c2013 [cit. 11.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.hjf.cz/downloads/novinky/moravec_neni-dane-bez-zakona.pdf>.

²⁹⁷ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 36. ISBN 978-80-7478-045-5.

Požadavek zákonnosti stanovení daně směřuje zejména na elementární prvky její konstrukce, v teorii finančního práva definované v zásadě jako obligatorní *pentáda*: *subjekt, předmět, základ, sazba a splatnost*. Někteří autoři ovšem tyto základní stavební kameny každé daně (poplatku či obdobného plnění) v hmotněprávní rovině (bez nich by dané plnění nebylo určitelné) chápou odlišně a klasifikují je jiným způsobem v závislosti na tom, co se zdaňuje, z čeho a jak se peněžité plnění vypočítá a kam plyne jeho výnos.

Kupříkladu R. Boháč uvádí mezi základními konstrukčními prvky ještě *výpočet, období a rozpočtové určení*, naproti tomu vynechává *splatnost*, neboť ta dle jeho mínění spadá do platební roviny správy daní a je ji nutno chápat jako institut procesního práva, který určuje, kdy má být daň, poplatek nebo jiné obdobné povinné plnění uhrazeno.²⁹⁸ Brněnská učebnice berního práva ještě zařazuje *rozpočtové určení* z hlediska hmotněprávního mezi základní konstrukční prvky, neboť soudě dle autorů by nebylo pevně stanoveno, kam plyne výnos z daného peněžitého plnění.²⁹⁹ Omezím se pouze na tyto zmínky a podotknutí, že jednotliví autoři uvádějí rozličné konstrukční prvky a rozdílně je člení (obvykle na základní a ostatní), v dalším popisu se ovšem z důvodu toliko základního přiblížení pro potřeby dalšího pojednání v kapitole o islámské daňové soustavě přidržím základního *pentádového* členění pražské učebnice finančního práva.

Subjektem (daně) se přitom rozumí osoba (ačkoli v pozitivním právu se může jednat i o jinou entitu, např. organizační složku státu či podílový fond, viz § 17 ZDP), které zákon ukládá povinnost zaplatit daň³⁰⁰, resp. kterou pozitivní právo označuje za poplatníka (jehož příjem, věc či činnost zakládají daňovou povinnost³⁰¹) či plátce daně³⁰², případně jako ručitele. Jedná se tedy v souhrnu o osoby (či lépe řečeno entity) povinné

²⁹⁸ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 74, s. 76, s. 300. ISBN 978-80-7478-045-5.

²⁹⁹ RADVAN, Michal. *Finanční právo a finanční správa - berní právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 33. ISBN 978-80-210-4732-7.

³⁰⁰ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 159. ISBN 978-80-7400-440-7.

³⁰¹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 79-80. ISBN 80-7179-740-5.

³⁰² České pozitivní právo ovšem používá pojem plátce ve dvou významech, a to jednak pro označení toho, jehož příjem, věc nebo činnost jsou přímo podrobeny dani (plátce DPH, spotřebních daní), a jednak jako označení pro toho, kdo za subjekt daně odvádí (daň sraženou či vybranou od poplatníků, např. v postavení zaměstnavatele u daní z příjmů fyzických osob).

k odvodu či zaplacení daně (ve smyslu platby či odvodu daně za poplatníka plátcem),³⁰³ tedy zavázané ke splnění hmotněprávní daňové povinnosti.³⁰⁴

Pod termínem daňový *objekt (předmět)* lze chápat takovou hospodářskou skutečnost, na jejímž základě je možné uložit poplatníkovi daňovou povinnost³⁰⁵ (typicky po něm bude nazvána i samotná daň, přičemž se jedná zpravidla o zákonem stanovený určitý příjem, věc, majetek či činnost). Určuje, co se zdaňuje, resp. představuje hmotněprávní skutečnost, s níž zákon spojuje daňovou povinnost.³⁰⁶

Předmět daně je následně kvantifikován *základem* daně, a to buď v penězích (valorický), či nepeněžních jednotkách (specifický). V případě valorického základu tedy jde o vyjádření předmětu měnovými jednotkami stanovením jeho hodnoty (ceny), naproti tomu v případě specificky určeného základu je předmět určen bez ohledu na hodnotové vyjádření daňového základu typicky pomocí fyzikálních veličin, jako jsou objem, hmotnost, délka, obsah apod.³⁰⁷

Daňová *sazba* poté vymezuje, jakým způsobem se vypočte daň³⁰⁸ z daňového základu, jedná se tedy o měřítko výpočtu daně, a to buď procentuálním vyjádřením u valorického základu (sazba poměrná, procentuální), anebo pomocí pevné částky v měnových jednotkách (sazba pevná) vzhledem ke specifickému základu daně. Poměrné sazby pak teorie finančního práva ještě rozděluje na lineární, progresivní (progresivně klouzavé či progresivně stupňovité) a regresivní podle toho, zda se mění se zvyšujícím (snižujícím) se valorickým základem, popřípadě rovněž na jednotné a diferencované s ohledem na jejich počet.

Splatností daně pak rozumíme okamžik, se kterým norma spojuje provedení platební povinnosti poplatníka (tj. splnění daňové povinnosti), a to buď stanovením určité lhůty či k určitému dni.³⁰⁹

³⁰³ Naproti tomu R. Boháč rozlišuje subjekt daně a daňový subjekt. Domnívá se, že posledně zmiňovaný pojem je institutem procesního charakteru, zatímco v případě subjektu daně „v zásadě půjde o toho, jehož příjem, věc nebo činnost jsou podrobeny dani“, kam sice spadá plátce DPH, avšak už ne plátce daně příjmů fyzických osob ze závislé činnosti. In BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 80. ISBN 978-80-7478-045-5.

³⁰⁴ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 160. ISBN 978-80-7400-440-7.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 160.

³⁰⁶ RADVAN, Michal. *Finanční právo a finanční správa - berní právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 34. ISBN 978-80-210-4732-7.

³⁰⁷ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 84. ISBN 978-80-7478-045-5.

³⁰⁸ To někteří autoři, jako kupříkladu R. Boháč ve své publikace na str. 77 a dále na str. 85, vymezují jako samostatný konstrukční prvek nazvaný *výpočet*.

³⁰⁹ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 162. ISBN 978-80-7400-440-7.

Lze proto uzavřít, že hmotněprávní povinnost daňového charakteru zakládá zákon. Její založení je podmíněno existencí určité právní skutečnosti (nejčastěji půjde o příjem, věc či nějakou činnost) a dále subjektu, kterému právní předpis ukládá splnění dané povinnosti. Zmíněné právní skutečnosti se označují jako předmět daně, na který se váže daňová povinnost (např. s vlastnictvím stavby nebo pozemku je spojena povinnost k dani z nemovitých věcí). Konkretizace daňové povinnosti vyžaduje, aby byl stanoven daňový základ, tj. další skutečnost odvozená nebo související s předmětem zdanění a určená v penězích či jiným způsobem. Konkrétní výše daně se pak vypočte z daňového základu daňovou sazbou, která je stanovena procentem z daňového základu, pevnou částkou na jednotku, popř. jiným způsobem.³¹⁰

Již zmíněná pražská učebnice finančního práva dovozuje, že by zákon měl vždy stanovit základní prvky právní konstrukce, podzákonné právní předpisy mohou případně upravovat další aspekty, zejména vedlejší konstrukční prvky.³¹¹ Ty určitým způsobem modifikují ať již samotnou vypočtenou daň (z teoretického hlediska lze uvažovat kupříkladu o minimální, maximální či paušální dani), případně některý z jejích základních prvků. Mezi ně lze zařadit kupříkladu korekce týkající se subjektu či předmětu (v podobě osobního či věcného osvobození od daně), základ může být upraven pomocí odčitatelných či přičitatelných položek, případně stanovením minimálního či maximálního základu, vypočtené povinné peněžité plnění může být ještě modifikováno pomocí slev (tedy snížením) či naopak zvýšením.³¹²

V podstatě přitom do jisté míry závisí zejména na fantazii a politicko-právní orientaci zákonodárce. Rovněž tyto další náležitosti (tj. zvýšení či snížení daně, resp. daňového základu, daňové svobození věcné či osobní, minimální daň, daněproste minimum či minimální výše daně apod.)³¹³ se budu snažit reflektovat i při rozboru islámských plnění daňového charakteru.

³¹⁰ HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník. 2. rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 79-80. ISBN 80-7179-740-5.

³¹¹ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. Finanční právo. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 21. ISBN 978-80-7400-440-7.

³¹² BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 78-9. ISBN 978-80-7478-045-5.

³¹³ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. Finanční právo. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 159, s. 162-3. ISBN 978-80-7400-440-7.

4.4. Právní úprava daní, poplatků a obdobných povinných plnění v České republice

Jednotlivé typy povinných plnění v tuzemském právním řádu se vyznačují (zvláště pokud jde o ona tzv. další či obdobná povinná plnění, která nejsou výslovně označena jako daň či poplatek) relativní roztržitostí, obecně lze usuzovat, že ani terminologicky není právní úprava povinných peněžitých plnění v českém právu nikterak jednotná. Základní ústavní pravidlo vztahující se k daním, poplatkům (a obdobným povinným peněžitým plněním) lze nalézt v právním řádu v ustanovení čl. 11 odst. 5 Listiny, podle něhož „*daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona*“. Obdoby tohoto článku mají v českém, resp. československém právním řádu dlouhou tradici, neboť je možno taková ustanovení nalézt v československých ústavách z roku 1920³¹⁴ i 1948³¹⁵, absentuje ovšem v ústavním zákonu z roku 1960³¹⁶. Otázkou zůstává, zda naplňuje princip *nullum tributum sine lege* již prosincová ústava (*Dezemberverfassung*) z roku 1867, když říšské radě příslušelo vydávat „*výroční povolení k vybírání daní, dávek a důchodků*“³¹⁷.

Daně, poplatky, příp. jiná obdobná povinná peněžitá plnění (označená jinak než jako daně či poplatky) musí odpovídat teoretickým definicím výše a také nutně splňovat vymezené ústavní kautely čl. 11 odst. 5 Listiny, k čemuž existuje ostatně bohatá judikatura Ústavního soudu, stejně tak i teorie, která se snaží zejména rozpoznat, kdy ono „obdobné povinné peněžitě plnění“ nese obligatorní znaky daně, případně má spíše povahu soukromoprávní ceny (tj. úplaty za poskytnuté plnění).

Dominantní rozlišovací prvek mezi poplatky a daněmi lze z pohledu teorie sledovat v tom, že zatímco daň jako nenávratné a neekvivalentní peněžitě plnění se vyznačuje svou periodicitou, poplatky jsou spíše vybírány *ad hoc*, často jsou ekvivalentní poskytnutému protiplnění (službě) a zpravidla jsou účelové.

³¹⁴ Viz čl. 111 „*Daně a veřejné dávky vůbec mohou se ukládati jen na základě zákona.*“ zákona č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky.

³¹⁵ Viz § 33 věta první „*Daně a veřejné dávky lze ukládati toliko na základě zákona.*“ ústavního zákona č. 150/1948 Sb. ze dne 9. května 1948, Ústava Československé republiky.

³¹⁶ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. ze dne 11. července 1960, Ústava Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³¹⁷ Zákon č. 141/1867 ř. z. ze dne 21. prosince 1867, jímžto se změňuje základní zákon o zastupitelstvu říšském, daný dne 26. února 1861. epravo.cz, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=130&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.

Clo lze chápat jako zvláštní druh nepřímé spotřební daně, která se stává součástí ceny zboží,³¹⁸ jak jej ostatně pojímá i judikatura Ústavního soudu³¹⁹, resp. jde o povinnou platbu *sui generis*, vybíranou v přímé souvislosti s přechodem zboží přes celní hranici od osob, které zboží dovážejí či vyvážejí, nebo od osob, pro které je toto zboží dováženo či vyváženo (clo importní, exportní či tranzitní). Český zákonodárce jej ovšem za druh daně nepovažuje, neboť termín „clo“ je zvlášť uveden kupříkladu v § 2 odst. 3 písm. a) DŘ.

Z teoretického hlediska lze rovněž veřejné pojistné chápat jako peněžitou platbu daňového charakteru, daním velmi podobnou a blížíci se.³²⁰ Ostatní peněžitá plnění v českém pozitivním právu (např. dávky, odvody, příspěvky, úhrady) často naopak nejsou obdobnými veřejnoprávními povinným plněními, neboť nezářídka vůbec nenaplnějí znaky daní či poplatků. Jedná se mnohdy o plnění soukromoprávního charakteru (či uskutečňovaná na základě norem veřejného práva, leč stále soukromoprávního charakteru a neplynoucí do některého z veřejných rozpočtů), případně stojící naopak na výdajové straně veřejných rozpočtů, a proto je soudobá finančněprávní literatura až na výjimky příliš nereflektuje.³²¹ Přesto některá taková peněžitá plnění znaky daní či poplatků naplňují.

4.4.1. Daně

Jednotlivá peněžitá plnění označená jako daně, která jsou obsažena v českém právním řádu *de lege lata*, lze podle závěrů finančněprávní vědy považovat zároveň za daně z teoretického hlediska.³²² Vcelku tak daňovou soustavu v České republice vytváří patnáct daní v sedmi dominantních daňových okruzích, které jsou upraveny v dílčích hmotněprávních daňových zákonech: daně z příjmů fyzických

³¹⁸ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 186, s. 302. ISBN 978-80-7478-045-5.

³¹⁹ Viz nálezn sp. zn. I. ÚS 643/06 ve věci ústavní stížnosti Komerční banky, a. s., k výkladu pojmu globálního zajištění celního dluhu (globální celní záruky). V tomto rozhodnutí mimo jiné zformuloval Ústavní soud názor, že usnesení nejsou závazná erga omnes, a že i když je ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná plémem, nebrání to pozdějšímu vyhovění senátním nálezem v obdobné právní otázce. K této problematice více In: ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Cesta k větší závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu: jednotná judikatura namísto algoritmů* [online]. jinepravo.blogspot.cz, c2007 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/12/cesta-k-vt-zvaznosti-rozhodnut-stavnho.html>>.

³²⁰ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 192. ISBN 978-80-7478-045-5.

³²¹ Tamtéž, s. 192 an., s. 303-4.

³²² Tamtéž, s. 88.

a právnických osob³²³, daň z přidané hodnoty³²⁴, daně spotřební (daň z minerálních olejů, daň z lihu, daň z piva, daň z vína a meziproductů, daň z tabákových výrobků a ze surového tabáku)³²⁵, energetické daně (daň ze zemního plynu a některých dalších plynů, daň z pevných paliv, daň z elektřiny)³²⁶, daň silniční³²⁷, daň z nemovitých věcí³²⁸ a daň z nabytí nemovitých věcí³²⁹.

Tuto daňovou soustavu tak konstituuje pět daní přímých, zbytek jsou logicky daně nepřímé v podobě DPH, šesti spotřebních daní a tří daní energetických. Jedenáct z nich je přitom výlučným příjmem jen jediného veřejného rozpočtu, tj. pouze čtyři jsou z hlediska rozpočtového určení tzv. sdílené, a to buď mezi státním rozpočtem a rozpočtem Státního fondu dopravní infrastruktury (daň z minerálních olejů), či na druhé straně mezi státním rozpočtem a rozpočty krajů a obcí.³³⁰

4.4.2. Poplatky

Zatímco daně jsou dle daňověprávní teorie většinou periodickými plněními neekvivalentního charakteru, za které není poskytována přímá protihodnota, poplatky jsou v zásadě vybírány jednorázově, a to v souvislosti s nějakým protiplněním ze strany státu či jeho orgánů, příp. jiného subjektu. Mají tedy většinou povahu určitého ekvivalentu za poskytnutí služby, vydání povolení či provedení určitého procesního úkonu apod.³³¹ Poplatková soustava je v tuzemsku tvořena třemi základními okruhy poplatků, a to poplatky i) soudními³³², ii), správními³³³ a iii) místními³³⁴, někteří autoři pak vymezují ještě sběrnou kategorii tzv. iv) ostatních poplatků, které jsou upraveny jinde, většinou mají ovšem charakter správních poplatků.³³⁵

³²³ Zákon č. 586/1992 Sb., daních z příjmů, v platném znění.

³²⁴ Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, v platném znění.

³²⁵ Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, v platném znění.

³²⁶ Část čtyřicátá pátá až čtyřicátá sedmá zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, v platném znění.

³²⁷ Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční, v platném znění.

³²⁸ Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, v platném znění.

³²⁹ Zákonné opatřením Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, v platném znění.

³³⁰ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 88. ISBN 978-80-7478-045-5.

³³¹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 79. ISBN 80-7179-740-5.

³³² Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění.

³³³ Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, v platném znění.

³³⁴ Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, v platném znění.

³³⁵ K tomu blíže viz BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 88, s. 112 an. ISBN 978-80-7478-045-5.

V právním řádu České republiky lze ovšem bohužel nalézt i poplatky, které nenaplnují teoretické znaky poplatků uvedené výše, neboť spíše odpovídají svými znaky obligatorním (základním) prvkům daní (zejména některé z místních poplatků),³³⁶ případně ani to ne, neboť se jedná o svou povahou soukromoprávní plnění materiálně znamenající úplatu (cenu) za zboží či službu, avšak nominálně nesoucí označení „poplatek“. Příkladem takovýchto „kamuflovaných“ soukromoprávních plnění, která jsou v právním řádu použita jinak než jako příjem veřejného rozpočtu daňového charakteru ve smyslu čl. 11 odst. 5 Listiny, mohou být typicky tzv. „bankovní poplatky“³³⁷, „burzovní poplatky“³³⁸ či „licenční poplatky“³³⁹. Smutně nekonzistentní aplikaci tohoto pojmu lze dokonce demonstrovat i v rámci jednoho předpisu, a to navíc vlnkové lodi soukromoprávní rekodifikace. NOZ hovoří nejprve v § 1811 odst. 2 písm. c), § 1820 odst. 1 písm. e) a navazujícím ustanovení § 1821 o „daních a poplatcích“ ve smyslu povinných plnění daňového charakteru, aby pak zmateně pojímal poplatky v § 2527 odst. 1 písm. c) jako soukromoprávní úplatu za plnění poskytnuté pořadatelem zájezdu.

Co se týče rozpočtového určení poplatků v České republice, je právní úprava velmi roztříštěná a nepřehledná. U poplatků soudních a správních se v zásadě uplatňuje obecná zásada upravená rozpočtovými pravidly³⁴⁰ (tedy nikoli v zákoně upravujícím soudní či správní poplatky), že tyto poplatky jsou příjmem státního rozpočtu. Toto obecné pravidlo je ovšem prolomeno kupř. v případě správních poplatků ve prospěch rozpočtů obcí či krajů, ČNB apod. V případě poplatků místních je rozpočtové určení upraveno v zákoně o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, u ostatních poplatků je pak zahrnuto *ad hoc* v každém zákoně upravujícím konkrétní poplatek.³⁴¹

4.4.3. Clo, pojistné a obdobná povinná plnění

Kromě daní a poplatků lze považovat za specifická plnění obdobného charakteru zejména clo a pojistné, nicméně znaky příjmů veřejných rozpočtů daňového

³³⁶ K tomu blíže: BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 112-113, s. 301-2. ISBN 978-80-7478-045-5.

³³⁷ Vyhláška č. 59/2012 Sb., o regulačním výkaznictví, v platném znění.

³³⁸ Viz § 12 odst. 2 písm. q) zákona č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, v platném znění.

³³⁹ Viz § 19 odst. 7 zákona č. 586/1992 Sb., daních z příjmů, v platném znění.

³⁴⁰ Viz § 6 odst. 1 písm. g) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁴¹ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 88. ISBN 978-80-7478-045-5.

charakteru materiálně naplňují i jiná plnění, ačkoli tak nejsou výslovně označena (jak poukazuje zejm. R. Boháč).³⁴²

Přestože clo není v českém právním řádu pozitivněprávně vymezeno, existuje k této problematice bohatá odborná literatura, rovněž Ústavní soud v této věci judikoval, přičemž jej chápe jako nepřímou spotřební daň.³⁴³ Právní úprava spočívá v přímo použitelných právních předpisech EU, zvláště v modernizovaném celním kodexu³⁴⁴, který dne 1. listopadu 2013 nahradil celní kodex Společenství z roku 1992³⁴⁵. Unijní úprava cel doznala změn poté, co vypršela Smlouva o ESUO a došlo k dvěma po sobě následujícím rozšířením EU. Navíc byl nový unijní kodex přizpůsoben Listině základních práv EU³⁴⁶, stejně jako formulován s cílem vytvoření nového, elektronického celního prostředí v návaznosti na sdělení Komise z roku 2003 o jednoduchém a bezpapírovém prostředí pro cla a obchod³⁴⁷, kdy se stalo pravidlem využívání informačních a komunikačních technologií (viz též rozhodnutí Rady o bezpapírovém prostředí pro celnictví a obchod z roku 2008³⁴⁸). Nová ustanovení týkající se racionalizace celních postupů upravují i klasické otázky celního práva, jako jsou základní podmínky pro uplatnění dovozního a vývozního cla a další opatření v rámci obchodu se zbožím, pravidla týkající se celního statusu, pravidla pro propuštění zboží do celního režimu apod.³⁴⁹

Pokud jde o rozpočtové určení cla, § 6 odst. 1 písm. c) rozpočtových pravidel³⁵⁰ stanoví, že podíl z výnosu na clech, který je podle práva EU ponechán členským státům na úhradu nákladů spojených s jejich výběrem (stejně jako výnosy ze sankcí a úhrad exekučních nákladů v celním řízení), je příjmem státního rozpočtu. Zvláštní unijní předpis³⁵¹ pak stanoví, že si členské státy ponechávají k pokrytí nákladů na výběr 20 %

³⁴² K tomu blíže: BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 38, s. 186 a násl. ISBN 978-80-7478-045-5.

³⁴³ Viz odkaz na daný nálezný výše.

³⁴⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 450/2008 ze dne 23. dubna 2008, kterým se stanoví celní kodex Společenství (Modernizovaný celní kodex).

³⁴⁵ Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října 1992, kterým se vydává celní kodex Společenství.

³⁴⁶ Listina základních práv Evropské Unie, vyhlášená dne 7. prosince 2000 Evropským parlamentem, Radou a Komisí, Úřední věstník Evropské unie C 303/1.

³⁴⁷ Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru: Jednoduché a bezpapírové prostředí pro cla a obchod, KOM (2003) 452 v konečném znění, 24. 7. 2003.

³⁴⁸ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 70/2008/ES ze dne 15. ledna 2008 o bezpapírovém prostředí pro celnictví a obchod (Úř. věst. L 23/21 ze dne 26. 1. 2008).

³⁴⁹ Official Journal of the European Union. *Modernizovaný celní kodex Společenství. Summaries of EU legislation* [online]. eur-lex.europa.eu, c2014 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:do0001>>.

³⁵⁰ Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁵¹ Viz čl. 2 odst. 3 rozhodnutí Rady 2014/335/EU, Euratom ze dne 26. května 2014 o systému vlastních zdrojů EU.

(onen podíl na výnosu), zbylá část výnosu z cel stanovených ve společném celním sazebníku pak tvoří tzv. vlastní zdroj rozpočtu EU.

Pojistné lze v kontextu českého právního řádu rozřadit na dvě základní kategorie, a to oblast veřejného a soukromého pojistného, kde u druhé jmenované oblasti je tento termín vyhrazen po plnění pojistníka pojistiteli na základě pojistné smlouvy dle § 2758 odst. 1 a násl. NOZ³⁵², což ovšem nelze pochopitelně považovat za plnění daňového charakteru, které by plynulo do některého z veřejných rozpočtů, neboť takové plnění je součástí toliko soukromoprávního závazkového právní vztahu, opřené o dobrovolný smluvní mechanismus, ačkoli i v oblasti pojišťovnictví je znám smluvní přímus, pokud jde např. o pojištění odpovědnosti za škodu z provozu motorového vozidla³⁵³. Naproti tomu v právu veřejném se pojistné neplatí na základě pojistné smlouvy, nýbrž je tato povinnost uložena veřejným právem (přímo zákonem, resp. na základě zákona) a toto pojistné je příjmem veřejných rozpočtů.³⁵⁴ V současné chvíli lze jako příklad takového veřejného pojistného (placeného na základě veřejného práva) uvést pojistné na veřejné zdravotní pojištění³⁵⁵ a sociální zabezpečení³⁵⁶ (tj. pojistné na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti).

Česká právní úprava *de lege lata* nadto ještě rozeznává další obdobná plnění, která velmi často naplňují obligatorní znaky daní či poplatků, ačkoli s nimi textace čl. 11 odst. 5 Listiny výslovně nepočítá (proto hovoříme o daních v širším slova smyslu), ovšem tak jako tak musí být v intencích ustanovení čl. 4 odst. 1 Listiny ukládána jako kterákoli povinnost na základě zákona. Mezi ně lze kupříkladu v množině povinných plnění označovaných jako „příspěvky“ zahrnout příspěvek na státní politiku zaměstnanosti³⁵⁷; mezi povinné peněžité platby daňového, resp. poplatkového charakteru lze začlenit i tzv. „odvody“, které jsou v pozitivním právu k nalezení jmenovitě v zákonu o podporovaných

³⁵² Pojistná smlouva je v tomto civilním kodexu vymezena tak, že se „*pojistitel zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění, nastane-li nahodilá událost krytá pojištěním (pojistná událost), a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné*“.

³⁵³ Viz zejména ust. § 3 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů, podle kterého je pojistitel „*vždy povinen uzavřít pojistnou smlouvu, jestliže návrh na její uzavření neodporuje tomuto zákonu, zákonu upravujícímu pojistnou smlouvu nebo pojistným podmínkám pojistitele*“, stejně jako navazující odst. 2, na základě něhož „*uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti je povinen vlastník tuzemského vozidla nebo řidič cizozemského vozidla, nestanoví-li tento zákon jinak*“.

³⁵⁴ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 302. ISBN 978-80-7478-045-5.

³⁵⁵ Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, a dále zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

³⁵⁶ Viz § 1 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

³⁵⁷ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

zdrojích energie, jenž zakotvuje odvod z elektřiny ze slunečního záření³⁵⁸ (populárním názvem „solární daň“). V dalším lze pouze odkázat na podrobnější rozbor těchto a jiných plnění v odborné literatuře.³⁵⁹

³⁵⁸ Viz § 14 a násl. zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů, v platném znění.

³⁵⁹ K tomu blíže: BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 38, s. 186-295. ISBN 978-80-7478-045-5.

5. Islámská soustava plnění daňového charakteru

Je nepochybné, že přes svůj staletý vývoj islámské (finanční) právo není prodchnuto demokratickými principy vážícími se k zárukám demokratického právního státu a kautelám ústavnosti v daňové oblasti, které jsou pevně zakořeněny v demokratických právních státech kontinentálního práva či *common law*. Přesto se domnívám, že celá řada závěrů učiněných v předchozích kapitolách (vymezení terminologie, prvky daňové konstrukce, dokonce i zásada zákonnosti) jsou zde použitelné, a proto s nimi budu pracovat v dalším pojednání o „plněních daňového charakteru“ v islámském právu, zejména pak nahlížet na ně prizmatem české daňověprávní teorie. Pro takový postup je ovšem nutno začít takřka na zelené louce, neboť soudobá odborná literatura v evropských zemích zanechává problematiku islámského daňového práva prakticky bez povšimnutí.

I pro islámská plnění je dle mého soudu platný závěr, že je můžeme vnímat jako omezení vlastnického práva, neboť mají dopad do majetkové sféry osoby, když se jimi odčerpává část osobou vlastněných peněžních prostředků. Tím se i zde projevuje majetkový aspekt daňověprávních vztahů, který je podle teorie finančního práva jedním ze základních prvků finančněprávních vztahů.³⁶⁰ Jeho projevem je majetková újma na straně jedné a zvětšení majetkové podstaty na straně druhé,³⁶¹ neboli majetkový přírůstek na straně veřejné moci. Ovšem jak uvidíme, toto nebude platit v islámu do důsledku u každého plnění, což je z mého pohledu právě diskvalifikující položka pro jeho daňověprávní zařazení.

Islámská ekonomie a finanční právo například vycházejí z postulátu, že je nepřípustné klást překážky obchodnické aktivitě (ostatně sám prorok *Muhammad* byl obchodník), v daňověprávním slova smyslu tedy zdaňovat obchod. To je v přímém ideovém rozporu s účelem nepřímých daní typu daň z přidané hodnoty, kde činnost (zdanitelná plnění) subjektu této daně (plátce DPH) je přímo podrobena dani. Islám proto klade mnohem větší důraz na zdanění přímého charakteru, a to ať už plněními daňového charakteru důchodového, či majetkového typu.

³⁶⁰ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 70. ISBN 978-80-7478-045-5.

³⁶¹ BAKESŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 33. ISBN 978-80-7400-440-7.

V odborné literatuře³⁶² dnes také probíhají doktrinální disputace o tom, zdali i typově odlišná plnění daňového charakteru jsou z pohledu islámu přípustná. Mnoho zemí, které se samy výslovně označují za „islámské“ (jako Pákistán či Írán), z praktických důvodů bez ohledu na divergentní závěry islámského *fiqhu* aplikují i sekulární (resp. jiné než islámským právem výslovně upravené) daně.

Plnění daňového charakteru v islámu lze chápat z pohledu islámského chápání normativity jako *wádžib* (povinnost, tj. nepřekročitelný příkaz, jehož nesplnění je sankcionováno), případně *mandúb* (chování z hlediska islámu doporučené a oceňované). Nemají přitom punitivní charakter (nejsou sankcí; rozpory mohou existovat pouze v případě *džizíe*), tak jak je tomu i v případě českých daní a poplatků. Z pohledu islámského práva, pokud je totiž jejich poplatníci-muslimové (v případě *zakátu*, *'ušru* či *sadaqy*) chápou jako „trest“ či určitou formu zátěže (které je „žádoucí“ se vyhnout), zcela tím odpadá upřímnost a ctnost spojená s jejich placením, neboť velká část z nich (*zakát*, *sadaqa*, *'ušr*, *chums*) je účelově určena (zejm. na dobročinné účely). Takový poplatník si tedy jistě v očích Boha nepočíná obstojně, pokud se snaží své povinnosti uniknout. *Korán* proto obsahuje na mnoha místech varování před takovým jednáním:

9:98	A jsou mezi kočovnými Araby ti, kteří pokládají příspěvky své za pokutu a vyčkávají, až postihne vás obrat ke špatnému. Je ať postihne obrat ke špatnému! A Bůh je slyšící, vševědoucí. ³⁶³
------	--

Arabský jazyk má pro pojem daň (*tax*) vymezen pojem *daríba* (pl. *dará'ib*)³⁶⁴, který sice slovník islámských pojmů eviduje,³⁶⁵ ovšem není nikterak obsažen v *Koránu* či dalších pramenech práva ani s ním není v teorii pracováno.

Islámská soustava plnění daňového charakteru (hodily by se spíše uvozovky, neboť zatím přesně nevíme, zda všechna islámská plnění odpovídají pojmu „daň“, resp. „poplatek“ z hlediska české finančněprávní teorie) přitom zahrnuje tato jednotlivá plnění: i) *zakát*, ii) *džizíu*, iii) *charádž*, iv) *chums*, v) *sadaqu*, to i ve formě *waqfu*, a v neposlední řadě vi) *'ušr*. Pouze plnění i) – v) jsou výslovně zmíněna v *Koránu*. Naším záměrem je na základě výše uvedených premis a poznatků českého finančního práva uvedená plnění

³⁶² K tomu více např. zde: BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 179 a násl. ISBN 978-0-415-45305-9.

³⁶³ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 596. ISBN 80-200-0246-4.

³⁶⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Arabsko-český, česko-arabský slovník: 4 500 nepoužívanějších slov denního tisku, úředních listin a naukové prózy*. 5., upr. vyd. Praha: SPN, 1998, s. 300. ISBN 80-04-26662-2.

³⁶⁵ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms. English-Arabic and Arabic-English*. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 146.

analyzovat a vyjádřit se k jejich daňovým či poplatkovým rysům, případně konstatovat, že neodpovídají českým doktrinárním definicím a jedná se z našeho pohledu o „soukromoprávní“ plnění, případně plnění *sui generis*, které nelze podřadit pod žádnou námi předpokládanou šablonu.

Nelze si ovšem činit iluze, že veškeré charakteristiky, neřkuli konstrukční prvky (jak obligatorní, tak fakultativní) jednotlivých plnění daňového charakteru, stejně jako pravidla jejich správy, nachází svou detailní úpravu v primárních pramenech práva. Vše nejasné, chybějící a neúplně totiž v případě islámského práva doplňuje jurisprudenc a aplikační praxe, která je ovšem vzhledem k 1 400 letům fungování tohoto právního systému pochopitelně značně různorodá. Stačí si jen uvědomit, že základ českého civilního práva nachází svůj ideový a normotvorný vzor již v právu římském. Ovšem o římském trestním, neřkuli daňovém právu, toho víme mnohem méně. Proto je pozoruhodné, že v tomto odlišném systému práva nám naproti tomu *Korán* a *sunna* dávají relativně obстойný podklad pro analýzu z pohledu daňověprávní teorie.

Na tomto místě se též sluší zmínit, že se názory na islámskou finačněprávní problematiku značně liší, neboť k vyplňování interpretačních mezer v primárních pramenech museli přistoupit muslimští právníci-teologové. A ti se ne vždy shodnou, ostatně rozdily ve čtyřech pravověrných *sunnitských madhabech* přetrvávají dodnes. Proto vycházím z obecně přijímaných postulátů pro charakteristiku jednotlivých islámských plnění. *Mahmúd Šaltút*, jeden z nejvlivnějších egyptských učenců 20. století, si všiml této názorové nejednoty a podotkl k tomu následující:

*„U modlitby není příliš prostoru pro rozdílnosti – jen pět modliteb denně a v noci. Naproti tomu pozorujeme mezi učenci různost názorů, již jen pokud jde o sazbu, osvobození od daně či druhy majetku, které podléhají zakátu. Takové rozdílnosti mají vážný dopad pro muslimy obecně, pokud mají realizovat svou povinnost zakátu. Například tedy někteří učenci soudí, že majetek dětí či choromyslných zakátu podléhá, jiní si to nemyslí. Někteří učenci považují všechny zemědělské produkty za podléhající zakátu, někteří jen vybrané druhy. Podobné rozdíly existují v názorech na obchodní majetek a ženské šperky. Někdo vyžaduje určité minimum (*nisáb*) pro aplikaci zakátu, další nikoli apod. Obdobné odchylky existují i ohledně rozdělní výtěžku ze zakátu.“³⁶⁶*

³⁶⁶ Cit. podle: AL-QADRAWI, Yusuf. *Fiqh az-Zakat, Volume 1. A comparative study of zakah. Regulations and philosophy in the light of Qur'an and Sunnah* [online]. Translated by KAHF, Monzer. London: Dar al Taqwa, 1999, s. xxi [cit. 30.11.2015]. ISBN 978-967-5062-766. Dostupné z WWW: <http://monzer.kahf.com/books/english/fiqhalzakah_vol1.pdf>.

Toto je nutno mít na paměti. Z tohoto důvodu se ostatně co nejvíce snažím držet hlavně primárních pramenů práva a místy je konfrontovat s názory islámské jurisprudence pro zachycení obrazu chápání islámských plnění daňového charakteru v současnosti. Hlavním účelem této kapitoly je proto poskytnout popis jednotlivých plnění, na jehož základě budou posléze předmětná plnění konfrontována s definicí daní a poplatků v české daňověprávní teorii.

5.1. Zakát

Zakát je nutno chápat jako nejdůležitější ze všech níže rozebraných plnění. Představuje také jeden z pěti pilířů islámu, proto bude výklad o něm první v pořadí. Kromě skutečnosti, že se jedná o plnění daňového charakteru pravděpodobně pro islám nejcharakterističtější a nejznámější, hraje v islámu vedle své náboženské funkce rovněž úlohu politicko-ekonomického a sociálního tmelu, který plnil (a dodnes naplňuje) smysl moderního sociálního zabezpečení dávno před zavedením systému institucionalizované státní pomoci na přelomu 19. a 20. století.

5.1.1. Etymologie a výskyt v Koránu

V arabštině se lexikologicky daný výraz vztahuje k „očišťení majetku“ (je tak materiálním příbuzným rituální očisty, *tahára*),³⁶⁷ neboť vychází z kořene *z, k, á*, a to ve slovesných kmenech *zakká* a *tazakká*, tj. „očistit“, „ospravedlnit“ či „zaplatit *zakát*“³⁶⁸ ve smyslu „dát část majetku almužnou“ (resp. může znamenat v jednom kmeni i „narůst“³⁶⁹, viz níže), což vychází z několika *koránských* veršů, ocitujme zde alespoň jeden:

35:18	Žádná duše hříchy obtížená neponese břemeno duše jiné; a bude-li pak obtížená duše prosit, aby jí bylo neseno břímě její, nebude jí z něho nic ubráno, i kdyby to byl příbuzný. Ty můžeš varovat pouze ty, kdož Pána svého se obávají kvůli nepoznatelnému a dodržují modlitbu; <i>kdokoliv se almužnou [skrže zakát] očisťuje, ten očisťuje se ve prospěch duše vlastní</i>
-------	--

³⁶⁷ HALLAQ, Wael B. *Sharī'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 231. ISBN 05-216-7874-9.

³⁶⁸ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 217.

³⁶⁹ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 311. ISBN 80-862-7755-0.

[<i>wa man tazakká fa-innamá jatazakkí linafsihi</i>] ³⁷⁰ , a u Boha je cíl konečný. ³⁷¹
--

Při vyhledávání *az-zakát* je tento výraz v čistě arabské mutaci *Koránu* zmíněn v příslušné transkripci dle mých propočtů celkem jedenatřicetkrát³⁷² ve smyslu „peněžitého plnění“, několikrát ovšem též ve významu „čistota“ např. v 19:13³⁷³, jak správně přeloženo i do češtiny³⁷⁴. Na mnoha různých místech je rovněž uveden onen slovesný základ (*zakká*, případně *tazakká* v různých konjugacích), a to buď ve smyslu poskytnout někomu *zakát* (oddělit část svého majetku), jako kupř. ve verši, kde se při popisu bohabojného člověka praví „*jenž ze jmění svého dával, aby čistým se stal*“ (92:18)³⁷⁵, anebo výslovně některé *ájáty* zahrnují toto sloveso ve významu „očistit se“³⁷⁶. K nalezení je ovšem i forma přídavného jména (*azká*)³⁷⁷ v superlativu znamenajícím „nejčistší“, jako je tomu ve 2:232³⁷⁸.

Hrbkův jinak výborný překlad *Koránu* bohužel v tomto terminologickém směru není příliš použitelný, neboť pod označením „almužna“ (s celkem šedesáti výskyty³⁷⁹) překládá jednak původně arabská slovesa převedená do českého podstatného jména, dále pak jimi označuje i jiné druhy plnění typu *sadaqa*. Tato pojmová unifikace ovšem naráží na své limity třeba ve verši 58:13³⁸⁰, kde jsou zmíněny v arabském textu současně *zakát* i *sadaqa* (zde správně – na rozdíl od jiných partií – je plnění *sadaqa* přeloženo v konkurenci k „almužně“ jako „dobrovolný dar“). To je pochopitelně problematické,

³⁷⁰ ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 1107. ISBN 1590080262.

³⁷¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 393. ISBN 80-200-0246-4.

³⁷² 2:43, 2:83, 2:110, 2:177, 2:277, 4:77, 4:162, 5:12, 5:55, 7:156, 9:5, 9:11, 9:18, 9:71, 21:73, 22:41, 22:78, 24:37, 24:56, 27:3, 31:4, 33:35, 41:7, 58:13, 73:20, 98:5, 19:31, 19:55, 23:4, 92:18, 30:39. Vyhledávání na základě arabského textu *Koránu* v tabletové aplikaci: القرآن الكريم. Tablet application. Kuwait Finance House, c2010.

³⁷³ ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 747. ISBN 1590080262.

³⁷⁴ „A laskavost a čistotu od Nás přicházející. A byl bohabojný.“ In *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 204. ISBN 80-200-0246-4.

³⁷⁵ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 125. ISBN 80-200-0246-4.

³⁷⁶ Kupříkladu 2:129, 2:151, 2:174.

³⁷⁷ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 311. ISBN 80-862-7755-0.

³⁷⁸ („... a toto je pro vás jednání nejctnostnější a nejčistší...“) In *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 471. ISBN 80-200-0246-4.

³⁷⁹ Viz vyhledání tohoto pojmu In *Svatý Korán* (v překladu I. Hrbka) [online]. islamweb.cz, [cit 23.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamweb.cz/koran/>>.

³⁸⁰ „Stydíte se snad dát *dobrovolný dar* před soukromým rozhovorem? Jestliže tak neučiníte a Bůh se nad vámi smiluje - pak vykonajte modlitbu, dejte *almužnu* a poslouchejte Boha a posla Jeho! A Bůh dobře je zpraven o všem, co děláte.“ In *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 565. ISBN 80-200-0246-4.

neboť předkládaná práce je založena na jejich vzájemném srovnání a oddělení. Navíc dle mého názoru není ani „almužna“ příliš vhodný výraz pro vystihnoutí daňového charakteru předmětného plnění. Z tohoto důvodu proto dále Hrbkův překlad automaticky nahrazují původními slovy (tj. *zakát*, *sadaqa* apod.) dle arabského originálu *Koránu*.

5.1.2. Vymezení z pohledu práva

Zkoumané plnění tvoří spolu s modlitbou (*salát*) *alfu a omegu* bytí každého muslima, jeho neplacení znamená závažný hřích. Ve velké většině případů je v *Koránu* uváděn *zakát* právě hned vedle modlitební povinnosti, lze jej proto chápat jako opravdu zásadní náboženský imperativ:

2:43	Dodržujte modlitbu, rozdávejte <i>zakát</i> a sklánějte se s těmi, kdož se sklánějí! ³⁸¹
------	---

Plnění, které je nyní předmětem našeho zájmu, patří v islámském pojetí života mezi jeden z pěti pilířů islámu³⁸² (tj. náboženskou praxi každého muslima), má tedy ohromný spirituální dopad (patří sem dále ještě *šaháda*, tj. jednovětné vyznání víry; *salát* neboli rituální modlitba opakovaná pětkrát denně; *saum*, tedy půst v měsíci *ramadánu*; *hadž*, čímž se myslí pouť do *Mekky* ke svatyni *K'aba*). Je nutné toto plnění rovněž odlišovat od tzv. *zákat al-fitr*, což znamená obdarování chudých potravinami (moukou či ovocem, eventuálně penězi) před modlitbou pouze během *ramadánového* třídenního svátku ukončení půstu (*íd al-fitr*).³⁸³ *Zakát* je proto nutno vnímat v kontextu dalších „pilířů“ této víry, a to jako akt zbožnosti a podrobení se (ar. *islám*) Bohu, který byl definován muslimskými právníky-teology jako „*bezpodmínečný a jednostranný převod části muslimova majetku ve prospěch předem určeného okruhu osob, z něhož jsou vyňati příbuzní proroka Muhammada, pokud tento majetek překračuje hranici stanovenou islámským právem*“.³⁸⁴ Tím se dostáváme k nastínění právního vymezení z českého úhlu pohledu.

Základní právní definice může být v návaznosti na předchozí charakteristiku dle mého názoru stanovena tak, že se jedná o v islámu povinné plnění (*wádžib*), postihující

³⁸¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 448. ISBN 80-200-0246-4.

³⁸² ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Paperback. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 123. ISBN 0195125592.

³⁸³ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 221.

³⁸⁴ Cit. dle: WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986, s. 80. ISBN 0815623755.

celkový majetek (*zakát al-mál*) v klidu (někteří autoři hovoří výslovně o *wealth tax*³⁸⁵) a vztahující se na majetek muslima-poplatníka (tzv. *sáhib an-nisáb*) při překročení určité hranice daňového základu (ar. *nisáb*, v podstatě jím lze rozumět daněproště minimum, tj. částka, ze které se daň ještě neplatí). Pokud skutečný základ daně (tj. veškeré penězi ocenitelné věci, ledaže jsou od daně osvobozeny, např. koně) přesahuje *nisáb* (daněproště minimum), daň se vypočte vynásobením sazbou 2,5 %, v opačném případě se daň vůbec nevyměří. Zdaňovacím obdobím je přitom lunární rok, v rámci kterého je majetek překračující stanovenou hranici v nepřetržitém vlastnictví poplatníka (*sáhib*), splatnost je proto stanovena na jeden lunární rok (přibližně 354 dní)³⁸⁶ od momentu, kdy se z muslima stal *sáhib an-nisáb*, tj. překročil hranici *nisábu* a jeho majetek ji přesahoval po celý lunární rok,³⁸⁷ resp. alternativně lunární rok od poslední platby; pokud se jedná o děti, tak kumulativně dovršením dospělosti a překročením *nisábu* počíná běžet lunární rok, tedy opět až po jeho uplynutí je nutné provést platební povinnost (v *hanafíjském madhabu* nejsou děti povinny platit *zakát*, v ostatních ovšem ano,³⁸⁸ a tento postup se proto neuplatní, neboť jsou poplatníky i před dovršením dospělosti). Jinými slovy, v případě, že po uplynutí lunárního roku majetek poplatníka očištěný o dluhy stále překračuje *nisáb*, stává se *zakát* splatným a vypočítá se z aktuální hodnoty čistého jmění v den splatnosti.³⁸⁹ Výtěžek („rozpočtové určení daně“) je přitom účelově určen, neboť je následně směřován na zajištění potřeb chudých (méně majetných) souvěrců.

5.1.3. Zakát jako povinnost a ctnostný čin z pohledu islámské normativity

Prodlení či nezaplacení *zakátu* se přitom v zásadě odvíjelo (resp. odvíjí) od konkrétního historického období a praxe dané doby, oporu pro precizněji určenou „pozemskou“ sankci v islámském právu můžeme nalézt stanovenou v následujícím *hadíthu*: „*Ten, kdo platí zakát s úmyslem být odměněn, bude odměněn. Pokud se někdo*

³⁸⁵ BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 170. ISBN 978-0-415-45305-9.

³⁸⁶ *Zakat FAQs* [online]. islamic-relief.org.uk, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#hawl>>.

³⁸⁷ FARIS, Mohammed. *Misconceptions about zakat* [online]. productivemuslim.com, c2012 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://productivemuslim.com/ramadan-series-misconceptions-about-zakat/>>.

³⁸⁸ *Zakat FAQs* [online]. islamic-relief.org.uk, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#hawl>>.

³⁸⁹ Tamtéž.

vyhýbá této platbě, je nutno ji od něho vybrat, a to s polovinou jeho majetku.“³⁹⁰ Její aplikace ovšem odvisela od konkrétních historických poměrů. Na každý pád trest může mít i metafyzickou podobu, jakou je kupříkladu uvržení do pekla v den Posledního soudu.³⁹¹

Pro ty, kdo odmítnou platit *zakát*, přichystal Bůh kromě jiného podle vyslechnutého vyprávění *Abú Hurajry* hada obvinutého kolem krku takovýchto lakomých hříšníků.³⁹² *'Adí bin Hatím* zase uslyšel Proroka naléhat na věřící: „*zachraňte se před pekelným ohněm, i kdybyste měli dát jen půl datle*“.³⁹³ *Abú Daúd* pak zase dle vzpomínky *Muhammadova* společníka *'Abdulláha ibn 'Amr ibn al-'Ase* zaznamenal, jak za Prorokem přišla žena se svou dcerou, která měla na ruce dva velké zlaté náramky. Proto se jí *Muhammad* dotázal, zda z nich platí *zakát*, na což mu odpověděla, že nikoli. Prorok ji tak varovně upozornil: „*Snad si nepřeješ, aby ti Bůh nasadil na ruce ohnivé náramky?*“ Ihned nato si je dcera té ženy sundala a položila před *Muhammada* se slovy: „*jsou pro Boha a jeho posla*“.³⁹⁴ Vyhýbání se platbě *zakátu* tak představuje velmi závažný hřích. Naopak řádná platba je ctnostný čin, který věřícího přibližuje k Bohu, viz:

9:99	A jsou mezi kočovnými Araby někteří, kdož věří v Boha a v den poslední a pokládají příspěvky své za přiblížení se k Bohu a k modlitbám posla. Což toto není vskutku cesta, aby se přiblížili? A Bůh je uvede do milosrdenství Svého, neboť Bůh věru je odpouštějící, slitovný. ³⁹⁵
------	---

Není proto nutno dále zdůrazňovat, že každý muslim by měl při splnění všech podmínek sám usilovat o zaplacení tohoto plnění „*toužíce po tváři Boží*“ (30:39)³⁹⁶ a v úmyslu dospět ke spasení své duše. To opět souvisí s islámským pojetím zbožnosti, kdy víru (*ímán*) musí provázet dobré skutky:

³⁹⁰ Book 9, Number 1570. Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

³⁹¹ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 20. ISBN 978-80-247-4379-0.

³⁹² Volume 2, Book 24, Number 486. Collection of the ahadith in Sahih Bukhari. *Translation of Sahih Bukhari by M. Muhsin Khan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/>>.

³⁹³ Volume 2, Book 24, Number 492. Collection of the ahadith in Sahih Bukhari. *Translation of Sahih Bukhari by M. Muhsin Khan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/>>.

³⁹⁴ Book 9, Number 1558. Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

³⁹⁵ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 596. ISBN 80-200-0246-4.

³⁹⁶ Tamtéž, s. 305.

2:177	Zbožnost nespočívá v tom, že obracíte tváře své směrem k východu či západu, nýbrž zbožný je ten, kdo uvěřil v Boha, v den soudný, v anděly, Písmo a proroky a rozdává z majetku svého bez ohledu na lásku k Němu příbuzným, sirotkům, nuzným, po cestě (Boží) jdoucím, žebrákům a na otroků vykoupení, a ten, kdo modlitbu dodržuje a <i>zakát</i> udílí. A zbožní jsou ti, kdož úmluvy své dodržují, když je jednou uzavřeli a v protivenství, v neštěstí a v dobách násilí jsou trpěliví – to jsou ti, kdož víru pravou mají, a to jsou bohobojní. ³⁹⁷
-------	---

5.1.4. Základ, sazba a okruh příjemců zakátu

Nisáb znamená hranici, nad níž již poplatníkův majetek podléhá zdanění (daněproště minimum). Historicky se *zakát* vyznačoval specificky určenými základy (tedy přesahujícími rozrůzněné *nisáby*), z nichž jednotlivě bylo vypočítáno (kazuisticky či dle sazby 2,5 %) povinné (resp. povinná) plnění, jednalo se tak vlastně v důsledku o *zakáty*. O konkrétních způsobech výpočtu a *zakátské* sazbě se nedozvídáme z *Koránu*, ale až ze *sunny*. Tento esenciální konstrukční prvek *zakátu* není v *hadíthech* vyjádřen výslovně určitým procentem, ale zlomkem jako „čtvrtina z desetiny“³⁹⁸ či případně „jedna čtyřicetina“. *Abú Daúd* totiž zapsal *'Alího* reprodukci *Muhammadova* výroku: „*Zaplaťte čtyřicetinu.*“³⁹⁹ *Bucháří* pak dále zaznamenal *Anásovo* vyprávění o tom, že když ho *Abú Bakr* posílal do Bahrajnu, uložil mu následující: „... *pokud jde o stříbro, zakát je jedna čtyřicetina z celého množství; jestliže je jeho hodnota menší než 200 dihamů, není zakát požadován.*“⁴⁰⁰

Vzhledem k tomu, že v *Koránu* nejsou navíc ani daněproště minimum a okruh zdaňovaných druhů majetku (specificky určené dílčí základy daně) přesně určeny, tak opět na základě *sunny* a výkladových metod *fiqhu nisáb(y)* odpovídají podle v předchozím odstavci *Anásem* vyprávěho *hadíthu*: i) 200 *dirhamům* (*zakát al fidha*), tj. 595 gramům stříbra (pak je *zakát* 5 *dirhamům*); ii) 20 *mithqálům* (*zakát az-zahab*), tedy 85 gramům zlata (pak se rovná *zakát* půlce *mithqálu*); iii) 40 ovcím či kozám (*zakát al-*

³⁹⁷ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 463. ISBN 80-200-0246-4.

³⁹⁸ AL-MUNAJJID, Muhammad Salih. *Evidence from the Sunnah for the rate of zakaah being 2.5%* [online]. Islam Question and Answer, c2010 [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<https://islamqa.info/en/145600>>.

³⁹⁹ Book 9, Number 1567. Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

⁴⁰⁰ Volume 2, Book 24, Number 534. Collection of the ahadith in Sahih Bukhari. *Translation of Sahih Bukhari by M. Muhsin Khan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/>>.

ghanam wal-máiz), v takovém případě je nutno odvést jednu ovci nebo kozu. *Zakát* je rovněž nutno odvést, pokud *nisáb* je roven či překračuje počet iv) 5 velbloudů (*zakát al-džimál*), pak povinné plnění činí jednu kozu nebo ovci; 30 kusů dobytka (za této situace je *zakát* roven jednomu teleti.⁴⁰¹

V takovém výčtu by šlo pokračovat ještě dlouho, pro naše účely postačí pouze poukázat, že z uvedeného je patrné, že ne vždy se uplatní sazba 2,5 %, zejména pokud dílčí základy daně spočívají v nedělitelných věcech, resp. jsou určeny specificky. Ovšem i tak, jak výše uvedeno, zůstává paradoxně sazba poměrná, resp. daň byla určena jinak. Naproti tomu do základu daně pro zaplacení *zakátu* nespádali dle dochovaných *hadíthů* např. otroci a koně,⁴⁰² nepatří tam ani dle soudobé jurisprudence nemovitosti nesloužící obchodním účelům či auta,⁴⁰³ proto hovoříme o věcném osvobození.

V dnešní době se již upustilo od takové kazuistiky a *zakát* se odvádí v penězích⁴⁰⁴ (k dispozici jsou i online kalkulačky⁴⁰⁵), kdy je vypočítán jako násobek 1/40 a valoricky určeného základu (oceněného souhrnu veškerého majetku vyjma věcně osvobozených položek).⁴⁰⁶ V historii šlo však uvažovat spíše o specificky určených základech, kdy sazba zůstávala v zásadě tatáž (poměrná), přibližně dvouapůlprocentní, čímž v důsledku docházelo k placení daného plnění v naturáliích.

Někteří autoři⁴⁰⁷ v odborných publikacích, které se zabývají tematikou *zakátu*, rozlišují z hlediska okruhu majetku, který spadá do základu daně, tzv. zjevné bohatství (*al-amvál az-záhira*) a bohatství skryté (*al-amvál al-bátina*). Zatímco u první kategorie může státní moc přikročit k nucenému vymožení plnění, které odpovídá *zakátu*, v rámci druhého okruhu je ponecháno na vlastníku dle jeho uvážení a náboženské zbožnosti, aby *zakát* zaplatil. Osobně mám o takovém rozřazení pochybnosti, neboť nemá žádnou oporu v primárních pramenech práva, ačkoli je nutno uznat, že z historických pramenů

⁴⁰¹ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms. English-Arabic and Arabic-English.* قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 219-221.

⁴⁰² Book 005, Number 2144. Collection of the ahadith in Sahih Muslim. *Translation of Sahih Muslim by Abdul Hamid Siddiqui* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muslim/>>.

⁴⁰³ *Zakat FAQs* [online]. islamic-relief.org.uk, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#hawl>>.

⁴⁰⁴ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 106. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁴⁰⁵ *Zakat Calculator* [online]. islamic-relief.org.uk, [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-calculator/>>.

⁴⁰⁶ FARIS, Mohammed. *Misconceptions about zakat* [online]. productivemuslim.com, c2012 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://productivemuslim.com/ramadan-series-misconceptions-about-zakat/>>.

⁴⁰⁷ SALIM, Arskal. *Challenging the Secular State: The Islamization of Law in Modern Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2008, s. 115. ISBN: 978-0-8248-3237-7.

vyplývá pokus *chalífy 'Umara* o takové rozřazení. Nicméně už v té době bylo velmi nejasné, jak přesně roztrždit majetek na očividný, zjevný (sem by pravděpodobně šla zařadit zejména hospodářská zvířata) a majetek skrytý (kupříkladu drahé šperky či hotovost). *Zakátská* praxe rozlišující tyto kategorie je zaznamenána např. ještě v Indonésii 17. století.⁴⁰⁸

Zakát je rovněž účelově určeným plněním, což z pohledu teorie daňového práva představuje prvek typický spíše pro poplatky než daně. V každém případě se jedná u daní o znak fakultativní. U *zakátu* je ovšem precizní vymezení toho, kam putuje výnos získaný z tohoto plnění, esenciální charakteristikou. Islámská jurisprudenc (fiqh) do detailu rozlišuje na základě (výše uvedeného) *ájátu* 2:177 a dále pak 9:60 osm skupin (muslimských⁴⁰⁹) recipientů, kterými jsou i) chudí (*fuqará'*) a ti, jejichž vlastní majetek nepřevyšuje *nisáb*; ii) opuštění a potřební (*al-masákín*); iii) *chalífou* určení výběřčí *zakátu* (*al-'ámilína 'alajhá*); iv) čerství konvertité k islámu (*al-mu'allafa qulúbuhum*); v) otroci (*ar-riqáb*) pro vykoupení od jejich pána; vi) osoby zadlužené (*al-ghárimín*); a nakonec vii) ti, kdo jsou na cestě boží (*fi sabilí 'lláh*), podle některých autorů⁴¹⁰ se jedná o osoby šířící islám;⁴¹¹ viii) poutníci a cestující (*ibn as-sabil*), již potřebují peněžitou pomoc pro dokončení své cesty.⁴¹² Naopak z okruhu možných příjemců *zakátu* je nutné vyloučit příbuzné v řadě přímé (rodiče a prarodiče, děti a vnuky) a manžela,⁴¹³ rovněž jsou zcela vyňati příbuzní (potomci) proroka *Muhammada*,⁴¹⁴ na základě výslovného znění jednoho *hadíthu*⁴¹⁵.

⁴⁰⁸ FAUZIA, Amelia. *Faith and the state: a history of Islamic philanthropy in Indonesia*. Leiden: Brill, 2013, s. 78. ISBN 9004233970.

⁴⁰⁹ V tom se ovšem učenci liší. Podle některých se může jednat i o nemuslimy za předpokladu, že potřeby muslimů jsou uspokojeny. K tomu více In: VISSER, Hans. *Islamic finance: principles and practice*. Northampton, MA: Edward Elgar, c2009, s. 29. ISBN 1845425251.

⁴¹⁰ JONSSON, J. David. *Islamic economics and the final jihad: the Muslim brotherhood to Leftist/Marxist - Islamist alliance*. U.S.: Xulon Press, 2006, s. 245. ISBN 1597819808.

⁴¹¹ Jiní autoři je chápou jako kohokoli, kdo činí něco z lásky k Bohu. Může tak jít o stavbu muslimské školy, zaplacení cizího věna, poskytnutí stipendia apod. Viz SAKR, Ahmad. *Frequently asked questions about Zakat* [online]. soundvision.com, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.soundvision.com/article/frequently-asked-questions-about-zakat>>.

⁴¹² AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 217-219.

⁴¹³ VISSER, Hans. *Islamic finance: principles and practice*. Northampton, MA: Edward Elgar, c2009, s. 29. ISBN 1845425251.

⁴¹⁴ WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986, s. 80. ISBN 0815623755.

⁴¹⁵ Book 9, Number 1570. In Sunan Abu-Dawud Book 9. *Zakat (Kitab Al-Zakat)* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/009-sat.php>>.

Každá relevantní sbírka *hadíthů* též zahrnuje jednu knihu zvlášť věnovanou právě tematice *zakátu*, lze zmínit pro ilustraci kolekce *Abú Daúda*⁴¹⁶, *Bucháriho*⁴¹⁷, *Muslima*⁴¹⁸ či *Málíka*⁴¹⁹. Proto i k výše uvedeným kategoriím se vztahuje mnoho upřesňujících *hadíthů* proroka *Muhammada*. Ten kupříkladu ve vyprávění dle *Abú Hurajry* zaznamenaném ve sbírce *al-Bucháriho* pravil, že „*potřebným (muzákem) není ten, který prochází kolem lidí a žádá je o trochu jídla nebo pár datlí*“. Společníci se ho proto dotázali, jak se tedy pozná takový člověk. Prorok jim odpověděl: „*Je jím ten, kdo nemá dostatek pro uspokojení svých potřeb, ale ostatní to neví a on je o nic neprosí*“.⁴²⁰

5.1.5. Duchovní, sociální, ekonomický a politický rozměr

Pokud se zaměříme na náboženskou charakteristiku daného plnění „očistěn“ má být nahromaděný majetek. Ten sice v islámu nemá negativní konotaci a nevylučuje zbožnost bohatých lidí, jak poukazoval naopak *Ježíš*, když pravil, že „*snáze projde velbloud uchem jehly, než vejde bohatý do Božího království*“ (srov. Mt 19,24, Mar 10:25, Luk 18:25). V náboženském (islámském) slova smyslu symbolizuje transfer části majetku předem stanovenému okruhu recipientů právě jeho legitimizaci, neboť vše pochází od všemocného Boha:

3:129	A Bohu náleží vše, co na nebesích je i na zemi, a On odpouští, komu chce, a také trestá, koho chce. A Bůh je odpouštějící, slitovný. ⁴²¹
-------	---

Ten totiž obdařil všechny lidi každičkou věcí, kterou vlastní, proto se v *zakátu* zračí tato redistribuce na pozemské rovině, kdy chudší (slabší) mají dostávat prostředky od bohatších (mocnějších), tedy těch, kdo je vlastní (byli z vůle Boha „úspěšnější“, proto mají povinnost prokázat milosrdenství nyní a zde i oni):

⁴¹⁶ Sunan Abu-Dawud Book 9. *Zakat (Kitab Al-Zakat)*. Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

⁴¹⁷ Sahih Bukhari's Book 24. *Obligatory Charity Tax (Zakat)*. Collection of the ahadith in Sahih Bukhari. *Translation of Sahih Bukhari by M. Muhsin Khan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/>>.

⁴¹⁸ Sahih Muslim's Book 5. *The Book of Zakat (Kitab Al-Zakat)*. Collection of the ahadith in Sahih Muslim. *Translation of Sahih Muslim by Abdul Hamid Siddiqui* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muslim/>>.

⁴¹⁹ Book 17. *Zakat*. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by `A'isha `Abdarahman at-Tarjumana and Ya`qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁴²⁰ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 219.

⁴²¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 508. ISBN 80-200-0246-4.

22:41	On pomůže těm, kteří – když jsme je upevnili na zemi – dodržují modlitbu a dávají <i>zakát</i> a nařizují vhodné a zakazují zavrženíhodné. A Bohu patří konečné rozhodnutí o věcech všech. ⁴²²
-------	---

Chtělo by se říci, že platba *zakátu* je napodobením milosrdenství Boha, a to v očekávání jeho shovívavosti a odměny v Den posledního soudu, kdy bude posuzovat skutky každého muslima, včetně placení *zakátu*:

4:162	Avšak těm z nich, kdož ve věděni jsou pevní a věřící a uvěřili v to, co bylo tobě sesláno, a v to, co bylo sesláno před tebou, a dodržují modlitbu a rozdávají <i>zakát</i> a věří v Boha a v den soudný, těm věru dáme odměnu nesmírnou. ⁴²³
-------	--

Obdobně též v dalším *ájátu*:

2:277	Ti, kdož uvěřili, zbožné skutky konali, modlitbu dodržovali a <i>zakát</i> dávali, dostanou odměnu od Pána svého a nemusí mít strach a nebudou zarmouceni. ⁴²⁴
-------	---

Zkoumané plnění je tedy nejen ekonomicky nahlíženo nástrojem přerozdělování bohatství ve společnosti, ale rovněž zbožným skutkem (nejeden ministr financí by si pravděpodobně přál, aby takto bylo vnímáno placení daní obecně).

Ve spirituálním slova smyslu lze shledat též „očistění“ (jakýsi „povinný odpustek“⁴²⁵) v jednání směřujícím k limitaci hamižnosti jedněch věřících a necitlivosti k potřebám svých bratří. Rozdělením se má být jejich nashromážděný majetek „očistěn“, tedy v jádru ospravedlněn (prokázali, že bohatství nadělené Bohem jsou s to využít pro dobro *ummy*, čímž si zajišťují shovívavost v očích Božích, zejm. v Den posledního soudu). K očistění ovšem nemůže nikdy dojít, pokud byla samotná majetková podstata získána nelegálně (např. na základě úplatné zápůjčky), tj. odporovala některému z islámských zákazů (*harám*).⁴²⁶ Na druhé straně též příjemci *zakátu* získávají „očistění“ své duše od případné závisti či nenávisti vůči zámožným uvnitř islámské náboženské obce, čímž se obrušují hrany a posiluje sociální smír. Již od raných dob islámu tak pravděpodobně toto plnění sloužilo jako nástroj zmírnění nerovností a pomoci zvláště pro chudší *muhadžírín*, tj. příchozí muslimy z *Mekky* do *Medíny*.

⁴²² *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 571. ISBN 80-200-0246-4.

⁴²³ Tamtéž, s. 540.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 478.

⁴²⁵ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 104. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁴²⁶ FARIS, Mohammed. *Misconceptions about zakat* [online]. productivemuslim.com, c2012 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://productivemuslim.com/ramadan-series-misconceptions-about-zakat/>>.

Od počátku tak *zakát* sloužil duchovním, politickým a ekonomickým cílům *ummy*,⁴²⁷ neboť se v něm zračí symbolika zájmu o blaho svých souvěrců⁴²⁸ a vede k posílení sociální harmonie a svornosti uvnitř *ummy*. V této souvislosti je zajímavý i apel k ženám v *súře* Spojenci. Tento verš je mimo jiné výslovným základem pro imperativ cudnosti (a zahalování se) muslimských žen, což představuje povinnost stejně důležitou jako *salát* a právě *zakát*.

33:33	Zdržujte se důstojně ve svých domech a nestavte na odiv ozdoby svoje podle způsobu dřívější doby nevědomosti! Dodržujte modlitbu, dávejte <i>zakát</i> a buďte poslušné vůči Bohu a poslu Jeho! Bůh chce pouze odstranit od vás špínu, lidé domu, a chce vás očistit úplným očištěním. ⁴²⁹
-------	---

Zajímavá je též souvztažnost překladu slova *zakát* k významu „nárůst“. To je nutno chápat ve smyslu přímého opaku v islámu zapovězeného úroku (či v zásadě jakéhokoli „navýšení“, ar. *ribá*):

30:39	To, co jako <i>ribá</i> berete, aby to přineslo rozmnožení vzaté z majetku jiných, to nepřinese u Boha úrok žádný. Však to, co jako <i>zakát</i> dáváte, toužíce po tváři Boží – tak činí ti, jimž odměna bude zdvojnásobena. ⁴³⁰
-------	--

Ačkoli *zakát* reprezentuje jeden z úhelných kamenů islámu, někteří autoři jej posuzují jako paradoxně vůbec nejméně chápanou či dodržovanou náboženskou povinnost.⁴³¹ Podle průzkumu realizovaného v roce 2012 společností ICM Research muslimové žijící ve Velké Británii byli sice nejštedřejšími přispěvateli prostředků na dobročinné účely (za nimi následovali židé, protestanti a katolíci, ateisté skončili poslední), ovšem pouze tři z deseti muslimů žijících na Britských ostrovech byli pravidelnými dárci.⁴³² Tak i studie realizovaná mezi egyptskými rolníky odhalila, že přestože si 96 % dotázaných farmářů uvědomovalo povinný charakter *zakátu*, pouze 20 % z nich jej reálně platilo.⁴³³ To může souviset s neinstitucionalizovanou podobou

⁴²⁷ SALIM, Arskal. *Challenging the Secular State: The Islamization of Law in Modern Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2008, s. 116. ISBN: 978-0-8248-3237-7.

⁴²⁸ WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986, s. 80. ISBN 0815623755.

⁴²⁹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 550. ISBN 80-200-0246-4.

⁴³⁰ Tamtéž, s. 305.

⁴³¹ FARIS, Mohammed. *Misconceptions about zakat* [online]. productivemuslim.com, c2012 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://productivemuslim.com/ramadan-series-misconceptions-about-zakat/>>.

⁴³² AUSTIN, Henry. *Muslims give more to charity than others, UK poll says* [online]. NBC NEWS, c2012 [cit. 6.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.nbcnews.com/news/other/muslims-give-more-charity-others-uk-poll-says-f6C10703224>>.

⁴³³ SALIM, Arskal. *Challenging the Secular State: The Islamization of Law in Modern Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2008, s. 115. ISBN: 978-0-8248-3237-7.

zakátu (tj. správu tohoto plnění nevykonává stát a neplyne do žádného z egyptských veřejných rozpočtů) v této populačně největší arabské zemi.

Jedním ze základních parametrů tohoto plnění je ovšem právě skutečnost, že islámské právo v podstatě ani nijak výslovně nestanovuje povinnost jeho odvodu do určitého veřejného rozpočtu (což z českého daňověprávního úhlu pohledu vzbuzuje pochybnost nad daňovou povahou takové platby), ani alespoň elementární institucionální rámec správy tohoto plnění, tj. jak má být vybírán, komu má být odváděn apod. Raná praxe islámského *chalífátu*, na kterou navázali pozdější *sunnitští* vládcí a právní učenci, ovšem ustavila pravidlo, že je hlavním úkolem panovníka postarat se o jeho řádný výběr (a následnou redistribuci výnosů z něho plynoucích).

Co je však zajímavé, okruh recipientů tohoto plnění (tj. komu jej poplatníci – pravděpodobně přímo bez zprostředkování skrze určitý fond – mají platit) je určen velmi precizně, a to rozvržením do osmi kategorií. *Zakát* je tak plněním ryze účelovým, naopak dle finančněprávní teorie jsou daně v zásadě neúčelové, čímž se opět vymyká z teoretické definice daně.

5.1.6. Zakát jako daň v zahraniční literatuře a problémy související s jeho správou

Na každý pád se ovšem toto plnění vztahuje v zásadě na veškerý majetek (resp. *net assets*)⁴³⁴ ve vlastnictví poplatníka, přičemž odbornou cizojazyčnou literaturou bývá *zakát* běžně označován jako přímá majetková⁴³⁵ „daň“⁴³⁶ náboženského charakteru (neboli *religious tax*⁴³⁷; právě jako „náboženskou daň“ jej označuje ve své monografii též přední český odborník na islámské právo J. Potměšil⁴³⁸). V publikacích zaměřených na tuto problematiku přesto poukazují někteří autoři⁴³⁹ na nejednoznačnost části islámské jurisprudence při posouzení *zakátu* jako plnění daňového charakteru majetkového (*wealth*

⁴³⁴ *Zakat FAQs* [online]. islamic-relief.org.uk, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#hawl>>.

⁴³⁵ KHAN, Adnan. *Islam and Taxation* [online]. khilafah.com, c2009 [cit. 2.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.khilafah.com/islam-and-taxation/>>.

⁴³⁶ Srov. HALLAQ, Wael B. *Shari'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 231. ISBN 05-216-7874-9. Rovněž: ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C. H. Beck, 2009, s. 154. ISBN 978-3-406-57955-4.

⁴³⁷ BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 114. ISBN 978-0-691-13484-0.

⁴³⁸ POTMĚŠIL, Jan. *Šari'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 23. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁴³⁹ K tomu dále i uvedené srovnání a výpočty s praktickými dopady dle: BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 170-1. ISBN 978-0-415-45305-9.

tax), anebo důchodového (*income tax*) typu, přičemž jsou ovšem snášeny obdobné argumenty a je dospěno ke stejným závěrům jako mnou předkládaná práce, tedy ve prospěch první klasifikační třídy.

I z mého pohledu *zakát* patří v islámu k těm plněním, která patrně nejlépe naplňují definiční znaky daně v daňověprávní teorii, ačkoli s řadou výhrad, z nichž nejvýznamnější je ta, že nemusí být z pohledu (části) islámské jurisprudence vůbec příjmem veřejného rozpočtu (ačkoli jím historicky často byl a dnes v některých zemích, jak rozebráno níže, i z hlediska pozitivního vnitrostátního práva je), takový požadavek ani nikde v *Koránu* či *sunně* nenalezneme. V jádru se totiž jedná o součást *‘ibádát*, tedy plnění povinnosti rituálního charakteru uložené Bohem, která ani nemusí vyžadovat jakékoli zprostředkování veřejnou mocí, neboť primární je zde materiální podstata, tj. aby bylo postaráno o chudé, potřebné, poutníky a všechny další, kdo takovou pomoc od svých bratří ve víře potřebují:

22:78	A bojujte usilovně za Boha s úsilím, jež si zaslouží! On si vás vyvolil a nepřipravil vám žádné obtíže v náboženství, jež je vírou předka vašeho Abrahama. A On nazval vás muslimy již dříve – i v tomto –, aby posel tento byl vám svědkem a abyste vy byli svědky pro ostatní lidi. Dodržujte modlitbu a rozdávejte <i>zakát</i> a hledejte oporu u Boha! On vaším je ochráncem – jak překrásný to ochránce a jak výtečný to pomocník! ⁴⁴⁰
-------	---

I v moderní epoše se v soudobých muslimských zemích praktikování této náboženské povinnosti značně liší, a to od inkorporace tohoto peněžitého plnění do daňové soustavy jako regulérní státní daně (příkladem je Pákistán, Saúdská Arábie či Súdán) přes etablování zvláštních zprostředkovatelských agentur (Egypt, Jordánsko, Bahrajn apod.) až po ignoraci takového plnění ze strany veřejné moci, neboť se má jednat o záležitost osobního svědomí občanů (Maroko, Omán).⁴⁴¹ Příklady a s nimi spojené problémy se nacházejí pro ilustrativní přiblížení v následující kapitole č. šest.

5.1.7. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie

Pro posouzení *zakátu* uvažujeme z pozice teorie daňového práva o těchto znacích daní: i) peněžitý charakter, ii) zákonnost, iii) nenávratnost, iv) nedobrovolnost, v) neekvivalentnost, vi) nesankční povaha, vii) spravování státem či jinou osobou v oblasti výkonu veřejné správy a nakonec, aby byly viii) veřejným příjmem veřejného

⁴⁴⁰ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 574. ISBN 80-200-0246-4.

⁴⁴¹ SALIM, Arskal. *Challenging the Secular State: The Islamization of Law in Modern Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2008, s. 117. ISBN: 978-0-8248-3237-7.

rozpočtu. Mezi čtyři fakultativní znaky daní patří i) neúčelovost, ii), řádnost, iii) pravidelnost a iv) plánovanost.

Zkoumané plnění je dle mého názoru povinné a má zcela evidentně „zákonný“ podklad, přičemž je nenávratné, nedobrovolné a (v dnešní době) v zásadě placeno v peněžité podobě. V této souvislosti považuji za dosti nepřesné frekventované traktování *zakátu* ze strany části teoretické islámsko-právní literatury jako „almužny“⁴⁴² (v anglicky psaných monografiích dokonce vnitřně rozporné označení *alms-tax*⁴⁴³), neboť almužna jako dobrovolné darování se vyznačuje spíše diskrečním prostorem jejího poskytovatele.

O prvcích neekvivalentnosti a nesankčnosti *zakátu* nemůže být na základě shora provedeného výkladu též pochyb. Z fakultativních daňověprávních znaků je přítomna pouze pravidelnost, naopak *zakát* je ryze účelovým plněním. Obligatorní vlastností by ovšem v rámci typologie české teorie mělo být, že dané plnění je veřejným příjmem veřejného rozpočtu a je spravováno státem (či jinou osobou) v rámci výkonu veřejné správy. Tuto podmínku islámské právo výslovně nestanovuje, avšak pravidelně se tak dělo a v některých zemích dnes stále děje. Pak by šlo uvažovat i o fakultativních znacích, jako je řádnost a plánovanost.

V podstatě lze též konstatovat, že téměř veškeré obligatorní (a některé fakultativní) prvky daňové konstrukce jsou stanoveny již v primárních pramenech islámského práva: objekt, kterým je majetek, resp. jeho vlastnictví (*zakát* by tak mohl být nazván jako „daň z majetku muslimů“); subjekt daně (všichni dospělí, tj. ženy i muži, zdraví muslimové⁴⁴⁴ dle *hanafijského* ritu, podle zbylých třech i děti⁴⁴⁵); základ se v dnešní době chápe valoricky (v zásadě se tak oceňuje souhrnně veškerý majetek,⁴⁴⁶ dle *hadíthů* se bere v úvahu zejména zlato, stříbro, zboží určené k obchodování,⁴⁴⁷ šperky, hotovost, pohledávky, prostředky na bankovních účtech, hospodářská zvířata

⁴⁴² POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 104. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁴⁴³ HALLAQ, Wael B. *Sharī'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 231. ISBN 05-216-7874-9.

⁴⁴⁴ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 221.

⁴⁴⁵ *Zakat FAQs* [online]. islamic-relief.org.uk, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#hawl>>. Tentýž názor

zde: HALLAQ, Wael B. *Sharī'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 232. ISBN 05-216-7874-9.

⁴⁴⁶ BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 170. ISBN 978-0-415-45305-9.

⁴⁴⁷ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 105. ISBN 978-80-247-4379-0.

a jiné penězi ocenitelné movité věci, jako jsou cenné papíry,⁴⁴⁸ z nemovitých ty, které neslouží k osobnímu bydlení), šlo by ovšem hypoteticky uvažovat i o dílčích specifických základech (které se uplatňovaly spíše v minulosti, viz výše); sazba (není specifikována v *Koránu*) je jednotná, poměrná (procentuální) a lineární rovnající se 2,5 % – ta se v minulosti uplatňovala i v kazuistických situacích specificky určených dílčích základů (což ve výsledku vede k dani *in natura*); splatnost je pevně stanovena na den, kterým uplyne jeden lunární rok od okamžiku, kdy se z muslima stal *sáhib an-nisáb*, tj. překročil hranici *nisábu*, resp. alternativně lunární rok od poslední platby, pokud jeho majetek nepoklesl pod *nisáb* (daněproště minimum).

Většina muslimů se snaží rozhodný den a tím i splatnost a provedení této povinnosti směřovat na posvátný měsíc *ramadán*,⁴⁴⁹ avšak nečiní žádný problém stanovit si jako rozhodný den kterýkoli jiné datum v roce a od něj odpočítat lunárním rokem splatnost a provedení platební povinnosti.⁴⁵⁰ Z pohledu klasifikačního rozřazení R. Boháče je zdaňovacím obdobím jeden lunární rok, výpočet lze dovodit implicitně jako vynásobení základu (čistého majetku, očištěného o dluhy) zlomkem 1/40. Islámské právo v podstatě ovšem nijak nestanovuje povinnost jeho odvodu do určitého veřejného rozpočtu, třetí znak R. Boháče by tedy *zakát* nenaplňoval vůbec.

Mezi vedlejší či doplňující prvky konstrukce tohoto plnění lze následně zařadit daněproště minimum (*nisáb*) a věcné osvobození od daně jednak majetku nabytého jako výnos z vlastní zemědělské produkce (na něj se vztahuje plnění zvané *'ušr*), dále rovněž nemovitostí pro vlastní bydlení nebo osobních dopravních prostředků. Osobní osvobození se – alespoň dle *hanafijců* – týká dětí a duševně chorých, i kdyby byli majetkově způsobilí daň zaplatit. Zvýšení či snížení daně, příp. daňového základu, minimální výše daně či minimální daň se mezi konstrukčními prvky tohoto plnění nevyskytují.

Primární prameny islámského práva ovšem *stricto sensu* nevymezují správu tohoto plnění (tj. kdo ho vybírá a komu se platí). To je ponecháno na vůli jednotlivých poplatníků (placení je tak otázkou osobní odpovědnosti a víry). Tím je vlastně zpochybněna i jedna ze základních hmotněprávních teoretických charakteristik daní,

⁴⁴⁸ FARIS, Mohammed. *Misconceptions about zakat* [online]. productivemuslim.com, c2012 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://productivemuslim.com/ramadan-series-misconceptions-about-zakat/>>.

⁴⁴⁹ SAKR, Ahmad. *Frequently asked questions about Zakat* [online]. soundvision.com, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.soundvision.com/article/frequently-asked-questions-about-zakat>>.

⁴⁵⁰ *Zakat FAQs* [online]. islamic-relief.org.uk, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#hawl>>.

tedy skutečnost, že směřují do některého z veřejných rozpočtů a jsou spravovány státem (příp. jiným subjektem) při výkonu veřejné správy. Ačkoli se na teritoriích pod nadvládou islámu již během života *Muhammada* zformovala (a po jeho smrti upevnila a rozšířila) síla centralizovaného *chalífátu*, který garantoval výběr *zakátu*, nelze hovořit o institucionalizované správě tohoto plnění v islámu na teoretické úrovni. Fundamentální podstatou (z hlediska daňověprávní teorie fakultativním znakem) *zakátu* je rovněž jeho účelová vázanost (pouze vymezený okruh osob stojí na straně příjemců).

Lze dále shrnout, že předmětné peněžité plnění má značné cíle spirituální („očista“ majetku a duše věřících muslimů), ekonomické (nástroj redistribuce bohatství), sociální (snížení chudoby a nerovnosti uvnitř *ummy*) a politické (posílení sounáležitosti obce věřících). Na druhé straně pravděpodobně nespĺňuje všechny znaky daně z hlediska doktríny českého daňového práva. Z výše uvedených obligatorních znaků, tj. i) peněžitý charakter, ii) zákonnost, iii) nenávratnost, iv) nedobrovolnost, v) neekvivalentnost, vi) nesankční povaha, vii) spravování státem či jinou osobou v oblasti výkonu veřejné správy, viii) veřejný příjem veřejného rozpočtu, nespĺňuje poslední dva z nich.

V dřívějších dobách rovněž *zakát* pravděpodobně nenapĺňoval podmínku peněžitosti, neboť mohl být odváděn též v naturáliích (vypočítával se kazuisticky ze specificky určených dílčích základů). Z fakultativních prvků nespĺňuje požadavek neúčelovosti (*zakát* je ryze účelové plnění) a s ohledem na to, že nemusí být příjmem žádného veřejného rozpočtu, lze patrně pochybovat nad splněním charakteru plnění plánovaného a řádného. Na druhé straně je ovšem pravidelný, periodicky se opakující.

Přes výše uvedené výhrady se ovšem domnívám, že *zakát* může být v pravém slova smyslu považován za daň majetkového typu (*zakát al-mál*), zvláště pokud je inkorporován v právním řádu určitého státu jako povinné plnění. Značným úskalím je tak jedině fakt, že islámské právo nijak neupravuje správu tohoto plnění a nečiní z něj nutně příjem určitého veřejného rozpočtu jako *conditio sine qua non* pro jeho existenci. V minulosti tomu tak ovšem *de facto* pravidelně bývalo, neboť byl příjmem rozpočtu *chalífátu* a jeho správou byla pověřena zvláštní organizační složka (*bajt al-mál*).

5.2. Džizía

V této podkapitole přikročíme k rozebrání dalšího z islámských plnění, na jehož základě budeme uvažovat o daňových (či poplatkových) rysech *džizíe*. Podle islámské jurisprudence se pojmově vylučuje s výše zmíněným placením *zakátu*, tj. poplatník může

být podroben buď jednomu, či druhému.⁴⁵¹ Placení konkrétních plnění je tak v islámském právu determinováno náboženským vyznáním poplatníka.

5.2.1. Etymologie a výskyt v Koránu

Svou oporu nachází *džizía* již v na první pohled nepřilíš přívětivém *koránském* verši *súry* Pokání (*at-Tauba*), která traktuje obecné principy státoprávní politiky muslimské obce. Jedná se toliko o jedinou *koránskou* zmínku *džizíe*:

9:29	Bojujte proti těm, kdož nevěří v Boha a v den poslední a nezakazují to, co zakázal Bůh a Jeho posel, a kteří neuctívají náboženství pravdy, z těch, kterým se dostalo Písma, dokud nedají poplatek [<i>al-džizía</i>] ⁴⁵² přímo vlastní rukou, jsouce poníženi. ⁴⁵³
------	---

Džizía je tedy do českého překladu *Koránu* převedena jako „poplatek“, přičemž je otázkou právě vystižení povahy tohoto plnění a zda mezi jeho znaky patří ekvivalentnost a účelovost, tedy typické prvky poplatku z hlediska teorie. I kdyby tyto teoretické nároky *džizía* splňovala, chybí dle mého názoru znak jednorázovosti (viz dále). Toto plnění totiž bylo chápáno a aplikováno jako periodická platba. Ovšem i etymologický základ poukazuje na naplnění některých teoretických poplatkových znaků, neboť toto plnění lze vpravdě nejlépe přeložit jako „kompenzaci“⁴⁵⁴, slovesný kořen daného slova (*dž*, *z*, *j*) pak v prvním kmeni znamená „uspokojit někoho“⁴⁵⁵ ve smyslu jej „odškodnit“⁴⁵⁶, „kompenzovat“⁴⁵⁷ či „vyrovnat se“⁴⁵⁸, proto i trestněprávní historický institut *Wergeld* (tj. výkupného z krevní msty, vlastně „poplatek“ za zabití člověka) nachází svůj arabský terminologický protějšek v *džizía ad-dam*⁴⁵⁹.

⁴⁵¹ LEVY, Reuben. *The social structure of Islam*. New York: Routledge, 2002, s. 310-11. ISBN 0415209102.

⁴⁵² ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 445. ISBN 1590080262.

⁴⁵³ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 588. ISBN 80-200-0246-4.

⁴⁵⁴ Viz poznámka pod čarou č. 1281 In ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 445. ISBN 1590080262.

⁴⁵⁵ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 85.

⁴⁵⁶ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 133. ISBN 80-862-7755-0.

⁴⁵⁷ Viz poznámka pod čarou č. 1281 In ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 445. ISBN 1590080262.

⁴⁵⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Arabsko-český, česko-arabský slovník: 4 500 nejpoužívanějších slov denního tisku, úředních listin a naukové prózy*. 5., upr. vyd. Praha: SPN, 1998, s. 47. ISBN 80-04-26662-2.

⁴⁵⁹ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 133. ISBN 80-862-7755-0.

5.2.2. Pojem a základní vymezení

Toto plnění v našem případě symbolizovalo poddání se muslimské nadvládě těmi, kdo nepřijali islám, avšak chtěli nadále trvale žít (jak podotýkají někteří autoři „pod ochranou“, viz dále) uvnitř *chalífátu* (v tomto lze eventuelně spatřovat ekvivalenci a účelovost). Vztahovalo se dle 9:29 nejprve pouze na ty, „*kterým se dostalo Písma*“ (ar. *ahl al-Kitáb*, „lid Knihy“, posléze tedy *ahl ad-dimma*, tj. „lid pod ochranou“, platící *džizíu*). Jeden z *koránských* veršů pak upřesňuje, že se jedná o židy, křesťany a málo známé sabejce⁴⁶⁰:

5:69	Věřu ti, kdož uvěřili, a ti, kdož vyznávají židovství, a sabejci a křesťané – vůbec ti, kdož uvěřili v Boha a v den poslední a dobré skutky konali, ti nemusí mít strach a nebudou zarmouceni. ⁴⁶¹
------	---

Později se ovšem díky juristické analogii (*qijás*) množina akceptovatelných vyznání rozšířila i na příslušníky jiných náboženství, jako je kupř. hinduismus a zoroastrismus,⁴⁶² resp. obecně na všechny (nemuslimy), kteří nepřistoupili k islámu po změně politické vládnoucí garnitury. Druhý z primárních pramenů islámského práva, tedy *sunna*, totiž obsahuje velmi precizní *Muhammadovu* instrukci, jak se chovat k nově porobenému národu (nevěřících). Postup měl tři fáze, a to i) vybídnout je k přijetí islámu, ii) dovolit jim opustit dané území, nebo se alternativně mohli poražení iii) podřídit pravidelným platbám *džizíe*. Pokud si nezvolí žádnou z těchto tří možností, jsou muslimové výslovně oprávněni s nimi za pomoci Boží bojovat.⁴⁶³ V případě podvolení se a placení *džizíe* takto porobená populace (*ahl ad-dimma*) musela respektovat nadvládu islámu a měla kupříkladu zakázáno stavět nové modlitebny (kostely, synagogy apod.).⁴⁶⁴

Obdobný postup rovněž potvrzuje opis dopisu, který adresoval *Muhammadův* současník a přední vojevůdce *Chálid ibn al-Valíd*, přezdívaný též *sajf Alláh* („meč Boží“), vládcům sásánovské říše (jejíž těžiště se nacházelo na území dnešních států Irák a Írán): „*Volám vás k Bohu a islámu. Přijmete-li tuto výzvu, pak jste muslimy: získáte všechny*

⁴⁶⁰ Ti jsou zmíněni i v *Bibli*, viz *Job* 1:15; *Izajáš* 45:14. Viz: Česká biblická společnost. *Ekumenický překlad Bible* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.bible.cz/>>.

⁴⁶¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 609-10. ISBN 80-200-0246-4.

⁴⁶² BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 283. ISBN 978-0-691-13484-0.

⁴⁶³ Book 019, Number 4294. Collection of the ahadith in Sahih Muslim. *Translation of Sahih Muslim by Abdul Hamid Siddiqui* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muslim/>>.

⁴⁶⁴ K tomu více ve stati: ZIAUDDIN, Ahmed. The concept of jizya in early islam. *Islamic Studies* [online]. Vol. 14, No. 4. Islamabad: Islamic Research Institute, 1975 [cit. 6.12.2015], s. 293–305. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/20846971>>.

výhody a nabudete veškeré odpovědnosti. Odmítnete-li, pak musíte zaplatit džizíu. Odmítnete-li džizíu, přivedu proti vám kmeny, jejichž lid prahne po smrti více, než vy prahnete po životě. Pak budeme bojovat, dokud Bůh nerozhodne mezi námi a vámi.“⁴⁶⁵

Přestože *dimma* neboli „smlouva o ochraně“, kterou přední český autor v oblasti islámského práva J. Potměšil nazývá „kapitulační úmluvou“⁴⁶⁶, měla – alespoň v prvních letech expanze islámského státní moci – spíše mezinárodněprávní charakter, je otázkou, zda byla způsobilá zakládat přímo práva a povinnosti jednotlivcům. V Evropě totiž počínají diskuse mezi právníky o mezinárodněprávní subjektivitě jednotlivců prakticky až v osvícenství a vrcholí ve 20. století, tedy až následně po hlavní historické aplikaci zkoumaného plnění (tj. od vzniku islámu a působení *Muhammada* přes středověk až takřka do moderní éry na přelomu 19. a 20. století). Soudobá mezinárodněprávní doktrína se přiklání buď k názoru, že jednotlivci jsou toliko destinatáři práv či výhod – jakou může být právě „ochrana“ –, příp. i povinností, které vyplývají z mezinárodní smlouvy, anebo hovoří o omezené mezinárodněprávní subjektivitě v moderním slova smyslu,⁴⁶⁷ která má relativní účinky *inter partes*.⁴⁶⁸

Osobně se proto domnívám, že v době zrodu *chalífátu* toto plnění značilo i) pevnou částkou (za celý kmen či národ) určený a válkou podmíněný⁴⁶⁹ *tributum pacis*⁴⁷⁰ skutečně s mezinárodněprávním charakterem, opírající se o dohodu mezi dvěma subjekty, kdy subjektem povinným k tomuto plnění nebyli jednotliví příslušníci podřízeného kmene jako spíš přímo samotný celek. Taková plnění jsou nám známa ostatně i z doby římské říše či rodícího se českého státu ve vztahu k francké a později německé středověké říši.⁴⁷¹ *Dimma* mohla mít postupem času z pohledu internacionalistické jurisprudence i) povahu ii) *pacta tacita*, typicky v případě, kdy nově podrobené nemuslimské obyvatelstvo začalo automaticky platit *džizíu*. Podle mého názoru následně *dimma* právně spíše implikovala svého druhu iii) inkluzi nových

⁴⁶⁵ SHOSHAN, Boaz. *The Arabic historical tradition and the early Islamic conquests: folklore, tribal lore, Holy War*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2015, s. 71. ISBN 9781315688145.

⁴⁶⁶ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 126. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁴⁶⁷ Tj. zejména v oblastech ochrany lidských práv a základních svobod, mezinárodněprávní trestní odpovědnosti a ochrany investic.

⁴⁶⁸ K tomu více: ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 85-92. ISBN 978-80-7179-728-9.

⁴⁶⁹ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C. H. Beck, 2009, s. 154. ISBN 978-3-406-57955-4.

⁴⁷⁰ K tomuto pojmu srov.: *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Sv. XXV, Praha, 1906, s. 730.

⁴⁷¹ K tomu v případě českého feudálního státu blíže: MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 28. ISBN 80-7201-433-1.

poddaných čistě v abstraktním smyslu, a to zvláště v pozdějších dobách expanze *chalífátu*, kdy žádné smlouvy již ani uzavírány nebyly, resp. ani nebylo s kým je uzavírat.

Problematiku *dimmy* je proto nutné uchopit spíše jako teoretický koncept v onom třetím pojetí, které vůbec nemusí předznamenávat reálnou mezinárodněprávní úmluvu, na základě které se platí *tributum*, ačkoli je pravda, že za života Proroka v prvních letech islámského státu skutečně docházelo k reálnému uzavírání smluv s arabskými nemuslimskými kmeny. Protože byl systém *džizie* a *dimmy* podroben mnohaletému vývoji, *dimmu* chápou též v souladu s názory vyjádřenými znalci islámského práva⁴⁷² v onom (tradičním) konsolidovaném smyslu spíše jako množinu práv a povinností nemuslimské populace, na základě čehož nelze *džizíu* chápat ekvivalentně k *tributu* mezinárodněprávního charakteru, spíše jako individuální povinnost nemuslimského obyvatele *chalífátu* v postavení poplatníka ve vztahu k (islámské) státní moci.

Výše tohoto plnění byla často (záleží na konkrétním historickém období a prostoru⁴⁷³) jen symbolická, jednalo se tak o platbu znamenající uznání vzájemné tolerance a přiznání specifického statusu. Navíc se postupně v různých historických etapách přidala celá řada výjimek (osobních vynětí), které se vztahovaly kupříkladu na ženy a děti, chudé (dle *Abú Hanífy*), mnichy, poustevníky,⁴⁷⁴ starce a duševně nemocné jedince,⁴⁷⁵ stejně jako na okruh osob nazvaný *musta`minún*,⁴⁷⁶ tj. nemuslimy, kteří nepobývali na území *chalífátu* trvale (studenti, obchodníci, poslové apod.), avšak získali *ad hoc* status jako *dimmí* (pl. *dimmiún*;⁴⁷⁷ nemuslim a příslušník lidu pod ochranou *chalífy*), ovšem bez povinnosti platit *džizíu*. Všechny *sunnitské* školy *fiqhu* se ovšem shodnou v podstatě toliko na ženách, dětech a duševně nemocných, neboli otázka

⁴⁷² ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C. H. Beck, 2009, s. 5, s. 154. ISBN 978-3-406-57955-4.

⁴⁷³ *Málík* kupříkladu uvádí, že v pořadí druhý *chalífa`Umar* uvalil *džizíu* ve výši 4 (zlatých) *dinárů*, pokud v dané oblasti bylo kovem měny zlato, případně 40 (stříbrných) *dirhamů*, pokud se na daném území platilo měnou raženou ze stříbra. Viz: Book 17, Number 17.24.44. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. Translation of Malik's Muwatta by `A'isha `Abdarahman at-Tarjumana and Ya`qub Johnson [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁴⁷⁴ Viz poznámka pod čarou č. 1281 In ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu`ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 445. ISBN 1590080262.

⁴⁷⁵ BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 283. ISBN 978-0-691-13484-0.

⁴⁷⁶ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī`a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 126. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁴⁷⁷ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 133. ISBN 80-862-7755-0.

⁴⁷⁷ SIMONSOHN, Shlomo. *Between Scylla and Charybdis: the Jews in Sicily*. Boston: Brill, 2011, s. 24. ISBN 9004196048.

nuzných (chudých), mnichů, tělesně postižených osob a starců je předmětem diskusí mezi *madhaby*.

S ohledem na takový rozsah a část výše citovaného verše, jenž stanoví nutnost poplatků odevzdat „vlastní rukou“ (v ar. originálu *'an jadin*) a při současném „pokoření“, se lze domnívat, že poplatníky byli *de facto* svobodní muži (tj. neutroci) mající živobytí,⁴⁷⁸ tedy v produktivním věku a tím i schopní vojenské služby. K tomuto úsudku nás přivádí i *Málik*, který zapsal, že se toto povinné plnění nevztahuje na ženy či děti, pouze na muže, kteří již dospěli (dosáhli puberty).⁴⁷⁹

Tím pádem *džizía* materiálně reprezentovala jednak i) „vykoupení se“ z povinnosti nastoupit do muslimské armády⁴⁸⁰ (již v době *rásidského chalífátu* po smrti Proroka některé arabské křesťanské spojenecké kmeny bojovaly po boku muslimů, tím byly vyňaty z povinnosti platit *džizíu*;⁴⁸¹ v odborné historické literatuře je doložena řada příkladů nemuslimských členů tureckého vojska, též osvobozených od tohoto plnění⁴⁸²), zároveň ovšem byla také ii) garancí ochrany ze strany islámské státní moci jakožto „vykoupení míru“ či lépe řečeno „osvědčení“ o akceptaci muslimské nadvlády, které by mohlo být kritiky islámu nazváno i jako „výpalné“ (vlastně peněžité „trest“ za nekonvertování k islámu), jinými slovy představovala státoprávní osvědčení o podmaněnosti a ochotě podrobit se muslimské nadvládě a pravidlům; iii) nakonec ji lze vnímat jednoduše jako zdanění té části obyvatelstva *chalífátu*, která neplatí (pouze pro muslimy povinný) *zakát*.

Různí autoři proto v závislosti patrně na svém přístupu k islámu (a islámskému právu) obecně rozdílně vnímají i *džizíu*. Na každý pád toto plnění nemělo (alespoň v teorii) podle výslovného znění jednoho z *hadíthů*⁴⁸³ kořistní povahu, na rozdíl od plnění zvaného *chums*. Muslimští učenci většinou akcentují symboličnost *džizíe* a její hodnotově směnnou povahu (náboženská autonomie a vojenská ochrana ze strany *chalífy* výměnou

⁴⁷⁸ KHAN, Adnan. *Islam and Taxation* [online]. khilafah.com, c2009 [cit. 2.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.khilafah.com/islam-and-taxation/>>.

⁴⁷⁹ Book 17, Number 17.24.46. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by 'A'isha 'Abdarahman at-Tarjumana and Ya`qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁴⁸⁰ Viz poznámka pod čarou č. 1282 In ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 445. ISBN 1590080262.

⁴⁸¹ International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 35. ISBN 1433033682.

⁴⁸² Tamtéž, s. 36.

⁴⁸³ Book 19, Number 2955. Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

za zaplacení určité částky), kritické hlasy nicméně poukazují na doslovné znění *Koránu*, který s úhradou tohoto plnění spojuje doslova „ponížení“, a tím i porobení se novým (muslimským) vládcům v důsledku nepřistoupení k islámu.

Avšak i někteří *fuqahá'* vyžadovali s ohledem na textaci podkladového *ájátu* 9:29 i reálné fyzické ponížení poplatníků v souvislosti s platbou.⁴⁸⁴ Lze namátkou jmenovat *Málíka*, zakladatele jednoho ze *sunnitských* právních *madhabů*.⁴⁸⁵ Tuto praxi lze doložit na základě pramenů kupříkladu ještě v Maroku kolem roku 1894, když židé byli výběřčími po zaplacení *džizíe* symbolicky pohlavkování,⁴⁸⁶ další zdroje hovoří o otisknutí znaku pečetidlem na krku nemuslimského poplatníka jako potvrzení o zaplacení.⁴⁸⁷

5.2.3. Srovnání zakátu a džizíe

Doklady o trestu vězení či dokonce zotročení⁴⁸⁸ v důsledku nezaplacení *džizíe* vyvolávají pochybnosti o podstatě tohoto plnění, když na druhé straně porušení *zakátské* povinnosti nevedlo k podobné sankci v případě muslimů. Rovněž je nutno zdůraznit, že placení *zakátu* jako výraz poslušnosti vůči Bohu (9:71) patří mezi prvořadě ctnosti, což stojí v ostrém protikladu k *džizíi*, která může být vnímána i jako výraz faktické podřízenosti nemuslimů. Z hlediska daňověprávního pak *džizíe* nijak nepředpokládá existenci *nisábu*, jako je tomu u *zakátu*. Rozdíl v obou dvou plněních lze též spatřovat v tom, že zatímco *zakátu* podléhají v zásadě všichni muslimové, *džizíe* se prakticky vztahuje jen na dospělé muže-nemuslimy. Primární prameny islámského práva pak jednoznačně stanoví *zakátskou* sazbu, což nelze nikterak tvrdit o tomto nemuslimském protějšku.

Historik T. H. Parsons konstatuje, že přinejmenším v určitých historických obdobích daňové zatížení nemuslimů značně převyšovalo plnění placené muslimy.⁴⁸⁹ Toto tvrzení je ovšem dle mého těžko doložitelné vzhledem k nedostatku precizních

⁴⁸⁴ K tomu více ve stati: ZIAUDDIN, Ahmed. The concept of jizya in early islam. *Islamic Studies* [online]. Vol. 14, No. 4. Islamabad: Islamic Research Institute, 1975 [cit. 6.12.2015], s. 293–305. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/20846971>>.

⁴⁸⁵ Viz: Book 17, Number 17.24.46. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by 'A'isha 'Abdarahman at-Tarjumana and Ya'qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁴⁸⁶ International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 36. ISBN 1433033682.

⁴⁸⁷ COHEN, R. Mark. *Under crescent and cross: the Jews in the Middle Ages*. Princeton, N.J.: Princeton University, 2008, s. 70. ISBN 978-0-691-13931-9

⁴⁸⁸ HEYBOER, Marvin W. *Journeys into the heart and heartland of Islam*. Pittsburgh, PA: Dorrance a. Co., Inc., 2009, s. 50. ISBN 1434901882.

⁴⁸⁹ PARSONS, Timothy. *The rule of empires: those who built them, those who endured them, and why they always fall*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 77. ISBN 9780195304312.

historických podkladů. Pravdou ovšem je, že kupříkladu tzv. rukopisy z *Genízy* (zachycující téměř tisíc let působení židovské diaspory v této oblasti) často hovoří o značně tíživých dopadech vysoké *džizíe*.⁴⁹⁰ Zároveň je nutno si uvědomit, že se jedná o daňově technicky *de facto* nesouměřitelná plnění. Zatímco *zakátská* poměrná sazba 2,5 % se v zásadě vztahuje na veškerý majetek (tj. čím rozsáhlejší, tím vyšší odvod *zakátu*), tak *džizía* jako „daň z hlavy“, kdy se daň přímo rovná určité částce, v podstatě nijak nereflektovala majetkovou podstatu toho kterého poplatníka, tudíž taková platba může být výhodná pro majetnější a naopak tíživá pro chudší poplatníky-nemuslimy.

Nelze patrně ani přisvědčit názoru⁴⁹¹, že konverze k islámu implikovala placení toliko jednoho plnění (*zakátu*) namísto dvou (*džizía* a *charádž*), a tudíž přechod k islámu mohl znamenat pro poplatníka-nemuslima značnou motivaci a daňovou úlevu. Ačkoli se v ranějších obdobích etablování *chalífátu* uplatňovalo plnění zvané *charádž* toliko na nemuslimy, na muslimy se vztahovala povinnost platit *'ušr*.

5.2.4. Džizía jako historicky podmíněné plnění

Spolu s níže rozebraným plněním, které se nazývá *charádž*, patřila *džizía* mezi významné zdroje příjmů rozpočtu islámských *chalífátů* v průběhu historie, někdy byla dokonce pojmově obě plnění zaměňována. Na jednom z arabských papyrů, který pochází z prvního století po vzniku islámu, byl zaznamenán právě termín *džizía* v obecném smyslu plnění placeného nemuslimy, zatímco v pozdějších vývojových etapách je toto plnění, placené podrobenou nemuslimskou populací, označováno i jako *charádž 'alá ra's ahlid-dhimma* („daň z hlavy lidu pod ochranou“).⁴⁹² Problém totiž spočívá v tom, že historická aplikace *džizíe* je nesmírně komplexní, neboť jednak dobové texty užívaly tento termín v dosti nekonsolidovaném významovém obsahu (zejm. protože středověcí učenci, kteří je třídili, interpretovali toto plnění podle významu, který mu přisuzovala až jejich doba), dále ani daňový systém raného *chalífátu* nebyl nikterak uniformní.⁴⁹³

⁴⁹⁰ COHEN, R. Mark. *Under crescent and cross: the Jews in the Middle Ages*. Princeton, N.J.: Princeton University, 2008, s. 70-1. ISBN 978-0-691-13931-9

⁴⁹¹ International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 35. ISBN 1433033682.

⁴⁹² LEVY, Reuben. *The social structure of Islam*. New York: Routledge, 2002, s. 310-11. ISBN 0415209102.

⁴⁹³ International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 34. ISBN 1433033682.

Ustálenou podobu s dnešním významem, tj. jako „daň z hlavy“ placená nemuslimem (*dimmi*), získalo toto plnění až za *abbásovské* dynastie,⁴⁹⁴ která vládla arabskému *chalífátu* v letech 750 až 1258. V tomto „zlatém období islámu“ přitom *džizía* tvořila dle nově publikované studie íránských výzkumníků (nazvané *Estimation of Total Revenue of the Early Muslim Governments*)⁴⁹⁵ nejdůležitější příjem státního rozpočtu. V porovnání s tím byla soudě dle historických pramenů *zakátská* redistribuce v podstatě zanedbatelná.

Na základě historických zápisů víme, že *džizía* byla placena poplatníky z „lidu pod ochrannou“ (*ahl ad-dimma*) – mimo jiné na porobených územích zahrnujících Araby ovládané Španělsko a Sicílii,⁴⁹⁶ dále pak v oblasti od jižní Asie až po severní Afriku, a to místy až do přelomu 19. a 20. století. Toto plnění mělo ustálenou praxi i v období osmanské říše, zrušeno zde bylo roku 1855.⁴⁹⁷

V 21. století se objevují toliko sporadické zmínky o vynucených platbách *džizíe* v Pákistánu (vyžadována zejména na *sikhské* komunitě)⁴⁹⁸ či etnicky různorodém Afghánistánu. Zaznamenán je též pokus Muslimského bratrstva v Egyptě vůči koptské křesťanské minoritě,⁴⁹⁹ jinak bývá ovšem již většinou toto plnění nahlíženo jako historicky podmíněné (a přežitě), tedy neaplikovatelné v prostředí sekulárních států, založených na principu občanské společnosti.⁵⁰⁰ Nejnovější údaj o uložení *džizíe* pochází z roku 2015, kdy samozvaný Islámský stát ji údajně vynucuje od křesťanů žijících na jím dobytém území v Sýrii.⁵⁰¹

⁴⁹⁴ BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 283. ISBN 978-0-691-13484-0.

⁴⁹⁵ ZARRA-NEZHAD, Mansour; ALAM, Muhammad Reza. *Estimation of Total Revenue of the Early Muslim Governments*, *Journal La Pensée* [online]. Vol 76, No. 3, 2014 [cit. 13.12.2015], pp. 141-154. Dostupné z WWW: <https://www.researchgate.net/publication/260601202_Estimation_of_Total_Revenue_of_the_Early_Muslim_Governments>.

⁴⁹⁶ SIMONSOHN, Shlomo. *Between Scylla and Charybdis: the Jews in Sicily*. Boston: Brill, 2011, s. 24. ISBN 9004196048.

⁴⁹⁷ International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 36. ISBN 1433033682.

⁴⁹⁸ *Sikhs pay Rs 20m 'tax' to Taliban in Pak's Aurakzai* [online]. The Times of India, 2009 [cit. 19.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://timesofindia.indiatimes.com/world/pakistan/Sikhs-pay-Rs-20m-tax-to-Taliban-in-Paks-Aurakzai/articleshow/4409107.cms>>.

⁴⁹⁹ CHASMAR, Jessica. *Egypt's Muslim Brotherhood to Coptic Christians: Convert to Islam, or pay 'jizya' tax* [online]. The Washington Times, 2013 [cit. 19.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.washingtontimes.com/news/2013/sep/10/egypts-muslim-brotherhood-convert-islam-or-pay-jiz/>>.

⁵⁰⁰ BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 283-4. ISBN 978-0-691-13484-0.

⁵⁰¹ SPENCER, Robert. *Islamic State collects jizya from Christians in Syria* [online]. jihadwatch.org, c2015 [cit. 6.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jihadwatch.org/2015/09/islamic-state-collects-jizya-from-christians-in-syria>>.

Vzhledem k nutnosti rozlišování náboženského vyznání jako základního předpokladu pro stanovení povinnosti platit toto plnění vyvstává otázka náboženské (ne)diskriminace v islámském právu. Je nutno si ovšem uvědomit, že podle převažujícího intelektuálního proudu v islámském světě je *džizía* považována za plnění již překonané (tj. *idžmá'*, konsensus muslimských učenců), obdobně jako např. normy upravující otroctví. Otevřeno k debatě ovšem zůstává, nakolik napomohla k vytěsnění *džizie* západní koloniální přítomnost v muslimských zemích v průběhu 19. století. Jinými slovy, popud k neaplikaci tohoto plnění dle mého názoru nepochází ani tak z intelektuálního diskurzu islámských učenců, spíše jej lze označit za neislámský postup, kdy kupř. francouzská správa v Tunisku, Alžírsku či Maroku jednoduše *džizíi* postupně zakázala. Obdobně v Indii lze hovořit o ústupu *džizie* až v 17. století,⁵⁰² a to pravděpodobně právě v souvislosti s postupem kolonizačních mocností. Rovněž musí být poukázáno na skutečnost, že základy islámského práva byly položeny dávno před etablováním liberálních demokracií, respektujících lidská práva a zákaz diskriminace mimo jiné na základě náboženského vyznání.

To ovšem naráží na pojetí *šarí'i* a jí stanovených pravidel jakožto neměnného, stálého a věčného normativního rámce jednou provždy nastoleného Bohem. Podle zapsaných *hadíthů* totiž *Muhammad* hlásal, že až s opětovným příchodem *Ježíše* bude učiněn konec *džizie*⁵⁰³ a jediným náboženstvím bude nadále islám⁵⁰⁴. Teoreticky by tak mohla být *džizía* aplikována i dnes, ovšem brání tomu systematické nevyužívání a značná shoda mezi právními autoritami. Na myslí nám zde ihned vytane obdobný a nám známý institut *desuetudo* (situace, kdy právní norma není systematicky po delší čas využívána a přestane být díky tomu sama o sobě platná), případně *obsolescence* (v důsledku níž předmětnou normu – stále platnou, leč neúčinnou – nelze pro změnu okolností či odpadnutí předmětu právní úpravy aplikovat).

I tak ovšem dané plnění znamenalo alespoň ve své době podle mého soudu relativně dobrý předpoklad pro mírové soužití mezi muslimy a nemuslimy, kteří si mohli zachovat svou dosavadní (zejména náboženskou) autonomii, což nebylo ještě

⁵⁰² International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 35. ISBN 1433033682.

⁵⁰³ Book 001, Number 0289. Collection of the ahadith in Sahih Muslim. *Translation of Sahih Muslim by Abdul Hamid Siddiqui* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muslim/>>.

⁵⁰⁴ Book 37, Number 4310. Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

ani v Evropě raného novověku samozřejmostí mezi samotnými křesťany navzájem. Však můžeme vzpomenout na násilnou rekatolizaci českých zemí po Bílé hoře v duchu principu *cuius regio, eius religio* a s tím související exodus českých protestantských věřících. Naproti tomu populace na území dobytém islámským *chalífátem* měla kromě klasických možností, tj. válečného odboje, emigrace, anebo přijetí víry přemožitele, ještě možnost podrobit se jakožto *ahl ad-dimma* novému vládnoucímu establishmentu a řádně platit pravidelnou *džizíu*.

5.2.5. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie

Dominantní rozlišovací prvek mezi poplatky a daněmi lze z pohledu teorie shledat v tom, že zatímco daň jako neúčelové a neekvivalentní peněžité plnění se vyznačuje svou periodicitou, poplatky jsou spíše vybírány *ad hoc*, často jsou ekvivalentní poskytnutému protiplnění (službě) a zpravidla jsou účelové. Ačkoli etymologický základ *džizíe* nás navádí k tomu chápat zkoumané plnění spíše jako poplatek, mám určité pochybnosti o tom, zda mezi vlastnosti *džizíe* lze zařadit ekvivalentnost a účelovost, tedy typické prvky poplatku z pohledu finančněprávní teorie. Dle mého názoru jsou znaky týkající se „poskytnutí ochrany“ (ekvivalentnost) a případné vykoupení se ze služby v muslimské armádě (tudíž výnos *džizíe* mohl případně sloužit k jejímu financování) příliš abstraktní.

Zároveň lze s jistotou dospět ke konstatování, že k tomuto plnění docházelo pravidelně každý rok, čímž by odpadl i třetí prvek typický pro poplatek v teoretickém slova smyslu. Toto plnění totiž bylo chápáno a aplikováno jako periodická, nikoli *ad hoc* platba v souvislosti s určitým protiplněním ze strany islámské státní moci. Připouštím ovšem, že někteří v *džizíi* mohou přes tyto vznesené výhrady spatřovat poplatek, zvláště pro případnou účelovost tohoto plnění („vykoupení se ze služby v armádě“) a okruh poplatníků (bojeschopní svobodní muži jiného než muslimského vyznání).

Z teoretických znaků typických pro daň, tedy i) peněžitý charakter, ii) zákonnost, iii) nenávratnost, iv) nedobrovolnost, v) neekvivalentnost, vi) nesankční povaha, vii) spravování státem či jinou osobou v oblasti výkonu veřejné správy, viii) veřejný příjem veřejného rozpočtu, splňuje *džizía* dle mého mínění prakticky všechny. Na peněžitý charakter lze usuzovat již z výše uvedeného příkazu *Muhammada* i pozdější aplikační praxe, která v zásadě počítala s platbou v penězích, určitě však docházelo – zejména v méně rozvinutých částech islámské říše – k platbám *in natura*.

Legální substanci nachází zkoumané plnění již v primárních pramenech práva – k čistě teoretické diskusi však stále zůstává, zda může určitý nábožensko-normativní

system zakládat povinnosti příslušníkům jiných okruhů (či zda je to vůbec legitimní). Jako specifický znak islámu lze vnímat jeho snahu normovat práva a povinnosti i vně, tedy vůči jiným náboženstvím, a zakládat jejich příslušníkům práva a povinnosti. Judaismem a křesťanstvím se pouze prolíná otázka, koho považovat za „bratra“, „bližního“ či „cizince“, ovšem tyto dvě víry na rozdíl od islámu nemají ambici vymezovat se vůči „nežidům“ či „nekřesťanům“, ukládat jim povinnosti a důsledně je vymáhat.

Zkoumané plnění je přitom povinné, splňuje tak prvořadý požadavek na plnění daňového charakteru, když s jeho nezaplacením bylo spojeno vězení či zotročení.⁵⁰⁵ O prvku nenávratnosti a nedobrovolnosti *džizíe* proto není na základě učiněného výkladu žádných pochyb, její neekvivalentnost byla diskutována výše. Širší prostor pro úvahu může nabízet snad jediné (ne)sankční povaha – vzdor některým názorům jurisprudence a historickým dokladům o praxi fyzického ponížení poplatníků v souvislosti s platbou nebyla podle mého soudu *džizíe* placena za porušení určité povinnosti, a neměla tak charakter „pokuty“. I kdyby byly vznášeny domněnky o „trestu“ za nepřistoupení k islámu, ty je nutno odmítnout na základě jednoho z *koránských* veršů (2:256). Neexistuje ani žádná povinnost kohokoli přistoupit k islámu. Kdyby Bůh chtěl udělat všechny lidi muslimy od jejich narození, nepochybně by tak sám učinil. Nekonvertování proto není porušením žádné povinnosti, ostatně sám *Korán* praví, že nikoho nelze k islámu nutit:

2:256	Nebudiž žádného donucování v náboženství! ⁵⁰⁶
-------	--

K naplnění posledních dvou bodů, tj. že se jedná o veřejnoprávní plnění spravované státem, které je příjmem veřejného rozpočtu (islámského *fisku*), nemůžeme mít patrně žádných doktrinárních výhrad. Rovněž je nepochybné, že toto plnění bylo příjmem veřejného rozpočtu (*chalífátu*), ostatně výše byla citována studie, která vypočítává celkový výnos *džizíe* od jejího zavedení *Muhammadem*. Ke správě byl oprávněn islámský *fiskus* (*bajt al-mál*). Na rozdíl od protějšku placeného muslimy v podobě *zakátu* je *džizíe* plněním neúčelovým, naplňuje tedy další (nyní fakultativní) teoretický znak daně.

Definičně lze proto plnění zvané *džizíe* vymezit jako přímou majetkovou daň, jejímiž poplatníky jsou (resp. byli) nemuslimové (*dimmiún*) žijící na území *chalífátu*

⁵⁰⁵ HEYBOER, Marvin W. *Journeys into the heart and heartland of Islam*. Pittsburgh, PA: Dorrance a. Co., Inc., 2009, s. 50. ISBN 1434901882.

⁵⁰⁶ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 475. ISBN 80-200-0246-4.

(pod nadvládou muslimů).⁵⁰⁷ Základ je z hlediska finančněprávní teorie určen jako číslo jedna (jedná se o „daň z hlavy“) bez zohlednění reálného souhrnu majetku ve vlastnictví toho kterého poplatníka-nemuslima, který se násobí sazbou, jejíž výši ovšem islámské právo přesně nestanoví, odvisela proto vždy od konkrétních historických a geografických okolností.⁵⁰⁸

Za života proroka *Muhammada* byla výše sazby stanovena na 1 (zlatý) dinár⁵⁰⁹, *Málík* později za *chalífy 'Umara* dokladuje⁵¹⁰ *džizíu* ve výši 4 (zlatých) *diramů*, pokud v dané oblasti bylo kovem měny zlato, případně 40 (stříbrných) *dirhamů*, pokud se na daném území platilo měnou raženou ze stříbra (v té době, tj. koncem poloviny 7. století, již muslimská vojska dobyla Egypt a Sýrii, stejně jako Irák a částečně Írán, resp. Mezopotámii a následně Persii poražením sásánovské říše na východě); tentýž autor ovšem zaznamenal i vyprávění⁵¹¹, podle něhož *'Umar* přijal platbu i v naturáliích (v daném případě se jednalo o velbloudici).

Zdaňovacím obdobím byl u tohoto plnění daňového charakteru v zásadě rok, ačkoli jsou známy případy i jednoho čtvrtletí. Poplatníkem daného plnění pak byl každý svobodný (*hurr*⁵¹²) dospělý (*báligh*⁵¹³) duševně a tělesně zdravý (*'áqil wa qádir*⁵¹⁴) práce schopný muž, neboť od placení *džizíe* byly osvobozeny početné druhovými znaky určené okruhy osob uvedené výše (ženy a děti, dočasní rezidenti apod.). Podle některých autorů⁵¹⁵ se rovněž poplatník musel dostavit (vzhledem k symboličnosti aktu pokoření) vždy osobně a pěšky (tedy nikoli např. na koni). Co je dále zajímavé, na rozdíl od *zakátu* neexistuje v případě *džizíe* žádná minimální hranice majetku poplatníka (*nisáb*) v podobě daněprostého minima.

⁵⁰⁷ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 85.

⁵⁰⁸ Později došlo přeci jen dle některých dokladů k rozřídění několika sazeb v závislosti na odhadované výši souhrnu majetku. HALLAQ, Wael B. *Sharī'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 332. ISBN 05-216-7874-9.

⁵⁰⁹ Viz poznámka pod čarou č. 1281 In ALLI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 445. ISBN 1590080262.

⁵¹⁰ Book 17, Number 17.24.44. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by 'A'isha 'Abdaraḥman at-Tarjumaṇa and Ya`qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁵¹¹ Book 17, Number 17.24.45. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by 'A'isha 'Abdaraḥman at-Tarjumaṇa and Ya`qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁵¹² BAHBOUH, Charif. *Česko-arabský slovník*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2011, s. 441. ISBN 978-808-6149-714.

⁵¹³ Tamtéž, s. 82.

⁵¹⁴ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 107. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁵¹⁵ Viz. 3. kapitola, zejm. str. 60 a násl.: ENNAJI, Mohammed. *Slavery, the state, and Islam*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. ISBN 9780521119627.

I v české daňověprávní teorii je vysvětlena situace, kdy daň, poplatek či jiné obdobné povinné plnění nezahrnuje veškeré základní prvky daňověprávní konstrukce. Kupříkladu daň z hlavy (*poll tax* či *tax per head*, *Kopfsteuer*, *impôt par tête*) se tak obejde bez výslovně vymezeného základu a sazby. R. Boháč⁵¹⁶ pregnantně vysvětluje, že základem je v takovém případě počet, tj. kvantifikace předmětu, přičemž počtem je implicitně číslo jedna. Sazba je pak pevná a násobí se tímto základem, čímž se vypočte dané peněžité plnění. Teoreticky tak lze i zde vyvodit existenci základních konstrukčních prvků, ačkoli z praktického hlediska je snadnější a přímočařejší uvést, že daň je rovno přímo určité částce. Pražská finančněprávní učebnice toliko podotýká, že objektem daně za této konstelace není příjem, věc či majetek, ale právě pouhá existence daňového subjektu se stává objektem daně, který vede ke vzniku daňového dluhu.⁵¹⁷ K aplikační praxi tohoto typu daně v minulosti i v Evropě srov. výše uvedený výklad v podkapitole 4.2.2.

Závěrem lze proto usoudit, že *džizíu* lze považovat za daň ve smyslu české daňověprávní teorie, ačkoli sporným může zůstat její poplatkový charakter. Někteří autoři ji automaticky bez dalšího označují výslovně jako „daň z hlavy“⁵¹⁸ (*poll tax*⁵¹⁹ či *head tax*⁵²⁰). Zahraniční odborná literatura toto plnění běžně chápe jako plnění daňového charakteru i v teoretickém smyslu, kterému jsou přisuzovány přívlastky jako *protection money*⁵²¹, což však dle mého názoru není zcela správné označení, ledaže akcentujeme *tributární* povahu *džizíe*. V takovém případě se ovšem jedná spíše o platbu na základě norem práva mezinárodního veřejného nežli vnitrostátního daňového. Z legislativně technického hlediska je totiž relativně bez významu, s jakým ideovým

⁵¹⁶ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 78. ISBN 978-80-7478-045-5.

⁵¹⁷ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 160. ISBN 978-80-7400-440-7.

⁵¹⁸ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 23. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁵¹⁹ Viz poznámka pod čarou č. 1282 In ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 445. ISBN 1590080262. Dále např. BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 283. ISBN 978-0-691-13484-0. Stejně tak: ZARRA-NEZHAD, Mansour; ALAM, Muhammad Reza. *Estimation of Total Revenue of the Early Muslim Governments*, *Journal La Pensée* [online]. Vol 76, No. 3, 2014 [cit. 13.12.2015], pp. 141-154. Dostupné z WWW: <https://www.researchgate.net/publication/260601202_Estimation_of_Total_Revenue_of_the_Early_Muslim_Governments>; případně: SIMONSOHN, Shlomo. *Between Scylla and Charybdis: the Jews in Sicily*. Boston: Brill, 2011, s. 24. ISBN 9004196048.

⁵²⁰ KHAN, Adnan. *Islam and Taxation* [online]. khilafah.com, c2009 [cit. 2.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.khilafah.com/islam-and-taxation/>>.

⁵²¹ COHEN, R. Mark. *Under crescent and cross: the Jews in the Middle Ages*. Princeton, N.J.: Princeton University, 2008, s. 70. ISBN 978-0-691-13931-9

zdůvodněním stát zavede určitou daň, obdobná označení tak dle mého slouží k poukázání buď na diskriminační povahu *džizíe* (s povahou „výpalného“), či přinejmenším na odlišný přístup vůči určité skupině obyvatel, kdy jediným determinujícím prvkem pro založení jejich hmotněprávní daňověprávní povinnosti je odlišné náboženství od státem prosazovaného (preferovaného) islámu.

Pro chápání tohoto plnění v teorii jako poplatku nejsou podle mého názoru prvky ekvivalence a účelovosti daného plnění dostatečně silné. Poskytnutí „ochrany“ či „tolerance“ výměnou za platbu *džizíe* jsou příliš obecné, obdobně pokud by měl určitou platbou do státní poklady získat poplatník relativně abstraktní „protiplnění“, spočívající ve zřízení armády, fungování soudnictví, školství apod. To daňověprávní teorii nepostačuje pro nabytí poplatkového charakteru. Již zcela pak chybí prvek jednorázovosti. Každopádně je zajímavé, že esenci *džizíe*, tj. sazbu a tím i konkrétní výši daně z hlavy, *Korán* neupravuje. *Hadithy* pak dokládají spíše jen dobovou praxi zatím relativně homogenního (arabského) mocenského útvaru nežli univerzálně platnou výši daně. Velikost *džizíe* byla proto závislá od rozhodnutí *chalífy* v konkrétním historickém údobí.

5.3. Charádž

Plnění stojící v názvu této podkapitoly je možno vyložit jako „zemědělskou daň“ (příp. „daň z půdy“⁵²²), jejímiž poplatníky byli původně⁵²³ nemuslimové,⁵²⁴ avšak v pozdějších dobách každý obyvatel *chalífátu*, který vlastnil zemědělskou půdu (resp. měl z ní určitý výnos).⁵²⁵

5.3.1. Etymologie a výskyt v Koránu

Lingvistický základ daného pojmu spočívá ve čtvrtém slovesném kmeni *achradža* ve významu „vydat“, odtud odvozené podstatné jméno *ichrádž* ve smyslu „vydání“, „odevzdání“⁵²⁶ či „zaplacení“⁵²⁷. Samotný výraz *charádž* je slovníky traktován jako

⁵²² POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 126. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁵²³ Dle některých historických pramenů pravděpodobně v podobě výše zmíněné *džizíe*. K tomu srov. dále.

⁵²⁴ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 143.

⁵²⁵ BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 545. ISBN 978-0-691-13484-0.

⁵²⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Arabsko-český, česko-arabský slovník: 4 500 nejpoužívanějších slov denního tisku, úředních listin a naukové prózy*. 5., upr. vyd. Praha: SPN, 1998, s. 74. ISBN 80-04-26662-2.

⁵²⁷ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 210. ISBN 80-862-7755-0.

„daň“⁵²⁸. Toto plnění je rovněž zmíněno již v *Koránu*, a to hned na dvou místech. Jde v první řadě o jeden verš v *súře* Věřící (*al-Mu'minún*), který směřuje vůči těm, kdo odmítají přijmout islámskou Pravdu a *Muhammadovo* poselství. Zde jej I. Hrbek přeložil do českého jazyka jako „odměnu“:

23:72	Či snad žádáš od nich odměnu [<i>charadžan</i>] ⁵²⁹ ? Vždyť odměna [<i>fa-charadž</i>] ⁵³⁰ Pána tvého je mnohem lepší, vždyť On nejlepším je z těch, kdož obživu ušetřují. ⁵³¹
-------	---

Další ukázkou je pak verš nacházející se v *súře* Jeskyně (*al-Khaf*). Překladatel ovšem tentýž výraz nyní převedl jako „poplatek“:

18:94	I řekli mu: „Dvourohý, věru Gog a Magog šíří spoušť po zemi; máme ti poplatek [<i>charadžan</i>] ⁵³² zaplatit, abys mezi námi a jimi hráz vystavěl?“ ⁵³³
-------	--

V tomto druhém případě se jedná o plnění poskytnuté dvourohému stvoření (v původní arabské verzi (*Dzû al-Qarnajn*)⁵³⁴ na zajištění ochrany proti šířícím se silám zla (divocí lidé *Gogu* a *Magogu*, ar. *džû wa madžû*). V *koránském* apokalyptickém příběhu totiž tyto kmeny napadnou mírumilovně žijící pospolitost, která se proto domáhá trvalé ochrany a uzavření horského průsmyku (18:96) zaplacením poplatku, který je ovšem oním ochráncem nakonec prominut (18:95). Podobný mystický příběh o útočných barbarských kmenech *Gogu* a *Magogu* je obsažen též ve Starém zákoně (srov. Ezech 38–39).

5.3.2. Vymezení pojmu a aplikační praxe

Pozoruhodná je přitom skutečnost, že v žádném ze zmíněných *koránských* významů nebylo toto plnění aplikováno v historické praxi islámského *chalífátu*. Z některých dějepisných pramenů rovněž vyplývá, že v aplikační praxi bylo *charadž* často zaměňováno za *džizíu*, jinými slovy byla tato plnění často chápána

⁵²⁸ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 210. ISBN 80-862-7755-0.

⁵²⁹ ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 856. ISBN 1590080262.

⁵³⁰ Tamtéž.

⁵³¹ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 235–6. ISBN 80-200-0246-4.

⁵³² ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 733. ISBN 1590080262.

⁵³³ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 278. ISBN 80-200-0246-4.

⁵³⁴ V arabské literárně-historické tradici se má často za to, že jde o Alexandra Velikého, k tomu více srov. ENNAJI, Mohammed. *Slavery, the state, and Islam*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 100. ISBN 9780521119627.

jako synonyma.⁵³⁵ První historický záznam o zavedení *charádže* se datuje ještě k působení proroka *Muhammada*, který umožnil židům – pod podmínkou jejího placení – vrátit se po prohrané bitvě u *Chajbáru* na své pozemky.⁵³⁶

Přestože *charádž* v *Koránu* nese patrně poplatkové rysy, v realitě toto plnění naplňovalo spíše znaky daně. Anglicky psaná odborná literatura hovoří výslovně o *land tax*⁵³⁷, případně *tax on agricultural land*⁵³⁸. Historická pojednání arabských učenců někdy toto plnění chápala i jako sběrný pojem pro jakoukoli daň (s výjimkou *zakátu*). *Abú Júsuf*, významný irácký právník 8. stol. a představitel *hanafijského madhabu*, tak své pojednání o daních, psané na objednávku *chalífy Hárúna ar-Rašída*, nazval jednoduše *Kitáb al-Charádž* neboli *Knihla o daních* (*The Book on Taxation* v anglickém překladu).⁵³⁹ Se synonymním chápáním *charádže* k pojmu *taxation* se lze ovšem setkat i v moderní odborné literatuře.⁵⁴⁰

Z publikací zaměřených na islámské právo⁵⁴¹ lze proto dovodit, že v raných dobách rozmachu islámské státní moci (tj. 7. století n. l.) *charádž* znamenalo alternativně jednak i) jednorázovou částku vybíranou místodržícími na dobytých územích (byzantské říši na západě a sásánovské říši na východě); ii) synonymum pro *džizíu*; iii) zcela zvláštní plnění, které platili nemuslimové vedle *džizíe*, neboť na muslimy se vztahoval *zakát* a *'ušr*. V pozdějších etapách nabylo toto plnění dnešního významu, tedy iv) uplatňující se na všechny, kdo vlastnili zemědělskou půdu bez ohledu na vyznání.

Kolem roku 719 v době vlády *chalífy 'Umara* se totiž *charádž* počalo týkat i zemědělské půdy pronajaté muslimy, avšak v pozdějších letech *de facto* již z praktických důvodů jakékoli půdy obdělávané kýmkoli bez ohledu na vyznání,⁵⁴²

⁵³⁵ LEVY, Reuben. *The social structure of Islam*. New York: Routledge, 2002, s. 310-11. ISBN 0415209102.

⁵³⁶ ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Paperback. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 170-171. ISBN 0195125592.

⁵³⁷ Srov.: BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 545. ISBN 978-0-691-13484-0; Rovněž: ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Paperback. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 316. ISBN 0195125592.

⁵³⁸ International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 36. ISBN 1433033682.

⁵³⁹ Tamtéž, s. 37.

⁵⁴⁰ Viz např. publikace: HALLAQ, Wael B. *Sharī'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 325. ISBN 05-216-7874-9.

⁵⁴¹ LEWIS, Bernard. *The Arabs in history*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 1993, s. 72. ISBN 0-19-280310-7.

⁵⁴² International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 36. ISBN 1433033682.

čímž se *de facto* smazal v mnoha zemích a regionech i rozdíl mezi *'ušrem* a *charádží*,⁵⁴³ resp. již nikterak nerozhodoval náboženský status. V tomto posledním univerzálním významu je popisováno dané plnění i zde.

Ještě v době mnohem recentnější osmanské říše je toto plnění doloženo pod názvem *haraç*, kde ovšem naopak záhy opětovně splynulo s *džizíou*, tudíž se vztahovalo toliko na nemuslimské obyvatele.⁵⁴⁴ V dnešní době se toto plnění již nikterak neaplikuje,⁵⁴⁵ lze proto o něm hovořit toliko v minulém čase.

5.3.3. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie

V *Koránu* nabývá *charádž* rysu poplatku (18:94), případně plnění jiného (spirituálního) rázu (23:72). V reálné aplikační praxi se vyznačovalo spíše daňovými znaky jako plnění, jehož poplatníci bez ohledu na vyznání byli povinni odvést část úrody. Vzhledem k výše uvedeným klasifikačním tenzím, pokud jde o chápání *charádže* v různých dějinných etapách, je nutné se zaměřit na to období, kdy bylo toto plnění aplikováno jako svého druhu samostatná platba, k níž byli povinni všichni, kdo hospodařili se zemědělskou půdou a měli z ní určitý výnos. Z historických pramenů vyplývá, že z rozlohy jednoho akru (tj. přibližně 4 km²) byl vlastník (resp. pachtýř) povinen platit fixní platby,⁵⁴⁶ a to čtyři *dirhamy* pokud šlo o pšeničná pole, 2 *dirhamy* v případě ječmene.⁵⁴⁷ Jsou doloženy též platby v době dynastie *Umajjovců* (661 až 750) již bez souvztažnosti k rozloze, nýbrž zohledňující objem produkce, a to v rozsahu až 1/4 celkového výnosu, někteří autoři hovoří dokonce až o polovině.⁵⁴⁸

Zkoumané plnění nemá, jak vidno, nijak pevné kontury, a tudíž i jeho celkové daňověprávní posouzení je vcelku nesnadné. Víme též přibližně o tom, jak takto neflexibilně stanovené povinné platby byly (ne)odváděny v případě slabé či vůbec žádné úrody. Na každý pád můžeme z uvedených dokladů usuzovat, že *charádž* bylo uplatňováno jako povinné plnění *in natura* či v penězích, toto plnění bylo též chápáno

⁵⁴³ FAUZIA, Amelia. *Faith and the state: a history of Islamic philanthropy in Indonesia*. Leiden: Brill, 2013, s. 77-8. ISBN 9004233970.

⁵⁴⁴ FLEISCHER, Cornell H. *Bureaucrat and intellectual in the Ottoman Empire: the historian Mustafa Âli (1541-1600)*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1986, s. 62. ISBN 0691054649.

⁵⁴⁵ BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 177. ISBN 978-0-415-45305-9.

⁵⁴⁶ Tamtéž, s. 176.

⁵⁴⁷ International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 37. ISBN 1433033682.

⁵⁴⁸ ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Paperback. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 316. ISBN 0195125592.

a aplikováno jako periodická platba. Ačkoli pro jeho zavedení ve smyslu „daně ze zemědělské úrody“ chybí výslovný podklad v *Koránu*, opíralo se o praxi zavedenou prorokem *Muhammadem* a posléze byla jeho existence předmětem konsensu mezi právními učenici (*idžmá'*). Neekvivalentní, nenávratný a nesankční charakter zkoumaného plnění byl vystižen výše. Nelze též mít pochybnosti o tom, že *charádž* bylo vybíráno orgány islámského státu a bylo rozpočtovým příjmem.

Z těchto důvodů je proto možné usuzovat, že došlo k naplnění všech nutných daňověprávních charakteristik, tedy: i) peněžitý charakter, ii) zákonnost, iii) nenávratnost, iv) nedobrovolnost, v) neekvivalentnost, vi) nesankční povaha, vii) spravování státem či jinou osobou v oblasti výkonu veřejné správy a nakonec, aby *charádž* bylo viii) veřejným příjmem veřejného rozpočtu. Patrně však naplňuje i čtyři fakultativní znaky daně, a to i) neúčelovost, ii), řádnost, iii) pravidelnost a iv) plánovanost.

Přestože zahraniční odborná literatura, jak podotknuto shora, hovoří o „dani ze zemědělské půdy“ či „pozemkové dani“, není to dle mého názoru správné vystižení, zejm. pro pozdější charakter *charádže*. Předmětem zdanění zprvu patrně sice bylo vlastnictví nemovitosti (zemědělské půdy) – pak by se jednalo o přímou majetkovou daň –, později ovšem daňovou povinnost poplatníka zakládá až příjem (tj. výnos) z ní, obdobně jako u *'ušru*. *Charádž* je proto možné vystihnout v souhrnu jako přímou daň majetkového i důchodového typu, a to v závislosti na sledovaném období. V prvním z těchto případů by bylo i na místě označení plynoucí z výše citované zahraniční literatury, přeložitelné právě jako „pozemková daň“ či „daň z půdy“ (se specificky určeným základem a pevnou sazbou), v onom druhém pak spíše jako „daň ze zemědělské produkce“ (charakteristická specificky určeným základem a poměrnou sazbou, v důsledku čehož bude daň v naturáliích; navíc by zde poplatníkem nemusel být jen vlastník, ale i např. pachtýř). Zřejmě nejvhodnější je tedy souhrnně pojmenovat *charádž* jako „zemědělskou daň“.

5.4. Chums

Další z islámských plnění, které zde představíme a analyzujeme, se v historické epoše islámu vztahovalo k rozvržení majetkového prospěchu nabytého z válečné kampaně proti nemuslimům. Na rozdíl od *ší'i*, která *chums* spojuje kupříkladu i s dalšími

předměty (zdanění), jako jsou nalezené poklady (ar. *al-kanz*) či věci získané z moře,⁵⁴⁹ aplikuje se ve většinovém *sunnitském* pojetí toto plnění pouze výslovně na majetek nabytý jako válečná kořist (ar. *ghaníma*)⁵⁵⁰, případně též (s tím ovšem někteří *sunnitští* učenci nesouhlasí) na výtěžek z vydobytych nerostů (ar. *al-mádín*)⁵⁵¹, a v těchto intencích bude *chums* rozebráno i níže.

5.4.1. Etymologie a výskyt v Koránu

Chums znamená v arabském jazyce „pětina“⁵⁵², toto slovo je odvozeno od kořene *ch, m, s*, jenž má v prvním kmeni ve slovese *chamasa* význam „odejmout pátou část“⁵⁵³. Jde o týž kořen, který je základem číslovky pět (*chamsa*) a výrazu označujícího čtvrtek (*jaum al-chamís*, tj. doslova „den pět“⁵⁵⁴).

Jednu zmínku toto plnění nachází opět již v hlavním pramenu práva, a to posvátné knize muslimů *Koránu*. Poměrně příznačně nazvaná *súra* Kořist (*al-Anfál*) popisuje, jakým způsobem si počínat s válečnými výnosy, resp. vyčleňuje určitý podíl z nich pro zvláštní účely. Ke zjevení tohoto *ájátu* došlo r. 2 po *hidžře* (tj. roku 624 n. l.) těsně po vítězství v bitvě u *Badru*,⁵⁵⁵ ležícím jihozápadně od *Medíny* na cestě z *Mekky* do Sýrie. Vítězná bitva značně přispěla k upevnění *Muhammadova* postavení a předznamenala energické vypořádání se s dalšími protivníky, stejně jako klíčový obrat v boji mezi formující se muslimskou obcí a soupeřícími z řad pohanských *Kurajšovců*, kteří ovládali *Mekku*.⁵⁵⁶ I český překlad *Koránu* vystihuje správně *chums* jako „pětinu“, která má specifické určení:

8:41	A vězte, že zmocníte-li se jakékoliv kořisti, náleží z ní jedna pětina [<i>chumusahu</i>] ⁵⁵⁷ Bohu a poslu, příbuzným, sirotkům, nuzným a po cestě
------	---

⁵⁴⁹ K tomu více zde: SACHEDINA, Abdulaziz. *Al-khums: The Fifth in the Imāmī Shī'ī Legal System* [online]. jstor.org, c1980. Journal of Near Eastern Studies, Vol. 39, No. 4, 275–289 [cit. 28.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/544332>>.

⁵⁵⁰ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 532. ISBN 80-862-7755-0.

⁵⁵¹ IQBAL, Zafar; LEWIS, Mervyn. *An Islamic perspective on governance*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2009, s. 103. ISBN 1847201385. Dostupné jako náhled knihy z WWW: <<http://www.e-elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848449220/>>.

⁵⁵² ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 233. ISBN 80-862-7755-0.

⁵⁵³ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 157.

⁵⁵⁴ Týden totiž v muslimských zemích počíná v neděli a končí našim čtvrtkem. Víkend proto připadá na pátek a sobotu.

⁵⁵⁵ IQBAL, Zafar; LEWIS, Mervyn. *An Islamic perspective on governance*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2009, s. 103. ISBN 1847201385. Dostupné jako náhled knihy z WWW: <<http://www.e-elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848449220/>>.

⁵⁵⁶ TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 30. ISBN 8070218282.

⁵⁵⁷ ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 424. ISBN 1590080262.

Boží jdoucím, věříte-li v Boha a v to, co jsme seslali služebníku Svému v den spásy, v den, kdy střetla se obě vojska. A Bůh je mocný nade všemi věcmi. ⁵⁵⁸
--

Tato *súra* je na rozdíl od spirituálně založených partií *Koránu* vystavěna na úpravě dílčích otázek vztahujících se ke stále rostoucí (územím i počtem věřících) muslimské obci první poloviny 7. století a její konsolidaci. Jak již vyplývá z jejího názvu, hlavním účelem je precizace postupu při získání válečné kořisti. V prvé řadě tak *Korán* normuje, že žádný voják k ní nemá výlučné právo, neboť válka vedená za správnou věc (v záležitosti *ummy*) je záležitostí celé obce věřících. Verš 8:41 je proto dle mého nutno chápat jako upřesnění uvozujícího *ájátu* 8:1 celé *súry*, který praví:

8:1	Dotazují se tě na kořist. Rci: „Kořist náleží Bohu a poslu. Bojte se Boha, dohodněte se mezi sebou a poslouvejte Boha a posla Jeho, jste-li věřící!“ ⁵⁵⁹
-----	---

Lze spíše proto dovodit, že válka v dobré věci (v zájmu celé *ummy*) se vede jménem Boha a jeho Proroka, veškeré zásluhy a výnosy proto patří jim. Verš 8:1 pak jednak odkazuje na dohodu mezi příslušníky muslimského vojska, která je ovšem zatížena pětinným podílem pro Boha, Proroka a charitativní účely směřované k již známému (leč zúženému) okruhu potřebných subjektů, jako je tomu i u *zakátu*. Příslušníci armády jsou tedy v případě vítězství odměněni výtěžkem z válečné kořisti, z níž je ovšem nutno odvést 1/5 pro potřeby *chalífátu*.

5.4.2. Význam a aplikační praxe v historii

Nárokování si pětinnového podílu vůdcem vítězné armády má kořeny již ve zvykovém arabském právu předislámské doby (*al-džáhilíja, qabla l-islám*).⁵⁶⁰ S příchodem tohoto monoteistického náboženství se změnil pouze postup vojska s ohledem na mesianistické nastavení této víry. Aby majetek nepřátel *chalífátu* vůbec mohl být předmětem kořisti, musel být vždy splněn výše zmíněný třífázový postup, tj. i) vybídnutí k přijetí islámu, ii) umožnění emigrace, anebo iii) podřízení se pravidelným platbám *džizíe*. Jak poznamenává *Málik*, až následně se může majetek

⁵⁵⁸ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 487. ISBN 80-200-0246-4.

⁵⁵⁹ Tamtéž, s. 484.

⁵⁶⁰ SACHEDINA, Abdulaziz. *Al-khums: The Fifth in the Imāmī Shī'ī Legal System* [online]. jstor.org, c1980. Journal of Near Eastern Studies, Vol. 39, No. 4, s. 277 [cit. 28.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/544332>>. IQBAL, Zafar; LEWIS, Mervyn. *An Islamic perspective on governance*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2009, s. 103. ISBN 1847201385. Dostupné jako náhled knihy z WWW: <<http://www.e-elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848449220/>>.

válečné protistrany (v zásadě nevěřících) považovat za kořist,⁵⁶¹ tj. pokud dobrovolně nezvolí jednu z uvedených variant a jsou násilím přemoženi. O tom nás utvrzuje i *hadíth* zapsaný *Muslimem*, ve kterém jsou zaznamenány instrukce *Muhammada* vojenským velitelům.⁵⁶² *Bucháří* dokonce vyčlenil výroky Proroka ohledně *chumsu* jednu celou knihu.⁵⁶³ Stejně tak i jeden z veršů *Koránu* přímo nabádá věřící, aby nevedli válku jen pro vidinu kořisti:

4:94	Vy, kteří věříte! Když vyrazíte do boje na stezce Boží, buďte obezřetní a neříkejte každému, kdo vám nabídne mír: „Ty nejsi věřící!“, snažíte se tak získat statky tohoto života pozemského. Vždyť u Boha je kořist hojná. Takoví jste byli dříve, avšak nyní se Bůh smiloval nad vámi. Buďte tedy obezřetní, neboť Bůh je dobře zpraven o všem, co děláte. ⁵⁶⁴
------	--

Za života *Muhammada* byly prostředky získané z pětinového podílu na válečných ziscích rozděleny dle *koránského* klíče, později tato pravomoc náležela jeho následovníku v čele *chalífátu*,⁵⁶⁵ který reprezentoval celé společenství a řídil válečné úsilí muslimské obce. V dalších etapách vývoje islámské státní moci a s dalšími vojenskými výpravami (a tím majetkovými zisky) plynula tato pětina do pokladny islámského státního *fisku* (*bajt al-mál*).⁵⁶⁶

5.4.3. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie

Přestože bývá *chums* běžně v zahraniční literatuře zaměřené na islámské právo označováno jako „daň“⁵⁶⁷, je k takové klasifikaci nutno dle mého názoru přistoupit se značnou výhradou, ne-li přímo nesouhlasem. Z doposud učiněné charakteristiky

⁵⁶¹ Book 21, Number 21.19.49a. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by `A'isha `Abdarahman at-Tarjumana and Ya`qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁵⁶² Book 019, Number 4294. Collection of the ahadith in Sahih Muslim. *Translation of Sahih Muslim by Abdul Hamid Siddiqui* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muslim/>>.

⁵⁶³ Volume 4, Book 53. One-fifth of Booty to the Cause of Allah (Khumus). Collection of the ahadith in Sahih Bukhari. *Translation of Sahih Bukhari by M. Muhsin Khan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/>>.

⁵⁶⁴ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 533. ISBN 80-200-0246-4.

⁵⁶⁵ Viz poznámka pod čarou č. 1209 In: ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 424. ISBN 1590080262.

⁵⁶⁶ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 157.

⁵⁶⁷ IQBAL, Zafar; LEWIS, Mervyn. *An Islamic perspective on governance*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2009, s. 102. ISBN 1847201385. Dostupné jako náhled knihy z WWW: <<http://www.e-elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848449220/>>. Srov. též: *Islamic tax chart* [online]. moneyjihad.wordpress.com, c2010 [cit. 2.12.2016]. Dostupné z WWW: <<https://moneyjihad.files.wordpress.com/2010/01/islam-tax-chart.jpg>>.

nevyplývá, že by *chums* naplňovalo všechny teoretické znaky daně, poplatku či obdobného povinného plnění, tj. i) peněžitý charakter, ii) zákonnost, iii) nenávratnost, iv) nedobrovolnost, v) neekvivalentnost, vi) nesankční povaha, vii) spravování státem či jinou osobou v oblasti výkonu veřejné správy, viii) veřejný příjem veřejného rozpočtu.

Zkoumané plnění bylo historicky aplikováno dle mého soudu spíše jako výhrada pětinnového podílu islámského *fisku* v případě nabytí majetkového prospěchu (kořisti) v rámci válečného tažení, nikoli jako povinnost uložená muslimskému vojsku, či dokonce jednotlivým členům armády v postavení poplatníků. *Chums* doslova v islámské právní terminologii znamená „pětinu“, vyjadřuje proto nárokování si podílu na majetku získaném od poražených nepřátel, jakýsi redistribuční klíč.

Bylo by také dle mého názoru obtížné stanovit konstrukční prvky tohoto plnění. Za daňový objekt by šlo považovat získaný příjem – válečnou kořist (*ghaníma*) v podobě souboru penězi ocenitelných statků, resp. hmotného movitého majetku, jehož základ by byl valoricky určen a sazba by činila 20 %. Ovšem těžko uvažovat o poplatnících, splatnosti či prvku zdaňovacího období, prosazovaném R. Boháčem. Těžko určit, zda by jen v případě poplatníků jimi měli být poražení nemuslimové, anebo vítězné muslimské vojsko. Je proto nutné uzavřít, že *chums* nesplňuje všechny předpoklady nutné k tomu, aby mohlo být toto plnění považováno např. za případovou daň důchodového typu.

Něco jiného je ovšem případ vydobytých nerostů (*al-mádín*) podle jurisprudence *ší'i* a některých *sunnitských* názorů.⁵⁶⁸ Zde lze naopak předpokládat, že se jedná o přímou daň důchodového typu, která se vztahuje na specifický příjem z horní činnosti. Základ daně pak může být vyjádřen buď v penězích (valorický), anebo nepeněžních jednotkách (specifický), násobený jednotnou poměrnou lineární sazbou 20 %. V druhém případě by tak daň měla podobu naturálního plnění (což bylo dle mého názoru i pravidlem), protože by se uplatnila tatáž poměrná pětinnová sazba vzhledem k danému základu (nikoli pevná, jak je v české daňověprávní teorii nezbytné u specificky určeného základu). Poplatníkem této daně je pak provozovatel důlní činnosti, splatnost se musí opírat o konkrétní úpravu v místě a čase, která určovala okamžik, se kterým právní předpis spojuje provedení platební povinnosti.

⁵⁶⁸ WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986, s. 80. ISBN 0815623755.

5.5. Sadaqa

V pořadí pátým islámským plněním, ovšem v *Koránu* často zmiňovaným, je typ nazvaný v arabském jazyce jako *sadaqa*. Jeho terminologický bratr (ovšem s významem blížícím se spíše *zakátu*, viz níže) se ostatně nachází i ve Starém zákoně, v klasické hebrejštině nese označení *tseda'ka*.⁵⁶⁹

5.5.1. Sadaqa: Etymologie a výskyt v Koránu

Lingvisticky lze vystopovat základ tohoto slova v trojhláskovém kořeni *s, d, q*, značícím v prvním slovesném kmeni význam „být upřímný“ (*sadaqa*), ve druhém kmeni „potvrdit“ určitou skutečnost (*saddaqa*)⁵⁷⁰, konečně též v pátém slovesném kmeni (*tasaddaqa*) znamenajícím „dávat almužnu“⁵⁷¹. V onom druhém významu je výraz použit např. v pasáži 48:27, kde stojí „*saddaqa Alláh rasúlahu arru'já bil-haqq*“⁵⁷², tj. v českém překladu „*Bůh zajisté již dokázal poslu Svému pravdivost jeho snu*“⁵⁷³. Podstatným jménem *sadaqa* pak lze rozumět „dar“⁵⁷⁴, resp. vše, co je dáno na dobročinné účely. Tedy to, co I. Hrbek v české verzi *Koránu* překládá jako „almužnu“, místy ovšem „dobrovolný dar“.

Nejvýstižnější způsob pro překlad daného pojmu je podle mého názoru právě „almužna“⁵⁷⁵, „dobrovolný“⁵⁷⁶ (charitativní) příspěvek“ či nejlépe „milodar“, čímž se nejzřetelněji akcentuje dobrovolná povaha tohoto plnění. Slovník islámského pojmosloví dále rozlišuje mezi milodary dávanými skrytě (*sadaqat as-sirr*) a poskytovanými potřebným osobám veřejně (*sadaqat al-'alánia*).⁵⁷⁷

Jak shora podotknuto, tento termín lze též nalézt dosti hojně v *Koránu*, a to na základě mých rešerší v podobě podstatného jména v jednotném čísle s celkem pěti

⁵⁶⁹ KARESH, E. Sara; HURVITZ, M. Mitchell. *Encyclopedia of judasim*. New York: Checkmark Books, 2008, s. 529. ISBN 0816073376.

⁵⁷⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Arabsko-český, česko-arabský slovník: 4 500 nejpoužívanějších slov denního tisku, úředních listin a naukové prózy*. 5., upr. vyd. Praha: SPN, 1998, s. 138. ISBN 80-04-26662-2.

⁵⁷¹ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 409. ISBN 80-862-7755-0.

⁵⁷² ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 1336. ISBN 1590080262.

⁵⁷³ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 577. ISBN 80-200-0246-4.

⁵⁷⁴ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 409. ISBN 80-862-7755-0.

⁵⁷⁵ Tak to činí i L. Kropáček ve svém slovníku, viz: KROPÁČEK, Luboš. *Arabsko-český, česko-arabský slovník: 4 500 nejpoužívanějších slov denního tisku, úředních listin a naukové prózy*. 5., upr. vyd. Praha: SPN, 1998, s. 139. ISBN 80-04-26662-2.

⁵⁷⁶ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 105. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁵⁷⁷ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 292.

zmínkami (v *ájátech* 2:196, 2:263, 4:114, 9:103, 58:12)⁵⁷⁸, dále šestkrát ve tvaru plurálu *sadaqát* (verše 2:271, 2:276, 9:58, 9:60, 9:79, 9:104)⁵⁷⁹ a v neposlední řadě se daný pojem vyskytuje ve verších 2:164 jakožto *sadaqatikum*⁵⁸⁰ („vaše almužny“⁵⁸¹) a 4:4 *saduqatihinna*⁵⁸² (ve smyslu „jejich dary“⁵⁸³). Specifický je potom výraz *mutasaddiqín*⁵⁸⁴ užitý v *ájátu* 33:35, který I. Hrbek výstižně přeložil jako „dárci almužny“⁵⁸⁵.

5.5.2. Vymezení předmětného plnění

Sadaqa zahrnuje vše, co věřící muslim dává ze svého majetku mimo rámec *zakátské* povinnosti. Naproti tomu v judaismu *tseda'ka* představuje – přes svůj název – spíše židovský protipól *zakátu*, neboť se váže k povinnosti každého žida zaplatit zvláštní plnění (povahou důchodová daň), jehož sazba činí 10 %.⁵⁸⁶ Židovské právo (*halacha*) totiž upravuje závazek pomáhat potřebným na základě biblické zásady obligatorního desátku,⁵⁸⁷ což nese v hebrejštině označení *ma'aser kesafim*.⁵⁸⁸ K tomuto tématu ostatně existuje bohatá rozšiřující literatura.⁵⁸⁹

V islámském prostředí je dodnes velmi populárním způsobem poskytnutí zkoumaného plnění forma „kontinuální *sadaqy*“⁵⁹⁰, tedy jakéhosi daru, který obdarovává

⁵⁷⁸ Vyhledávání na základě arabského textu Koránu v tabletové aplikaci: القرآن الكريم. Tablet application. Kuwait Finance House, c2010.

⁵⁷⁹ Tamtéž.

⁵⁸⁰ ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 111. ISBN 1590080262.

⁵⁸¹ V českém překladu *Koránu*: „Vy, kteří věříte, nezmařte *almužny své* výčitkami a špatností jako ten, kdo rozdává ze jmění svého z licoměrnosti před lidmi, aniž uvěřil v Boha a den soudný. Podobá se skále pokryté prstí: když přijde liják, zanechá ji holou. A takoví lidé nemají vliv žádný na to, co jednou si již vysloužili, vždyť Bůh nepovede lid nevěřící.“ In *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 476. ISBN 80-200-0246-4.

⁵⁸² ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 184. ISBN 1590080262.

⁵⁸³ V českém překladu *Koránu*: „A dávejte ženám *obvěnění jako dar*; jestliže vám z laskavosti dají něco z toho, tedy toho užijte ve zdraví a spokojenosti.“ In *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 521. ISBN 80-200-0246-4.

⁵⁸⁴ ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004, s. 1067. ISBN 1590080262.

⁵⁸⁵ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 550-1. ISBN 80-200-0246-4.

⁵⁸⁶ KARESH, E. Sara; HURVITZ, M. Mitchell. *Encyclopedia of judasim*. New York: Checkmark Books, 2008, s. 529. ISBN 0816073376.

⁵⁸⁷ Tamtéž, s. 521.

⁵⁸⁸ NEUSTADT, Daniel. *The weekly halachah discussion: [Diyune halakhah]: a review of practical halachic topics related to the parashah of the week*. 2nd rev. ed. New York: Feldheim, 2002, s. 55. ISBN 08730688822.

⁵⁸⁹ Kromě již výše citovaných odborných prací lze zmínit tuto monografii: DOMB, Cyril. *Maaser kesafim: on giving a tenth to charity [Ma'sar kesafim]*. 2nd, corr. ed. New York: Feldheim Publishers, 1982. ISBN 087306304x.

⁵⁹⁰ Integrated Regional Information Networks. *Analysis: A faith-based aid revolution in the Muslim world?* [online]. irinnews.org, c2012 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.irinnews.org/report/95564/>>

další lidi v duchovním slova smyslu, ačkoli islámské právo zná plnění takového charakteru též v materiálním slova smyslu, obdobné svěrenskému fondu (viz níže *waqf*). Typickou ukázkou je financování výstavby mešity.⁵⁹¹ Podle jednoho vyprávění totiž první *chalífa Abú Bakr* podtrhl, že tomu, kdo postaví modlitebnu (*masdžid*) pro věřící, Bůh v nebi vystaví dům.⁵⁹² V rámci *sunny* je dochováno i mnoho výroků samotného *Muhammada*, které vyzdvihují důležitost tohoto plnění. Sběratel *hadíthů Abú Daúd* tak kupříkladu zaznamenal, že *Abú Sa'íd al-Chudrí* slyšel Proroka pronést následující: „Člověk, který dá jeden *dirham* jako *sadaqa* během svého života, je lepším než ten, který dává sto *dirhamů* v okamžiku své smrti.“⁵⁹³ *Muhammadův* společník *Abú Hurajra* nás pak dalším vyposlechnutým svědectvím přivádí k bližšímu určení, co vše lze pod daným pojmem vnímat: „*rozsoudit spravedlivě dvě osoby je sadaqa; pomoci člověku jet na zvířeti nebo mu na něj vyzvednout zavazadlo je rovněž sadaqa; říci dobré slovo je také sadaqa; a každý krok na cestě za modlitbou je též sadaqa; odstranit škodlivou věc z cesty je rovněž sadaqa.*“⁵⁹⁴

5.5.3. Waqf jako kontinuální sadaqa

Jeden z dochovaných *hadíthů* dokládá, jak *Muhammadův* společník a pozdější *chalífa 'Umar* zakoupil pole, avšak nikoli pro svůj vlastní prospěch, nýbrž jej vyčlenil jako *waqf* a celý výnos nechal rozdělit mezi chudé lidi, otroky a pocestné.⁵⁹⁵ Podle jiného vyprávění, jak si jej zapamatoval *Abú Hurajra*, Prorok totiž pravil následující: „*smrt člověka přežijí pouze tři skutky: trvající almužna, ziskutvorné znalosti a dítě, které se za něho modlí*“⁵⁹⁶. Další typickou ukázkou tohoto institutu v praxi je např. nakoupení náboženských knih (třeba i výtisků *Koránu*) a věnování je k užívání knihovně či mešitě.

analysis-a-faith-based-aid-revolution-in-the-muslim-world>.

⁵⁹¹ IBRAHIM, Barbara; SHERIF, H. Dina. *From charity to social change: trends in Arab philanthropy*. Cairo: American University in Cairo Press, 2008, s. 5. ISBN 9789774162077.

⁵⁹² *Quotes By Abu Bakr as Sadiq* [online]. masjidabubakralsiddiq.org, c2013 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.masjidabubakralsiddiq.org/explore-islam/quotes-by-hazrat-abu-bakr-as-saddiq/>>.

⁵⁹³ Book 17, Number 2860. Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

⁵⁹⁴ Volume 4, Book 52, Number 232. Collection of the ahadith in Sahih Bukhari. *Translation of Sahih Bukhari by M. Muhsin Khan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/>>.

⁵⁹⁵ HAMID, Shadi. *An Islamic Alternative? Equality, Redistributive Justice, and the Welfare State in the Caliphate of Umar* [online]. Renaissance: Monthly Islamic Journal 13 (8), c2003 [cit. 27.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.renaissance.com.pk/Augvipo2y3.html>>.

⁵⁹⁶ MIRAN, Jonathan. *Red Sea citizens: cosmopolitan society and cultural change in Massawa*. Bloomington: Indiana University Press, 2009, s. 248. ISBN 0253220793.

Samotný pojem *waqf* není nikterak zmíněn v *Koránu*. Při nahlédnutí do některého z arabských slovníků dospějeme k závěru, že je užíván v islámské teologické terminologii ve dvou různých významech, a to jednak jako tzv. „pomlka“ (v textu opatřená znaménkem *qif*), která se užívá při čtení *Koránu*, dále pak též znamená – což je z našeho pohledu významnější – plnění poskytnuté ve prospěch určitého subjektu jako výraz zbožnosti. Termín *waqf* přitom nachází svůj základ ve slovese prvního kmene *waqafa*, znamenajícím něco „věnovat“⁵⁹⁷, resp. „zastavit“ či „stát“⁵⁹⁸ (ve smyslu ukončit či přerušit pohyb). V oblasti islámského finančního práva se *waqf* užívá právě ve významu „vydělení“ určitého majetku v podobě „dobročinného věnování“ (*al-waqf al-chajri*)⁵⁹⁹, jehož formalizovaná podoba nachází své uplatnění v institutu tzv. náboženské (islámské) „nadace“ (*waqf islámi*)⁶⁰⁰. Tuto entitu lze ještě dále členit na základě charakteru soukromého (*waqf chás*) či veřejného (*waqf 'ám*), resp. dle okruhu beneficentů. Subjekt poskytující toho plnění, resp. vyčleňující část svého majetku, se nazývá *wáqif*.⁶⁰¹

Předmět (hmotná věc) takového „věnování“ totiž musí být nezuživatelný, individuálně a účelově určený. V literatuře bývá zdůrazňován jeho „věčný charakter“, tj. takové vyčlenění majetku nelze vzít zpět, ani sám hmotný předmět nemůže být zcizen.⁶⁰² Tento institut se dle mého názoru nejvíce blíží *endowmentu*⁶⁰³ či *trustu* v *common law* (vystupují zde totiž tytéž osoby: *founder/settler*, *trustee* a *beneficiary*), v českém právním řádu pak má nejblíže k svěrenskému fondu podle § 1448 a násl. NOZ; dalo by se případně uvažovat ještě o fundacích dle § 303 a násl. NOZ (klasické islámské právo ovšem nezná institut právnické osoby) nebo o specifické podobě služebnosti ve smyslu § 1257 NOZ a násl.

Z toho *per se* vyplývá, že se nemůže v žádném případě jednat o plnění daňového charakteru ve smyslu české daňověprávní teorie. Je proto nutno uzavřít,

⁵⁹⁷ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 535.

⁵⁹⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Arabsko-český, česko-arabský slovník: 4 500 nejpoužívanějších slov denního tisku, úředních listin a naukové prózy*. 5., upr. vyd. Praha: SPN, 1998, s. 277. ISBN 80-04-26662-2.

⁵⁹⁹ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 536.

⁶⁰⁰ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 815. ISBN 80-862-7755-0.

⁶⁰¹ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 536.

⁶⁰² MIRAN, Jonathan. *Red Sea citizens: cosmopolitan society and cultural change in Massawa*. Bloomington: Indiana University Press, 2009, s. 248. ISBN 0253220793.

⁶⁰³ HALLAQ, Wael B. *Shari'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 194. ISBN 05-216-7874-9.

že ani „institucionalizovaná *sadaqa*“⁶⁰⁴ ve formě *waqfu* nemůže být považována za plnění daňového charakteru. Vhodnější je chápat toto plnění jako soukromoprávní jednání, jehož nejprůhodnějším vystižením bude pravděpodobně *charitable trust*⁶⁰⁵ (*waqf chajri*), tedy (islámský) dobročinný svěřenský fond. V dalším pouze odkazují na podrobnější dostupnou literaturu k tematice *waqfu* a roli tohoto institutu v soudobém islámském světě.⁶⁰⁶

5.5.4. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie

Pokud lze mít u některého z plnění v islámském právu na první pohled pochybnost, zda by spadalo do daňověprávních pouček vztahujících se k jeho charakteristice jako veřejnoprávního plnění daňového či poplatkového charakteru, pak se bude dle mého názoru jednat o *sadaqu*. Stejně tak činí i odborná literatura zaměřená na problematiku islámského práva, která vyzdvihuje dobrovolnost tohoto plnění (*voluntary giving*⁶⁰⁷ či *nonobligatory charity*⁶⁰⁸), a to zvláště v porovnání se *zakátem*. Hlavními znaky jsou tak spíše dobrovolnost a individuální diskrece.⁶⁰⁹

Pokud muslim v průběhu roku poskytuje určitá plnění – byť značného rozsahu – na charitativní účely, nezbavuje ho to povinnosti zaplatit pravidelý roční *zakát*.⁶¹⁰ Zatímco povinnost platit *zakát* je v islámském pojetí normativity nepřekročitelný příkaz (*wádžib*), *sadaqa* představuje spíše chování doporučené, oceňované jako dobrý skutek (*mandúb*). Nadto, jak ukázáno ve zmíněném *hadíthu*, *sadaqa* nemusí mít vůbec podobu určitého materiálního plnění, natož peněžitého. Stačí i úsměv či vlídné slovo.⁶¹¹

V zásadě je proto možno konstatovat, že předmětné plnění nejenže na první pohled bez detailnějšího zkoumání nesplňuje doktrinální znaky kladené na něj teorií

⁶⁰⁴ IBRAHIM, Barbara; SHERIF, H. Dina. *From charity to social change: trends in Arab philanthropy*. Cairo: American University in Cairo Press, 2008, s. 3. ISBN 9789774162077.

⁶⁰⁵ HAMID, Shadi. *An Islamic Alternative? Equality, Redistributive Justice, and the Welfare State in the Caliphate of Umar* [online]. Renaissance: Monthly Islamic Journal 13 (8), c2003 [cit. 27.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.renaissance.com.pk/Augvipo2y3.html>>.

⁶⁰⁶ Této oblasti se věnuje následující dvoustředstránková monografie: GHAZALEH, Pascale (ed.). *Held in trust: Waqf in the Islamic world*. Cairo: American University in Cairo Press, 2011. ISBN 9774163931.

⁶⁰⁷ IBRAHIM, Barbara; SHERIF, H. Dina. *From charity to social change: trends in Arab philanthropy*. Cairo: American University in Cairo Press, 2008, s. 5. ISBN 9789774162077.

⁶⁰⁸ HASAN, Samiul. *Human security and philanthropy: Islamic perspectives and Muslim majority country practices*. New York: Springer, 2015, s. 124. Nonprofit and civil society studies. ISBN 1493925245.

⁶⁰⁹ HALLAQ, Wael B. *Shari'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 234 a pozn. Pod čarou č. 44. ISBN 05-216-7874-9.

⁶¹⁰ *Zakat FAQs* [online]. islamic-relief.org.uk, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#hawl>>.

⁶¹¹ IBRAHIM, Barbara; SHERIF, H. Dina. *From charity to social change: trends in Arab philanthropy*. Cairo: American University in Cairo Press, 2008, s. 5. ISBN 9789774162077.

daňového práva, není ovšem chápáno ani v islámu jako povinnost, nýbrž toliko jako dobrý skutek ve smyslu ocenění chvályhodného jednání (*mandúb*), jdoucího nad rámec základních povinností. Jde o sběrný koncept, pod který lze zahrnout jakékoli buhulibé chování, které vůbec nemusí mít materiální podobu, anebo naopak může nabýt formy „kontinuální *sadaqy*“, vtělené do „islámského trustu“.

Detailnější teoretický rozbor tohoto plnění v rámci daňověprávní typizace tedy není nutné provádět, neboť ani samo islámské právo neproklamuje, že je povinné.

5.6. 'Ušr

Islámské plnění zvané '*ušr*' má pouze volnou (nepřímou) oporu v *Koránu*, bylo ovšem v praxi zavedeno již ve velmi raných dobách islámského státu a je dnes aplikováno např. v Pákistánu. Proto je stále aktuální přezkoumat daňový charakter tohoto plnění.

5.6.1. Etymologie a vymezení pojmu

'*Ušr*' nachází svůj terminologický základ ve slovese prvního kmene '*ašara*', znamenajícím „vybírat desátek“⁶¹². Odtud již není nesnadné rozpoznat, že český ekvivalent bude odpovídat pojmu „desátek“, neboť '*ušr*' znamená v arabštině „desetinu“ a právě v kontextu veřejnoprávních plnění tzv. „desátek“.⁶¹³ Blízko má tento výraz i k arabskému slovu '*ašara*', které znamená „deset“. Slovník islámských pojmů pak vymezuje '*ušr*' jako *zakát az-zurú'*, tedy vlastně zvláštní formu *zakátu* ze všeho, co pochází ze země (jakékoli zemědělské produkty).⁶¹⁴ To osobně vnímám jako poněkud problematické, neboť jak si rovněž všimají někteří další autoři⁶¹⁵, *zakát* nese rysy přímé majetkové daně, zatímco pokud vůbec přiznáme '*ušru*' daňověprávní charakter, pak by byl z teoretického daňověprávního hlediska daní očividně důchodového typu.

Toto plnění není nikterak zmíněno v *Koránu*, nepřímou souvislost lze ovšem dle některých názorů⁶¹⁶ hledat v jednom z veršů *súry* Dobytek. Zde totiž Bůh přikazuje

⁶¹² ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 815. ISBN 80-862-7755-0.

⁶¹³ ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Paperback. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 328. ISBN 0195125592.

⁶¹⁴ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 220.

⁶¹⁵ BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 170. ISBN 978-0-415-45305-9.

⁶¹⁶ *Islamic tax chart* [online]. moneyjihad.wordpress.com, c2010 [cit. 2.12.2016]. Dostupné z WWW: <<https://moneyjihad.files.wordpress.com/2010/01/islam-tax-chart.jpg>>.

věřícím odvádět určitý podíl ze své zemědělské úrody, což jistí autoři⁶¹⁷ chápou právě jako právní základ pro daň desátkového či dvacátkového charakteru:

6:141	A On je ten, jenž dává vyrůst zahradám s révou podepřenou i nepodepřenou loubím; i palmám datlovým, i obilí dávajícím stravu rozličnou, i olivovníkům a granátovým jabloním podobným i nepodobným. Požívejte z plodů jejich, když dozrají, a rozdávejte z nich podíl patřičný v den sklizně jejich, avšak nebud'te marnotratní, neboť Bůh nemiluje marnotratné. ⁶¹⁸
-------	--

5.6.2. Aplikační praxe a vztah k zakátu

Plnění nazvané *'ušr* zavedl pro své muslimské⁶¹⁹ poddané (v pořadí druhý) *chalífa 'Umar* v první polovině 7. století. Tento panovník ji uvalil nejprve na úrodu ze zavlažované půdy se sazbou 5 %, a to pokud překračovala celkovou hmotnost 948 kg pšenice⁶²⁰ (daněproště minimum). Zvýšená sazba 10 % se dle dochovaného zápisu *Málíka*⁶²¹ aplikovala na plody vypěstované toliko pomocí deště (tedy s menším úsilím); příkladem jsou datle nebo olivy.⁶²² Lze si tak snadno představit situace, kdy zdaňovaný základ může být tentýž, avšak bude se lišit sazba. Jinými slovy rozlišujícím kritériem bude pouze způsob dodávání vláhy plodonosným rostlinám, neboť produkce získaná zavlažováním podléhá zvýhodněné pětiprocentní sazbě. Desetiprocentní sazba se též dle zaznamenané instrukce *'Umara* jeho místodržícím⁶²³ následně vztahovala i na zboží importované do *chalífátu* v případě, že země původu zboží postihovala přírážkou produkty exportované z teritoria pod kontrolou islámské státní moci. Tím *de facto* plnilo úlohu recipročního cla.

V různých specifikách toto plnění existovalo i v pozdějších vývojových stádiích islámských *chalífátů*, je doloženo kupříkladu ještě na přelomu 19. a 20. století v Súdánu.⁶²⁴ V Pákistánu byl koncept tohoto plnění oživen jako součást islamizačního

⁶¹⁷ BLUM, M. David; CONWAY J. Edward (eds.). *Counterterrorism and threat finance analysis during wartime*. Lanham: Lexington Books, 2015, s. 82. ISBN 9780739180433.

⁶¹⁸ *Korán*. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000, s. 435. ISBN 80-200-0246-4.

⁶¹⁹ ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C. H. Beck, 2009, s. 163. ISBN 978-3-406-57955-4.

⁶²⁰ WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986, s. 81. ISBN 0815623755.

⁶²¹ Book 17, Number 17.19.34. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by 'A'isha 'Abdaraḥman at-Tarjūmana and Ya'qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁶²² Tamtéž, 17.20.36.

⁶²³ Tamtéž, 17.24.46.

⁶²⁴ ABUSHOUK, Ahmed Ibrahim; BJØRKELO, Anders. *The public treasury of the Muslims: monthly budgets of the Mahdist state in the Sudan, 1897*. Leiden: E.J. Brill, 1996, s. xiii. ISBN 9004103589.

procesu celé země v 80. letech minulého století,⁶²⁵ od té doby tak představuje nedílnou součást pákistánské daňové soustavy. Tamní úprava normuje obě plnění (*zakát* i *'ušr*) v jediném předpise a jejich správou jsou pověřeny i tytéž orgány, tím se *de facto* naplňuje názor některých teoretiků⁶²⁶, že *'ušr* je v podstatě *zakát* se zvláštní (zvýšenou) sazbou.

Jak podotknuto výše i v podkapitole 5.6.1., s tímto tvrzením se nijak neztotožňuji, neboť se jedná o dvě typově rozdílná plnění. Zatímco *zakát* postihuje celkový majetek v klidu, *'ušr* je aplikován jako plnění postihující určitý (zemědělský) příjem *in natura*, tudíž se klasifikačně dle doktríny jedná o plnění důchodového charakteru. Nemají nikterak stejný základ, aby bylo možno hovořit o identickém plnění pouze s diferencovanou sazbou.

V odborné zahraniční literatuře⁶²⁷ se lze ovšem setkat rovněž s postojem, který naopak přináší argumenty dokonce ve prospěch tvrzení, že i *'ušr* má povahu přímé majetkové daně. I takový závěr je dle mého nutno zavrhnout, neboť se liší jak objekt daně (v případě *'ušru* jím dle mého názoru nebude vlastnické právo k určitému zemědělskému pozemku jako spíše naturální příjem z něj), tak i subjekt (u *zakátu* vždy vlastník, zatímco u *'ušru* i pachtýř-muslim apod.) a základ (ten je v případě *'ušru* specificky určen), stejně jako splatnost (ta nastává u *zakátu* až po uplynutí jednoho lunárního roku nepřetržitého vlastnického práva po překročení *nisábu* či od poslední platby, naproti tomu pokud jde o *'ušr*, tak se sklízí).

Na základě tohoto srovnání proto nutně dospějeme k určení, že v podstatě celá obligatorní *pentáda* elementárních konstrukčních prvků (*subjekt, předmět, základ, sazba a splatnost*) se liší, v důsledku čehož jsou *'ušr* a *zakát* zcela nesouvztažná a odlišná plnění.

5.6.3. Posouzení z hlediska daňověprávní teorie

'Ušr odpovídá svou povahou „desátku“ vybíranému ze zemědělské úrody, židovské povinnosti *ma'aser kesafim*. V judaismu jsou ovšem tato desetinová plnění účelově určena výlučně pro potřeby chudých a potřebných tak, jako je tomu u muslimského *zakátu*. *'Ušr* naproti tomu nelze dle mého mínění charakterizovat jako

⁶²⁵ ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 328. ISBN 0195125592.

⁶²⁶ IQBAL, Zafar; LEWIS, Mervyn. *An Islamic perspective on governance*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2009, s. 102. ISBN 1847201385. Dostupné jako náhled knihy z WWW: <<http://www.e-elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848449220/>>. AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 157.

⁶²⁷ BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 170-1. ISBN 978-0-415-45305-9.

plnění, jehož výnosy musí putovat na určitý předem stanovený účel. Přestože *'ušr*, jak výše uvedeno, nemá výslovnou oporu v *Koránu*, lze usuzovat ze zmínek v *sunne* a jeho historické aplikaci v podstatě již v dobách *rášidského chalífátu* a všeobecného konsensu jurisprudence (*idžmá'*) na jeho integrální místo v islámském právním systému.

Posuzované plnění je zásadně nepeněžní a je příjmem veřejného rozpočtu (islámského *fisku*). Anglicky psaná odborná literatura jej běžně označuje jako *harvest tax*⁶²⁸ či *zakat on crops*⁶²⁹, případně jej též charakterizuje pojmenováním *tithe on produce*⁶³⁰. Pokud jde o další teoreticko-právní podmínky, jako je nenávratnost, nedobrovolnost, neekvivalentnost a nesankční povaha, domnívám se na základě shora uvedeného výkladu, že jsou rovněž splněny. *'Ušr* bylo (a např. v Pákistánu stále je) rovněž spravováno státním aparátem a bylo (resp. nadále je) příjmem veřejného rozpočtu veřejnoprávního charakteru. Splňuje dle mého soudu i čtyři fakultativní znaky daně, a to i) neúčelovost, ii), řádnost, iii) pravidelnost a iv) plánovanost. V pojetí *'ušru* jako zvláštního typu *zakátu*, jak jej vnímají někteří autoři, by se však jednalo o plnění účelově určené.

Domnívám se, že žádná pochybnost nenasvědčuje tomu, aby nemohlo být zkoumané plnění považováno za daň ve smyslu české daňověprávní teorie. Jedinou výjimku tak může představovat prvek (ne)peněžité povahy, u islámských plnění daňového charakteru jsme si ovšem už vzhledem ke starobylosti tohoto právního systému zvykli, že plnění v penězích není pravidlem. *'Ušr* je proto možno označit za přímou daň důchodového typu.

Poplatník tohoto plnění je nazván *'ušrí* (jeho výběrčí je pojmenován jako *al-ášír*)⁶³¹, splatnost je stanovena bezprostředně ke konci sklizně,⁶³² tedy pokud je úroda zničena např. v důsledku *vis maior*, není možné uložit ani zaplacení tohoto plnění.⁶³³ Poplatníky *'ušru* jsou výlučně muslimové (nejde-li o dovozní clo) jako protipól

⁶²⁸ BLUM, M. David; CONWAY J. Edward (eds.). *Counterterrorism and threat finance analysis during wartime*. Lanham: Lexington Books, 2015, s. 82. ISBN 9780739180433.

⁶²⁹ FAUZIA, Amelia. *Faith and the state: a history of Islamic philanthropy in Indonesia*. Leiden: Brill, 2013, s. 78. ISBN 9004233970.

⁶³⁰ SIMONSOHN, Shlomo. *Between Scylla and Charybdis: the Jews in Sicily*. Boston: Brill, 2011, s. 24. ISBN 9004196048.

⁶³¹ AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010, s. 353.

⁶³² Book 17, Number 17.3.8. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by 'A'isha 'Abdrahaman at-Tarjumana and Ya'qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

⁶³³ WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986, s. 81. ISBN 0815623755.

*charádže*⁶³⁴ (se kterou dle historických pramenů bylo později zaměňováno). Základem je veškerá zemědělská produkce, i zde se rozvinula značná kazuistika *fiqhu*, neboť nezůstalo jen u zdanění pšenice, která byla výše zmíněna. Dle *Málíka* této dani podléhaly rovněž ječmen, rýže, čočka, hrách, fazole, sezamová semínka a jiná obdobná zrna a semena, která slouží jako potrava.⁶³⁵ Protože je předmět daně následně kvantifikován v nepeněžních jednotkách, základ lze označit z pohledu teorie za specifický. Sazba ovšem není pevná, nýbrž poměrná, lineární a diferencovaná, čímž dochází k povinnosti platit daň zásadně *in natura*.

⁶³⁴ FAUZIA, Amelia. *Faith and the state: a history of Islamic philanthropy in Indonesia*. Leiden: Brill, 2013, s. 77-8. ISBN 9004233970.

⁶³⁵ Book 17, Number 17.20.36. Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by `A'isha `Abdarahman at-Tarjumana and Ya`qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 7.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

6. Diskuze vybraných aspektů: komparace, kontroverze, správa zakátu a soudobá aplikace

Předkládaná kapitola je zaměřena na diskuzi vybraných aspektů, které vyvstaly v průběhu výkladu, avšak z důvodu jejich relativní tematické izolovanosti a nemožnosti je plně rozvinout v předchozích kapitolách dostávají prostor na následujících řádcích. Větší pozornost tak bude nyní směřována jednak na komparaci s dalšími *abrahámovskými* náboženstvími, problematiku související s financováním terorismu a v neposlední řadě též na správu islámských plnění daňového charakteru, zejména *zakátu*. Na rozdíl kupříkladu od křesťanství v islámu nikdy nedošlo k etablování hierarchizovaného kléru, který by redistribuoval mezi chudé a potřebné nashromážděné prostředky (zvláště ze *zakátských* příjmů). Proto to musela být již od počátku úloha státního aparátu.⁶³⁶

6.1. Exkurz: judaismus a křesťanství⁶³⁷

V židovsko-křesťanské kultuře je nutno na prvním místě vyzdvihnout takzvaný „desátek“. Ottův slovník naučný toto plnění charakterizuje jako „*dávku, která se odváděla k jistým účelům veřejným jakožto aliquotní část hrubého výnosu výroby, najmě hospodářské; název pochází z toho, že dávka ta pravidelně vyměřena byla desátým dílem řečeného výtěžku*“.⁶³⁸ V *Bibli* je ještě před putováním *Izraelitů* pouští a vydáním *Mojžíšova* zákona zmíněn desátek jako plnění ve prospěch Boha, které se mu praotec *Jáko*b zavazuje odvádět za těchto předpokladů: „*Bude-li Bůh se mnou, bude-li mě střežit na cestě, na niž jsem se vydal, dá-li mi chléb k jídlu a šat k odívání*“ (Gen 28:20). Pak totiž doslova slibuje, že „*ze všeho, co mi dáš, odvedu ti poctivě desátky*“ (Gen 28:22).

Mojžíš drahý čas poté přikázal všem židům odvádět pravidelně desátek, tento termín je zmíněn v *Bibli* více než čtyřicetkrát.⁶³⁹ Správou tohoto plnění pak byli pověřeni příslušníci kmene *Levi*, tedy jednoho ze dvanácti kmenů izraelského národa: „*Levitě,*

⁶³⁶ IQBAL, Zafar; LEWIS, Mervyn. *An Islamic perspective on governance*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2009, s. 103. ISBN 1847201385. Dostupné jako náhled knihy z WWW: <<http://www.elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848449220/>>.

⁶³⁷ Všechny dále citované pasáže z *Bible* vycházejí z ekumenického překladu a vyhledávacího mechanismu jednotlivých slov dostupného zde: Česká biblická společnost. *Ekumenický překlad Bible* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.biblenet.cz/>>.

⁶³⁸ Heslo „desátek“: Ottův slovník naučný: *ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Sv. VII, Praha, 1893, s. 341.

⁶³⁹ Deut 12:17, Gen 14:20, Heb 7:4, Heb 7:6, 2Chr 31:12, Lev 27:32, Tob 1:7, Am 4:4, Deut 12:6, Deut 12:11, Deut 14:22, Deut 14:23, Deut 14:28, Deut 26:12, Gen 28:22, Heb 7:5, Heb 7:8, Heb 7:9, 2 Pa 31:5, 2 Pa 31:6, Jdt 11:13, Lev 27:30, Luk 11:42, Luk 18:12, 1 Mak 3:49, 1 Mak 10:31, Mal 3:10, Mat 23:23, Neh 10:38, Neh 10:39, Neh 12:44, Neh 13:5, Neh 13:12, Num 18:21, Num 18:24, Num 18:26, 1 Sam 8:15, 1 Sam 8:17, Sír 35:8, Tob 1:6, Tob 1:7.

pověření kněžskou službou, mají podle zákona příkaz brát desátky od Božího lidu, to jest od svých bratří, ačkoli všichni pocházejí z Abrahamova rodu.“ (Heb 7:5). Desátky pak židé odváděli z veškeré úrody (Deut 14:22), čili obilí, ovoce, moštu, čerstvého oleje, ale i skotu a bravu (Deut 14:23, Lv 30-32). Tento typ desátku byl odváděn každý rok a jeho výnos byl určen výlučně pro *lévijce* (viz Num 18:21-32).

Dále se ovšem ve Starém zákoně setkáváme se „solidárním desátkem“, který byl splatný vždy každý třetí rok (Deut 14:28) a jehož výnos byl určen jak pro *lévijce*, tak i dále pro bezdomovce, sirotky a vdovy (Deut 14:29, Deut 26:12).

V evangeliích posléze desátek zmiňují *Matouš* a *Lukáš* v souvislosti s tepáním pokryteckého kněžstva: „*Ale běda vám farizeům! Odevzdáváte desátky z máty, routy a ze všech zahradních rostlin, ale nedbáte na spravedlnost a lásku, kterou žádá Bůh. Toto bylo třeba činit a to ostatní neopomíjet.*“ (Luk 11:42); „*Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Odevzdáváte desátky z máty, kopru a kmínu, a nedbáte na to, co je v Zákoně důležitější: právo, milosrdenství a věrnost. Toto bylo třeba činit a to ostatní nezanedbávat.*“ (Mat 23:23). Ježíš tedy – ač sám žid (Mt 2:2, Mt 27:37) – považuje počinání zákoníků a *farizeů* za pokrytecké, když ve snaze upřednostňovat formální znaky víry zapomínají na milosrdenství a spravedlnost. Těchto ctností je ovšem možné dosáhnout pouze skrze víru v *Krista* (Ř 3:28), neboť Bůh není toliko Bohem židů (Ř 3:29). *Ježíš* jako tesař sám ani nemohl platit desátky (nevykonával zemědělskou činnost) a z evangelií ani neplyne, že by tuto povinnost ukládal svým učedníkům, přestože je v *Bibli* doloženo, že své následovníky naučil všemu – správnému modlení, postění, milování bližního apod.

Desátky však nakonec našly své uplatnění i v křesťanství, kde jejich správou byla pověřena církev. Staly se základem materiálního zázemí této instituce a byly odváděny fyzickými i právníckými osobami, přičemž právní zařazení se opíralo o *Graciánův dekret* a šlo je chápat dle znalců církevních dějin a práva jako „pozemkovou daň“. ⁶⁴⁰ Často byly předmětem středověkých svárů, stačí si jen vzpomenout na husitské hnutí v českém prostředí. V českých zemích byly zrušeny teprve až současně s odstraněním institutu poddanství na základě patentu ze dne 7. září 1848 a jejich abolice znovu potvrzena v § 3 císařského patentu ze dne 4. března 1849 č. 152 ř. z. ⁶⁴¹

⁶⁴⁰ SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, s. 257-8. ISBN 978-80-247-3719-5.

⁶⁴¹ Heslo „desátek“: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Sv. VII, Praha, 1893, s. 341.

Jedna z *biblických* zmínek o desátku v knize *Genesis* nám ovšem připomíná spíše islámské plnění *chums*, tj. podíl na válečné kořisti. Ovšem tento distribuční klíč je značně modifikován a těžko z něj vyvozovat univerzální pravidlo, jako je tomu v islámu, spíše jde o historický popis *ad hoc* rozdělení výtěžku, získaného při konkrétní válečné výpravě. Ve čtrnácté kapitole je uveden příběh o tom, jak *Abrahám* vytáhl proti útočníkům, kteří zajali jeho bratra *Lóta* (Gen 14:12). Podařilo se mu jej vysvobodit i s dalšími rukojmími a nadto získat i válečnou kořist (Gen 14:16), ze které oddělil jednu desetinu pro *šálemského* krále a kněze *Malkisedeka* (Gen 14:20), zbylou část pak *Abrahám* předal *sodomskému* králi *Bérovi*, sám si tedy nic nenárokoval (Gen 14:22–24).

Stejně tak, jako se v islámském právu dle některých proudů jurisprudence vztahuje *chums* i na vytěžené nerosty, se – jak podotýká Ottův slovník naučný – aplikoval dle staršího horního práva „horní desátek“ (*Bergzehent*) na každou desátou část vytěženého minerálu.⁶⁴²

Starý zákon nadto upravuje zvláštní plnění (tzv. „oběť pozdvihování“) ve výši půl šekelu, ke kterému je povinen „každý, kdo přejde mezi povolané do služby, od dvacetiletých výše“ (Exod 30:14). Bůh totiž uložil *Mojžíšovi* povinnost provést soupis *Izraelitů*, na základě kterého „dá každý při sčítání výkupné Hospodinu za svůj život, aby je při sčítání nestihla nenadálá pohroma“ (Ex 30:12). Šekel není přitom závratná suma, neboť se jedná o dvacet zrn (Ex 30:13, Lv 30:25). Toto plnění bylo vybíráno jako tzv. „chrámová daň“ každý rok.⁶⁴³ Zajímavostí přitom je, že za identickým účelem na jiném místě Starý zákon hovoří o výši pouze jedné třetiny šekele „na předkladné chleby, na pravidelný obětní dar, na pravidelnou oběť zápalnou ve dnech odpočinku a o novoluních, na slavnosti, na svaté dávky, na smírcí oběti za hřích za Izraele, vůbec na všechno dílo domu našeho Boha“ (Neh 10:33–34).

Předmětné plnění bylo vybíráno až do zničení druhého chrámu Římany r. 70 n. l., kdy následně císař *Vespasián* uložil jednotnou daň z hlavy pro všechny židy ve výši dvou *drachem*. Pro podtrhnutí podřízeného postavení porobeného národa bylo toto plnění placeno *Chrámu Jupitera Kapitolského*,⁶⁴⁴ tedy symbolicky na vykonávání bohoslužeb ve prospěch nejmocnějšího boha římské polyteistické mytologie.

⁶⁴² Heslo „desátek“: Ottův slovník naučný: *ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Sv. VII, Praha, 1893, s. 342.

⁶⁴³ FLUSSER, David. *Judaism of the Second Temple period*. Volume I. Jerusalem, Israel: Hebrew University Magnes Press, 2007, s. 331. ISBN 97808028245852.

⁶⁴⁴ PERDUE G. Leo; CARTER, Warren; BAKER A. Coleman (ed). *Israel and Empire. A Postcolonial History of Israel and Early Judaism*. Bloomsbury Publishing, 2015, s. 258. ISBN 9780567054098.

Kromě toho se ve Starém zákoně hovoří několikrát přímo o slově „daň“. První pasáž se týká plnění zmíněného v knize 2. *Paralipomenon*, kdy nám materiálně hned na první pohled připomíná *tributum pacis* za vykoupení míru typu *džizía* ve své rané podobě. Jedna pasáž totiž popisuje panování čtvrtého judského krále *Jošáfata* tak, že „*strach z Hospodina dolehl na všechna království těch zemí, které byly kolem Judy, takže proti Jóšafatovi nebojovala*“ (2 Pa 17:10), pročez „*někteří z Pelištejců přinášeli Jóšafatovi dary a stříbro jako daň; také Arabové mu přiváděli brav: sedm tisíc sedm set beranů a sedm tisíc sedm set kozlů*“ (2 Pa 17:11). V obdobném významu je pojem daň zmíněn v Žalmech, kde se hovoří o tom, že „*králové Taršíše a ostrovů přinesou dary, budou odvádět daň králové Šeby a Seby*“ (Ž 72:10).

Naproti tomu jiný typ plnění, vztahující se spíše na poddané, je obsažen v knize proroka *Nehemjáše*: „*Museli jsme si vypůjčit na svá pole a vinice peníze na daň pro krále*“ (Neh 5:4). Další zmínku s obdobnou konotací nalezeneme v prorocké knize *Ámose*, kde se pléduje proti přestupování Božího zákona a sociální nespravedlnosti, za což má *Izrael* stihnout trest: „*Protože hanebně vydíráte nuzáka a vymáháte na něm obilnou daň, mohli jste si vybudovat domy z kvádrů, bydlet v nich však nebudete; vysadili jste si skvělé vinice, avšak víno z nich pít nebudete*“ (Am 5:11).

Další starozákonní zmínky o daních lze ještě spatřit na těchto místech: Ezd 4:13, Ezd 4:20, Ezd 7:24, Iz 33:18, 1Mak 1:4, 1Mak 3:31, 1Mak 10:33, 1Mak 11:35, 1Mak 15:30, 1Mak 15:31, 2Mak 8:10, 2Mak 8:36, 2Kr 23:35. V *Bibli* je též zmíněno jednou slovo „clo“ (Ř 13:7) a několikrát též „poplatek“ (2Kr 23:33, 2Pa 24:6, 2Pa 24:9, 2Pa 36:3), resp. v plurálu „poplatky“ (2 Pa 24:10, Ezd 4:13, Ezd 4:20, Ezd 7:24, 1Mak 8:4, 1Mak 8:7, 1Mak 10:31, 1Mak 10:41, 1Mak 10:43). Nejzajímavějším se z uvedených odkazů ve Starém zákoně zdá pravděpodobně spojení v knize *Ezdráš* v podobě „*daně, dávky z úrod a jiné poplatky*“, které je v této sekvenci uvedeno hned několikrát (Ezd 4:13, Ezd 4:20, Ezd 7:24). Okamžitě totiž asociuje českou daňověprávní teorií dnes tolik užívané sousloví „daně, poplatky a jiná obdobná (povinná, peněžitá) plnění“.⁶⁴⁵

V Novém zákoně je termín daň zmíněn rovněž relativně často. Nejprve se můžeme zmínit o té části evangelia, kde výběřčí přijdou za apoštolem *Petrem* a zeptají se ho: „*Váš Mistr neplatí chrámovou daň?*“ (Mt 17:24). Na tuto scénu navazuje dialog mezi Ježíšem a právě tímto učedníkem: „*Když přišel domů, ještě než promluvil, řekl mu*

⁶⁴⁵ Srov. BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 38. ISBN 978-80-7478-045-5.

Ježíš: „Co myslíš, Šimone, od koho vybírají pozemští králové poplatky a daně? Od svých synů nebo od cizích lidí?“ Když odpověděl: „Od cizích,“ pravil mu Ježíš: „Synové jsou tedy svobodni.““ (Mt 17:25-26). Další ukázkou opět spíše teologicko-teoretického rázu, ve které se *Ježíš* vyjadřuje k povaze daní obecně, je jiná pasáž v *Matoušovi*. *Farizeové* za ním totiž vyslali své učedníky a pod záminkou vyprovokování konfliktu se jej dotázali: „*pověz nám tedy, co myslíš: Je dovoleno dávat daň císaři, nebo ne?*“ (Mt 22:17). Protože *Ježíš* prohlédl tuto léčku a na *denáru*, který mu podali, bylo vyobrazení císaře, odvětil známou větou: „*odevzdejte tedy, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu*“ (Mt 22:21). Stejnou událost zachycuje i *Marek* (viz Mk 12:14–17) a *Lukáš* (viz Lk 20:22–25).

List Římanům z pera apoštola *Pavla* pochází již z období po smrti *Ježíše* a etablování nové víry. Zde nabádá věřící k podřízení se státní moci „*neboť není moci, leč od Boha*“ (Ř 13:1) a zdůrazňuje, že „*proto také platíte daň, vládcové jsou v Boží službě, když se drží svých úkolů*“ (Ř 13:6). To je relativně zajímavý posun, když *Ježíš* byl dle evangelií vnímán jako protistátní buřič, který podlamuje autoritu římské vládní moci a pravděpodobně i její legitimitu vybírat daně – jinak by za ním nebyli posíláni zástupci Chrámu, aby jej na veřejnosti zkoušeli dotazem, jestli je nutné odvádět daně pro císaře. Ostatně v *Lukášově* evangeliu je poměrně plasticky popsáno při předvedení *Ježíše* před *Piláta*, jak „*vznesli proti němu žalobu: „Podle našeho zjištění rozvrací tento člověk náš národ, brání odvádět císaři daně a prohlašuje se za Mesiáše krále*““ (Lk 23:2). Naproti tomu *Pavel* nabádá ve svém spise, datujícím se řádově dvě desetiletí po smrti *Ježíše*, věřící rané křesťanské církve k poslušnosti vůči Římu, neboť „*kdo se staví proti vládnoucí moci, vzpírá se Božímu řádu*“ (Ř 13:2). A dále podtrhuje: „*dávejte každému, co jste povinni: daň, komu daň; clo, komu clo; úctu, komu úctu; čest, komu čest*“ (Ř 13:7).

Na základě výše citovaných pasáží ovšem nelze nikterak usuzovat, že by samy o sobě tyto texty stanovovaly legislativní rámec pro aplikaci soudobých (náboženských) daní v příslušných náboženstvích, anebo alespoň dávaly „zákonný“ podklad pro uvalování daní státní mocí v době vzniku zkoumaných *biblických* textů. Jedinou výjimku by mohl představovat tzv. desátek, který byl skutečně aplikován až do novověku i v Evropě. Zvláště evangelia se ovšem při zmínkách o plněních daňového charakteru nesou spíše v obecných filozofických úvahách a neposkytují základ pro konstrukční prvky jednotlivých plnění. Starý zákon a plnění v něm uvedená jsou pak spíše popisnou sadou dějinných událostí. *Bible* je totiž – na rozdíl od *Koránu* – také historickým příběhem, psaným lidmi a pro lidi, leč inspirovaný Bohem. Naproti tomu v islámu zjevená *Kniha* je dle mínění muslimů autentickým zachycením instrukcí Boha, jednou

provždy daných, neměnných, dokonalých a univerzálně aplikovatelných. Proto veškeré konání každého muslima či dokonce celé pospolitosti (*ummy*) zde musí nacházet legální bázi, aby bylo vždy v perfektním souladu s projevenou vůlí Všemohoucího.

Mezi charakteristické znaky islámu rovněž patří imanentní snaha upravovat práva a povinnosti i subjektům vně svého normativně-ideového universa, tedy vůči jiným náboženstvím, a zakládat jejich příslušníkům práva a povinnosti. Ti mají (v lepším případě) postavení tzv. chráněnců (*dimmún*), jejichž status (včetně zejm. povinnosti platit *džizíu*), spočívající v podrobení se muslimské nadvládě, se nazývá *dimma*.⁶⁴⁶ Judaismem a křesťanstvím se pouze prolíná problematika ochrany svého „bratra“ (Lev 25:35, Lev 25:47–9, Deut 15:12), případně otázka, koho považovat za „hosta“ (viz Ex 12:48, Ex 20:10, Ex 23:12, Lev 16:29, Lev 17:12, Num 9:14, Num 15:14–6, Num 15:30, Deut 10:18–19), „cizince“ (Ex 12:43, Kr 8:41–3, Par 6:32–3, Jb 31:32, Přísl 27:2, Ez 44:9), „přistěhovalce“ (k tomu např. Gen 23:4, Lev 25:6, Num 35:15) či svého „bližního“ (velmi často zmiňován již ve Starém zákoně, v knihách *Exodus*, *Leviticus* a *Deuteronomium* – namátkou lze jmenovat Ex 20:17, Ex 22:25; Lev 5:21, Lev 18:20). Evangelia se potom vůbec zabírají vztahem k bližnímu, který *Ježíš* dovedl až do imperativu „*Miluj svého bližního jako sám sebe!*“ (Mk 12:31). Tyto dvě víry na rozdíl od islámu nemají ambici vymezovat se vůči „nežidům“ či „nekřesťanům“ a ukládat jim povinnosti třeba i daňového charakteru.

Pokud jde o současnou praxi plnění daňového charakteru, která mají určitou souvztažnost k náboženství, v prostředí moderních sekulárních evropských států lze poukázat např. na rozhodovací praxi českého Ústavního soudu. Ten vychází při posuzování dodržení ústavních kautel plynoucích z principu rovnosti (tj. vycházejících z požadavku vyloučení svévole při stanovování práv a povinností) ve své judikatuře (Pl. ÚS 7/03) z toho, že by hypotetická právní úprava odlišující výši daní s ohledem na náboženskou vyznání byla ve smyslu čl. 3 odst. 1 Listiny diskriminační a zároveň by zasáhla do základního práva garantovaného v čl. 15 odst. 1 Listiny.

Jak ovšem připomíná R. Boháč⁶⁴⁷, zajímavý je fakt, že např. čl. 140 Základního zákona Spolkové republiky Německo ze dne 23. května 1949⁶⁴⁸ stanoví, že čl. 136, 137,

⁶⁴⁶ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 125-6. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁶⁴⁷ BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 49. ISBN 978-80-7478-045-5.

⁶⁴⁸ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. 1), zuletzt geändert durch Artikel 1 des Gesetzes vom 23.12.2014 (BGBl. I S. 2438). [online]. bundestag.de, [cit. 10.11.2015]. Dostupné z WWW: <<https://www.bundestag.de/grundgesetz>>.

138, 139 a 141 starší německé ústavy ze dne 11. srpna 1919 zůstávají nedílnou součástí německého ústavního řádu. A právě čl. 137 odst. 6 ústavy Výmarské republiky⁶⁴⁹ určuje, že „*církevní společnosti, které jsou společnostmi veřejného práva, jsou oprávněny ukládat daně, a to na základě civilních daňových seznamů podle zemského práva*“⁶⁵⁰. V Německu jsou správou tzv. *Kirchensteuer* pověřeny finanční úřady jednotlivých spolkových zemí, přičemž výnos se jen pro katolickou církev pohybuje v přepočtu kolem 140 miliard korun ročně (za rok 2014 činil příjem 5,7 miliardy EUR).⁶⁵¹ Jedná se proto o skutečně významné oprávnění, které v českém právním řádu nemá obdoby a jež do jisté míry nabourává postulát české ústavní praxe. Pro německého právníka by tedy patrně mohl být i snadněji pochopitelný diferenciační přístup islámského práva k poplatníkům s ohledem na jejich náboženské vyznání.

Naproti tomu ve Francii, která si hýčká své dědictví sekularismu již od dob Velké francouzské revoluce, by byla plnění opřena o náboženské kritérium jen velmi těžko představitelná. Plnění zvané *la dîme* (tj. desátek) bylo zrušeno již v srpnu 1789,⁶⁵² dodnes platný zákon o odluce církve od státu z 5. prosince 1905⁶⁵³ pak stanovuje základní předpoklady oddělení státní moci a náboženských společností (slovy zákona *cultes*), stejně jako upravuje hlavní paradigmaty dodnes striktně uplatňované *laïcité*.

6.2. Kontroverze: peníze pro džihád?

Ačkoli právní mainstream islámských učenců se v zásadě shoduje, že *džizía* je již archaickým přežitkem, neaplikovatelným v prostředí moderních sekulárních států, založených na principu občanské společnosti,⁶⁵⁴ výše v textu byla v pojednání o tomto

⁶⁴⁹ „Die Religionsgesellschaften, welche Körperschaften des öffentlichen Rechtes sind, sind berechtigt, auf Grund der bürgerlichen Steuerlisten nach Maßgabe der landesrechtlichen Bestimmungen Steuern zu erheben.“ Die Verfassung des Deutschen Reichs [„Weimarer Reichsverfassung“] vom 11. August 1919 [online]. documentArchiv.de, [cit. 23.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.documentarchiv.de/wr/wrv.html>>.

⁶⁵⁰ Překlad citován dle: BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 49. ISBN 978-80-7478-045-5.

⁶⁵¹ *Kirchensteuer: Katholische Kirche erhält 5,68 Milliarden Euro* [online]. Rheinische Post, c2015 [cit. 23.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.rp-online.de/panorama/deutschland/kirchensteuer-katholische-kirche-erhaelt-568-milliarden-euro-aid-1.4933166>>.

⁶⁵² *L'abolition des privilèges et des droits féodaux août 1789* [online]. lecanarddechaineblog.wordpress.com, c2013 [cit. 23.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://lecanarddechaineblog.wordpress.com/tag/labolition-des-privileges-et-des-droits-feodaux-aout-1789/>>.

⁶⁵³ Loi du 9 décembre 1905 concernant la séparation des Eglises et de l'Etat. Version consolidée au 23 janvier 2016 [online]. legifrance.gouv.fr, [cit. 23.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000508749>>.

⁶⁵⁴ BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013, s. 283-4. ISBN 978-0-691-13484-0.

plnění učiněna poznámka o jeho sporadické aplikaci ještě v 21. století v Pákistánu, Afghánistánu či Egyptě. Nejnovější údaj o zavedení *džizíe* pochází z roku 2015, kdy ji samozvaný Islámský stát údajně vynucuje od křesťanů, žijících na jím dobytém území.⁶⁵⁵

Jednalo se tedy vždy o případy uložení *džizíe* ze strany radikálních islamistických uskupení, která tím ukázala vlastně ještě relativně laskavou tvář, neboť jejich hlavní politikou bývá koncept absolutní náboženské války v podobně *džihádu* mečem. Právní učenci přitom rozlišují celkem čtyři formy tohoto pojmu: *džihád* srdcem (*al-džihád bil-qalb*), který je zaměřen na prohlubování individuální zbožnosti; *džihád* jazykem (*al-džihád bil-lisán*), jenž se týká mírové propagace islámu a misijní činnosti; *džihád* rukou (*al-džihád bil-jad*), který se koncentruje na záslužné skutky; a konečně *džihád* mečem (*al-džihád bis-sajf*), který zahrnuje právě násilné prosazování islámu, a to i vedením války či represí nemuslimů.⁶⁵⁶

Dnes již existují webové stránky⁶⁵⁷, které se detailně věnují problematice financování terorismu a islámského extremismu. Jejich autoři upozorňují rovněž na úskalí islámských plnění, neboť jejich výtěžek (a to i v případě *zakátu* či *sadaqy*) leckdy může směřovat i na financování teroristických nebo jiných násilných aktivit. Jako příklady dalších mechanismů, které mohou sloužit ilegálnímu financování, lze uvést tradiční islámský nebankovní platební styk *hawala* či využití islámských trustů. Milice *Aš-Šabáb* údajně uplatňovaly islámské clo v somálských přístavech,⁶⁵⁸ *Talibán* pak využívá *ušr* při zdanění výnosů z mákových polí.⁶⁵⁹ Dále je rovněž poukazováno na souvislosti mezi islámským bankovníctvím a financováním terorismu.⁶⁶⁰

Osobně se domnívám, že tato tematika je velmi závažná, ostatně i v českém právním řádu je tato oblast upravena zvláštním předpisem (zákonem o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

⁶⁵⁵ SPENCER, Robert. *Islamic State collects jizya from Christians in Syria* [online]. jihadwatch.org, c2015 [cit. 6.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jihadwatch.org/2015/09/islamic-state-collects-jizya-from-christians-in-syria>>.

⁶⁵⁶ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. 2. rozš. Vydání. Brno: Atlantis, 2010, s. 34-5. ISBN 978-80-7108-316-0.

⁶⁵⁷ *Money Jihad: Combating terrorist financing* [online]. moneyjihad.wordpress.com, c2009 [cit. 31.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://moneyjihad.wordpress.com/>>.

⁶⁵⁸ MAURO, Ryan. *Money Jihad: How Islamists Finance Their Operations* [online]. clarionproject.org, c2012 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.clarionproject.org/analysis/money-jihad-how-islamists-finance-their-operations>>.

⁶⁵⁹ BLUM, M. David; CONWAY J. Edward (eds.). *Counterterrorism and threat finance analysis during wartime*. Lanham: Lexington Books, 2015, s. 81-82. ISBN 9780739180433.

⁶⁶⁰ ALO, Nesa Jebun. *Islami Bank DMD removed for having Jamaat ties* [online]. dhakatribune.com, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.dhakatribune.com/politics/2015/dec/07/islami-bank-dmd-removed-having-jamaat-ties>>.

č. 253/2008 Sb.). Jeho cílem je zabránit zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu, stejně jako vytvoření podmínek pro odhalování takového jednání. Tento předpis dle § 3 odst. 2 písm. a) a b) chápe financování terorismu jako „*shromáždování nebo poskytnutí peněžních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i jen zčásti, použit ke spáchání trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo k podpoře osoby nebo skupiny osob připravujících se ke spáchání takového trestného činu*“, případně též jako „*jednání vedoucí k poskytnutí odměny nebo odškodnění pachatele trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo osoby pachateli blízké ve smyslu trestního zákona, nebo sbírání prostředků na takovou odměnu nebo na odškodnění*“.

Na druhé straně islamistické skupiny si nachází prostředky i jinak, koalice proti takzvanému Islámskému státu se například snaží leteckými útoky vyřadit ropná pole tohoto kvazistátu, z nichž je generován zisk v řádu desítek milionů USD každý měsíc.⁶⁶¹ Islámská plnění daňového charakteru proto nepředstavují zase natolik palčivý problém, neboť extremistické skupiny a teroristé si financování dokážou zajistit jistě i jiným, třeba též neislámským způsobem. Často na tom mohou mít svůj podíl i západní země, včetně České republiky. Příkladem může být v přepočtu 150 milionů korun na výkupné za dvě dívky unesené v Pákistánu,⁶⁶² známo je i obdobné počínání Itálie⁶⁶³ či jiných států. Tím ovšem dochází k obohacení teroristických skupin pro jejich další akce. V podezření je též palestinská samospráva, že z obdržené zahraniční pomoci⁶⁶⁴ přímo financuje teroristické útoky proti občanům Izraele,⁶⁶⁵ nově též došlo k opětovnému připuštění

⁶⁶¹ GORDON, R. Michael; SCHMITT, Eric. *U.S. Steps Up Its Attacks on ISIS-Controlled Oil Fields in Syria* [online]. The New York Times, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.nytimes.com/2015/11/13/us/politics/us-steps-up-its-attacks-on-isis-controlled-oil-fields-in-syria.html?_r=1>.

⁶⁶² KUNDRÁ, Ondřej. *Vláda zaplatila za propuštěné dívky 150 milionů. Jedna se chtěla vrátit k únoscům, tvrdí agenti* [online]. zpravy.aktualne.cz, c2016 [cit. 7.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/vlada-zaplatila-za-propustene-divky-150-milionu-jedna-se-chtela-vratit-k-a79b2be2cd6811e5a457002590604f2e/>>.

⁶⁶³ MACASKILL, Ewen; MILNE, Seumas; Swisher CLAYTON. *Italian intelligence lied about hostage rescue to hide ransom payment* [online]. The Guardian, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.theguardian.com/world/2015/oct/08/italian-intelligence-lied-hostage-rescue-bruno-pelizzari-debbie-calitz>>.

⁶⁶⁴ *How Much International Aid Do the Palestinian Territories Receive?* [online]. israelipalestinian.procon.org, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://israelipalestinian.procon.org/view.answers.php?questionID=000592>>.

⁶⁶⁵ BEDEIN, David. *The Palestinian Authority is Openly Paying Terrorists Who Kill Israelis* [online]. Algemeiner, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.algemeiner.com/2015/10/16/the-palestinian-authority-is-openly-paying-terrorists-who-kill-israelis/#>>.

iránských bank zpět do systému SWIFT a uvolnění blokovaných bezhotovostních peněžních prostředků, což vyvolává značnou kritiku, neboť Teherán bývá často spojován s financováním *ší'itských* extremistů typu *Hizballáh*.⁶⁶⁶

Pokud radikální uskupení jako Islámský stát vybírají *džizíu* a její výnos použijí na své násilné akce, patrně to není zcela vina poplatníků-nemuslimů, zvláště pokud alternativou je smrt. Něco jiného je ovšem *zakát* a *sadaqa*, jejichž výtěžky by mohly na takové účely putovat⁶⁶⁷ a patrně by následně splňovaly i definici obsaženou v § 3 odst. 2 písm. a), neboť by tím šlo rozumět „*poskytnutí peněžních prostředků*“ za účelem financování vyjmenovaných trestných činů.

Takové jednání by patrně mohlo dle radikálních výkladů islámského práva nalézt i své právní opodstatnění. Však vzpomeňme na okruh příjemců *zakátu*, když v sedmé kategorii recipientů výnosů z tohoto plnění jsou uvedeni „ti, kdo jsou na cestě boží“ (*fi sabíli 'lláh*). Podle některých názorů se nejedná pouze o lidi, šířící boží jméno pokojnou cestou (slovem či písmem), avšak i mečem.⁶⁶⁸

6.3. Správa islámských plnění daňového charakteru

Přestože se na teritoriích pod nadvládou islámského práva za života *Muhammada* zformovala (a po jeho smrti upevnila a rozšířila) síla centralizovaného *chalífátu*, který fakticky garantoval institucionalizovanou správu islámských plnění daňového charakteru, islámské právo samotné v podstatě nijak podrobně jejich správu neupravuje, což činí problémy zvláště u *zakátu*. Islámská jurisprudencí jej nepovažuje nutně za příjem určitého veřejného rozpočtu jako *conditio sine qua non* pro jeho existenci. V minulosti tomu tak nicméně *de facto* pravidelně bývalo, neboť byl příjmem rozpočtu *chalífátu* a jeho správou byla pověřena zvláštní organizační složka (*bajt al-mál*).

I v moderní epoše se v muslimských zemích praktikování *zakátu* značně liší, v zásadě však ve většině států nelze hovořit o jakékoli státní institucionalizaci této náboženské povinnosti (či islámských plnění daňového charakteru obecně).

⁶⁶⁶ DUBOWITZ, Mark; SCHANZER, Jonathan. *It Just Got Easier for Iran to Fund Terrorism* [online]. Foreign Policy, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.defenddemocracy.org/media-hit/dubowitz-mark-it-just-got-easier-for-iran-to-fund-terrorism/>>.

⁶⁶⁷ K tomu srov. názory obsažené zde: MAURO, Ryan. *Money Jihad: How Islamists Finance Their Operations* [online]. clarionproject.org, c2012 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.clarionproject.org/analysis/money-jihad-how-islamists-finance-their-operations/>>.

⁶⁶⁸ JONSSON, J. David. *Islamic economics and the final jihad: the Muslim brotherhood to Leftist/Marxist - Islamist alliance*. U.S.: Xulon Press, 2006, s. 245. ISBN 1597819808.

6.3.1. Bajt al-mál jako islámský fiskus

Bajt al-mál znamená doslova v arabském překladu „dům peněz“, neboť *bajt* (pl. *bujût*) nese v arabském jazyce význam „dům“ a slovem *mál* (pl. *amwál*) lze rozumět: majetek, vlastnictví, zboží, bohatství, peníze, příjem, kapitál nebo zásobu.⁶⁶⁹ Anglicky psaná odborná literatura toto sousloví běžně traktuje v překladu jako *public (state) treasury*⁶⁷⁰, tj. jako veřejnou (státní) pokladnu,⁶⁷¹ významově se tomuto výrazu nejvíce přibližuje jednoduše pojem ministerstvo financí (ar. *wizára al-málíja*⁶⁷²).

V historickém období islámských *chalífátů* se jednalo o tu státní instituci, která byla příslušná ke správě státních příjmů a rozhodování dalších ekonomických otázek týkajících se státu (zejm. alokování takto nashromážděných fondů).⁶⁷³ V pravém slova smyslu se však tento orgán zrodil a naplno rozvinul až s územní expanzí prvního islámského státu, neboť za života proroka *Muhammada* teprve vznikaly základy státního aparátu a lze mít za to, že veškeré příjmy (z válečné kořisti či *zakátu*) byly ihned na základě vůdcovského principu dle příkazu *Muhammada* neprodleně rozděleny, nelze tudíž ještě hovořit přímo o institutu islámského *fisku*.

Až s ustavením *chalífy 'Umara*, jehož vláda je spojena s dalšími teritoriálními výboji, můžeme spojovat etablování *bajt al-mál* v *Medíně*. Někteří autoři s ohledem na skutečnost, že značnou část příjmů islámského *fisku* tvořily rovněž *zakátské* příjmy (účelově vázané zejm. na redistribuci mezi chudé, vdovy, sirotky atd.), dovozují, že tento „islámský model“ může být považován za vůbec první *welfare state* svého druhu.⁶⁷⁴ Máme totiž z historických pramenů přímo doloženu snahu mnoha *chalífů* poskytovat pravidelné dávky (v hotovosti i naturáliích) sociálně potřebným. Ty se vztahovaly i na vojáky po vyřazení z výkonu služby nebo slepce, kterým se dostalo peněz a oblečení.⁶⁷⁵ Jak připomínají někteří odborníci, zaopatření se vztahovalo pravděpodobně

⁶⁶⁹ ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006, s. 704. ISBN 80-862-7755-0.

⁶⁷⁰ FAUZIA, Amelia. *Faith and the state: a history of Islamic philanthropy in Indonesia*. Leiden: Brill, 2013, s. 77. ISBN 9004233970.

⁶⁷¹ ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 39. ISBN 0195125592.

⁶⁷² KROPÁČEK, Luboš. *Arabsko-český, česko-arabský slovník: 4 500 nejpoužívanějších slov denního tisku, úředních listin a naukové prózy*. 5., upr. vyd. Praha: SPN, 1998, s. 240. ISBN 80-04-26662-2.

⁶⁷³ ABUSHOUK, Ahmed Ibrahim; BJØRKELO, Anders. *The public treasury of the Muslims: monthly budgets of the Mahdist state in the Sudan, 1897*. Leiden: E.J. Brill, 1996, s. xii. ISBN 9004103589.

⁶⁷⁴ HAMID, Shadi. *An Islamic Alternative? Equality, Redistributive Justice, and the Welfare State in the Caliphate of Umar* [online]. Renaissance: Monthly Islamic Journal 13 (8), c2003 [cit. 27.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.renaissance.com.pk/Augvipo2y3.html>>.

⁶⁷⁵ CRONE, Patricia. *Medieval Islamic political thought*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2005, s. 307. ISBN 0748621946.

i na poplatníky *džizie*, zaznamenaný je totiž příkaz *chalífy 'Umara*, aby *bajt al-mál* vyplácel pravidelná stipendia pro chudé židy.⁶⁷⁶

6.3.2. Placení a výběr zakátu v prvních letech islámu

Již první *chalífa Abú Bakr* (tchán Proroka a vůbec první věřící muslim mimo *Muhammadovu* rodinu) navázal na centralizovaný výběr *zakátu*, etablovaný za proroka *Muhammada*. Ovšem částečně narazil na odpor několika *medínských* kmenů, které jej neuznaly jako mocenského následníka v čele *ummy* (a tudíž nikterak legitimovaného vybírat *zakát*), což předznamenalo i prvopočátek rozkolu mezi *sunnity* a *ší'ity*, trvajícím dodnes. Po něm následující *chalífové 'Umar* a *'Uthmán* se pokoušeli vypořádat s nastalým odporem. Situace vygradovala během vlády čtvrtého *chalífy 'Alího* (*Muhammadův* bratranec a zeť), neboť po jeho násilné smrti došlo ke schizmatu v muslimské obci, kdy strana *'Alího (ší'at 'Alí)* odmítla uznat vítěze občanské války *Mu'áviju*, zakladatele *umajjovské* vládnoucí dynastie.

Až do dnešních dnů tedy *ší'ité* nepřipouští státem administrované a centralizované placení této daně, která je podle nich individuální náboženskou povinností každého věřícího.⁶⁷⁷ A to v podstatě jako důsledek neakceptování následnické sukcese v *sunnitském* pojetí, které má kořeny již u samotného zrodu tohoto náboženství a v politicko-teologickém rozkolu, dodnes přetrvávajícím.

Naopak *sunnitští* panovníci v průběhu dějin považovali řádný výběr *zakátu* za jednu z ústředních rolí *chalífátu*.⁶⁷⁸ Proto si mohl *Abú Bakr* dovolit již na základě takto vybraných prostředků zavést minimální sociální standard pro každého věřícího, když garantoval každému muži, ženě i dítěti roční příjem alespoň 10 zlatých dinárů, což bylo v pozdější době zvýšeno na dvojnásobek. O necelých sto let později, kolem roku 720, se za vlády *chalífy 'Umara 'Abdul-Azíze* podle dochovaných pramenů v *Medíně* již nenacházel žádný chudý člověk, který by mohl usilovat o prostředky shromážděné na základě *zakátu*.⁶⁷⁹

⁶⁷⁶ International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 6th Edition, 2009, s. 35. ISBN 1433033682.

⁶⁷⁷ WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986, s. 81. ISBN 0815623755.

⁶⁷⁸ FAIZ, Mohammad; ANWAR, Muhammad. Prospects of Poverty Eradication Through the Existing "Zakat" System in Pakistan. *The Pakistan Development Review* [online]. Vol. 30, No. 4. Islamabad: Pakistan Institute of Development Economics, 1991 [cit. 28.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/41259525>>.

⁶⁷⁹ WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986, s. 81. ISBN 0815623755.

6.3.3. Soudobá aplikace: příklad Pákistánu a Saúdské Arábie

V současné době se na světě vyskytuje několik muslimských zemí (Saúdská Arábie, Kuvajt, Malajsie, Pákistán, Súdán, svého času před rozvratem též Libye a Jemen),⁶⁸⁰ ve kterých stát vzal na svá bedra zavedení a správu islámských plnění daňového charakteru, resp. které uvedly do svého právního řádu některé z islámských plnění, zvláště *zakát*. Tato veskrze náboženská povinnost je proto v dotčených státech i vynucována.⁶⁸¹ Několik dalších zemí, jako jsou Indonésie, Spojené arabské emiráty či Jordánsko, alespoň umožňuje zprostředkování *zakátských* plnění na dobrovolné bázi skrze státem zřízený fond apod.⁶⁸² Ačkoli tedy dnes existuje téměř 60 států⁶⁸³ s převážně muslimskou populací, v podstatě absolutní většina z nich ponechává na uvážení svých jednotlivých občanů-muslimů, zda a jak zaplatí *zakát*, jehož jsou poplatníky ve sféře náboženského, avšak nikoli státního práva.

Vnitrostátní úprava *zakátu* jako jedné z výsečí islámského práva je tak v podstatě marginální oproti mnoha zemím, které např. aplikují islámské právo rodinné či trestní, případně islamizovaly svůj finanční sektor (resp. alespoň v nich jsou vytvořeny podmínky pro fungování islámských bank paralelně k bankám *konvenčního* typu). Súdán⁶⁸⁴ či Pákistán⁶⁸⁵ pak dokonce mají ve svých ústavách zakotvenu odpovědnost státu za správu *zakátu*. Posledně zmiňovaná země je často dávana za vzor příkladné islamizace společnosti a hospodářství, potažmo přizpůsobení právního řádu principům islámského práva.

Z hlediska ekonomického je na tomto místě nutno upozornit na studie, podle kterých je celosvětově na základě *zakátu* mobilizováno a alokováno při střídmych

⁶⁸⁰ SALIM, Arskal. *Challenging the Secular State: The Islamization of Law in Modern Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2008, s. 117. ISBN: 978-0-8248-3237-7.

⁶⁸¹ POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 106. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁶⁸² Viz přehledová tabulka na straně 100-101 a celková analýza ve stati: POWELL, Russell. *Zakat: Drawing Insights for Legal Theory and Economic Policy from Islamic Jurisprudence* [online]. papers.ssrn.com, c2009 [cit. 5.12.2015]. University of Pittsburgh Tax Review, Vol. 7, No. 43. Dostupné z WWW: <<http://ssrn.com/abstract=1351024>>.

⁶⁸³ Organization of the Islamic Conference. *Member States* [online]. OIC, c2014 [cit. 12.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.oic-oci.org/oicv2/states/>>.

⁶⁸⁴ Viz čl. 20 odst. 2 súdánské Prozatímní ústavy ze dne 6. června 2005, ve kterém se praví, že „*Zakat is a duty on Muslims; its collection, expenditure and administration shall be regulated in the Northern states by law.*“. Interim National Constitution of the Republic of Sudan, 2005 (INC), adopted on 6 July 2005 [online]. refworld.org, [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.refworld.org/pdfid/4ba74976_2.pdf>.

⁶⁸⁵ Viz čl. 31 odst. 2 písm. c) pákistánské ústavy z roku 1973 v aktuálním znění, který normuje následující: „*The state shall endeavour, as respects the Muslims of Pakistan to secure the proper organisation of zakat, ushr, auqaf and mosques.*“. The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan [online]. pakistani.org, [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/>>.

odhadech nejméně 200 miliard USD,⁶⁸⁶ což se rovná desetinásobku globální humanitární pomoci chudým zemím za rok 2015.⁶⁸⁷ Otázkou tak zůstává, jestli jsou výběr (tj. povětšinou na dobrovolné bázi, jak uvedeno výše) a přesměrování nashromážděných prostředků dostatečně efektivní a zda vždy skončí u okruhu recipientů předpokládaného islámským právem. Pozoruhodná je tak skutečnost, že přestože by mezi 1,5 miliardou obyvatel planety muslimského vyznání měla teoreticky fungovat značná finanční mobilita (a to i přeshraniční), akcelerovaná povinností postarat se o okruh potřebných subjektů (zvláště chudé), realita tomu zcela neodpovídá. Dopad *zakátu* na zmírnění sociálních nerovností není příliš vidět, neboť čtvrtina⁶⁸⁸ muslimského světa (stále) žije pod hranicí chudoby. To může opět souviset s nedokonalou správou tohoto plnění.

Mezi pěti největšími příjemci humanitární pomoci (s výjimkou Jižního Súdánu) byly v roce 2015 čtyři arabsky mluvící země, jejichž dominantním vyznáním je právě islám: Irák, Súdán, Sýrie, Jemen.⁶⁸⁹ Mezi pět největších donorů pak patří Spojené státy, EU (Evropská komise), Velká Británie, Německo a Japonsko.⁶⁹⁰ *Zakát* tak v praxi patrně nepřináší příliš velké makroekonomické výsledky a ani země, které jej ve svých právních řádech povinně zavedly, se nedokázaly vypořádat s chudobou (Jemen, Súdán). Největší poskytovatel humanitární pomoci z muslimského světa Saúdská Arábie (celosvětově na šestém místě)⁶⁹¹ ve svém právním řádu sice vynucuje *zakát*, prostředky poskytnuté jako humanitární pomoc však spíše pochází z ropných příjmů nežli vzorově fungující industrializované a diverzifikované ekonomiky.⁶⁹²

⁶⁸⁶ Integrated Regional Information Networks. *Analysis: A faith-based aid revolution in the Muslim world?* [online]. irinnews.org, c2012 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.irinnews.org/report/95564/analysis-a-faith-based-aid-revolution-in-the-muslim-world>>.

⁶⁸⁷ Viz *2015 response plan overview*, cit. dle: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. *UN's Financial Tracking System* [online]. OIC, c2015 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<https://fts.unocha.org/>>.

⁶⁸⁸ Integrated Regional Information Networks. *Analysis: A faith-based aid revolution in the Muslim world?* [online]. irinnews.org, c2012 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.irinnews.org/report/95564/analysis-a-faith-based-aid-revolution-in-the-muslim-world>>.

⁶⁸⁹ Viz *Top 5 recipient emergencies in 2015*, cit. dle: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. *UN's Financial Tracking System* [online]. OIC, c2015 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<https://fts.unocha.org/>>.

⁶⁹⁰ Tamtéž.

⁶⁹¹ Global Humanitarian Assistance. *Global Humanitarian Assistance Report 2015* [online]. globalhumanitarianassistance.org, c2015 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.globalhumanitarianassistance.org/report/gha-report-2015>>.

⁶⁹² K tomu blíže např. kapitola 3.10 a 6 v publikaci: MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 83, s. 115 a násl. ISBN 978-80-7357-608-0.

Podle mého názoru by bylo možné humanitární pomoc ze strany muslimských zemí chápat jako *sadaqa*, poskytovanou jménem všech občanů Saúdské Arábie, Spojených arabských emirátů, Kuvajtu a jiných zámožných donátorů.

Pro komparativní analýzu současné aplikace islámských plnění daňového charakteru jsem si vybral dvě země, a to Pákistán (oficiálním názvem Islámská republika Pákistán) jako představitele relativně chudších asijských zemí se silně islamizovanou společností, následně jsem zvolil pro účely demonstrování soudobé praxe bohaté Saúdskoarabské království s většinovou arabskou populací, nacházející se mezi břehy Rudého moře a Perského zálivu, které je dominantním světovým producentem ropy, stejně jako předním donátorem finanční pomoci rozvíjejícím se muslimským zemím.

Hlavním účelem je tedy posoudit, jak jsou nastavena islámská plnění v chudší nearabské zemi, která se potýká se silící mocí islámských radikálů a má za sebou několik vojenských převratů, a dále v monarchii s vysokým HDP na obyvatele, kde je správou *zakátu* pověřen speciálně zřízený státní úřad. Pouze odkazem zmiňuji podobnou funkci „Státních islámských náboženských rad“ v Malajsii⁶⁹³ či toliko zprostředkovatelské (z hlediska „poplatníků“ *zakátu* tedy v daných případech nepovinné) *zakátské* systémy polostátních institucí v Jordánsku, Bahrajnu či Egyptě.⁶⁹⁴

6.3.3.1. Pákistán

Revitalizace islámských plnění daňového charakteru byla s velkou vervou prosazena v Pákistánu na přelomu 70. a 80. let *Muhammadem Ziou* na vlně celkové islamizace tamější společnosti a ekonomiky, která dopadla zejména na finanční sektor. Ačkoli tento nejdéle sloužící prezident v pákistánských moderních dějinách paradoxně pocházel z vojenských kruhů (tedy oproti Turecku, kde je naopak armáda strážkyní sekulárního dědictví *Atatürka*), byl to právě on, kdo zavedl kolegia islámského práva u vrchních soudů a později vytvořil Federální *šariátský* soud (*Federal Sharia Court*, který provádí i abstraktní kontrolu souladnosti pákistánských zákonů s islámským právem),⁶⁹⁵ a roku 1980 zavedl do daňové legislativy *zakát* a *'ušr*.⁶⁹⁶ Obě plnění chápal jako základní

⁶⁹³ OBAIDULLAH, Mohammed. *Business Zakat Accounting & Taxation in Malaysia* [online]. sadaqa.in, c2016 [cit. 14.6.2016]. Dostupné z WWW: <<https://sadaqa.in/2016/01/21/business-zakat-accounting-taxation-in-malaysia/>>.

⁶⁹⁴ K tomu blíže literatura uvedená v poznámkách pod čarou dle: POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 106-107. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁶⁹⁵ K tomu blíže publikace HAQQĀNĪ, Husain. *Pakistan: between mosque and military*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, c2005. ISBN 9780870032851.

⁶⁹⁶ Zakat & Ushr Ordinance, 1980 [online]. zakat.gop.pk, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakat.gop.pk/sites/zud.pitb.gov.pk/files/zakatushr1980.pdf>>.

pilíře islámské sociálně-ekonomické reformy, ačkoli jejich výnos byl oproti neislámským daním prakticky zanedbatelný (v jednotkách procent v poměru k celovému výnosu). Symbolika zaštitění se islámem byla a je dodnes ovšem jasná.

Existuje přitom jedenáct okruhů aktiv, na které se *zakát* vztahuje. Ty jsou vyjmenovány v příloze jedna dekretu z roku 1980⁶⁹⁷ a zahrnují například kreditní zůstatky na účtech či v dekretu vyjmenované cenné papíry. V případě bankovních účtů tak například po oznámení konkrétního data (v zásadě první den postního měsíce *ramadánu*, ten totiž nemá pevné datum, neboť vychází z lunárního kalendáře), určení *nisábu* pro daný rok a vyrozumění všech dotčených bank ze strany tzv. *Administrator General*⁶⁹⁸ (generální sekretář Rady, tím je federální ministr pro náboženské záležitosti) je bankami provedena u kreditního zůstatku převyšujícího *nisáb* srážka odpovídající 2,5 %.

Ušr (se sazbou 5 %) se uplatní na zemědělskou produkci každého vlastníka, držitele, nájemce či pachtýře, který hospodaří na příslušném zemědělském pozemku (viz kapitola 3, bod 5 dekretu), ledaže je tento příjemcem *zakátu* nebo jeho celková agrární výroba nepřevyšuje 948 kg pšenice dle odst. 2 písm. b) kapitoly 3. V tomto druhém případě se jedná o malého farmáře, zvaného *mustahiq*. Tato daň se přitom vztahuje toliko na *sunnitské* muslimy, odborná literatura⁶⁹⁹ proto někdy poukazuje na skutečnost, že poplatníci často podávali nepravdivá tvrzení o své náboženské příslušnosti, aby se této dani vyhnuli. *Ší'ité* a nemuslimové byli z tohoto důvodu dodatečně podrobeni tzv. *land revenue tax*. Proti vynětí *ší'itů* z obecného režimu *zakátu* na základě výjimky z roku 1981 (neboť takto uložená povinnost se přičí jurisprudenci této odnože islámu⁷⁰⁰) velmi vehementně protestovali někteří *sunnitští 'ulamá'*.

Správou obou islámských daní byla až do roku 2010 pověřena zvláštní rada, tzv. *Central Zakat Council* (viz kapitola 5 bod 12 dekretu z roku 1980), kterou ustanovovala federální vláda dle personálního klíče obsaženého v dekretu: alespoň tři *'ulamá*, zástupci provincií a další osoby; předsedou byl soudce Nejvyššího soudu. Na regionální úrovni dále existovaly podřízené *Provincial Zakat Councils*, pod kterými

⁶⁹⁷ Zakat & Ushr Ordinance, 1980 [online]. zakat.gop.pk, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakat.gop.pk/sites/zud.pitb.gov.pk/files/zakatushr1980.pdf>>.

⁶⁹⁸ ISMAIL, Muhammad. *Zakat practice in Pakistan* [online]. academia.edu, s. 14 [cit. 23.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.academia.edu/10078915/Zakat_Practice_in_Pakistan>.

⁶⁹⁹ K tomu více v publikaci KHAN, H. Mahmmod; KHAN S. Mohsin. *Taxing Agriculture in Pakistan*. International Monetary Fund, 1998.

⁷⁰⁰ K tomu více In SALIM, Arskal. *Challenging the Secular State: The Islamization of Law in Modern Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2008, s. 118. ISBN: 978-0-8248-3237-7.

stály v hierarchické soustavě ještě *District Zakat and Ushr Committees*. Nejnižší úroveň soustavy byla tvořena *Tehsil, Taluqa and Town Zakat Committees* a *Local Zakat Committees*. Od prosince 2010 na základě dodatku č. 18 pákistánské Ústavy došlo k posílení provinciální úrovně: *nisáb* je určován centrálně a správa prováděna na federálním stupni, prostředky jsou ovšem převedeny provinciím, které rozhodují o jejich vynaložení.⁷⁰¹ Kupříkladu vláda pákistánské provincie *Pandžáb* uvádí, že vybrané peněžní prostředky jsou směřovány na lékařskou péči či na financování stipendií pro studenty na *madrasách* (náboženských školách *Koránu*).⁷⁰²

Podle některých kritických hlasů se však od integrace obou daní do pákistánského právního řádu v roce 1980 sociální a ekonomická situace chudých Pákistánců nijak podstatně do dnešních dní nezměnila, což je důsledkem zejména špatného výběru daní a neefektivní redistribuce nashromážděných prostředků. Někteří poplatníci dokonce účelově převádí prostředky na bankovní účty osob nepovinných k dani (nemuslimové, *ší'ité* apod.) pod úroveň *nisábu*, aby se vyhnuli *zakátu*. Neblahou ukázkou (ne)fungování tohoto systému je rovněž soupeření pákistánských politických stran o ovládnutí pozic, ve kterých se rozhoduje o rozdělení islámských daňových fondů. Tím se ještě více podlomila symbolika *zakátu*, jednoho z pilířů islámu, který patrně přestává být vnímán toliko jako ryzí akt zbožnosti, ale nabývá dimenze politického nástroje. Nemluvě o tom, že prosazování jednoho výkladu islámu (v prostředí vícera náboženských odnoží, typicky *ší'ité* a *sunnité*) státem je rovněž problematické.⁷⁰³

Pákistán je tedy ukázkou země, kde stát přebral na svá bedra odpovědnost za správu islámských plnění daňového charakteru (*zakát* počínaje *ramadánem* roku 1980, *ušr* od sklizní roku 1983⁷⁰⁴) a pokusil se tak transformovat náboženské zásady do žijících právních institutů v režii státu. Avšak praktická realizace při redistribuci takto získaných peněžních prostředků mezi potřebné (muslimské) spoluobčany se často vzdaluje v prostředí rozvojového asijského státu od prvotního ideálu hmotného zabezpečení muslimských bratří a umožnění žít po stránce individuální a kolektivní v souladu se

⁷⁰¹ K tomu blíže: ISMAIL, Muhammad. *Zakat practice in Pakistan* [online]. academia.edu, s. 5-9 [cit. 23.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.academia.edu/10078915/Zakat_Practice_in_Pakistan>.

⁷⁰² Tamtéž.

⁷⁰³ K tomu více In SALIM, Arskal. *Challenging the Secular State: The Islamization of Law in Modern Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2008, s. 117-118. ISBN: 978-0-8248-3237-7.

⁷⁰⁴ FAIZ, Mohammad; ANWAR, Muhammad. Prospects of Poverty Eradication Through the Existing "Zakat" System in Pakistan. *The Pakistan Development Review* [online]. Vol. 30, No. 4. Islamabad: Pakistan Institute of Development Economics, 1991 [cit. 28.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/41259525>>.

základními zásadami islámu, jak předpokládá i v čl. 31 odst. 1 zvaném *Islamic way of life* pákistánská Ústava⁷⁰⁵.

6.3.3.2. Saúdská Arábie

Saúdská Arábie (formálním označením Saúdkoarabské království, ar. *al-Mamlaka al-'Arabia as-Sa'údiya*) byl založen v roce 1932 'Abul 'Azizem ibn Sa'údem, přičemž od počátku se tato země vyznačuje stabilním konzervativním a autoritativním režimem, ve které má islám značný vliv na každodenní život a politiku.⁷⁰⁶ Ostatně islám je v této absolutistické monarchii oficiálně jediným povoleným náboženstvím, nachází se zde také dvě nejposvátnější místa muslimského světa: *Mekka* a *Medína*. Základní zákon (*an-nizám al-asásí al-hukm*), který je obsažen v královském dekretu z roku 1992⁷⁰⁷, určuje hned v čl. 1, že ústavou Saúdské Arábie je *Korán* a *sunna*. Napadne nás tedy: kde jinde by tak měla být nejdůsledněji zachována i pravidla týkající se islámských plnění daňového charakteru? Již zmíněný předpis sám předznamenává detailnější úpravu v saúdkoarabském právním řádu, neboť stanoví v čl. 21, že „*zakát musí být vybírán a vydáván na zákonné účely*“. To je též jediné plnění islámského typu, které je v Saúdské Arábii upraveno státním právem.⁷⁰⁸

V Saúdské Arábii je *zakát* spravován zvláštní organizační složkou *Department of Zakat and Income Tax* na základě ministerského rozhodnutí č. 394, datovaného 07/08/1370H, které bylo vydáno v souladu s čl. 19 královského dekretu č. 3321, datovaného 21/01/1370H. Ta podléhá přímo ministru financí.

Hmotněprávní úprava tohoto plnění pak byla obsažena v královském dekretu č. 17/2/28/8634, datovaného 29/06/1370H, jenž zakotvoval povinnost platit toto plnění všem saúdkoarabským občanům a obchodním společnostem sídlícím v této zemi,⁷⁰⁹ zatímco na cizince dopadá daň z příjmů.⁷¹⁰ Tento dekret byl ovšem zrušen a nahrazen

⁷⁰⁵ The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan [online]. pakistani.org, [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/>>.

⁷⁰⁶ MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 127. ISBN 978-80-7357-589-2.

⁷⁰⁷ The Basic Law of Governance. No: A/90 Dated 27th Sha'ban 1412 H (1 March 1992). [online]. saudiembassy.net, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <https://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/The_Basic_Law_Of_Governance.aspx>.

⁷⁰⁸ *Saudi Arabia: tax system* [online]. en.santandertrade.com, c2016 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://en.santandertrade.com/establish-overseas/saudi-arabia/tax-system>>.

⁷⁰⁹ Kingdom of Saudi Arabia, Ministry of Finance. *Department of Zakat and Income Tax* [online]. mof.gov.sa, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://www.mof.gov.sa/english/Pages/zakahinterest.aspx>>.

⁷¹⁰ JONSSON, J. David. *Islamic economics and the final jihad: the Muslim brotherhood to Leftist/Marxist - Islamist alliance*. U.S.: Xulon Press, 2006, s. 248. ISBN 1597819808.

novým o třech člancích (zahrnujících povinnost platit *zakát*, ustanovení derogační a zmocňovací).⁷¹¹ V návaznosti na zmíněnou úpravu bylo vydáno ještě ministerské rozhodnutí č. 393, datované 06/08/1370H, které k této povinnosti zavazuje i občany zemí GCC, tj. arabských států Perského zálivu⁷¹², jak předpokládá královský dekret č. 5/506, datovaný 19/3/1405H. Ti se tak stávají poplatníky *zakátu*, pokud splní podmínky daňového rezidenství v Saúdské Arábii.⁷¹³

Sazba je opět stanovena v souladu s islámským právem na 2,5 % z celkové hodnoty majetku poplatníka.⁷¹⁴ Paradoxně se to ovšem nedozvídáme z hmotněprávního předpisu, tj. výše zmíněného královského dekretu. Ten totiž zahrnuje pouze tři ustanovení, z nichž ono první normuje následující: „*Zakát je vybírán v plné výši v souladu s ustanoveními islámského práva (šari'i) od všech saúdskoarabských občanů, společníků saúdskoarabských společností, pokud mají saúdskoarabské občanství, a akcionářů saúdskoarabských společností bez ohledu na jejich občanství.*“⁷¹⁵ Jedná se tak vlastně o právní normu, která obecně zakotvuje *zakátskou* povinnost, avšak kromě značně obecného určení poplatníků všechny povinné konstrukční prvky deleguje dosti vágně na „ustanovení islámského práva“. Toto není dle mého názoru v souladu se zásadou *nullum tributum sine lege*, která je zakotvena dokonce v čl. 20 základního zákona (ústavního charakteru) Saúdské Arábie. V něm se totiž stanoví toto: „*Daně a poplatky mohou být ukládány pouze pokud je to nutné a založené na spravedlivém základě. Stanovení, změna, zrušení či vynětí musí být v souladu se zákonem.*“⁷¹⁶ Zbylé dva články dekretu pak už obsahují pouze derogační (čl. 2) a zmocňující ustanovení (čl. 3) pro provedení tohoto předpisu.

Upřesnění tak přináší až ministerské rozhodnutí č. 393 o dvaceti ustanoveních.⁷¹⁷ To však není legislativně technicky příliš zdařilé. Nejprve totiž zřejmě chápe *zakát* jako

⁷¹¹ Royal Decree. Saudi Arabia [online]. Department of Zakat and Income Tax, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://dzit.gov.sa/en/royal-decree>>.

⁷¹² Bohatě a do jisté míry rentiérské ekonomiky: Kuvajt, Saúdská Arábie, Katar, Spojené arabské emiráty, Bahrajn a Omán.

⁷¹³ The International Tax and Investment Center. *Zakat Applications in the Kingdom of Saudi Arabia* [online]. iticnet.org, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.iticnet.org/file/document/watch/4275>>.

⁷¹⁴ International Business Publications, USA. *Saudi Arabia Company Laws and Regulations Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 2012. ISBN 1433033682.

⁷¹⁵ Royal Decree. Saudi Arabia [online]. Department of Zakat and Income Tax, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://dzit.gov.sa/en/royal-decree>>.

⁷¹⁶ The Basic Law of Governance. No: A/90 Dated 27th Sha'ban 1412 H (1 March 1992). [online]. saudiembassy.net, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <https://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/The_Basic_Law_Of_Governance.aspx>.

⁷¹⁷ Ministerial Resolution number 393, dated 6/8/1370H. Saudi Arabia [online]. Department of Zakat and Income Tax, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://dzit.gov.sa/en/zakat-regulations>>.

daň z příjmu a vypočítává jednotlivé příjmové zdroje, které podléhají zdanění (čl. 2–3), aby pak stanovilo povinnost ocenit majetek v různých podobách (čl. 4) a nesystematicky vyčleňuje z tohoto majetku ovce, dobytek a rostliny (čl. 5), na které se uplatní dosavadní pravidla. Čl. 7–8 pak přeci jen svědčí ve prospěch toho, že se jedná o přímou daň majetkového typu (takto *zakát* chápe teorie⁷¹⁸ a pojednávám o něm výše i já v kapitole 5.1., ostatně i společnosti se sídlem v Saúdské Arábii negenerující žádný zisk mají povinnost *zakát* platit⁷¹⁹). Zbylá ustanovení se věnují způsobu podání daňového přiznání a postupu správce daně, jehož rozhodnutí jsou přezkoumatelná polosoudním orgánem (*Ist Instance Committee*). Rozhodnutí této zvláštní komise je napadnutelné ještě u *Appeal Committee*. V případě interpretačních potíží je přitom nutné obrátit se dle čl. 17 na ministra financí.

⁷¹⁸ BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 170. ISBN 978-0-415-45305-9.

⁷¹⁹ JONSSON, J. David. *Islamic economics and the final jihad: the Muslim brotherhood to Leftist/Marxist - Islamist alliance*. U.S.: Xulon Press, 2006, s. 248. ISBN 1597819808.

7. Praktické dopady islámských plnění daňového charakteru: zamezení dvojího zdanění

Jedním z ryze praktických dopadů zkoumané problematiky může být reflexe plnění daňového charakteru (zejména *zakátu*) na úseku mezinárodního dvojího zdanění, tj. situaci, kdy určitá hmotněprávní skutečnost (příjem, majetek nebo určitá činnost), s níž je spojena daňová povinnost, má právní dopad do dvou (případně vícera) jurisdikcí, čímž v důsledku této kolize dochází k dvou či vícenásobnému postihnutí téže skutečnosti (daňovému zatížení).

Nyní proto můžeme reálně aplikovat poznatky vyvozené zvláště z páté kapitoly předkládané práce, jejímž cílem byl detailní rozbor vytipovaných plnění normovaných islámským právem a jejich přezkoumání na základě doktrinárních poznatků české daňověprávní teorie. Problematika mezinárodního dvojího zdanění přitom nabývá nejintenzivnějších potřeb řešení zejména v oblasti přímých daní důchodového typu⁷²⁰ (daní z příjmů). Z tohoto důvodu se na tuto výseč soustředí největší pozornost jak ve vnitrostátním, tak mezinárodním daňovém právu.⁷²¹

Dnes existuje téměř 60 států s převážně muslimskou populací, v podstatě absolutní většina z nich ovšem nijak neintegruje islámská plnění daňového charakteru (s drobnou výjimkou *zakátu* a *'ušru*) do svých soudobých právních řádů, jež jsou tak z valné části tvořeny daněmi neislámského typu. V rámci těchto šesti desítek zemí lze uvažovat o čtyřech hlavních skupinách. Jedná se v první řadě o i) Kuvajt, Saúdskou Arábii a Pákistán, v nichž je *zakát* součástí právního řádu jako vnitrostátní daň a zároveň s nimi uzavřela Česká republika mezinárodní smlouvu o zamezení dvojího zdanění; další samostatnou kategorii tvoří ii) Malajsie, s níž sice Česká republika uzavřela bilaterální dohodu v dané oblasti, avšak *zakát* je vnitrostátním právem reflektován pouze jako sleva na dani u (neislámské) daně z příjmů; následují iii) Libye, Jemen a Súdán, které sice mají inkorporován *zakát* do vnitrostátním pozitivním právem stanovené soustavy daní, avšak s nimi Česká republika smlouvu o zamezení dvojího zdanění neuzavřela; nakonec lze uvažovat o poslední výseči, a to vůbec nejširším okruhu, kam spadají iv) všechny zbylé státy, které *zakát* jako daň ve svém právu nijak nereflktují, a proto ani v našem zkoumání

⁷²⁰ *Zakát* ovšem typově odpovídá spíše dani majetkového charakteru (viz výklad v předchozích kapitolách).

⁷²¹ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. Finanční právo. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 280. ISBN 978-80-7400-440-7.

nevyvstává příliš potřeba zohledňovat případnou smluvní vázanost v oblasti zamezení mezinárodního dvojího zdanění.⁷²²

7.1. Vyloučení dvojího zdanění příjmů ze zahraničí z pohledu České republiky

V České republice je problematika daňového rezidentství upravena v ZDP, kdy v případě fyzických osob § 2 odst. 2 ZDP stanoví, že pro splnění kritéria daňového rezidenta je rozhodujícím prvkem bydliště nebo obvyklé zdržování se na území České republiky, což je upřesněno v § 2 odst. 4 ZDP, dle kterého: „*Poplatníky obvykle se zdržujícími na území České republiky jsou ti, kteří zde pobývají alespoň 183 dnů v příslušném kalendářním roce, a to souvisle nebo v několika obdobích; do doby 183 dnů se započítává každý započatý den pobytu. Bydlištěm na území České republiky se pro účely tohoto zákona rozumí místo, kde má poplatník stálý byt za okolností, z nichž lze usuzovat na jeho úmysl trvale se v tomto bytě zdržovat.*“ V takovémto případě mají rezidenti daňovou povinnost vztahující se nejen na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky, ale i na příjmy celosvětové (tj. pocházející i ze zahraničí).

Druhou kategorií jsou tzv. daňoví nerezidenti ve smyslu § 2 odst. 3 ZDP, tj. okruh poplatníků, kteří nesplňují právě uvedené podmínky, případně kteří jsou tak označeni mezinárodní smlouvou (uzavřenou mezi Českou republikou a dalším státem). Daňoví nerezidenti mají posléze daňovou povinnost, která se vztahuje jen na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky. Rovněž do této množiny zákon řadí ty, kdo se na území České republiky zdržují pouze za účelem studia nebo léčení. I v případě, že se na území České republiky obvykle zdržují, mají daňovou povinnost, která se vztahuje pouze na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky.

Obdobné členění na daňové rezidenty a daňové nerezidenty se uplatňuje také u právnických osob (viz § 17 odst. 2 ZDP). Navazující § 17 odst. 3 ZDP stanoví jako kritérium pro posouzení daňového rezidentství sídlo, resp. místo vedení, kterým se rozumí adresa místa, ze kterého je poplatník řízen. Při naplnění této podmínky posléze opět poplatníci podrobují zdanění v tuzemsku své celosvětové příjmy, tj. mají daňovou povinnost, která se vztahuje jak na příjmy plynoucí ze zdroje na území České republiky, tak i na příjmy plynoucí ze zdrojů v zahraničí.

⁷²² Ovšem i okruhy ad iii) a iv) by přesto teoreticky mohly mít určitý dopad do českého daňového práva, viz poslední podkapitola „7.5. Zakát jako daň zaplacená v zahraničí ve vztahu k nesmluvním státům“.

Daňovými nerezidenty jsou právnické osoby za předpokladu, že nemají na území České republiky své sídlo nebo to o nich stanoví mezinárodní smlouvy. V takovém případě mají daňovou povinnost, která se vztahuje toliko na příjmy ze zdrojů na území České republiky.

Dále pak konkrétně § 38f ZDP zahrnuje samotnou problematiku vyloučení dvojího zdanění příjmů ze zahraničí, které plynou osobám fyzickým (§ 2 odst. 2 ZDP) a právnickým (§ 17 odst. 3 ZDP) v postavení poplatníků daně z příjmů, a to odkazem na ustanovení smluv o zamezení dvojího zdanění, jimiž je Česká republika vázána. Ustanovení českého ZDP se totiž dle § 37 ZDP použije, jen pokud mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak, přičemž od roku 2001 je zrušena (až na drobné výjimky⁷²³, které jsou rozebrány podrobněji níže) možnost zápočtu daně nebo vynětí pro (tuzemské) daňové rezidenty mající příjmy z nesmluvních států.⁷²⁴ Proto se § 38f ZDP výslovně odvolává na aplikaci jednotlivých smluv a jí určené metody zamezení dvojího zdanění.

Česká republika přitom uzavřela již 85 mezinárodních smluv,⁷²⁵ tj. téměř celkem s polovinou všech států světa⁷²⁶, čímž je do značné míry penzum v úvahu přicházejících případů dvojího zdanění (a to nejen v oboru daní z příjmů) relativně kvantitativně omezeno. Rovněž z kvalitativního úhlu pohledu se jedná povětšinou právě o ekonomicky rozvinutější státy, s nimiž má Česká republika silnější hospodářské vazby (zejména všechny členské země EU a ESVO, tj. Island, Norsko, Lichtenštejnsko a Švýcarsko⁷²⁷), čímž je i takto do jisté míry v teoretické rovině eliminován počet situací, ve kterých by mohlo dojít k nežádoucímu dvojímu zdanění.

Smlouvy o zamezení dvojího zdanění jsou mezi ekonomicky vyspělými zeměmi s určitými odchylkami sjednávány podle vzorové (modelové) smlouvy vypracované

⁷²³ Jedná se v podstatě o „zmírnění“ dvojího zdanění možností snížení základu daně o daň zaplacenou v zahraničí dle § 6 odst. 13 ZDP v případě příjmů ze závislé činnosti vykonávané v nesmluvním státě. Dále v případě jiných příjmů než ze závislé činnosti lze uvést § 24 odst. 2 písm. ch) ZDP, na základě kterého se daň z příjmů a daň darovací zaplacená v zahraničí uplatní jako daňově uznatelný výdaj.

⁷²⁴ VYŠKOVSKÁ, Magdaléna. *Cizinci a daně: zdaňování příjmů fyzických osob – cizích státních příslušníků v České republice*. Praha: ASPI, 2003, s. 100. ISBN 80-86395-90-1.

⁷²⁵ Ministerstvo financí České republiky. *Přehled platných smluv České republiky o zamezení dvojímu zdanění v oboru daní z příjmu, resp. z příjmu a z majetku* [online]. mfcz.cz, c2016 [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcz.cz/cs/legislativa/dvoji-zdaneni/prehled-platnych-smluv>>.

⁷²⁶ Posuzováno z hlediska počtu členských států Organizace spojených národů, kterých je v současné době celkem 193. K tomu blíže: United Nations. *Member States* [online]. un.org, c2016 [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/member-states/>>.

⁷²⁷ Ministerstvo financí České republiky. *Přehled platných smluv České republiky o zamezení dvojímu zdanění v oboru daní z příjmu, resp. z příjmu a z majetku* [online]. mfcz.cz, c2016 [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcz.cz/cs/legislativa/dvoji-zdaneni/prehled-platnych-smluv>>.

OECD.⁷²⁸ Velkou výhodou představuje její stabilní aplikační a interpretační praxe, stejně jako ustálená smluvní struktura, která se skládá ze tří desítek článků.⁷²⁹

7.2. Metody zamezení dvojího zdanění ve vztahu ke smluvním státům

Ustanovení § 38f ZDP dále stanovuje, jakým způsobem postupovat při zamezení dvojího zdanění, resp. jakým způsobem se použije a jaké podmínky mají být splněny, aby mohla být určitá metoda směřující k zamezení dvojího zdanění totožného příjmu použita.⁷³⁰ Příjmy ze zdrojů v zahraničí se v souladu s legální definicí obsaženou v odst. 3 uvedeného ustanovení mají na mysli (pro účely vyloučení dvojího zdanění příjmů ze zahraničí) takové příjmy (výnosy) plynoucí ze zdrojů v zahraničí, které podléhají zdanění v zahraničí v souladu s konkrétní uzavřenou mezinárodní smlouvou, snížené o související výdaje (náklady) stanovené podle ZDP.

V teoretické rovině lze vydělit metody zamezení dvojího zdanění na *metodu vynětí (úplného či s výhradou progrese)* a *metodu zápočtu (úplného či prostého)*. Při metodě úplného vynětí se k příjmu českého daňového rezidenta, který byl dosažen v zahraničí, nikterak nepřihlíží, tudíž daň v České republice (kde přiznává všechny své celosvětové příjmy) není žádným způsobem ovlivněna. Naproti tomu metoda vynětí s výhradou progrese sice příjem dosažený v zahraničí nezahrnuje do základu daně, ovšem aplikovatelná daňová sazba je určena při zohlednění takto vyňatého příjmu.⁷³¹

Další z metod, která může vyplývat z mezinárodní smlouvy o zamezení dvojího zdanění, je tzv. metoda úplného zápočtu, jež spočívá v odečtení daně zaplacené v zahraničí od celkové daňové povinnosti v České republice, a to i když je v zahraničí zaplacená daň vyšší, než kdyby byla vypočítána dle českých daňových předpisů. V případě prostého zápočtu se započte naopak pouze taková část zahraniční daně, která by připadla na tyto příjmy v tuzemsku. Oba dva typy zápočtů mají ovšem společné to, že je lze realizovat pouze do částky vzniklé daňové povinnosti v České republice.⁷³²

⁷²⁸ BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. Finanční právo. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 284. ISBN 978-80-7400-440-7.

⁷²⁹ K tomu blíže: NERUDOVOVÁ, Danuše. *Mezinárodní smlouvy o zamezení dvojího zdanění* [online]. jstor.org, c2007. Daně a právo v praxi, 2007/6 [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d2278v3021-mezinarodni-smlouvy-o-zamezeni-dvojihozdaneni/>>.

⁷³⁰ VYŠKOVSKÁ, Magdaléna. *Cizinci a daně: zdaňování příjmů fyzických osob – cizích státních příslušníků v České republice*. Praha: ASPI, 2003, s. 98. ISBN 80-86395-90-1.

⁷³¹ Tamtéž, s. 98.

⁷³² Tamtéž, s. 99.

7.3. Zakát v mezinárodních smlouvách o zamezení dvojího zdanění

Výše uvedené metody zamezení dvojího zdanění se týkají pouze těch příjmů, které plynou českým daňovým rezidentům ze států, s nimiž Česká republika uzavřela smlouvu o zamezení dvojího zdanění. V recentně uzavíraných mezinárodněprávních úmluvách tohoto charakteru přitom převládá spíše možnost prostého zápočtu (oproti vynětí s výhradou regrese).⁷³³

Do okruhu vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas, jimiž je Česká republika vázána a jež jsou součástí právního řádu, přitom v současné době patří i smlouvy o zamezení dvojího zdanění s několika státy, které mají *zakátskou* povinnost zakotvenu ve svých právních řádech, tj. s těmi zeměmi, které spadají do bodu i) vymezeného v úvodu této kapitoly. Těmito smluvními partnery České republiky jsou Kuvajt a Saúdská Arábie, kde byl *zakát* výslovným předmětem úpravy v dotčených smlouvách. Tyto dvě budou rovněž předmětem dalšího zkoumání.

Je nutno rovněž alespoň zmínit nově uzavřenou smlouvu o zamezení dvojího zdanění s Pákistánem, která sice explicitně žádné islámské plnění daňového charakteru ve své textaci nezahrnuje, ovšem do předmětu působnosti by mohl patřit jak *zakát*, tak i *'ušr*, a to s ohledem na demonstrativní výčet (srov. výraz „zejména“) provedený v čl. 2 odst. 3 písm. a) dané smlouvy.⁷³⁴

Naopak v případě Malajsie, zařazené do bodu ii) výše uvedeného členění, nelze uvažovat o takovém aplikačním dopadu *zakátu*. Smlouva o zamezení dvojího zdanění s Českou republikou obsahuje totiž dle mého názoru výčet taxativní (viz čl. 2 odst. 2 a formulace: „*současné daně, na které se Smlouva vztahuje*“).⁷³⁵ Čl. 3 dotčené smlouvy pak sice stanoví, že „*tato smlouva se bude rovněž vztahovat na jakékoliv daně z příjmu stejného nebo v zásadě podobného druhu, které budou ukládány po podpisu této smlouvy vedle současných daní nebo místo nich*“⁷³⁶, avšak s ohledem na skutečnost, že k uzavření smlouvy došlo v roce 1996 a příslušný zákon o daních z příjmů pochází z roku 1967,⁷³⁷

⁷³³ VYŠKOVSKÁ, Magdaléna. *Cizinci a daně: zdaňování příjmů fyzických osob – cizích státních příslušníků v České republice*. Praha: ASPI, 2003, s. 99. ISBN 80-86395-90-1.

⁷³⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Pákistánskou islámskou republikou o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu č. 58/2015 Sb. m. s.

⁷³⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních o sjednání Smlouvy mezi vládou České republiky a vládou Malajsie o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu č. 71/1998 Sb.

⁷³⁶ Tamtéž.

⁷³⁷ Income Tax Act 1967 [online]. dezshira.com [cit. 14.6.2016]. Dostupné z WWW: <https://s3-ap-northeast-1.amazonaws.com/dsalibrary/Resources/2770/ASEAN_Malaysia_Income%20Tax%20Act%201967.pdf>.

lze konstatovat, že smluvní strany neměly patrně zájem o zahrnutí tohoto plnění do působnosti úmluvy. Dále je nutno podtrhnout skutečnost, že *zakát* ani z pohledu malajského práva nenese znaky státním právem upravené a vynucované daňové povinnosti,⁷³⁸ jako spíše pouhé slevy na dani (viz čl. 6A odst. 3 zmiňovaného zákona⁷³⁹) – šlo by však v této souvislosti v jistém slova smyslu hovořit o „zamezení dvojího zdanění“ mezi islámským a malajským vnitrostátním právem.⁷⁴⁰

7.3.1. Kuvajt

Smlouva s Kuvajtem byla uzavřena již před 15 lety, a to 5. června 2001, v platnost vstoupila na základě svého čl. 29 až dne 3. března 2004.⁷⁴¹ Rozsah její působnosti zahrnuje v souladu s čl. 2 daně z příjmů a majetku ukládané jménem každého ze smluvních států nebo jeho nižších správních útvarů nebo místních úřadů, ať je způsob vybírání jakýkoli. Za daně z příjmu a z majetku je přitom nutno považovat všechny daně vybírané z celkového příjmu, z celkového majetku nebo z částí příjmu či majetku, včetně daní ze zisků ze zcizení movitého nebo nemovitého majetku, daní z celkového objemu mezd či platů vyplácených podniky a rovněž daní z přírůstku majetku.

V případě Kuvajtu je v demonstrativním výčtu daní, na které se předmětná smlouva vztahuje, zahrnut i *zakát*, a to v ustanovení čl. 2 odst. 3 písm. b) iii. Povinnost jej platit se v této arabské zemi Perského zálivu vztahuje v souladu se zákonem č. 46/2006 úředního věstníku⁷⁴² pouze na společnosti se sídlem v této zemi a založené podle kuvajtského práva ve formě *shareholding company* nebo *joint stock company*. U obou typů společností je míra účastnických práv zahraničních osob (nemajících kuvajtské občanství či sídlo v Kuvajtu) omezena pouze na nejvýše 49 % (ledaže stanoveno jinak mezinárodní smlouvou).⁷⁴³ V souladu s uvedeným zákonem se *zakát* vypočítává jako

⁷³⁸ OBAIDULLAH, Mohammed. *Business Zakat Accounting & Taxation in Malaysia* [online]. sadaqa.in, c2016 [cit. 14.6.2016]. Dostupné z WWW: <<https://sadaqa.in/2016/01/21/business-zakat-accounting-taxation-in-malaysia/>>.

⁷³⁹ Income Tax Act 1967 [online]. dezshira.com [cit. 14.6.2016]. Dostupné z WWW: <https://s3-ap-northeast-1.amazonaws.com/dsalibrary/Resources/2770/ASEAN_Malaysia_Income%20Tax%20Act%201967.pdf>.

⁷⁴⁰ *Tax rebate for those who pay zakat* [online]. thestar.com.my, c2012 [cit. 14.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.thestar.com.my/news/nation/2012/04/15/tax-rebate-for-those-who-pay-zakat/>>.

⁷⁴¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Státem Kuvajt o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku č. 48/2004 Sb. m. s.

⁷⁴² Law No. (46) of 2006 Concerning Zakat and contribution of Public and Closed Shareholding Companies in the State's budget [online]. bakertillykuwait.com, [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.bakertillykuwait.com/PDF/Zakat-No-46-of-2006-Eng.pdf>>.

⁷⁴³ *Forms of business and corporate governance in Kuwait* [online]. ecbg-kuwait.com, [cit 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.ecbg-kuwait.com/kuwait/forms_of_business.php>.

„1 % z čistého ročního zisku“ (čl. 1). *Zakát* tak jinými slovy představuje v Kuvajtu daň ze zisku (některých) právnických osob.⁷⁴⁴

Čl. 23 zkoumané úmluvy přitom zaktotvuje metodu prostého zápočtu, neboť stanoví, že „Česká republika může při ukládání daní svým rezidentům zahrnout do daňového základu, ze kterého se takové daně ukládají, části příjmů nebo majetku, které mohou být, v souladu s ustanoveními této smlouvy, rovněž zdaněny v Kuvajtu, avšak povolí snížit částku daně vypočtenou z takového základu o částku rovnající se dani zaplacené v Kuvajtu. Částka, o kterou se daň sníží, však nepřesáhne tu část české daně vypočtené před jejím snížením, která poměrně připadá na příjmy nebo majetek, které mohou být, v souladu s ustanoveními této smlouvy, zdaněny v Kuvajtu.“⁷⁴⁵

Dle mého soudu není ovšem situace, kdy v Kuvajtu zaplacený *zakát* sníží daňovou povinnost českého poplatníka (daňového rezidenta), v praxi snadno dosažitelná. A to právě s ohledem na skutečnost, že poplatníky *zakátu* jsou v Kuvajtu toliko právnické osoby založené podle kuvajtského práva a mající sídlo v Kuvajtu. Čl. 4 odst. 1 písm. b) bilaterální smlouvy dále předpokládá, že kuvajtským rezidentem je pouze společnost, která byla založena podle kuvajtského práva. Českým rezidentem je přitom dle čl. 4 odst. 1 písm. a) každá osoba, která je podle daňových zákonů České republiky podrobena v tuzemsku zdanění z důvodu svého bydliště, stálého pobytu, místa vedení nebo jakéhokoli jiného podobného kritéria. Právnická osoba, která by splňovala podmínky daňového rezidentství (tj. kritérium sídla ve smyslu § 17 odst. 3 ZDP) v České republice, a tudíž byla povinna přiznat v tuzemsku své celosvětové příjmy, tj. i ty, které by byly dosaženy v Kuvajtu, je prakticky vyloučena z osobní působnosti kuvajtského zákona č. 46/2006 úředního věstníku.

Výjimkou by ovšem mohla být situace, kdy by měla hypotetická kuvajtská společnost místo vedení v České republice (ve smyslu kolizního řešení dle čl. 4 odst. 4 předmětné úmluvy), tedy splňovala jak podmínku českého daňového rezidentství, tak spadala do osobní působnosti kuvajtského zákona č. 46/2006 úředního věstníku. Patrně by tak mohla s ohledem na české daňové rezidentství argumentovat zaplacením *zakátu* v Kuvajtu a domáhat se zápočtu.

⁷⁴⁴ Taková aplikace *zakátu* v praxi není plně v souladu s jeho teoretickým pojetím jako daně majetkového typu (viz výklad v předchozích kapitolách). Navíc je tato povinnost uplatňována pouze selektivně na vybrané právnické osoby, nikoli jako univerzální povinnost všech rezidentů (zejm. fyzických osob muslimského vyznání).

⁷⁴⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Státem Kuvajt o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku č. 48/2004 Sb. m. s.

7.3.2. Saúdská Arábie

Česká republika a Království Saúdské Arábie uzavřely dvoustrannou dohodu o zamezení dvojího zdanění dne 25. dubna 2012.⁷⁴⁶ Do jejího aplikačního rozsahu (ve smyslu věcné působnosti) spadají dle čl. 2 daně z příjmu (smluvní rozsah je tedy užší oproti bilaterální smlouvě s Kuvajtem, neboť nezahrnuje majetkové daně) ukládané jménem každého ze smluvních států nebo jeho nižších správních útvarů nebo místních úřadů, ať je způsob vybírání jakýkoli. Za daně z příjmu se považují všechny daně vybírané z celkového příjmu nebo z částí příjmu, včetně daní ze zisků ze zcizení movitého nebo nemovitého majetku, a rovněž daní z přírůstku majetku.

Příkladný výčet saúdskoarabských daní zahrnuje výslovně i *zakát*, a to v čl. 2 odst. 3 písm. a) citované úmluvy. Z výkladu podaného v šesté kapitole o soudobé *zakátské* daňové správě v Saúdské Arábii vyplývá, že již samotná klasifikace *zakátu*, upraveného ministerským rozhodnutím č. 393⁷⁴⁷, není příliš uspokojivá. Tento předpis totiž nejprve vypočítává jednotlivé příjmové zdroje, které podléhají zdanění (čl. 2–3), čímž zřejmě typově chápe *zakát* jako daň z příjmu, ovšem následně stanovuje povinnost ocenit majetek v různých podobách (čl. 4) a nesystematicky vyčleňuje z tohoto majetku ovce, dobytek a rostliny (čl. 5), na které se uplatní dosavadní pravidla. Až teprve čl. 7–8 posléze přeci jen svědčí ve prospěch toho, že se jedná o přímou daň majetkového typu (takto *zakát* chápe teorie⁷⁴⁸ a pojednávám o něm výše i já v kapitole 5.1., ostatně i společnosti se sídlem v Saúdské Arábii negenerující žádný zisk mají povinnost *zakát* platit⁷⁴⁹). Situaci nikterak neusnadňují ani velmi časté dovětky, že podrobnosti jsou stanoveny „v souladu s islámskou jurisprudencí“ (čl. 1, čl. 3 a čl. 4).

Přes tato úskalí navrhuji ve smyslu dvoustranné úmluvy o zamezení dvojího zdanění mezi Českou republikou a Saúdskou Arábií nahlížet na *zakát* (pro potřeby rozboru problematiky dvojího zdanění) jako na daň z příjmu.

Čl. 23 předmětné bilaterální dohody mezinárodněprávního charakteru stanoví jako zásadu metodu prostého zápočtu, neboť určuje následující: „S výhradou právních

⁷⁴⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi vládou České republiky a vládou Království Saúdské Arábie o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu č. 42/2013 Sb. m. s.

⁷⁴⁷ Ministerial Resolution number 393, dated 6/8/1370H. Saudi Arabia [online]. Department of Zakat and Income Tax, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://dzit.gov.sa/en/zakat-regulations>>.

⁷⁴⁸ BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006, s. 170. ISBN 978-0-415-45305-9.

⁷⁴⁹ JONSSON, J. David. *Islamic economics and the final jihad: the Muslim brotherhood to Leftist/Marxist - Islamist alliance*. U.S.: Xulon Press, 2006, s. 248. ISBN 1597819808.

*předpisů smluvních států týkajících se vyloučení dvojího zdanění, jestliže rezident jednoho smluvního státu pobírá příjem, který může být v souladu s ustanoveními této smlouvy zdaněn ve druhém smluvním státě, prvně zmíněný stát povolí snížit daň z příjmů tohoto rezidenta o částku rovnající se dani z příjmů zaplacené v tomto druhém státě. Částka, o kterou se daň sníží, však nepřesáhne tu část daně z příjmů vypočtené před jejím snížením, která poměrně připadá na příjem, který může být zdaněn v tomto druhém státě.*⁷⁵⁰

Pokud uvažujeme o skutečnosti, že určitý normativní text, který je součástí právního řádu České republiky výslovně pojmenovává *zakát* jako daň (a odkazuje přitom dále do jiného vnitrostránního právního řádu, který dále odkazuje na normy nestátního práva), nemůže být pochyb o tom, že existuje určité nepřímé sepjetí mezi islámským *zakátem* a českým daňovým právem. Explicitně je totiž řešena kolize daňověprávních předpisů, čímž je české pozitivní právo nuceno reflektovat toto islámské plnění.

Dle mého názoru je rovněž představitelná situace, kdy v Saúdské Arábii zaplacený *zakát* sníží daňovou povinnost poplatníka v České republice. Je přitom nutno zohlednit několik následujících hledisek. V první řadě je to velmi rozvolněné pojetí *zakátu* v saúdskoarabském státním právu, které se do jisté míry opírá o přímou aplikaci islámského práva. Dále je nutno mít na paměti, že v případě právnických osob bude aplikace otevřena z důvodů obdobných jako v případě Kuvajtu. Pokud jde o osoby fyzické, čl. 1 ministerského rozhodnutí č. 393 výslovně předpokládá jejich zahrnutí do okruhu poplatníků *zakátu*, a to navázáním platební povinnosti na jejich občanství.⁷⁵¹ Naproti tomu kolizní úprava v čl. 4 odst. 3 zkoumané úmluvy váže kritéria daňového domicilu fyzických osob primárně na stálý byt, resp. středisko životních zájmů či obvyklé zdržování se, což může vést k daňovému rezidenství v tuzemsku.

V době globalizace a čím dál frekventovanějšího působení subjektů cizích států v České republice (z důvodů rodinných, obchodních apod.) tak není – alespoň teoreticky – vyloučena aplikace výše zmíněné dvoustranné dohody na tuzemského

⁷⁵⁰ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi vládou České republiky a vládou Království Saúdské Arábie o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu č. 42/2013 Sb. m. s.

⁷⁵¹ Královský dekrét č. 5/506, datovaný 19/3/1405H, naproti tomu explicitně určuje, že „*zakát je vybírán v plné výši v souladu s ustanoveními islámského práva (šarí'i) od všech saúdskoarabských občanů, společníků saúdskoarabských společností, pokud mají saúdskoarabské občanství, a akcionářů saúdskoarabských společností bez ohledu na jejich občanství.*“ Viz: Royal Decree. Saudi Arabia [online]. Department of Zakat and Income Tax, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://dzit.gov.sa/en/royal-decree>>.

daňového rezidenta, jenž by si nárokoval odečet *zakátu* uhrazeného v Saúdské Arábii od své daňové povinnosti v České republice.

7.4. Zakát jako nepřímá součást právního řádu České republiky

S ohledem na výše uvedené lze – s jistým odstupem – konstatovat, že *zakátská* povinnost je nepřímou součástí českého právního řádu minimálně v tom smyslu, že dvě vyhlášené mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, zahrnují toto plnění daňového charakteru, jež má svůj materiální základ v islámském právu, tedy právním systémem postaveném na zcela jiných hodnotových a právně-filozofických postulátech. Ustanovení obou smluv jsou proto v určitém slova smyslu přemostěním do daňové hmotněprávní úpravy *zakátské* povinnosti v obou smluvních zemích, které inkorporují ve vymezeném rozsahu normy islámského práva. České daňové právo tedy *de facto* na podkladu zmíněných mezinárodních smluv *zakát* uznává jako daň a je nuceno jej reflektovat v případě kolize daňověprávních norem a aplikace dotčených bilaterálních dohod o zamezení dvojího zdanění.

Spojitosť mezi českým pozitivním právem a islámským právem je akcentována zejména v případě Saúdské Arábie, neboť zde základní zákon (*an-nizám al-asásí al-hukm*) určuje již v čl. 1, že ústavou Saúdské Arábie je *Korán* a *sunna*. Tato právní norma (včetně ještě např. královského dekretu č. 5/506, datovaného 19/3/1405H) zakotvuje *zakátskou* povinnost toliko v obecných rysech, přičemž zejména konstrukční prvky deleguje právě na „ustanovení islámského práva“.

Lze proto jen přisvědčit závěrům učiněným pražskou učebnicí finančního práva, která uvádí, že „zejména pro menší země je rozsáhlé zapojení do světové ekonomiky a interakce se zahraničím – ať už se jedná o zboží, služby, majetková práva či peněžní prostředky – nezbytností“⁷⁵². To s sebou přirozeně nezbytně přináší i frekventovaný styk s jinými právními řády. Studium finančněprávních aspektů jiných právních okruhů navíc, jak poukázáno výše, má rovněž relativně hmatatelné dopady i do české daňověprávní oblasti, čímž se jen podtrhuje nezbytnost komparativních přístupů, neboť není zajisté nikterak žádoucí, aby se finančněprávní věda uzavírala sama do sebe.

⁷⁵² BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. Finanční právo. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 280. ISBN 978-80-7400-440-7.

7.5. Zakát jako daň zaplacená v zahraničí ve vztahu k nesmluvním státům

Pokud jednou uznáme, že *zakát* naplňuje pojem „daň“ (z teoretické hlediska a při poukazu na skutečnost, že jej tak označuje samo české pozitivní právo), je otázkou, zda splnění *zakátské* povinnosti mimo Českou republiku můžeme ve vztahu k nesmluvním státům považovat za „daň zaplacenou v zahraničí“ ve smyslu § 6 odst. 13 ZDP (pro příjmy ze závislé činnosti) a § 24 odst. 2 písm. ch) ZDP (v případě jiných příjmů než ze závislé činnosti). Tato ustanovení ZDP totiž v podstatě nabízí možnost „zmírnění“ dvojího zdanění jednak snížením základu daně o daň zaplacenou v zahraničí dle § 6 odst. 13 ZDP v případě příjmů ze závislé činnosti vykonávané v nesmluvním státě, tak i dále v případě jiných příjmů než ze závislé činnosti umožňuje § 24 odst. 2 písm. ch) ZDP daň z příjmů a daň darovací zaplacenou v zahraničí uplatnit jako daňově uznatelný výdaj.

Ve vztahu k nesmluvním státům a případné reflexi *zakátu* zaplaceného v zahraničí je nutno rozlišovat tyto situace: v nesmluvním státě je *zakát* součástí dotčeného vnitrostátního práva (viz výše v úvodu této kapitoly bod iii), anebo v nesmluvním státě vnitrostátní právní řád *zakát* nijak nereflektuje (bod iv uvedeného členění).

V prvním případě je dle mého názoru nutno přistupovat k zemím, s nimiž Česká republika neuzavřela smlouvu o zamezení dvojího zdanění (avšak které normují *zakát* ve svých právních řádech), takovým způsobem, že *zakát* bude možno považovat za „daň zaplacenou v zahraničí“ ve smyslu § 6 odst. 13 ZDP a § 24 odst. 2 písm. ch) ZDP. Kromě toho, že samy tyto země považují *zakát* za vnitrostátní daň, lze rovněž argumentovat systematickým výkladem při poukazu na skutečnost, že české právo *zakát* v již uzavřených mezinárodních bilaterálních smlouvách standardně toto plnění jako daň označuje. Mezi země, které přichází v úvahu, lze řadit prakticky pouze Súdán, Libyi a Jemen.

Případy spadající pod bod iv) zahrnují mnohem širší množinu států, je proto nutno se důkladně zamyslet nad případně nastalým stavem. Jedná se o situaci, kdy vnitrostátní právo dotčené země samo nepovažuje *zakát* za daň, avšak český daňový rezident by se domáhal zápočtu ve smyslu § 6 odst. 13 ZDP a § 24 odst. 2 písm. ch) ZDP. Osobně se přikláním spíše k negativnímu závěru o přípustnosti takového postupu. Jednak totiž z doktrinárního hlediska odpovídá *zakát* (přes různorodou vnitrostátní úpravu v některých zemích) spíše dani majetkového typu. Další výhrada souvisí s tím, že český právní řád

expressis verbis neodkazuje do islámského práva jako jiného právního systému, aby označil *zakát* jako daň, nýbrž až zprostředkovaně skrze jiný vnitrostátní právní řád (nejmě saúdskoarabský a kuvajtský) uznává jednu z (pozitivněprávně upravených) kuvajtských a jednu ze saúdskoarabských daní jako daň pro účely zamezení mezinárodního dvojího zdanění. Právní úprava Saúdské Arábie sice dále odkazuje do islámského práva, to nic nemění na tom, že samo české právo nemůže reflektovat jakýkoli *zakát*, placený kýmkoli a kdekoli, nýbrž je ochotno reflektovat toliko *zakát* upravený saúdskoarabským a kuvajtským právním řádem. Podle mého názoru proto z uvedených důvodů nemůže *zakát* zaplacený kupříkladu ve Spojených arabských emirátech nebo Maroku vést ke snížení daňové povinností českého daňového rezidenta, neboť samy tyto země jej nepovažují za daň.

Opačný závěr by vedl k odvážné tezi, že české právo automaticky uznává pozitivněprávní status islámského práva, což je sice teoreticky možné (islámské právo nutně nepředpokládá sekundární inkorporaci do určitého právního řádu a ačkoli může být často nahlíženo z našeho pohledu jako *ius divinum*,⁷⁵³ vychází ze své podstaty z právního monismu⁷⁵⁴), avšak prakticky nepřijatelné. Lze argumentovat přímo českým pozitivním právem (taková teze nemá žádné opodstatnění v českém právním řádu – na rozdíl např. od saúdskoarabského práva), veřejným pořádkem a dále poukazem na ústavně deklarovanou laickost českého právního řádu, která je ve vztahu k daním, poplatkům a jiným obdobným povinným peněžitým plněním potvrzena i nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 7/03, v němž je zdůrazněno, že by hypotetická právní „*úprava odlišující výši daní s ohledem na náboženské vyznání byla ve smyslu čl. 3 odst. 1 Listiny diskriminační a zároveň by zasáhla do základního práva plynoucího z čl. 15 odst. 1 Listiny*“.

⁷⁵³ Pokud bychom přiznali islámskému právu status práva přirozeného, patrně se nebude z právně teoretického hlediska jednat o ten okruh referenčních mimopozitivních norem, ke kterým by měl český právní řád historicky či kulturně jakoukoli souvztažnost

⁷⁵⁴ Navíc – jak uvedeno výše v kapitole pojednávající o fundamentech islámského práva – k pramenům tohoto právního systému je nutno přistupovat skutečně jako ke zdrojům pozitivněprávní úpravy, nikoli jako k literárním dílům.

8. Závěr

Není jistě nikterak žádoucí, aby se česká finančněprávní věda uzavírala sama do sebe, proto jsou nutné komparace s jinými právními řády, či dokonce právními systémy. Nutnost stále obohacovat dosavadní stav poznání o komparativní přístupy sílí tím více, když předmětná tematika nebyla doposud na poli české finančněprávní vědy nijak zpracována. A v tomto duchu je vypracován i předkládaný text, snažící se překlenout nedostatečnosti či nejednoznačnosti vyplývající ze samotné heterogenní povahy studovaného 1400 let starého právního systému. Primárním cílem této práce bylo proto předložit detailní deskripci vytipovaných plnění, která jsou normovaná islámským právem, a přezkoumat je z pozice poznatků české daňověprávní teorie. Pro účely této práce je nazývám „plněními daňového charakteru“ a chápu jimi to, čím jsou nazývány „daně, poplatky a obdobná povinná peněžitá plnění“ na poli české daňověprávní doktríny. Nicméně právě pojem „peněžitá plnění“ nemohl být využit, neboť islámské právo v zásadě nezapovídá provedení veřejnoprávní platby v naturáliích.

Předkládaná rigorózní práce nese ve svém názvu pojmy „plnění“, „daňový charakter“ a „islámské právo“. V pojetí islámu právo, náboženství a morálka tvoří jednotu, ostatně muslimští akademici a znalci v této oblasti mají současně postavení právníků i teologů, islámské právo je totiž v muslimském prostředí studováno na tzv. *kulliját aš-šari'a*, v podstatě na teologických fakultách. A proto při zkoumání islámským právem traktovaných dílčích plnění bylo nutné věnovat značnou pozornost i fundamentům islámského práva a teologie. V islámu je zaměřena značná pozornost i na detailní úpravu ekonomických otázek života *ummy* a jejích členů, neboť se toto náboženství snaží docílit harmonie mezi duchovním a materiálním světem, a to na podkladu Božího zjevení.

Islámská ekonomie a finanční právo ovšem vycházejí z postulátu, že je nepřípustné klást překážky obchodnické aktivitě (ostatně sám prorok *Muhammad* byl obchodník), v daňověprávním slova smyslu tedy zdaňovat obchod. To je v přímém ideovém rozporu s účelem nepřímých daní typu daň z přidané hodnoty, kde činnost (zdanitelná plnění) subjektu této daně (plátce DPH) je přímo podrobena dani. Islám proto klade mnohem větší důraz na zdanění přímého charakteru, a to ať už plněními daňového charakteru důchodového, či majetkového typu.

Islámská soustava přitom zahrnuje následující plnění: i) *zakát*, ii) *džizíu*, iii) *charádž*, iv) *chums*, v) *sadaqu*, to i ve formě *waqfu*, a v neposlední řadě vi) *'ušr*. Pouze

plnění i) – v) jsou výslovně zmíněna v *Koránu*. Tato plnění lze chápat z pohledu islámského pojetí normativity jako *wádžib* (povinnost, tj. nepřekročitelný příkaz, jehož nesplnění je sankcionováno), případně *mandúb* (chování z hlediska islámu doporučené, které je oceňováno). Ačkoli arabský jazyk má pro pojem daň (*tax*) vymezen pojem *daríba* (pl. *dará'ib*), tento není nikterak obsažen v *Koránu* či dalších pramenech práva, ani s ním není v islámské právní teorii pracováno.

Pokud na výše uvedených šest plnění nahlédneme v obecné rovině prizmatem české daňověprávní teorie, pak je možno konstatovat, že toliko *zakát*, *džizía*, *charádž* a *'ušr* naplňují (byť často s určitými výhradami) obligatorní teoretické znaky daně, mezi které lze řadit i) peněžitý charakter, ii) zákonnost, iii) nenávratnost, iv) nedobrovolnost, v) neekvivalentnost, vi) nesankční povahu, vii) spravování státem či jinou osobou v oblasti výkonu veřejné správy, viii) veřejný příjem veřejného rozpočtu, případně též doplňkově některý z alternativních prvků typických pro daň v teoretickém slova smyslu, mezi které patří i) neúčelovost, ii), řádnost, iii) pravidelnost a iv) plánovanost.

Z těchto plnění se přitom *zakát* a *'ušr* vztahují na muslimy, nemuslimové jsou (resp. historicky byli) poplatníky plnění zvaných *charádž* a *džizía*, příp. též *'ušru* v pojetí dovozního cla. Naproti tomu *sadaqa* ani *chums* typově nesplňují náležitosti daně, poplatku či jiného obdobného plnění, a proto nemohou být za plnění daňového charakteru považována, ačkoli je ovšem část zahraniční odborné literatury zaměřené na islámské právo běžně takto charakterizuje. Něco jiného je ovšem případ vydobytých nerostů (*al-mádín*) podle jurisprudence *ší'í* a některých *sunnitských* názorů, kde lze naopak předpokládat, že *chums* značí přímou daň důchodového typu, která se vztahuje na specifický příjem z horní činnosti. Zajímavostí též je, že plnění vztahující se na muslimy (*zakát* a *'ušr*) jsou vymezena v pramenech islámského práva či v jurisprudenci precizněji co do konstrukčních prvků a dalších náležitostí (základu, sazby či např. okruhu recipientů oprávněných čerpat účelově vázaný výnos daného plnění) nežli plnění uplatňovaná *chalífátem* na nemuslimy (*džizía* a *charádž*), což zajisté připouštělo menší arbitrárnost při jejich vynucování státní mocí.

V zásadě lze také konstatovat, že absolutní většina muslimských zemí nijak neintegruje islámská plnění daňového charakteru (s drobnou výjimkou *zakátu* a *'ušru*) do svých soudobých právních řádů, jež jsou tak z valné části tvořeny daněmi neislámského typu. V současné době se na světě vyskytuje pouze několik muslimských zemí (Saúdská Arábie, Kuvajt, Malajsie, Pákistán, Súdán, svého času před rozvrtem též Libye a Jemen), ve kterých je *zakátská* povinnost (která ostatně představuje nejkličovější

plnění v islámu jako výraz solidarity a sociální spravedlnosti) státem vynucována a toto plnění státem spravováno. Ačkoli dnes tedy existuje téměř 60 států s převážně muslimskou populací, *zakát* v nich nese toliko formu dobrovolných (právním řádem nevynucovaných) plnění ze strany věřících občanů-muslimů. Nad rámec tohoto plnění jsou muslimové povzbuzováni k placení dobrovolného charitativního milodaru, zvaného *sadaqa*. 'Ušr byl zaveden již ve velmi raných dobách islámského státu a je dnes systematicky aplikován toliko v Pákistánu. Z dalších zvažovaných islámských plnění se v 21. století pouze sporadicky uplatňuje *džizíá*, přestože právní mainstream islámských učenců v zásadě konstatuje, že je toto plnění již archaickým přežitkem, neaplikovatelným v prostředí moderních států. Zmínky o ní pochází z Pákistánu, Afgánistánu či Egypta. Nejnovější údaj o uložení *džizíe* se datuje do roku 2015, kdy samozvaný Islámský stát ji údajně vynucuje od křesťanů žijících na jím dobytém území.

Rovněž bylo poukázáno na skutečnost, že české daňové právo na podkladu mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění s Kuvajtem a Saúdskou Arábií, které jsou součástí právního řádu České republiky, *de facto* uznává *zakát* jako daň a je nuceno jej reflektovat v případě kolize právních řádů a aplikace dotčených bilaterálních dohod. Studium finálněprávních aspektů jiných právních okruhů proto má rovněž relativně hmatatelné dopady i do české daňověprávní oblasti.

V globalizovaném světě a časech čím dál frekventovanějšího setkávání (nejen) české společnosti, politiky, práva a kultury s (doposud) vzdálenými skutečnostmi, lze jen doufat, že tento text poskytl pomyslný kamínek do mozaiky poznání současného světa z perspektivy české právní nauky. Při značném rozruchu, který islám a islámské právo v dnešní době vzbuzují, doposud představovala zde zpracovaná problematika v pojednáních (nejen) českých právníků a orientalistů značnou mezeru, kterou se snad povedlo alespoň zčásti zaplnit.

Seznam použitých zdrojů a právních předpisů

Monografie:

ابو غدة، عبد الستار. بحوث في المعاملات والاساليب المصرفية الاسلامية. بيت التمويل الكويت، 1993م.
(ABU GHUDDAH, 'Abd al-Sattār. *Buḥūth fī al-mu'āmalāt wa-al-asālīb al-maṣrifīyah al-Islāmīyah*. Kuwait Finance House, 1993.)

ABUSHOUK, Ahmed Ibrahim; BJØRKELO, Anders. *The public treasury of the Muslims: monthly budgets of the Mahdist state in the Sudan, 1897*. Leiden: E.J. Brill, 1996. ISBN 9004103589.

AL-QADRAWI, Yusuf. *Fiqh az-Zakat, Volume 1. A comparative study of zakah. Regulations and philosophy in the light of Qur'an and Sunnah* [online]. Translated by KAHF, Monzer. London: Dar al Taqwa, 1999. ISBN 978-967-5062-766. Dostupné z WWW: <http://monzer.kahf.com/books/english/fiqhalzakah_voll.pdf>.

ALI, Abdullah Yusuf. *The meaning of the Holy Qu'ran*. 11th ed. Beltsville, MD: Amana Publications, 2004. ISBN 1590080262.

AMANAT, Abbas; GRIFFEL, Frank. *Shari'a: Islamic Law in the Contemporary Context*. Stanford: Stanford University Press, 2007. ISBN 978-0-8047-5639-6.

AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic finance*. Hoboken, NJ: John Wiley, c2007. ISBN 978-047-0030-691.

BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ Marie; KOTÁB Petr; MARKOVÁ Hana a kol. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7.

BEHDAD, Sohrab; NU'MĀNĪ Farhād (eds.). *Islam and the everyday world: public policy dilemmas*. New York: Routledge, 2006. ISBN 978-0-415-45305-9.

BLANC, François Paul. *Le droit musulman*. Paris: Dalloz, 1995. ISBN 22-470-1971-4.

BLUM, M. David; CONWAY J. Edward (eds.). *Counterterrorism and threat finance analysis during wartime*. Lanham: Lexington Books, 2015. ISBN 9780739180433.

BOGUSZAK, Jiří; ČAPEK, Jiří; GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-030-0.

BOHÁČ, Radim. *Daňové příjmy veřejných rozpočtů v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-045-5.

BOWERING, Gerhard (ed.). *The Princeton encyclopedia of Islamic political thought*. Princeton: Princeton University Press, c2013. ISBN 978-0-691-13484-0.

COHEN, R. Mark. *Under crescent and cross: the Jews in the Middle Ages*. Princeton, N.J.: Princeton University, 2008. ISBN 978-0-691-13931-9.

CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. 1. vyd. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, c2006. ISBN 80-903-7540-5.

CRONE, Patricia. *Medieval Islamic political thought*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2005. ISBN 0748621946.

ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-728-9.

DOMB, Cyril. *Maaser kesafim: on giving a tenth to charity [Ma 'sar kesafim]*. 2nd, corr. ed. New York: Feldheim Publishers, 1982. ISBN 087306304x.

EHTESHAMI, Anoushiravan. Islam as a political force in international politics. In LAHOUD, Nelly et al. (ed.). *Islam in world politics*. 1. publ. New York: RoutledgeCurzon, 2005, s. 29-53. ISBN 04-153-6267-9.

ENNAJI, Mohammed. *Slavery, the state, and Islam*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. ISBN 9780521119627.

ESPOSITO, L. John (editor in chief). *The Oxford dictionary of Islam*. Paperback. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0195125592.

FAUZIA, Amelia. *Faith and the state: a history of Islamic philanthropy in Indonesia*. Leiden: Brill, 2013. ISBN 9004233970.

FLEISCHER, Cornell H. *Bureaucrat and intellectual in the Ottoman Empire: the historian Mustafa Âli (1541-1600)*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1986. ISBN 0691054649.

FLUSSER, David. *Judaism of the Second Temple period*. Volume I. Jerusalem, Israel: Hebrew University Magnes Press, 2007. ISBN 97808028245852.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-023-9.

GHAZALEH, Pascale (ed.). *Held in trust: Waqf in the Islamic world*. Cairo: American University in Cairo Press, 2011. ISBN 9774163931.

HALLAQ, Wael B. *An Introduction to Islamic Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-0521678735.

HALLAQ, Wael B. *Shari'a: theory, practice, transformations*. New York: Cambridge University Press, 2009. ISBN 05-216-7874-9.

HAQQĀNĪ, Ḥusain. *Pakistan: between mosque and military*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, c2005. ISBN 9780870032851.

HASAN, Samiul. *Human security and philanthropy: Islamic perspectives and Muslim majority country practices*. New York: Springer, 2015. Nonprofit and civil society studies. ISBN 1493925245.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-740-5.

HEYBOER, Marvin W. *Journeys into the heart and heartland of Islam*. Pittsburgh, PA: Dorrance a. Co., Inc., 2009. ISBN 1434901882.

IBRAHIM, Barbara; SHERIF, H. Dina. *From charity to social change: trends in Arab philanthropy*. Cairo: American University in Cairo Press, 2008. ISBN 9789774162077.

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra; MRKÝVKA, Petr; TOMAŽIČ, Ivan. *Finanční a daňové právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-155-7.

JONSSON, J. David. *Islamic economics and the final jihad: the Muslim brotherhood to Leftist/Marxist - Islamist alliance*. U.S.: Xulon Press, 2006. ISBN 1597819808.

JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-176-4.

KAMALI, Mohammad Hashim. *Shari'ah law: an introduction*. Oxford, England: Oneworld, 2008. ISBN 978-185-1685-653.

KARESH, E. Sara; HURVITZ, M. Mitchell. *Encyclopedia of judasim*. New York: Checkmark Books, 2008. ISBN 0816073376.

KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic banking and finance*. Chichester: Wiley, 2011. ISBN 978-111-9991-274.

KHAN, H. Mahmmod; KHAN S. Mohsin. *Taxing Agriculture in Pakistan*. International Monetary Fund, 1998.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-702-1821-5.

LEVY, Reuben. *The social structure of Islam*. New York: Routledge, 2002. ISBN 0415209102.

LEWIS, Bernard. *The Arabs in history*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 1993. ISBN 0-19-280310-7.

MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-589-2.

MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-608-0.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-433-1.

- MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2016*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0022-4.
- MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. 2. rozš. Vydání. Brno: Atlantis, 2010. ISBN 978-80-7108-316-0.
- MIRAN, Jonathan. *Red Sea citizens: cosmopolitan society and cultural change in Massawa*. Bloomington: Indiana University Press, 2009. ISBN 0253220793.
- MUMĀSA, Michael. *Islamic law: theory and interpretation*. 1st ed. Beltsville: Amana Publications, 2002. ISBN 15-900-8010-6.
- NEUSTADT, Daniel. *The weekly halachah discussion: [Diyune halakhah]: a review of practical halachic topics related to the parashah of the week*. 2nd rev. ed. New York: Feldheim, 2002. ISBN 0873068882.
- Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Sv. VII, Praha, 1893.
- Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Sv. XXV, Praha, 1906.
- NETHERCOTT, Craig R; EISENBERG David M. *Islamic finance: law and practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0-19-956694-5.
- PARSONS, Timothy. *The rule of empires: those who built them, those who endured them, and why they always fall*. New York: Oxford University Press, 2010. ISBN 9780195304312.
- PERDUE G. Leo; CARTER, Warren; BAKER A. Coleman (ed). *Israel and Empire. A Postcolonial History of Israel and Early Judaism*. Bloomsbury Publishing, 2015. ISBN 9780567054098.
- PICMAUS, František a kol. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Technické literatury, 1985.
- POTMĚŠIL, Jan. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4379-0.
- RADVAN, Michal. *Finanční právo a finanční správa - berní právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4732-7.
- ROHE, Mathias. *Das islamische Recht: Geschichte und Gegenwart*. 2., durchgesehene Auflage, München: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-3-406-57955-4.
- SALIM, Arskal. *Challenging the Secular State: The Islamization of Law in Modern Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2008. ISBN: 978-0-8248-3237-7.
- SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla: po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. 2. vyd. Praha: 65. pole, 2012. ISBN 978-80-87506-10-3.

SHOSHAN, Boaz. *The Arabic historical tradition and the early Islamic conquests: folklore, tribal lore, Holy War*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2015. ISBN 9781315688145.

SIMONSOHN, Shlomo. *Between Scylla and Charybdis: the Jews in Sicily*. Boston: Brill, 2011. ISBN 9004196048.

SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3719-5.

TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 8070218282.

VISSER, Hans. *Islamic finance: principles and practice*. Northampton, MA: Edward Elgar, c2009. ISBN 1845425251.

VYŠKOVSÁ, Magdaléna. *Cizinci a daně: zdaňování příjmů fyzických osob – cizích státních příslušníků v České republice*. Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-86395-90-1.

WEISS, Anita M. *Islamic reassertion in Pakistan: the application of Islamic laws in a modern state*. 1st edition. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1986. ISBN 0815623755.

YAHYA, Bed Adam's. *Kitāb al-Kharāj*. Taxation in Islam. Volume I. Edited and translated by A. Ben Shemesh. Leiden: E. J. Brill, Ltd, 1967.

Články (časopisové, novinové a příspěvky ve sbornících - včetně elektronických) a odborné práce:

1,1 Millionen Flüchtlinge kamen 2015 nach Deutschland [online]. Welt.de, c2016 [cit. 28.3.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.welt.de/politik/deutschland/article150678614/1-1-Millionen-Fluechtlinge-kamen-2015-nach-Deutschland.html>>.

L'abolition des privilèges et des droits féodaux août 1789 [online]. lecanarddechaineblog.wordpress.com, c2013 [cit. 23.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://lecanarddechaineblog.wordpress.com/tag/labolition-des-privileges-et-des-droits-feodaux-aout-1789/>>.

ALCANTARA, F. Héctor *Aprueba Senado en lo general el esquema de impuestos 2014* [online]. Excelsior.com, c2013 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.excelsior.com.mx/nacional/2013/10/28/925767>>.

ALDEBERT, Christophe; REINBOLD, Corinne; SEBIRE Marc-Etienne; SUTOUR Jérôme. *The French financial transaction tax* [online]. cms-bfl.com, c2012 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.cms-bfl.com/The-French-tax-on-financial-transactions-the-FTT-19-06-2012>>.

AL-MUNAJJID, Muhammad Salih. *Evidence from the Sunnah for the rate of zakaah being 2.5%* [online]. Islam Question and Answer, c2010 [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<https://islamqa.info/en/145600>>.

ALO, Nesa Jebun. *Islami Bank DMD removed for having Jamaat ties* [online]. dhakatribune.com, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.dhakatribune.com/politics/2015/dec/07/islami-bank-dmd-removed-having-jamaat-ties>>.

ASKARI, Hossein; CUMMINGS, John Thomas; GLOVER, Michael. *Taxation and tax policies in the Middle East*. Boston: Butterworth Scientific, 1982. ISBN 0408108320.

AUSTIN, Henry. *Muslims give more to charity than others, UK poll says* [online]. NBC NEWS, c2012 [cit. 6.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.nbcnews.com/news/other/muslims-give-more-charity-others-uk-poll-says-f6C10703224>>.

BEDEIN, David. *The Palestinian Authority is Openly Paying Terrorists Who Kill Israelis* [online]. Algemeiner, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.algemeiner.com/2015/10/16/the-palestinian-authority-is-openly-paying-terrorists-who-kill-israelis/#>>.

CHASMAR, Jessica. *Egypt's Muslim Brotherhood to Coptic Christians: Convert to Islam, or pay 'jizya' tax* [online]. The Washington Times, 2013 [cit. 19.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.washingtontimes.com/news/2013/sep/10/egypts-muslim-brotherhood-convert-islam-or-pay-jiz/>>.

Collection of the ahadith in Malik's Muwatta. *Translation of Malik's Muwatta by `A'isha `Abdarahman at-Tarjumana and Ya`qub Johnson* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muwatta/>>.

Collection of the ahadith in Sahih Bukhari. *Translation of Sahih Bukhari by M. Muhsin Khan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/>>.

Collection of the ahadith in Sahih Muslim. *Translation of Sahih Muslim by Abdul Hamid Siddiqui* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/muslim/>>.

Collection of the ahadith in Sunan Abu-Dawud. *Translation of Sunan Abu-Dawud by Ahmad Hasan* [online]. usc.edu, [cit. 26.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/abudawud/>>.

Czech News Agency. *Czech Muslims are numerically negligible* [online]. Praguepost, c2015 [cit. 20.11.2015]. Accessible from WWW: <<http://www.praguepost.com/czech-news/43767-czech-muslims-are-numerically-negligible>>.

DUBOWITZ, Mark; SCHANZER, Jonathan. *It Just Got Easier for Iran to Fund Terrorism* [online]. Foreign Policy, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.defenddemocracy.org/media-hit/dubowitz-mark-it-just-got-easier-for-iran-to-fund-terrorism/>>.

FAIZ, Mohammad; ANWAR, Muhammad. Prospects of Poverty Eradication Through the Existing "Zakat" System in Pakistan. *The Pakistan Development Review* [online].

Vol. 30, No. 4. Islamabad: Pakistan Institute of Development Economics, 1991 [cit. 28.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/41259525>>.

FARIS, Mohammed. *Misconceptions about zakat* [online]. productivemuslim.com, c2012 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://productivemuslim.com/ramadan-series-misconceptions-about-zakat/>>.

Forms of business and corporate governance in Kuwait [online]. ecbg-kuwait.com, [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.ecbg-kuwait.com/kuwait/forms_of_business.php>.

EU und Deutschland wollen neue Steuer für Flüchtlings-Kosten [online]. deutsche-wirtschafts-nachrichten.de, [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://deutsche-wirtschafts-nachrichten.de/2015/10/10/eu-und-deutschland-wollen-neue-steuer-fuer-fluechtlings-kosten/>>.

GORDON, R. Michael; SCHMITT, Eric. *U.S. Steps Up Its Attacks on ISIS-Controlled Oil Fields in Syria* [online]. The New York Times, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.nytimes.com/2015/11/13/us/politics/us-steps-up-its-attacks-on-isis-controlled-oil-fields-in-syria.html?_r=1>.

GRIFFITH-JONES, Stephany; PERSAUD, Avinash. *Why critics are wrong about a financial-transaction tax* [online]. Politico.eu, c2014 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.politico.eu/article/why-critics-are-wrong-about-a-financial-transaction-tax/>>.

HAMID, Shadi. *An Islamic Alternative? Equality, Redistributive Justice, and the Welfare State in the Caliphate of Umar* [online]. Renaissance: Monthly Islamic Journal 13 (8), c2003 [cit. 27.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.renaissance.com.pk/Augvipo2y3.html>>.

Historical Barriers to Voting [online]. Texas Politics, University of Texas [cit. 15.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://web.archive.org/web/20080402060131/http://texaspolitics.laits.utexas.edu/html/vce/0503.html>>.

How Much International Aid Do the Palestinian Territories Receive? [online]. israelipalestinian.procon.org, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://israelipalestinian.procon.org/view.answers.php?questionID=000592>>.

Imposta sulle transazioni finanziarie (Tobin tax) [online]. Camera.it, [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <[http://www.camera.it/Camera/browse/561?appro=496&Imposta+sulle+transazioni+finanziarie+\(Tobin+tax\)](http://www.camera.it/Camera/browse/561?appro=496&Imposta+sulle+transazioni+finanziarie+(Tobin+tax))>.

IQBAL, Zafar; LEWIS, Mervyn. *An Islamic perspective on governance*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2009. ISBN 1847201385. Dostupné jako náhled knihy z WWW: <<http://www.e-elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848449220/>>.

Islamic tax chart [online]. moneyjihad.wordpress.com, c2010 [cit. 2.12.2016]. Dostupné z WWW: <<https://moneyjihad.files.wordpress.com/2010/01/islam-tax-chart.jpg>>.

ISMAIL, Muhammad. *Zakat practice in Pakistan* [online]. academia.edu, [cit. 23.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.academia.edu/10078915/Zakat_Practice_in_Pakistan>.

KHAN, Adnan. *Islam and Taxation* [online]. khilafah.com, c2009 [cit. 2.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.khilafah.com/islam-and-taxation/>>.

Kirchensteuer: Katholische Kirche erhält 5,68 Milliarden Euro [online]. Rheinische Post, c2015 [cit. 23.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.rp-online.de/panorama/deutschland/kirchensteuer-katholische-kirche-erhaelt-568-milliarden-euro-aid-1.4933166>>.

KUBÍK, Jiří; BLAŽEK, Vojtěch. *Stát bude mezi studenty arabštiny hledat agenty tajných služeb, plánuje Chovanec* [online]. zpravy.aktualne.cz, c2015 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/stat-bude-mezi-studenty-arabstiny-hledat-agenty-tajnych-sluz/r~7816f78c8d7811e594520025900fea04/>>.

KUNDRA, Ondřej. *Vláda zaplatila za propuštěné dívky 150 milionů. Jedna se chtěla vrátit k únoscům, tvrdí agenti* [online]. zpravy.aktualne.cz, c2016 [cit. 7.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/vlada-zaplatila-za-propustene-divky-150-milionu-jedna-se-cht/r~a79b2be2cd6811e5a457002590604f2e/>>.

LOUDOVÁ, Barbora. *Přátelské Švédsko mění přístup k uprchlíkům. Byli jsme naivní a podcenili teroristy, říká premiér* [online]. m.ihned.cz, c2015 [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://m.ihned.cz/c1-64885850-pratelske-svedsko-meni-pristup-k-uprchlikum-byli-jsme-naivni-a-podcenili-teroristy-rika-premier>>.

MACASKILL, Ewen; MILNE, Seumas; Swisher CLAYTON. *Italian intelligence lied about hostage rescue to hide ransom payment* [online]. The Guardian, c2015 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.theguardian.com/world/2015/oct/08/italian-intelligence-lied-hostage-rescue-bruno-pelizzari-debbie-calitz>>.

MAURO, Ryan. *Money Jihad: How Islamists Finance Their Operations* [online]. clarionproject.org, c2012 [cit. 1.2.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.clarionproject.org/analysis/money-jihad-how-islamists-finance-their-operations>>.

Money Jihad: Combating terrorist financing [online]. moneyjihad.wordpress.com, c2009 [cit. 31.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://moneyjihad.wordpress.com/>>.

MORAVEC, Ondřej. *Není daně bez zákona?* [online]. hjf.cz, c2013 [cit. 11.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.hjf.cz/downloads/novinky/moravec_neni-dane-bez-zakona.pdf>.

NERUDOVÁ, Danuše. *Mezinárodní smlouvy o zamezení dvojího zdanění* [online]. jstor.org, c2007. Daně a právo v praxi, 2007/6 [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d2278v3021-mezinarodni-smlouvy-o-zamezeni-dvojho-zdaneni/>>.

OATES, E. Wallace; SCHWAB, M. Robert. *The Window Tax: A Transparent Case of Excess Burden* [online]. lincolnst.edu, c2014 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <https://www.lincolnst.edu/pubs/2377_The-Window-Tax--A-Transparent-Case-of-Excess-Burden>.

OBAIDULLAH, Mohammed. *Business Zakat Accounting & Taxation in Malaysia* [online]. sadaqa.in, c2016 [cit. 14.6.2016]. Dostupné z WWW: <<https://sadaqa.in/2016/01/21/business-zakat-accounting-taxation-in-malaysia/>>.

Pohlreich: Berňák je novodobý bůh, přežívání hospod je pro mě nevysvětlitelné, změny část nepřežije [online]. video.aktualne.cz, c2015 [cit. 5.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://video.aktualne.cz/dvtv/pohlreich-bernak-je-novodoby-buh-prezivani-hospod-je-pro-me/r~f43881c2824d11e5bd0a002590604f2e/>>.

POWELL, Russell. *Zakat: Drawing Insights for Legal Theory and Economic Policy from Islamic Jurisprudence* [online]. papers.ssrn.com, c2009 [cit. 5.12.2015]. University of Pittsburgh Tax Review, Vol. 7, No. 43. Dostupné z WWW: <<http://ssrn.com/abstract=1351024>>.

Pro kvóty na rozdělení běženců hlasovalo 23 států unie. Proti bylo jen Česko, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko [online]. zahranicni.ihned.cz, c2015 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-64637390-pro-kvoty-na-rozdeleni-bezencu-hlasovalo-23-statu-unie-proti-bylo-jen-cesko-slovensko-madarsko-a-rumunsko>>.

Quotes By Abu Bakr as Saddiq [online]. masjidabubakralsiddiq.org, c2013 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.masjidabubakralsiddiq.org/explore-islam/quotes-by-hazrat-abu-bakr-as-saddiq/>>.

REUTER, Benjamin. *EU erwartet 3 Millionen Flüchtlinge bis Ende 2016* [online]. huffingtonpost.de, c2015 [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.huffingtonpost.de/2015/11/05/fluechtlinge-eu-anzahl_n_8477110.html>.

"Robin Hood" tax campaign launched [online]. uk.reuters.com, c2010 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://uk.reuters.com/article/2010/02/10/uk-britain-banktax-idUKTRE61900U20100210>>.

SACHEDINA, Abdulaziz. *Al-khums: The Fifth in the Imāmī Shī'ī Legal System* [online]. jstor.org, c1980. Journal of Near Eastern Studies, Vol. 39, No. 4, 275–289 [cit. 28.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/544332>>.

SAKR, Ahmad. *Frequently asked questions about Zakat* [online]. soundvision.com, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.soundvision.com/article/frequently-asked-questions-about-zakat>>.

Saudi Arabia: tax system [online]. en.santandertrade.com, c2016 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://en.santandertrade.com/establish-overseas/saudi-arabia/tax-system>>.

Sikhs pay Rs 20m 'tax' to Taliban in Pak's Aurakzai [online]. The Times of India, 2009 [cit. 19.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://timesofindia.indiatimes.com/world/pakistan/Sikhs-pay-Rs-20m-tax-to-Taliban-in-Paks-Aurakzai/articleshow/4409107.cms>>.

SPENCER, Robert. *Islamic State collects jizya from Christians in Syria* [online]. jihadwatch.org, c2015 [cit. 6.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.jihadwatch.org/2015/09/islamic-state-collects-jizya-from-christians-in-syria>>.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Cesta k větší závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu: jednotná judikatura namísto algoritmů* [online]. jinepravo.blogspot.cz, c2007 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/12/cesta-k-vt-zvaznosti-rozhodnut-stavnho.html>>.

Tax rebate for those who pay zakat [online]. thestar.com.my, c2012 [cit. 14.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.thestar.com.my/news/nation/2012/04/15/tax-rebate-for-those-who-pay-zakat/>>.

Tea Act - American Revolution [online]. history.com, c2009 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.history.com/topics/american-revolution/tea-act>>.

THOMAS, S. Caroline. *Denmark to scrap decades-old soft drink tax* [online]. foodnavigator.com, c2013 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.foodnavigator.com/Policy/Denmark-to-scrap-decades-old-soft-drink-tax>>.

VOJTĚCH, Jakub. *Právní principy aplikované v islámském bankovníctví*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra finančního práva a finanční vědy. Vedoucí práce Michael Kohajda.

Zakat Calculator [online]. islamic-relief.org.uk, [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-calculator/>>.

Zakat FAQs [online]. islamic-relief.org.uk, c2011 [cit. 9.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#hawl>>.

ZARRA-NEZHAD, Mansour; ALAM, Muhammad Reza. *Estimation of Total Revenue of the Early Muslim Governments, Journal La Pensée* [online]. Vol 76, No. 3, 2014 [cit. 13.12.2015], pp. 141-154. Dostupné z WWW: <https://www.researchgate.net/publication/260601202_Estimation_of_Total_Revenue_of_the_Early_Muslim_Governments>.

ZIAUDDIN, Ahmed. The concept of jizya in early islam. *Islamic Studies* [online]. Vol. 14, No. 4. Islamabad: Islamic Research Institute, 1975 [cit. 6.12.2015], s. 293–305. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/20846971>>.

Materiály vybraných institucí:

Český statistický úřad. *Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. czso.cz, c2011 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/sldb/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011>.

Direction générale des finances publiques. *L'impôt de solidarité sur la fortune* [online]. impots.gouv.fr, [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.impots.gouv.fr/portal/dgi/public/particuliers.impot?pageId=part_isf&espId=1&impot=ISF&sfid=50>.

Direction générale des finances publiques. *Prélèvements sociaux. Les contributions sociales* [online]. impots.gouv.fr, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.impots.gouv.fr/portal/dgi/public/particuliers.impot?espId=1&pageId=part_ctrb_soc&impot=CS&sfid=50>.

Global Humanitarian Assistance. *Global Humanitarian Assistance Report 2015* [online]. globalhumanitarianassistance.org, c2015 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.globalhumanitarianassistance.org/report/gha-report-2015>>.

Integrated Regional Information Networks. *Analysis: A faith-based aid revolution in the Muslim world?* [online]. irinnews.org, c2012 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.irinnews.org/report/95564/analysis-a-faith-based-aid-revolution-in-the-muslim-world>>.

International Business Publications, USA. *Middle East and Arabic Countries Taxation Law Handbook*. Volume 1: Strategic information and important regulations. 6th Edition, 2009. ISBN 1-4330-7055-3.

International Business Publications, USA. *Saudi Arabia Company Laws and Regulations Handbook*. Series: World Strategic and Business Information Library. 2012. ISBN 1433033682.

International Monetary Fund. *A Fair and Substantial Contribution by the Financial Sector* [online]. imf.org, c2010 [cit. 7.11.2015]. Dostupné z WWW: <<https://www.imf.org/external/np/g20/pdf/062710b.pdf>>.

Kingdom of Saudi Arabia, Ministry of Finance. *Department of Zakat and Income Tax* [online]. mof.gov.sa, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://www.mof.gov.sa/english/Pages/zakahinterest.aspx>>.

Ministère des Finances et des Comptes publics. *Précis de fiscalité 2015* [online]. impots.gouv.fr, c2015 [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.impots.gouv.fr/portal/static/documentation/precis_fiscalite/2015/pf2015.pdf>.

Ministerstvo financí České republiky. *Přehled platných smluv České republiky o zamezení dvojímu zdanění v oboru daní z příjmu, resp. z příjmu a z majetku* [online]. mfcz.cz, c2016 [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcz.cz/cs/legislativa/dvoji-zdaneni/prehled-platnych-smluv>>.

Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. *UN's Financial Tracking System* [online]. OIC, c2015 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z WWW: <<https://fts.unocha.org/>>.

Official Journal of the European Union. *Modernizovaný celní kodex Společenství. Summaries of EU legislation* [online]. eur-lex.europa.eu, c2014 [cit. 20.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:do0001>>.

Organization of the Islamic Conference. *Member States* [online]. OIC, c2014. Dostupné z WWW: <<http://www.oic-oci.org/oicv2/states/>>.

The International Tax and Investment Center. *Zakat Applications in the Kingdom of Saudi Arabia* [online]. iticnet.org, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.iticnet.org/file/document/watch/4275>>.

United Nations. *Member States* [online]. un.org, c2016 [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/member-states/>>.

Zakat & Ushr Department. Government of Punjab. *Zakat & Ushr* [online]. zakat.gop.pk, [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakat.gop.pk/ourbeneficiaries>>.

Ústavní zákony:

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Ústava České republiky č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. ze dne 11. července 1960, Ústava Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. ze dne 9. května 1948, Ústava Československé republiky.

Zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky.

Zákon č. 141/1867 ř. z. ze dne 21. prosince 1867, jímžto se změňuje základní zákon o zastupitelstvu říšském, daný dne 26. února 1861. epravo.cz, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani.aspx/?Id=130&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.

Mezinárodní smlouvy:

Sdělení Ministerstva zahraničních o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Pákistánskou islámskou republikou o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu č. 58/2015 Sb. m. s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Státem Kuvajt o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku č. 48/2004 Sb. m. s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi vládou České republiky a vládou Království Saúdské Arábie o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu č. 42/2013 Sb. m. s.

Sdělení Ministerstva zahraničních o sjednání Smlouvy mezi vládou České republiky a vládou Malajsie o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu č. 71/1998 Sb.

Zákony a zákonná opatření Senátu (ve znění k 1. 6. 2016):

Zákon č. 586/1992 Sb., daních z příjmů, v platném znění.

Zákon č. 280/2004 Sb., daňový řád, v platném znění.

Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční, v platném znění.

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, v platném znění.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, v platném znění.

Zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, v platném znění.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, v platném znění.

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů, v platném znění.

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění.

Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, v platném znění.

Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, v platném znění.

Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, v platném znění.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu).

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

Zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, v platném znění.

Podzákoné právní předpisy (ve znění k 1. 6. 2016):

Vyhláška č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, v platném znění.

Vyhláška č. 59/2012 Sb., o regulačním výkaznictví, v platném znění.

Akty Evropské unie (ve znění k 1. 6. 2016):

Listina základních práv Evropské Unie, vyhlášená dne 7. prosince 2000 Evropským parlamentem, Radou a Komisí, Úřední věstník Evropské unie C 303/1.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 450/2008 ze dne 23. dubna 2008, kterým se stanoví celní kodex Společenství (Modernizovaný celní kodex).

Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října 1992, kterým se vydává celní kodex Společenství.

Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007 ze dne 22. října 2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty („jednotné nařízení o společné organizaci trhů“), v platném znění.

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 70/2008/ES ze dne 15. ledna 2008 o bezpapírovém prostředí pro celnictví a obchod (Úř. věst. L 23/21 ze dne 26. 1. 2008).

Rozhodnutí Rady 2014/335/EU, Euratom ze dne 26. května 2014 o systému vlastních zdrojů Evropské unie.

Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru: Jednoduché a bezpapírové prostředí pro cla a obchod, KOM (2003) 452 v konečném znění, 24. 7. 2003.

Zahraniční právní předpisy (ve znění k datu citace):

Abgabenordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 1. Oktober 2002 (BGBl. I S. 3866; 2003 I S. 61), die zuletzt durch Artikel 7 des Gesetzes vom 2. November 2015 (BGBl. I S. 1834) geändert worden ist [online]. bmjv.de, [cit. 16.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.gesetze-im-internet.de/ao_1977/BJNR006130976.html>.

Constitution of the Portuguese Republic from April 25, 1976. Senventh revision [online]. wipo.int, [cit. 15.11.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=206670>.

Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789 [online]. legifrance.gouv.fr, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Declaration-des-Droits-de-l-Homme-et-du-Citoyen-de-1789>>.

Die Verfassung des Deutschen Reichs ["Weimarer Reichsverfassung"] vom 11. August 1919 [online]. documentArchiv.de, [cit. 23.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.documentarchiv.de/wr/wrv.html>>.

Gesamte Rechtsvorschrift für Bundes-Verfassungsgesetz, Fassung vom 09. 11. 2015 [online]. ris.bka.gv.at, [cit. 9.11.2015]. Dostupné z WWW: <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>>.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. 1), zuletzt geändert durch Artikel 1 des Gesetzes vom 23.12.2014 (BGBl. I S. 2438) [online]. bundestag.de, [cit. 10.11.2015]. Dostupné z WWW: <<https://www.bundestag.de/grundgesetz>>.

Income Tax Act 1967 [online]. dezshira.com [cit. 14.6.2016]. Dostupné z WWW: <https://s3-ap-northeast-1.amazonaws.com/dsalibrary/Resources/2770/ASEAN_Malaysia_Income%20Tax%20Act%201967.pdf>.

Interim National Constitution of the Republic of Sudan, 2005 (INC), adopted on 6 July 2005 [online]. refworld.org, [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.refworld.org/pdfid/4ba749762.pdf>>.

La Constitution du 4 octobre 1958 [online]. conseil-constitutionnel.fr, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseilconstitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur.5074.html>>.

Law No. (46) of 2006 Concerning Zakat and contribution of Public and Closed Shareholding Companies in the State's budget [online]. bakertillykuwait.com, [cit. 9.6.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.bakertillykuwait.com/PDF/Zakat-No-46-of-2006-Eng.pdf>>.

Local Government Finance Act 1988 [online]. legislation.gov.uk, [cit. 15.12.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/41/contents>>.

Loi du 9 décembre 1905 concernant la séparation des Eglises et de l'Etat. Version consolidée au 23 janvier 2016 [online]. legifrance.gouv.fr, [cit. 23.1.2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000508749>>.

Ministerial Resolution number 393, dated 6/8/1370H. Saudi Arabia [online]. Department of Zakat and Income Tax, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://dzit.gov.sa/en/zakat-regulations>>.

Royal Decree. Saudi Arabia [online]. Department of Zakat and Income Tax, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <<https://dzit.gov.sa/en/royal-decree>>.

The Basic Law of Governance. No: A/90 Dated 27th Sha'ban 1412 H (1 March 1992). [online]. saudiembassy.net, [cit. 30.1.2016]. Dostupné z WWW: <https://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/The_Basic_Law_Of_Governance.aspx>.

The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan [online]. pakistani.org, [cit. 22.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/>>.

Zakat & Ushr Ordinance, 1980 [online]. zakat.gop.pk, [cit. 31.11.2015]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakat.gop.pk/sites/zud.pitb.gov.pk/files/zakatushr1980.pdf>>.

Judikatura:

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 643/06.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 22/92.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 7/03.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/08.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 33/2000.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 As 50/2005.

Jazykové zdroje a pomůcky:

القرآن الكريم. Tablet application. Kuwait Finance House, c2010.

AL-KHUDRAWI, Deeb. *Dictionary of Islamic Terms*. English-Arabic and Arabic-English. قاموس الألفاظ الإسلامية. 4th edition. Damascus: Al-Yamamah, 2010.

BAHBOUH, Charif. *Česko-arabský slovník*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2011. ISBN 978-808-6149-714.

Česká biblická společnost. *Ekumenický překlad Bible* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.biblenet.cz/>>.

FLEISSIG, Jiří; BAHBOUH, Charif. *Základy moderní spisovné arabštiny I*. 2. vyd. Praha: Dar Ibn Rushd, 2003. ISBN 8086149382.

Korán. Překlad HRBEK, Ivan. Vyd. celkem 7., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0246-4.

KROPÁČEK, Luboš. *Arabsko-český, česko-arabský slovník: 4 500 nejpoužívanějších slov denního tisku, úředních listin a naukové prózy*. 5., upr. vyd. Praha: SPN, 1998. ISBN 80-04-26662-2.

Larousse. Dictionnaire de français [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>>.

Svatý Korán (v překladu I. Hrbka) [online]. islamweb.cz Dostupné z WWW: <<http://www.islamweb.cz/koran/>>.

Text Koránu (v překladu I. Hrbka) [online]. Dostupné z WWW: <<http://cs.knowquran.org/koran/>>.

The Islamic Dictionary [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.islamic-dictionary.com/>>.

ZEMÁNEK, Petr. *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT, 2006. ISBN 80-862-7755-0.

Slovníček pojmů islámského finančního práva

Tato příloha stručně vysvětluje některé výrazy, s nimiž předkládaná práce často operuje.

'álim (pl. *'ulamá'*) – právník-teolog

Alláh – arabský výraz pro monoteistického Boha

ája (pl. *áját*) – *koránský* verš, doslova „znamení“

bajt al-mál – islámský fiskus, doslova „dům peněz“

dimma – souhrn práv a povinností nemuslima; smlouva mezinárodněprávního charakteru

dimmi (pl. *dimmiún*) – nemuslimský obyvatel *chalífátu*, který je podroben placení *džizie*

džihád – vynaložení úsilí (pro rozvoj islámu)

džizía – daň z hlavy, plnění historicky placené muslimy

fatwá (pl. *fatáwá*) – právní dobrozdání kvalifikovaného právníka-teologa

fiqh – islámská jurisprudenc; právní věda islámského práva, která se zabývá výkladem *šarí'i*

faqih (pl. *fuqahá'*) – právníci-teologové s nejvyšší náboženskou autoritou

faqír (pl. *fuqará'*) – chudí; hlavní skupina příjemců *zakátu*

ghaníma – válečná kořist, ze které připadá pětina (*al-chums*) *chalífátu*

hadíth (pl. *ahádith*) – vyprávění o svědkem podloženém postoji proroka *Muhammada* v určité věci

hadž – náboženská pouť do *Mekky*

halál – okruh povolených jednání

harám – okruh zakázaných jednání

hidžra – emigrace *Muhammada* z *Mekky* do *Medíny*, počátek muslimského kalendáře

chalífát – náboženský institut a historický státní útvar zahrnující území ovládaná muslimy

charádž – zemědělská daň, jejímiž poplatníky byli původně pouze nemuslimové

chums – pětina z válečné kořisti, kterou si nárokoval *chalífát*

'ibádát – rituální praktiky směřované přímo vůči Bohu

idžmá' – shoda v řešení určité právní otázky; sekundární pramen islámského práva

idžtihád – uplatňování vlastního úsudku při interpretaci práva bez ohledu na právní školy

islám – podrobení se či odevzdání se (Bohu)

mandúb – doporučené chování

makrúh – zavrženíhodné chování

miskín (pl. *masákín*) – potřební a opuštění; hlavní skupina příjemců *zakátu*

m'uámalát – všechny civilní činnosti mezi lidmi (ekonomické, politické, sociální)

mubáh – dovolené chování

musta'min (pl. *musta'minúna*) – nemuslim zdržující se přechodně na území *chalífátu*, vyňat z povinnosti platit *džizíu*

nisáb – daněproště minimum u *zakátu*

qijás – analogická dedukce, sekundární pramen islámského práva

ramadán – devátý měsíc islámského kalendáře, během kterého se muslimové postí; na jeho konci věnují muslimové chudým *zakát al-fitr*

ribá – úrok (navýšení)

sadaqa (pl. *sadaqát*) – milodar, dobrovolné plnění nad rámec *zakátu*

sunna – tradice, skutky proroka *Muhammada*; primární pramen práva vedle *Koránu*

súra (pl. *súrát*) – kapitola v *Koránu* (celkem 114)

šarí'a – neměnné právo, seslané Bohem

šía't (*'Alí*) – strana Alího; jeden ze dvou hlavní proudů islámu

umma – muslimská náboženská obec

usúl al-fiqh – principy islámské právní jurisprudence

'ušr – zemědělská daň placená nemuslimy; desátek

waqf – islámská obdoba svěrenského fondu

wádžib – přikázané chování

zakát – přímá majetková daň vztahující se pouze na muslimy; jeden z pěti pilířů islámu

zakát al-fitr – obdarování chudých během *ramadánového* ukončení půstu (*id al-fitr*)

Resumé v českém jazyce

Primárním cílem této práce bylo předložit detailní deskripci vytipovaných plnění s daňovými rysy, která jsou normována islámským právem, a přezkoumat je z pozice poznatků české daňověprávní teorie. Pro účely této práce je nazývám „plněními daňového charakteru“ a chápu jimi to, co označujeme jako „daně, poplatky a obdobná povinná peněžitá plnění“ na poli české daňověprávní doktríny. Nicméně právě pojem „peněžitá plnění“ nemohl být využit, neboť islámské právo v zásadě nezapovídá provedení veřejnoprávní platby v naturáliích.

Islámská soustava přitom zahrnuje tato jednotlivá zvažovaná plnění: i) *zakát*, ii) *džizíu*, iii) *charádž*, iv) *chums*, v) *sadaqu*, a to i ve formě *waqfu*, a v neposlední řadě vi) *'ušr*. Pouze plnění i) – v) jsou výslovně zmíněna v *Koránu*. Z vypracované analýzy plyne, že pokud těchto šest uvedených plnění nahlížíme v obecné rovině prizmatem české daňověprávní teorie, je možno konstatovat, že toliko *zakát*, *džizía*, *charádž* a *'ušr* naplňují (byť často s určitými výhradami) obligatorní teoretické znaky daně. Z těchto plnění se přitom *zakát* a *'ušr* vztahují na muslimy, nemuslimové jsou (resp. historicky byli) poplatníky plnění zvaných *charádž* a *džizía*, příp. též *'ušru* v pojetí dovozního cla. Naproti tomu *sadaqa* ani *chums* typově nesplňují náležitostí daně, poplatku či jiného obdobného plnění, a proto nemohou být za plnění daňového charakteru považována, ačkoli je ovšem část zahraniční odborné literatury zaměřené na islámské finanční právo běžně takto označuje. Něco jiného je ovšem případ vydobytých nerostů (*al-mádín*) podle jurisprudence *ší'i* a některých *sunnitských* názorů, kde lze naopak předpokládat, že *chums* značí přímou daň důchodového typu, která se vztahuje na specifický příjem z horní činnosti. V zásadě lze také vyzorovat, že absolutní většina z téměř 60 muslimských zemí světa nijak neintegruje islámská plnění daňového charakteru (s drobnou výjimkou *zakátu* a *'ušru*) do svých soudobých právních řádů.

V globalizovaném světě a časech čím dál frekventovanějšího setkávání (nejen) české společnosti, politiky, práva a kultury s (doposud) vzdálenými jevy autor předkládané rigorózní práce doufá, že tento text poskytl pomyslný kamínek do mozaiky poznání současného světa z perspektivy české právní nauky. Při značném rozruchu, který islám a islámské právo v dnešní době vzbuzují, doposud představovala zde zpracovaná problematika v pojednáních (nejen) českých právníků a orientalistů značnou mezeru, kterou se snad povedlo alespoň zčásti zaplnit.

Resumé in English Language

The primary objective of this paper was to present a detailed description of selected payments having tax features which are contained in Islamic law and to review them from the point of view of the theoretical knowledge as stated in the Czech tax legal theory. For the purpose of this study I named them as “payments of a fiscal nature” and I understand under this term the very same meaning which is applied in the Czech tax legal theory for “taxes, charges and similar obligatory financial considerations”. However, the term “financial considerations” could not be employed as Islamic law basically allows to conduct such payments in kind.

The system of Islamic payments that have been examined includes: i) Zakat, ii) Jizya, iii) Kharaj, iv) Khums, v) Sadaqa, including its form of Waqf, and finally vi) 'Ushr. Only payments i) - v) are explicitly mentioned in the Qur'an. From the perspective of the Czech tax legal theory only Zakat, Jizya, Kharaj and 'Ushr meet (albeit often with certain caveats) the obligatory theoretical requirements for taxes. Out of them Zakat and 'Ushr are applicable on Muslims, while non-Muslims are subject to Kharaj and Jizya, possibly also to 'Ushr in its form of import duty. On the contrary, Sadaqa nor Khums meet the theoretical requirements for taxes, charges or similar obligatory financial considerations. Therefore, these two cannot be classified as payments of a fiscal nature even though a part of the foreign legal literature dealing with Islamic financial law commonly refers to them in such a manner. Something else, however, is the case of extracted minerals (al-Maadeen) according to the Shia jurisprudence and some Sunni views on the basis of which Chums can be understood as a direct tax on income generated from mining activities. In principle it can also be stated that out of almost 60 Muslim countries almost none implements the Islamic payments (with a minor exception of Zakat and 'Ushr) into its current legislation.

In a globalized world, and at times of increasingly more frequent encounters of the Czech society, politics, law and culture with (yet) remote features, the main desire was to provide a small piece to the puzzle of knowledge of the contemporary world from the viewpoint of the Czech legal theory. So far, the addressed topic has been unjustifiably neglected in treatises of (not only) Czech lawyers and orientalisks, especially when considering the fuss raised nowadays by Islam and Islamic law. Hopefully, this study will be helpful in at least partially filling this gap.

Abstrakt, název práce, klíčová slova v českém jazyce

Předkládaný text směřuje k nabídnutí obrazu soustavy vytipovaných plnění s daňovými rysy, která jsou normována islámským právem, při opoře především o robustní teoretickou bázi odborné literatury a hlavně primární prameny islámského práva. Primárním cílem této práce je přezkum jednotlivých islámských plnění daňového charakteru z pozice poznatků české daňověprávní teorie.

Islámská soustava zahrnuje tato jednotlivá zvažovaná plnění: i) *zakát*, ii) *džizíu*, iii) *charádž*, iv) *chums*, v) *sadaqu*, to i ve formě *waqfu*, a v neposlední řadě vi) *'ušr*. Z vypracované analýzy plyne, že pokud těchto šest uvedených plnění nahlížíme v obecné rovině prizmatem české daňověprávní teorie, je možno konstatovat, že toliko *zakát*, *džizíu*, *charádž* a *'ušr* naplňují (byť často s určitými výhradami) obligatorní teoretické znaky daně.

Název práce v českém jazyce: Plnění daňového charakteru v islámském právu.

Klíčová slova: islám; právo; daně.

Abstract, Thesis Title, Keywords in English Language

The text aims to offer a depiction of the system of selected payments having tax features, which are contained in Islamic law, based on a wide range of specialized literature and especially on the primary sources of Islamic law. The primary objective of this paper is a review of the Islamic payments of a fiscal nature from the point of view of the theoretical knowledge as stated in the Czech tax legal theory.

The system of Islamic payments that have been examined includes: i) Zakat, ii) Jizya, iii) Kharaj, iv) Khums, v) Sadaqa, including its form of Waqf, and finally vi) 'Ushr. From the perspective of the Czech tax legal theory only Zakat, Jizya, Kharaj and 'Ushr meet (albeit often with certain caveats) the obligatory theoretical requirements for taxes.

Thesis Title: Payments of a fiscal nature in Islamic law.

Keywords: Islam; Law; Taxes.